К 1237
1 12

ID 6204423

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
Бр. 15797

ANTOLOGIJA

SAVREMENE

JUGOSLOVENSKE LIRIKE

Dr. MIRKO DEANOVIĆ i ANTE PETRAVIĆ

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
БЕОГРАД

IZDANJE KNJIŽARE VINKO JURIĆ - SPLIT.

1922.

NASLOVNI LIST OD R. TOMMASEA

BRZOTISAK NARODNA TISKARA – SPLIT

Predgovor.

Opća želja za uzajamnim upoznavanjem tekovina svih delova našega naroda navela nas je, da se latimo ovog pokušaja. Budući da do sada nismo imali antologije, u kojoj bi bio skupno sabran izbor iz sva tri dela naše književnosti, hteli smo da ovom knjigom u prvom redu pridonesemo našem međusobnom poznavanju i zbliženju na književnom polju.

Nismo išli za tim da damo potpun pregled razvitka naše novije lirike, već smo voleli da pružimo strogim izborom ono, što je po našem sudu najbolje u našoj savremenoj lirici. Vođeni ovim estetskim kriterijem morali smo ili potpuno izostaviti ili uvrstiti tek neke pesme izvesnih pesnika, koji su samo za svoje doba mogli nešto da znače, te im poezija nije mogla da preživi ukus periode, u kojoj je nastala. Pri izabiranju pesama pojedinih pesnika bio nam je također uvek merodavan estetski momenat, i zato se nije moglo svakog pesnika ujedno i potpuno prikazati i okarakterisati, kako bi to zahtevale književna kritika i povest književnosti.

Ograničili smo se na savremenu liriku nešto zbog toga, što su starija kao i novija lirika već bar nekako poznate i po dosadanjim antologijama, a nešto i zato, što su one danas više predmetom specialnijeg zanimanja, dok je savremena poezija donekle najaktuelnija, te može više da zanima i našu širu publiku. Zato smo i počeli tek sa pesnicima iz doba realizma, koji je prvi pokušaj modernijeg izražavanja u poeziji kao i uopće njena zbliženja realnom životu. Ta se uža veza doista ne ispoljava jače ni u našoj savremenoj lirici, te u njoj ne nalazimo punog odjeka ideja vodilja, struja, velikih doživljaja našega društva i naroda. Njena najbolja strana nije u tome, jer je

ona živela i razvijala se donekle zasebno ne slušajući uvek razne glasove života, koji je tekao pored nje same. Zato je u ovu antologiju uvrštena većinom lirika, koja je potekla iz večnog izvora poezije, ka kojemu i čovek-pesnik neminovno uvek prilazi; to je najbolji deo naše lirike. I usled toga ne će biti toliko uzrokom naš ukus, koliko predominantni duh naše lirike, ako ova zbirka ne uzbude mogla dati potpuniju sliku vremena, u kojem je nastala ta poezija, te uzbude prikazivala donekle epohe lirike same, a slabo ili nikako epohe duševnog života našega naroda uopće.

Jugoslovenska je lirika XX. veka veoma slabo prikazana u našim dosadanjim antologijama, jer su one ili sastavljene na početku samog veka [1]), ili, ako su kasnije izrađene, ne daju ipak potpunije slike cele naše lirike drugog decenija ovog veka [2]). Stoga je i to bio jedan od razloga, da svratimo veću pažnju na njenu najnoviju fazu. — Preveć je velik jaz između naše novije i najnovije, predratne i poratne lirike, koje deli jedan veliki i sudbonosni događaj, te je očita poteškoća, da se one, dok se uzajamno gotovo negiraju, po jednom estetskom kriteriju prikažu jedna do druge. Nastojali smo da pređemo i preko ove poteškoće kloneći se uskogrudnosti i aprioristićkih sudova. Tražili smo i kod najmlađih samo pravu poeziju, te smo nastojali da je nađemo odbacujući sve ono, što smo smatrali pukom manirom u ovoj njihovoj borbi za novim izrazom. Smatrajući taj preokret kod mnogih iskrenih pesnika-revolucionera jednim korakom k daljoj evoluciji naše poezije, dali smo mesta i nekojim njihovim pesmama, čija bi vrednost inače mogla biti problematična, te možda pojedine drukčije ne bi bile ni ušle u ovu antologiju.

---

[1]) J. Milaković izdao je svoju antologiju god. 1905.; Matica Hrvatska onu F. Ilešića god. 1906., a B. Popovića god. 1911.

[2]) *Hrvatska mlada lirika*, D. H. K., Zagreb 1914. — Ph. Lebesgue et B. Tokine: *Anthologie de poèmes yougoslaves contemporains*, Paris, 1919. — В. Илић-Млађи: *Анш. српске лирике од Транка до данас*, Београд 1920. — U antologijama J. Lovrenčića (1918.) i C. Golara (1920.) nije uopće ni uvrštena poezija iz XX. veka.

Jedna među najvećim poteškoćama pri sastavljanju ovog prvog pokušaja, da se u jednoj antologiji skupno prikažu sve tri grane naše lirike, bila je tome, što još nemamo jedne povesti književnosti, koja bi zahvatila i skupno obradila celu našu troimenu književnost [1]). Zato smo svrstali zasebno i paralelno pojedine skupine, srpsku, hrvatsku i slovensku, prema tome kako su se one zasebno i paralelno razvijale, iako su bile u međusobnim vezama. Drukčije se i ne može prikazati dosadanja jugoslovenska književnost, jer bi se ona tek u svojoj najnovijoj fazi mogla smatrati donekle jednom celinom usprkos jezičnih i inih razlika između pojedinih njenih delova. Stoga smo tek u III. odelku antologije mogli da grupišemo ujedno bar one pesnike, koji pevaju u jednakom jeziku. — U tom se smislu mora shvatiti i sam naslov knjige, kojim se htelo da pod skupnim imenom obuhvati sve tri grane naše lirike, koje — iako su tri raznoimena dela — ipak skupa sačinjavaju jednu jugoslovensku liriku.

Razdelili smo zbirku u tri dela prema historičkim periodama, koje teku donekle paralelno kod sva tri dela naše književnosti. Od realizma, preteče novog pokreta u poeziji, prelazimo preko Moderne na današnji stadij naše najnovije lirike. Ovakova je razdeoba ispravnija, kada se prikazuju skupno sve tri grane naše lirike, jer pesnički proizvodi jedne periode imaju međusobno više srodnosti, pa bili iz ma kojeg dela naše troimene lirike, nego li pesme dviju raznih perioda a istoimenog ogranka. Premda karakteri ovih dviju srodnosti nisu jednaki, ipak smatramo, da se u ovom slučaju principu srodnosti po periodama može dati prednost nad principom historičkog razvoja.

Nužno ograničenje opsega knjige onemogućilo nam je da uvrstimo nekoje dobre, ali odulje pesme (n. pr. Zupančičevu »Dumu«, Nazora »Kiklopa«, i dr.). Jednako je izostala i po koja dobra pesma dobrih

---

[1]) U *Jugoslovenskoj književnosti* Pavle Popovića (Cambridge, 1918.) dat je samo »mali pokušaj« skupnog pregleda književnosti, u kojem se savremenoj ne posvećuje osobite pažnje.

pesnika, da ustupi mesto relativno slabijoj, iako dobroj pesmi kojeg manjeg pesnika, jer bismo se inače bili morali ograničiti na premalen broj pesnika.

Zbog pomanjkanja prostora morali smo izostaviti i biografije i ocene i bibliografije pesnika, kao i tumače, te smo se morali ograničiti na popis zbirki lirskih pesama samo onih pesnika, koji su uvršteni u ovu antologiju. Osem zbirki i časopisa, koje donosimo u popisu, pregledali smo takođe mnoge zbirke i neuvrštenih pesnika, u kojima nismo mogli da nađemo ni jedne pesme, te bi nas potpuno zadovoljila.

Tekst je pesama posve veran izvorima, te je ostala nepromenjena i ortografija i izgovor i interpunkcija, budući da nažalost još ni danas nije rešeno pitanje našeg jedinstvenog književnog jezika. Ako je bilo više redakcija pojedine pesme, uzeli smo uvek poslednju. U retkim slučajevima, gde donosimo fragmente, naznačili smo crticama, gde je što ispušteno.

Dajemo javnosti ovaj pokušaj, iako svesni nemogućnosti da se ovakovom radnjom zadovolji ijednog pesnika, ipak u nadi da će ovaj prvi pokušaj pospešiti i olakotiti dalji rad na ovom polju te da će ga se uskoro moći doterati i upotpuniti.

U Splitu decembra 1921.

I.

Vojislav J. Ilić.

(1862.—1894.)

Ljubičica.

Međ' gustom travom, skrivena od celog sveta,
Mirno i tiho ljubica cveta plava,
I lepo lisje nežnog i bajnog cveta
Strnjika krije i gusta, visoka trava.

Nit' potok teče tuda, nit' slavuj pesmice poje,
Priroda divlja sumorna krila širi;
A lepi cvetak ne svija lisje svoje,
Već diže stablo i cveta, i slatko miri.

E, tako i ti razvedri anđelsko lice,
I budi srećna u divljoj i pustoj strani —
Kô plavi cvet pitome ljubičice,
Strpljenjem svojim što sebe štiti i brani!

Tibulo.

Pred hladni Venusov kip, pod senkom pitome noći,
Tibulo, kvirit mlad, začuđen zastade nemo,
I čudni gledaše lik. Na krilu odmora svoga
Romula večni grad spokojno, tiho je dremô,
A kvirit stoji mlad,
I s čudne statue te sanjive ne svodi oči.
I gleda bajni rad. —

I zora sinu već, a on je stojao budan;
I s nova tavna noć raspusti čarobne vlasi,
A on je snevao san — i prekor iz sna ga trže,
Kroz burni, celi grad, što tajni zborahu glasi,
I on je čuo sam:
Nesrećni Tibulo naš, bogovi neka ga štite!
On ljubi hladni kam.

Jesen.

Kô gorda carica i bajna, sa snopom zlatnoga klasja,
Na polju jesen stoji. Sa njene dražesne glave
Lisnatih vreža splet čarobno spušta se dole,
Do same mirisne trave.

Puhorom posut grozd u jednoj podigla ruci,
I slatko smeši se na nj. Pitome i blage ćudi,
Priprema ona sad spokojne večeri i dane,
I žetvu bogatu nudi.

Kako je mamljivo sve! Na starom ognjištu mirno
Puckara crvenkast plam. Kad magla pokrije ravni
I vlagom ispuni zrak, tu prošlost vaskrsne drevna
I gatke vremena davni'.

I pozno u tavnu noć razgovor spokojno bruji,
Dok dremež ne svlada sve. I strasno šaptanje tada
Kroz mirni prošušti dom — al' i to gubi se brzo,
I san lagano pada . . .

Veče.

Rumene pruge već šarajù daleki zapad,
Klonuo počiva svet. Sa mirnih dalekih polja
Umorni ratar s pesmom žurno se noćištu sprema,
I samo čas po čas zaječi šarena dolja

Od škripe točkova kolskih. Goneći vesela stada
Bezbrižno pastir mlad u zvučne dvojnice svira,
A njegov kosmati pas, podvivši repinu leno,
Korača upored s njim. Koprena dubokog mira

Uvija polja i ravni. Rumene pruge se gase —
I bledi mesečev zrak, svetilo nebeskih dvora,
Kroz maglu diže se već — i nema, duboka tama
Dovodi bajnu noć sa sinjeg neznanog mora.

Sve grli mir i san. Po kašto zaurla samo
Susedov stari pas, il' pozno došavši s rada,
Ispreže ratar plug i stoku umornu poji,
I đeram škripi sve i voda žuboreć' pada.

Grm.

Munjom opaljen grm na surom proplanku stoji,
Kô crn i mračan div. I guste travice splet
Gordi mu uvija stas — i gorski nestašan lahor
Leluja šaren cvet.

I zima dođe već, i svojom studenom rukom
Pokida nakit sav i goru obnaži svu,
Al' mnoga zima još sa hladnim vetrom će doći,
A on će biti tu.

Prvi sneg.

U osvitku zore, kroz sumračak tavni,
Pokrivene snegom počivaju ravni.

A studeni lahor kroz doline mirne
Preko pustih polja kad i kada pirne —

I s vihorom lakim seoca se hvata,
Pa zasiplje snegom i strehe i vrata,

A u selu jošte u prozorje milo
Noć, vedra i hladna, ne podiže krilo.

Iz daljine samo lisica se krade,
Pa kokoši vreba i piliće mlade —

I od njenih šapa i tuna i tamo
U prvome snegu trag se vidi samo . .

U noći.

Za daljna brda beli dan se skriva,
I tavne noći povija se sen;
Dubrava nema, kô da večnost sniva
Potmulo huji . . . U zasenak njen

Po uskoj stazi ja se budan krećem,
I slušam šumor kroz duboki mrak,
I gledam zemlju, okićenu cvećem,
I žudno pijem mirišljavi zrak.

Preda mnom potok vije se i krade
Kô sjajna pruga, svetao i čist,
I baca iskre na grančice mlade,
Na šaren cvetak, na zeleni list.

Uokrug mene tišina je samo,
Kroz brsno granje bledi mesec sja —
Ja bludim dalje . . . Al' kuda? i kamo?
Nit' razum kaže, niti srce zna!

Počiva zemlja, počivaju ljudi,
Osećam čisto kako diše noć;
Al' moje srce, ali moje grudi,
Spokojstva slatkog ne poznaju moć.

Pa ipak, ja bih do zorice rane,
Bludio tako po tišini toj,
Slušajuć' kako dotiču se grane,
I tiho šire tajni šapat svoj . . .

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА БЕОГРАД

Sivo, sumorno nebo...

Sivo, sumorno nebo... Sa starih ograda davno
Uveli ladolež već je sumorno spustio vreže,
A dole, skrhane vetrom, po zemlji grančice leže;
Sve mračna obori jesen, i sve je pusto i tavno.
Bez života je sve.

Izgleda, kao da samrt umornu prirodu steže
I ona tiho mre...

A po kaljavom drumu, pogružen u smernoj tugi,
Ubogi sprovod se kreće. Mršavo, maleno kljuse
Lagano taljige vuče, a vrat je pružilo dugi —
I kiša dosadno sipi, i sprovod prolazi tako,
Pobožno i polako.

Ciganče.

Bezbrižno i milo dete, podigni vitice svoje...
Kako si čupava strašno! Ah, tvoje usnice rujne
I strasno, vatreno oko, i grudi sveže i bujne
Vesele oko moje.

Dodaj mi zlatni pehar. Iz tvojih očiju, lane,
Ja čitam strasnu povest, koje se mnogi još seća,
Kad Bahus podiže vojsku na plodne indijske strane,
Na zemlje mirisnog cveća.

U vihorima strasti, sa divljom, pomamnom vikom,
Skakaše bezumna vojska od ljudi, žena i zveri.
I drevne indijske gore oglašavahu krikom,
Istoka bujne kćeri.

Ciganče, tako mi Baha! i ja sam među njima bio...
No ti mi objasni sada, šta činim ovo i gdi sam?
Ja vidim da sam pijan, i ako. — zašto bih krio? —
Dirnuo pehar nisam.

Zimska idila.

Zima je pokrila snegom doline i polja ravna,
I tavne, visoke gore. Vihori snežnoga praha
Po pustom viju se polju i cela priroda ćuti,
I listak poslednji vene od zimskog studenog daha.

Veselo puckara plamen u skromnoj izbici našoj,
I mačak na banku drema. Kroz tamu večeri blede
Dugačke i svetle senke po zidu čudno se viju,
A oko ognjišta sniskog ozebla dečica sede.

Deda uzeo lulu i s pažnjom o dlan je bije,
Pa ispod pojasa vadi listove duvana suva,
I kad ih izgnjavi dobro, on onda napuni lulu,
I mirno pušeći sluša vetrinu što poljem duva.

Po kašto zaškripe selom volujska drvena kola,
I gavran nad njima grakne. Za tim se razgovor čuje,
To se komšija Panta, sigurno, iz gore vraća,
Pa žurno ispreže stoku i čeljad po kući psuje.

A deda ovako priča: »Odavna, u selu našem,
Življaše uboga žena sa malim jedincem svojim.
To beše nemirni Pavle. Pamtim ga i sada lepo,
I ako to beše davno, u mladim danima mojim.

Hiljadu osam sto... (Sad ne znam kojega leta,
Al' Bunaparta je onda na Rusa pošao bio) —
Zima je velika bila. Reke se zamrzle rano,
A sneg od osam stopa polja je i gore krio.

U jedno studeno jutro, kad majke ne beše doma,
Mali se podiže Pavle i ode van našeg sela —
I nikad ne dođe više. Ljudi ga tražili vazdan,
A jadna njegova majka plačući život je klela.

Tako je plakala ona vazdan i svu noć gorko,
Vrteći vreteno tanko. Ona je molila Boga,
Da joj bar mesto kaže, na kome okonča Pavle,
Te jednom da vidi jošte umrlog jedinca svoga.

Bogu se dosade molbe, ogrne svoj topli ćurak,
I zovne Svetoga Petra. Petar mu istinu kaže,
Zašto ta žena plače. To bude Gospodu krivo,
Uzme palicu, dakle, i pođu, da Pavla traže.

Nađu ga u samom raju... On se popeo lepo
Na rajsku lisnatu voćku, pa zlatne jabuke jede;
A dole, na cvetnom podu, u belom i čistom ruhu,
Još mnoga nekakva deca jabuke jedu i sede.

Među njima jaganjci bleje i zvonca srebrna zvone,
I mnogi leptiri lete po rajskom mirisnom cveću;
Kroz cvetne poljane rajske biserne protiču reke,
I rajske, šarene tice na mirne obale sleću.

A Gospod podviknu tada: »O Pavle, čapkune jedan,
Ko te je doveo amo, da rajske jabuke mlatiš?
Silazi sa voćke dole! Obuj se i natrag idi,
Pa majku da slušaš lepo, kad svome domu se vratiš«.

Jedne večeri, deco, Pavle se povrati kući;
Kiridžije ga našli, što često prolaze selom:
Polumrtav je ležô na snežnom seoskom drumu,
Umoran, bled i zanet sa jako prozeblim telom!

Mi smo od njega čuli, kako je na nebu bio,
Jer nam je pričao uvek o rajskom životu svome;
Ali od toga dana majku je slušao lepo,
Posle je, zanata radi, u varoš otišô s njome.

*

Štekće lisica gladna i vihor poljanom duše,
A oko pojata selskih sa rikom oblaze vuci;
U selskoj čađavoj krčmi svirka se i pesma čuje,
I jednoliko, sitno hore se njihovi zvuci. —

I tonu u jasnoj noći... Na sniskom ognjištu starom
Ogroman mačak drema kraj ogorelog panja.
Kad vihor naleti jače, on leno otvori oči,
Pa zevne nemarno dvared i opet spokojno sanja.

U poznu jesen.

Čuj, kako jauče vetar kroz puste poljane naše,
I guste slojeve magle u vlažni valja dô...
Sa krikom uzleće gavran i kruži nad mojom glavom,
Mutno je nebo svo.

Frkće okisô konjic i žurno u selo grabi,
I već pred sobom vidim ubog i stari dom:
Na pragu starica stoji i mokru živicu vabi,
I s repom kosmatim svojim ogroman zeljov s njom —

A vetar sumorno zviždi kroz crna i pusta polja,
I guste slojeve magle u vlažni valja dô...
Sa krikom uzleće gavran i kruži nad mojom glavom,
Mutno je nebo svo!

Milorad J. Mitrović.

(1867.—1907.)

Dva lista.

Seda jesen goru kosi, —
Dva listića vihor nosi.

Jedan tužan žut i sveo,
Drugi ljubak kô dan beo.

Dok ne mahnu vihor krili',
Na jednoj su grani bili.

Jednom sjala sunca zraka,
A u tami drugi plaka.

I to prođe. Sudba ista
Sad je stigla ta dva lista.

Tamo dole grob do groba,
Tu će pasti lista oba.

Nenapisana pesma.

Ona je nikla o ponoći nemoj.
U času mira i tišine svete,
I ja je pevah razdragan i srećan,
Kô tica gorska il kô malo dete.

Nju niko nije ni slušô ni čuo,
Nju mi je duša sama sebi plela,
Kliktaše srce iz ranjenih grudi,
I mračne bore nestajahu s čela.

Da, ja se bejah izmirio s tugom
Sa patnjom mojom i sa jadom inim,
I pesma moja zvezdama se vila
I gubila se u zracima njinim.

I ja joj htedoh da pohvatam zvuke,
Al' zasta ruka, što ih bezbroj spisa,
To beše pesma ljubavi beskrajne,
Neznana zemlji, san nebeskog visa.

* * *

Daleko, daleko da mi je da bežim
U predeo neki, i sâm neznam kuda,
I pod jasnim nebom i zracima svežim
Da se tiho gubim kô ledena gruda
Pod prolećnim dahom... Ja zamišljam sada:
Kô jelova šuma nada mnom se niše,
Šumi pesma gorska, a kroz lišće pada
Zrak rumen i zlatan od sunčane kiše
I nad travom lebdi... I po kraju celom
Cveće nešto šapće sa suzom na licu:
A i ona tu je, u odelu belom.

Pored mene kleči i poslednju žicu
Sa uzdahom kida. A ja mrk i ledan.
Moj se pogled diže gore, nebu, više,
I pod nebom gledam na dah plavi jedan
I umirem tako tiho, tiho, tiše.

Bila jednom ruža jedna.

U majke je ćerka bila,
Kô dan lepa, kô cvet čedna,
Pa zavole jedno momče, —
Bila jednom ruža jedna.

Al' to momče leptir beše
I nju prezre srca ledna,
Drugoj momi ruku dade, —
Bila jednom ruža jedna.

U crkvu se svati kreću,
Razleže se pesma medna,
A sa crkve zvono jeca, —
Bila jednom ruža jedna.

Mileta Jakšić

(* 1869.)

Letnja noć.

Od kud dolaziš razbludna noći
Te vlagom mire tvoje tamne vlasi ?
Da li iz hladnih struja okeana,
Gde si plamen letnjeg dana
Provela na grudi
Vodenog duha? —
I sad se dižeš... u tvojoj kosi
Gore korali, sija se biserje,
Rize su tvoje oblivene
Svetlošću blagom i dahom morske trave,
I grudi mirisave
Rosne i meke
Kô labudovo paperje!...
Zaštitnice dobra!
Ljubavnik se tebi klanja,
A ti ga blagosiljaš
Sanjiva, umorna
Od milovanja...
Noći! Ne toni skoro u morske struje:
Ja ljubim
Pod tvojim okriljem blagim:
Zlato mi spava na ruci,
Draga mi spava, sklopila je oči...
Produži vlast noći čarobna,
Skoro će zora doći,
Već dišu jutarnji lahori
I ja neću moći
Pocrpsti bogatstvo slasti,
Kojim su prepunjene
Usne i grudi njene.

Prvo cveće.

Poslednje ostatke od žute jeseni
Na golim granama povetarac njiha;
Mlada lišća nêma da staro zameni —
Trepte slabe senke, spava šuma tiha.

Al' već šumsko zelje mlada pera svoja
Iz zemlje pomalja, već ispod treseta
Prvenac proleća sa gorskog prisoja
Procepak se javlja, visibaba cveta.

Pokolenje mlado možda onog cveća,
Što si nekad kao zalog družbe nežne
Brao u tajnosti jednoga proleća. —
Družbe, što bi žrtvom sudbe neizbežne.

Al' je rušilačko vreme davno vrlo
Prešlo preko tebe kao bura plaha.
Ubilo ti spomen, sećanje satrlo,
Sad za prošlost nemaš ni jednog uzdaha.

Zalud te podseća cvet na tvojoj stazi
I podiže na te svoje oči neme,
Njega ravnodušno tvoja stopa gazi,
Tupo, bez žalosti kô i samo vreme.

Među gorama.

Listaju šume, gajevi zeleni,
Kukavica se čuje već u gori,
Slavuj cvrkuće u sumračnoj seni
U hladu bistar potočić žubori.

Sve buja: list i trava; cveće cveta,
Mahovinom se kiti suro stenje,
Bršljanom davno umrla drveta –
Kako proleće miluje kićenje!

Kud kročim samo, cveće mi se nudi,
Niče kraj mene, preda mnom ga ima,
Njin i ja kitim svoje puste grudi:
Sad je proleće i po grobovima

Veselo je —

Veselo je mlado jutro
Ptice dižu graju,
Šuma lista, trava gori
U sunčanom sjaju.

Na mom krilu započeta
Tužna pesma stoji,
I belog lista gledaju me
Crni jadi moji.

Nada mnom se vetrić nagô
Pa u strofu viri —
»Veselije« šapnu, duhnu
Pa listak otpiri..

Aleksa Šantić.

(* 1868.)

Proljeće.

Nemoj, draga, noćas da te san obrva,
I da sklopiš oči na dušeku mekom,
Kada mjesec sine nad našom rijekom,
I na zemlju pane tiha rosa prva,

Rodiće se mlado proljeće! I svuda
Prosuće se miris plavih jorgovana;
I pahulje snježne padaće sa grana
U naš bistri potok što baštom krivuda.

Uzviće se Ljeljo nad našim Mostarom,
I svaki će prozor zasuti beharom,
Da probudi srca što ljube i gore...

Zato nemoj draga, da te san obrva!
Dođi, i u bašti budi ruža prva,
I na mome srcu miriši do zore!

Pod jorgovanom.

Ko ti, šćeri, pokida đerdane?
Ko ti prosu biser i merdžane?

»Jutros, rano, ja u baštu, mati,
Odoh prve jorgovane brati;

»Za đerdan mi zape rosna grana,
Pa se prosu ispod jorgovana«...

A što su ti mutne oči tako?!
Kô da nisi spavala nikako?...

»Negdje slavuj pjevaše sa grane,
Pa ga slušah sve do zore rane«...

Moja šćeri, moja tugo, jao.
A ko ti je njedra raskopčao?!

»Ne karaj me, ne ljuti se na me;
Puce, majko, popucale same«...

Na mermeru česme.

Na mermeru česme sjedim, kafu pijem,
I pušim — preda mnom nargila klokinja.
Rani pramen sunca u drveću tinja
I dinđuve baca po baštama svijem.

Tamo, gdje kržljava smokva uz mlin kunja,
Moj komšija Ibro, s čibukom u ruci,
Ćuči, vodu gleda i kako po luci
Rasipa se behar s jabuka i dunja.

Sve pjeva. Svrh granja, što se gusto splelo,
Meka, rana svila lagano se vije.
No ja bih se kléo, ono svila nije —:

Sa mojom Šerifom to se sunce srelo,
I za njegov carski purpur zaplelo se
Nekoliko zlatnih nita njene kose...

Pod vrbama.

Sjaj đurđevske zóre rane
Padao je preko strana,
A ti kradom gazila si
U rijeku ispod grana...

Vranu svilu tvoje kose
Mrsio je vjetar tio:
Ja dršćući, kao trska,
Pod vrbom sam skriven bio...

Srebrn talas o hrid golu
Rasipô se meko, mekše;
Ja na tvoja njedra bacih
Struk vrijeska i melekše...

Ti zatrepta, mila, naga,
I u vodu sva se skupi...
U ljiljane lica tvoga
Purpurna se vatra upi...

I dok lepir kružio te
Kô vođeni cvijet mio,
Ja dršćući, kao trska,
Pod vrbom sam skriven bio...

Jesen.

Prošla je bura, stišale se strasti,
I ljubav s njima sve je bliže kraju;
Drukčije sada tvoje oči sjaju —
U njima nema ni sile ni vlasti.

Ja čujem: naša srca biju tiše,
Tvoj stisak ruke nije onaj prvi,
Hladan, bez duše, bez vatre i krvi,
Kô da mi zbori: nema ljeta više!...

Za društvo nekad ne bješe nam stalo,
O sebi samo govorismo dugo,
No danas, draga, sve je, sve je drugo:
Sada smo mudri i zborimo malo...

Prošlo je ljeto!... Mutna jesen vlada...
U srcu našem ni jednog slavulja.
Tu hladan vjetar svele ruže ljulja,
I mrtvo lišće po humkama pada...

Ostajte ovdje.

Ostajte ovdje!... Sunce tuđeg neba
Neće vas grijat kô što ovo grije;
Grki su tamo zalogaji hljeba
Gdje svoga nema i gdje brata nije.

Od svoje majke ko će naći bolju?
A majka vaša zemlja vam je ova.
Bacite pogled po kršu i polju
Svuda su groblja vaših pradjedova.

Za ovu zemlju oni bjehu divi,
Uzori sveti što je branit znaše;
U ovoj zemlji ostanite i vi,
I za nju dajte vrelo krvi vaše.

Kô pusta grana, kad jesenja krila
Trgnu joj lišće i pokose ledom,
Bez vas bi majka domovina bila;
A majka plače za svojijem čedom.

Ne dajte suzi da joj s oka leti,
Vratite se njojzi u naručju sveta;
Živite za to da možete mreti
Na njenom polju gdje vas slava sreta!

Ovdje vas svako poznaje i voli,
A tamo niko poznati vas neće;
Bolji su svoji i krševi goli
No cvjetna polja kud se tuđin kreće.

Ovdje vam svako bratski ruku steže, —
U tuđem svijetu za vas pelen cvjeta;
Za ove krše sve vas, sve vas veže:
Ime i jezik, bratstvo i krv sveta.

Ostajte ovdje!.. Sunce tuđeg neba
Neće vas grijat kô što ovo grije;
Grki su tamo zalogaji hljeba
Gdje svoga nema i gdje brata nije...

Novo pokolenje.

Na vrelu bratstva oprasmo očiju vid,
I više mi nismo slepi..
Oprasmo mrlje, i krv, i greh, i stid,
I sad smo kô bogovi lepi!

Gle duše, što ih vekovni točio crv,
U jedan splele se venac —:
Jedna je loza i jedna kraljevska krv
Srb, Hrvat i Slovenac.

Sa naših n'iva jedan se hori poj
Uz naša rala i brâne —:
Tri stara hrasta razdiru magleni sloj
I suncem ogrću grane...

U pokajanju prošle su rane i vred
Što smo ih borbama dugim,
Kada se kobno smejao satana bled, —
Zadali jedni drugim...

S temeljom vere sagradili smo hram,
Podigli stubove trajne;
U kandilima zažegli svešteni plam
Vaskrsne misli sjajne...

U sveto kube molitve diže se glas
Iz grla milijonâ:
Bože bratimstva, Ti večno vodi nas
I štiti od Faraona!...

Tamo, gde maše lovora zlatni splet,
Sad naši brodovi brode
Svrh bela jedra olujni šireći let,
Klikće orô slobode.

Na vrelu bratstva oprasmo očiju vid,
I više mi nismo slepi...
Oprasmo mrlje, i krv, i greh, i stid,
I sad smo kô bogovi lepi!...

Sijači.

Jutro. Bik riče. Iz široke nozdre
Para mu bije. Odjekuju strane.
Zlatno, kô kla-je zlatno kada dozre.

Izbija šunce, navješćuje dane
Ljiljana skorih. Šume pjesme vrela,
I ranim pupkom pupe gole grane.

Ovo su časi velikijeh djela —
Širom oranih, zamagljenih njiva
Vide se jaki roditelji sela.

U plaštu magle, poput mrkih diva,
Polako kroču, kô da svaki stupa
Kovčegu svetom gdje ugodnik sniva.

Polako kroču. I dok magla tupa
Rastanjuje se, i dok sunce lije
Radosti zlatne iz crvenih kupa,

Svi mašu rukom iznad brazda tije' —:
I prodrti im peševi rukava
Lepršaju se, šume, kô kad vije

Vjetar u spletu sasušenih trava.
Meni se čini: kô da ruke sklope
Pevači raja, i svrh ovih glava

Lebde i poje, a iz svake stope
Radnika krotkih, roblja naših dana,
Lovori, sjajni kô zlato kad stope,

Rastu, sviju se, pa vrsima grana
Poljube crna i znojava čela.
I kô da čujem, kako sa svih stranâ

Horovi zvone, i kô suha vrela
Svjetlost čudesna polako se sliva
Po prodrtijem krovovima sela.

I svaki sijâč kô da viši biva,
Raste, i svaki pod krstom se diže
Nebu... I na me, usred ovih njiva,

Kô razdrobljene zvijezde, sve stiže
I pada sjeme iz žuljavih ruka;
A ozgor Otac silazi sve bliže.

Uz pratnju silnih i čudesnih zvuka
Oreol sjajni On polaže viš' njih...
I svud iz neba, s vrhova i luka,

Zvoni i zvoni: »Osâna vo višnjih«!
...Sja sunce, zlatno kô klasja što dozre;
Bik riče ispod jela stogodišnjih,

I jutro kadi dimom jake nozdre...

Proljetne tercine.

Nabreklo drvlje mladošću i silom —
U svakom stablu ja čujem gdje bije
Po jedno srce dubokijem bilom.

I ćutim kako puni izvor lije
Novog života iz svakog udara,
Što korjen trese, budi ga i grije.

Sve cvjeta, diše. Vijence behara
Povija vjetar i pahulje nosi,
I svuda trepti prva, mlada jara.

Blistaju strane u suncu i rosi;
Izbija loza, soče zdravi trsi,
I leptir kruži po polju i kosi.

Motika tuče i u gole prsi
Suhog težaka duša neba vije
I znoj mu briše... Odjekuju vrsi —

Proljeće pjeva. No dok Gospod bdije,
I na svoje toplo srce zemlju stiska:
Ja vidim kako jedan crv se vije,

Gmiže i puzi, i polako griska,
Ovdje po dolu, i tu po vrhuncu,
Travku i cvijet i korjenja niska,

Stabla, i grane, zametak, i truncu
Svaku; i gvožđe, zemlju i kam goli,
I sve... I vidim gdje se penje suncu,

I crvotočina zlatna pada doli...

Veče na školju.

Pučina plava
Spava,
  Prohladni pada mrak.
Svrh hridi crne
Trne
  Zadnji rumeni zrak.

I jeca zvono
Bono,
  Po kršu dršće zvuk,
S uzdahom tuge
Duge
  Ubogi moli puk.

Kleče kosturi
Suri
  Pred likom boga svog —
Ištu... No tamo
Samo
  Ćuti raspeti Bog..

I san sve bliže
Stiže;
  Prohladni pada mrak.
Svrh hridi crne
Trne
  Zadnji rumeni zrak.

Na pripeci.

Skunjeno i žedno ćuti stablo svako:
Ispucala zemlja, suhi ječam strši.
Vrelu jaru siplju i polja i krši,
I nigdje ni jedan list da bi se makô.

Ovdje uz rijeku, uz kupine mrke,
Prikrila se stoka pa umorno dršće;
A tamo, u strani, osamljeno rašće
Gdje prostire sjenku: uz rapave škrke

Pribilo se selo pa ubogo ćuti.
Staze prazne. Samo, prahom ogrnuti,
Niz drum, s kljusadima, odmiču čergaši —

Uz čupave majke, gola, crnpurasta,
Priskakuju djeca... Cvrčak cvrči s hrasta;
I karavan miče. Stari drum se praši.

Pretpraznično Veće.

Sjutra je praznik. Svoju svjetlost meku
Kandilo baca i sobu mi zâri.
Sam sam. Iz kuta bije sahat stari,
I glusi časi neosjetno teku.

Na polju studen. Peć pucka i grije.
Ja ležim. Ruke pod glavom, pa ćutim,
I slušam kako granjem zamrznutim
U moja okna goli orah bije.

Tako na vrata sumornog mi srca
Sjećanje jedno udara i čeka
Kô drug i sabrat, kao duša neka
Što sa mnom plače i u bolu grca.

Nekad u take čase, kada otka
Pomrlom granju zima pokrov ledan,
Ova je soba bila kô vrt jelan,
Gdje je kô potok tekla sreća krotka.

Kao i sada, pred ikonom sjaji
Kandila svjetlost. Iz ikonostasa
Suh bršljan viri. Lako se talasa
Izmirne pramen i blagoslov taji.

Sva okađena miriše nam soba.
Mi, djeca, sjeli okolo čiraka;
Sreća nas grije iz svakog budžaka,
I r grudanju je došlo milo doba..

Pod tankim velom plavkastoga dima,
U peći vatra plamti, punim žarom,
I sjajne pruge po ćilimu starom
Veselo baca i treperi njima.

U vrh, na meku šiljtu, otac sio,
Pružio čibuk, i dim se koluta;
Njegova misô na daleko luta,
I pogled bludi sanjiv, blag, i mio.

Uza nj, tek malko na šiljtetu niže,
Kô simvol sreće, naša majka bdije;
Za skori Božić košulje nam šije,
I katkad na nas blage oči diže!

U to bi halka zakucala. — »Petar«!
— Uskliknu otac; — »on je zacijelo!
On vazda voli govor i sijelo —
Otvorite mu«! I mi svi, kô vjetar,

Trči i vratâ prijevor izvuci.
I stari susjed, visok kao brijeg,
Tresući s ruka napanuli snijeg,
Javio bi se fenjerom u ruci.

Svaki mu od nas u zagrljaj hita,
Majka ga krotko susreta i gleda,
A on se javlja, pa do oca sjeda,
I brišući čelo za zdravlje ga pita.

Sva novom srećom ograne nam soba!
Na svakom licu sveto, sjajno nešto —
Sučući brke, stari susjed vješto
Počô bi pričU iz dalekog doba.

I dokle prozor hladna drma ciča,
Mi svaku riječ gutamo nijemi;
Srca nam dršću u radosnoj tremi,
Sve dogod ne bi dovršio čiča...

Zatim bi otac, vedar kô sjaj dana,
Uzeo gusle u žilave ruke,
I glasno počô, uz ganjive zvuke,
Lijepu pjesmu Strahinjića Bana.

Meni je bilo kô da pjesme ove
Svaki stih posta pun behar u rosi,
Pa trepti, sjaje, i meni po kosi
Prosipa meke pahuljice nove...

O mili časi, kako ste daleko!
Vi draga lica iščezla ste davnô!
Pusta je soba... moje srce tavno...
I bez vas više ja sreće ne stekô...

Kandilo i sad pred ikonom tinja,
I sad je pozno predbožićnje doba —
Al' gluha jama sad je moja soba,
A ja list sveo pod bjelinom inja!

Uzalud čekam.. U nijemoj sjeni
Nikoga nema. Sam, kô kamen, ćutim.
Samo što orah granjem zamrznutim
U okna bije i javlja se meni...

No dok mi mutni boli srce kose,
Kô studen travku u vrh krša gola, —
Iz mojih knjiga, sa prašljiva stola,
Ja čujem šušanj kô viline kose...

Gle! Sad se redom rasklapaju same,
Sve knjige stare, snovi čeznje duge —
Miču se, trepte jedna pokraj druge,
I njihov šumor kô da pada na me...

Sanjam li? Il' bi ovo java bila?
Iz rastvorenih listova i strana
Prhnuše lake ptice, kô sa grana,
I po sobi mi svud razviše krila...

Sve su svijetle! Sve u blesku stoje!...
Jedna okolo kandila se vije,
A neka bolno, kô da suze lije,
Pred slikom dršće mrtve majke moje;

Neke bijele, kao ljiljan prvi,
Samo im zlatno meko perje grudi;
Neke sve plave, tek im grlo rudi,
Kao da kanu kap zorine krvi...

Neke mi pale tu na srce svelo,
Pa krilma trepte i šušte kô svila;
A jedna lako, vrhom svoga krila,
S cvrkutom toplim dodirnu mi čelo,

Kô da bi htjela zbrisati sjen tuge..
I slušaj! Redom zapjevaše one!...
I glasi dršću, tresu se, i zvone,
Mili i sjajni kô luk mlade duge:

»Ne tuži! S bolom kuda ćeš i gdje bi?!
Mi pjesme tvoje, i drugova sviju,
Što svoje duše na zvjezdama griju, —
Sveta smo živa porodica tebi!

»Mi, kao rosa na samotne biljke,
Padamo tiho na sva srca bolna.
I u noć hladnu mnogih miliona
Snosimo tople božije svjetiljke.

»Mi združujemo duše ljudi svije'!
Mrtve sa živim vežu naše niti;
I s nama vazda uza te će biti
I oni koje davno trava krije!

Prigrli ova jata blagodatna!...
I kada jednom dođe smrti doba,
Naša će suza na kam tvoga groba
Kanuti toplo kô kap sunca zlatna...

I akord zvoni... Sve u sjaju jačem
Kandilo trepti i sobu mi zari.
Iz kuta muklo lije sahat stari.
Ja sklapam oči, i od sreće plačem...

Prazna koliba.

U kadulji gustoj prva zuji pčela,
Razmiče se tanka magla više sela.

Svud uz raštrkanih koliba dim plavi
U nebo se penje, da se jutru javi.

Samo u pristranku, na domaku hrama,
Istruhloga krova stoji kuća sama.

Iz nje nema dima da izbije stranom;
Jedno suho stablo pokrilo je granom...

I dok vrhom titra rani plamen zore,
I u polju trepti zlato žetve skore:

Ona sama tako truhne, čami, preda,
Prisluškuje, dršće, i u groblje gleda.

Milorad M. Petrović.

(1875—1921.)

Celo mi selo omilelo...

(Iz »Seljančica«).

Celo mi selo omilelo,
Što ću, kojoj ću, jagnje belo?
Svako je janje za sebe,
Svaka je kitka od cveća,
Svaka je zora s proleća,
Svaka je voda s izvora,
I laka pena sa mora,
Svaka je rosa Đurđeva;
Svaka je zraka sunčeva,
I laka tica grlica.

Celo mi selo omilelo,
Što ću, kojoj ću, jagnje belo?
Smiljanu hoću, kako ću,
Ona je lepa, najlepša;
Jagoda lepša od sviju;
Divna je divnih očiju;
Mirjana pesmom zanosi;
Rakita snagom prkosi;
Stana tri sela zanela;
Jana mi pamet odnela.

Celo mi selo omilelo;
Što ću, kojoj ću, jagnje belo?

Đuro Arnold.

(* 1854.)

Kud zirnem samo...

Kud zirnem samo — svuda stoji smrt:
U šumi list . . . u bašti cv'jetak strt . . .
A vjetar huji preko poljskog drača
Kô b'jesni zamah krvnikova mača.

Trenutak još — i past će stidan sn'jeg,
I pokrit golo rašće . . . dol i br'jeg —
I dragi humak ponad grobne jame,
Gdje srce trune, što je bilo za me.

Na zapadu s tiha...

Na zapadu s tiha sunce dogor'jeva,
Sa modrinom neba rumen mu se sl'jeva,
A u moru čarnih, nebesnijeh boja —
Kao kaplja tone svaka misô moja . . .

Ne znam ni sam zašto — ali mi je pri duši,
Kô da mi se teško t'jelo u grob sruši, —
A ja letim nekud beskrajnim svemirom
I uživam jednom rajsku sreću s mirom.

Kopni snijeg . . .

Kopni sn'jeg, a gorsko vrelo
Opet buči dolom;
Proljetna se pjesma ori
Šumom jošte golom.

Prvo cv'jeće željno srče
Trake sunca jasna;
Kud god zirneš, priroda se
Trga sva oda sna.

Moja samo ruža ne će
Više da se budi, —
Jerbo su ju preduboko
Zakopali ljudi!

Na brvi.

U predvečerje bilo dana ljetna,
Ni dašak da bi igdje travku njihô;
Tek potočić se preko polja cvjetna
Kô zamirući šuljô tromo, tiho.

Ja umoran sam sustô mu na brvi
I gledô, kako val za valom gmizi;
I bilo mi je — kô da svoje krvi
Promatram t'jek: već svojoj svrsi blizi.

Ah, nekoć burno tekla mi po žilam
Kô otkinutu noseći me granu;
Sve brvi sruši bujičavim silam, —
Na drugu niti da bi mislit stranu!

A sada mirno ispod brvi teče
Bijući poput trošne ure stare;
Na život s tiha spušta mi se veče
I njeg've redom zastire mi čare.

Još čas — — i kao velo će se sleći
Duboki mrak po obzoru mi svuda;
A ja ću mirno prcko brvi pr'jeći, —
Al' samo, pjesmo, nemoj pitat: kuda?!

Mak.

Sparna dana u polje sam pao,
Svud po srni divlji mak je cvao.

Cv'jet za cv'jetom ja sam žurno trgô,
Za svoj šešir sve ih redom vrgô.

U srcu mi sreća stala blistat:
Kako li će tvojoj kosi pristat . . .

Ali kada k tebi sam se vio,
Iznenada kraj je smrknô cio.

Vijor, što je b'jesan s gore dunô,
Latice je maku mom otpunô.

Mjesto k tebi — ja se domu vrnuh.
Da prospavam tu nedaću crnu.

Ali u san kad sam žuđen pao —
Oko mene svuda mak je cvao.

August Harambašić.

(1861—1911.)

Noć.

Noć je . . . tek s daleka
Čujes romon poja,
A vazda mu mila jeka:
Oj djevojko, dušo moja!

Noć je . . . tek s daleka
Momak kući hrli,
I pjesmicom ljubeznicom
Vjerenicu svoju grli.

Noć . . . tek što d'jeva
Mišlju u dalj bludi,
Čudno li joj oko s'jeva,
Sreće li su pune grudi!

Noć je . . . tek na nebu
Drhtnu zv'jezda mala . . .
Oj da l' znade, da su sada
I dva srca zadrhtala? !

Iz „Ružmarinka".

Cvati, cvati,
Ružice,
Posred male
Baščice;
Ti ćeš brzo
Ocvasti,
Ti ćeš brzo
Propasti;
Ti ćeš svenuti
Za mlada:
Moja ljubav
nikada!

Sitne pjesme.

I.

Tiho, noći,
Moja draga sniva,
San se njojzi
Pričom ulagiva;
On joj šapće
O dalekom sv'jetu,
O klinčacu,
Zaljubljenom cv'jetu,
Gdje pun milja
Planô divnom bojom,
I za ružom
Povenuo svojom.

II.

Moje nebo,
Ali bez vedrine;
Moje sunce,
Ali bez topline;
Moje ptice,
Al' sve tužno šute;
Moje ruže,
Al' sve povenute;
Moje polje,
Al' bez cv'jeća šara; —
Moja tuga
I nevolja stara!

VIII.

Moje pjesme smjerne
Ružice su male,
Što su prije reda
Tiho procvjetale.

Pa im zima ne da
Do ljepote bujne,
Već su evo tako
Turobne i nujne.

Venu, tiho venu,
Pa se s drška krnje,
Pa će brzo od njih
Ostat' samo trnje.

Silvije Str. Kranjčević.

(1865—1908.)

Mramorna Venus.

Divna je bašta — kô istočna sanja,
Što hašiš je prede i ljubavna mâma
I paome šuštaj i tajna mila,
Skrovita negdje kraj Ganga i Nila.
Divna je bašta — njoj u srijedi
Cjeliva mjesec mramor blijedi:
Boštvo ljepote punom u jeku
Kan da si uda kupa u ml'jeku.
Kroz toplo noćno magleno velo
Sav svijet puni bujno joj t'jelo.
I tko je vidi, krv mu se gruša,
Pod grlom žarka staje mu duša
I srce staje i trne noga.
Pod plaštem noći, — svodilje tajne —
Čuti je često uzdahe vajne:
O vrati mi mir moj i Boga!

Tamo sam i ja nekada upó . . .
Ah i od tada mnoga me zora
Srvana nađe kraj mramorna stvora,
Gdje plačem — skupo!
A lik joj gordi sjajem kristala
Ponosno u noć ml'ječnu se koči,
Pobjedno u me upire oči
S kraljevskog piedestala — — —

— — — Ta bijah pjesnik — u pola luda;
Sitna mi bila rođena gruda
I usko leglo sred majčina gn'jezda,
Pa htjedoh sjesti na stotinu zv'jezda!
Šta obzor t'jesni i zemske međe,
Šta vedrog neba krugovi plavi?
Vjetropir sve to pjesnički pravi
Od jednoć strpa pod vjeđe!
Pjesničku brižno smotah prtljagu,
Cjelunuh zemlju — majčicu dragu,
Strpah u kovčeg sve ideale,
Spustih još jednu suzicu bônu,
Ne znam od zbilje ili od šale
I . . . digoh se u balonu!

. . . »Zbogom, vi zemske prašnjave ceste,
Evo se sunca mašam;
Za mene jeste više i n'jeste.

Svemirski građanin ja sam !
I dok to rekoh, kolo me ovi
Novijeh, drukčijih bića,
Klikujuć: ajde, građane novi,
Kušaj i našega žića !

Ne rekoh ništa, nikog ne pitah
Tko je i okle i gdje je;
Tek mi se c'jela pričini svita
Kô apsolutne ideje !
Ah tamo nad zemljom prekrasno sve je,
Posebnom osuto slašću — —

I onda na koncu ja i ideje
U čarnu pođosmo baštu . . .
Divna je bašta — kô istočna sanja,
Što hašiš je prede i ljubavna mâma
I paome šuštaj i tajna mila,
Skrovita negdje kraj Ganga i Nila.
Divna je bašta — njoj u srijedi
Cjeliva mjesec mramor blijedi:
Boštvo ljepote u punome jeku
Kan da si uda kupa u ml'jeku.
Kroz toplo noćno magleno velo
Vaskolik svijet puni joj t'jelo . . .
I tko je vidi — krv mu se gruša,
Srce mu staje, staje mu duša
I tako mrije —
I živ je i — nije —

Dugo san ondje besv'jestan ležô,
Bježala noć je i dan je bježô.
I mnoge noći i mnogi dani
Odoše tako kô prospavani — —
A sa mnom c'jeli svijet se klanja
U divotnoj bašti kô istočna sanja —
Tek lik se gordi sjajem kristala
Ponosno u noć mliječnu koči,
Pobjedno u nas upire oči
S kraljevskog piedestala — —
A oko gorda, ponosna lika
Mnogi se suše, u suzam gube,
Cjelovom zadnjim ah — samrtnika
Punanu nogu joj ljube.

Vjerujuć u strast, stisnusmo uho
Vapijuć: Bože, s nebesi !
I nikoga nema tko bi ga čuo,
Gdje grmi: Adame, gdje si ?
Tek jedva . . . jedva glava se miče
Nategom, uporno . . . zadnje . . .
Već gotovo hladna se usnica tiče

Kamena, umiruć rad nje!
A ona . . . ? Stoji nogom na glavi
I vrat nam grije i vrat nam davi,
Gleda nas pogledom zmije — —
A ja sam srećan, ako još dublje
Tisne mi u grud dv'je paklene zublje,
Te ledene oči dvije!

Iza spuštenih trepavica.

Nikada ljepše, neg kad ovako
Naklonim glavu lagodno, meko,
A negdje šuška granata lipa
I veselo cvrći vrapčije jato
U mladom lišću . . .
Divno je, divno
Sklopiti oči, a tamo, s neba,
Glatko se duga otegla traka
I mekano plazi niz trepavke tanke,
Draškajuć blago zavjesu svilnu
Između mene i između sv'jeta
O ala je hitra ta šarna igra,
Što mi je sunce stovrsnim vezom
Veze i šara kô vir i oblak
Na tamnoj mreži mojega oka.
I igra tako: u crvenom moru
Pliva i tone zeleni kotač
I bude od jednoć žutijem dimom,
Iz kojeg pršte srebrne iskre — —
Kao kad rumen zlaćane zore
Struji niz greben alema samih,
A od te pjene da bude magla,
Što trepti za blage sutoni majske
Nad mladim žitom.
I to su časi,
Kad priroda slatko srcu ti tepa,
Kad ćutiš lako i talas onaj,
Što ga u r'jetkom vazduhu diže
Krilo u muhe, kad naoko l'jeće.
I sitna buba, što negdje zriče
Vazda jednako, al' dosadno nikad,
I cvjetni pelud, što pada zrio
Od želje da drugi oplodi cv'jetak,
Pa lutne katkad, kada mu vjetrić
Bračno veselje ob'jesno spr'ječi,
Te on, siromah, visi o dlaci
Koprive ljute i suši se tako.
Jalovo suši odlično sjeme —
Svakako gorka, vajna sudbina!
Dà i ta buba i pelud onaj
I bezbroj drugih nevida jošte,
Što u toj zračnoj prašini titra,

O sve ti, sve ti govori bratski,
I poludr'jeman bez sv'jesti plivam
Opojnim virom svemirske pjesme.
Lebdim nad strujom, što se lelija
Od rajske harfe i tamjana svježa,
Što se kroz devet vije nebesa
I desetom ovom majčicom zemljom,
Dokle mi kakva bezočna osa
Ne sjedne na nos! — A na krik bola
Namah se rajska sklapaju vrata,
A oči ljudske glupavo zinu . . .

I evo — još bih mogô u sv'jetu
S udesom nekud primirje svezat,
Kad ne bi vila ljudskog užitka
Plašiva, mala košuta bila,
Al' u te je vile zečije srce!
I dok te, plaha, ostavi sama,
Istom dok kakva osa te bocne,
I dokle širom otvoriš oči,
A pusta proza u srce uđe,
Svud vidiš, kako bezumna ob'jest
Po l'jepom tvojem Edenu hara,
Kako se ptica s ptičicom čupa
O ciglo sitno proseno zrnce,
I kako kobac grlče peruša,
I žaba zlatne bubice guta,
Pa onda sita sa hrpe mulja
Krekeće krjepko, i sve to ječi
Kô himna valjda divna i sveta
U slavu vječnog svemirskog sklada!
Ah, mrzim silno glasne ideje,
Koje su vazda žabam na usti,
A svak ih od nas na pamet znade!
I svakom od nas probiše uši!
I kad se onda bezvoljan vraćam
Kući od moje gran»te lipe
I mislim: što to priroda sebe
Zdere i gradi, gradi i ždere,
A sve, što je l'jepo, skladno i pravo,
Tek da je čedo maštanja našeg,
O onda mi biva, da leden stojim
Pred strašnom sfingom, a moje usne
Ne mogu pred njom moliti više
Kô čedo malo, kad sveto kleči
U zipci svojoj ručice dižuć
Tamo spram stare slike o zidu;
Već šutim i mislim i — ne mislim ništa!
Ah, zar je za to, što mi nijesu
Sklopljene vjeđe i što mi sunce
Ne draška više zavjese svilne
Između mene i između sv'jeta,

Ah, zar je za to, što ode od mene
Dalko, daleko — o vilo šarna —
Što si mi slatke bajala priče
I tankom pređom leptirskih krila,
Skrivala vječni, ogavni kostur,
A ja ga ljubljah kroz tvoju pređu
— Sklopljenih vjeđa ?!

***

U maskiranoj gomili.

Pjan je karneval — divljem u b'jesu
Alkohol i noć škaklju u mesu —
Šapću se laži kroz vino i pivo,
Koljena dršću, dižu se grudi...
Veselo sve je srećno i živo,
Što tren im prosto — ne biti ljudi !

O alaj bl'ješte, gore i sinu
Te ženske oči u poludimu !
Opojno gore iz polumaske :
Žeravka čas kô munjevna letnu,
Fosfor što tinja Ivanjske noći ;
Čas su kô iskra, trule u daske
Što je zar ruka zlotvorna metnu !

Ciliču gusle . . . Pean užitka
Hvata se pasa, tijela vitka —
Vitla se, vitla . . . ciliču gusle — —
Resko i drsko, razbludno — milo.
Valom širokim omamna žara
Na oči, uši ravnô su ušle
Opojne slasti željno u krilo — —
Smanuše već mu mitna stražara !

Dè, i ja žeđam ! Nazdravit žudim
U ovoj noći bijelim grudim',
Plećima što su mramor kô parski,
Rukama gojnim, očima sjajnim ;
Svevlasti ženskoj, što sjedi carski,
Trepavkam vještim migom pod bajnim.

— I htjedoh piti i — nisam mogô !
— — — O čedo malo, čedo o b'jelo,
Zašto je tebe dovela mati,
Rulja gdje ova krila ti blati,
Peto što ljeto kite ti t'jelo ?!
Smijeh da slušaš nervozne žudnje,
Pogled da gledaš propale bludnje — — ?
— I htjedoh piti, i — i nisam mogô.

* * *

Amo te, sv'jeta udesu kruti,
Sfingo ledena usnama makni,
Mramornom pandžom srca se takni,
Rad sam te čuti!
Tuži te ovdje — ne znajuć ništa —
Ovo anđelče — pet mu je ljeta —
Tuži te rose kapljica čista,
Što se na percu ljubice blista . . .
Čelo i vlas joj, stasić joj viti
Tuže te ovdje — u što će biti.
Šesnajsto kad joj ljeto procvjeta?
N'jema je stala besrdna avet,
Vjeri i umu podla rugavet:
Stoput anđelku strgaše krilo —
Igrački bit će, košto ih bilo!
I lijer cvate, cvijet se razdâ,
Jedan se truni, a drugi cvjeta;
Pjesnik što plače, ne plaču vazda
Curice mlade šesnajst od ljeta!

— Našto li — tisnuh — onda je meni
Srce da vene, život da grkne?
Čemu se moja krvca ledeni
Sluteći njenu zv'jezdu gdje mrkne?!
Čemu mi čuvstva udahnu ova,
Plakat da moram luđe i luđe
Tuđih grijeha, tuđih grobova
Zločine tuđe?

— — N'jema je stala besrdna avet;
Ja uzeh čašu suza i krvi,
Lupih je o tu podlu rugavet —
— Sve nek se mrvi!

Eli! Eli! lamâ azâvtani?!

Na Golgoti je umrô — a za kog je izdànô?
Je l' pala žrtva ova il' kasno ili rano?

Na Golgoti je umrô i svijet za to znade,
Al' od te žrtve davne još ploda ne imade.

A krv je tekla mnoga i srce tu je stalo,
Što nikad nije više onako zakucalo . . .

I v'jekovi su prošli daleki, strašni, crni,
Osušila se krvca i suha još skvrni.

Prošetala se pov'jest u sramotničkoj halji
I što smo nebu bliži, sve od neba smo — dalji!

Na Golgoti je staro prelomilo se drvo,
Pokradoše mu čevle, — i to je bilo prvo!

U ime čovječanstva i bratstva i slobode
Počeše krvno kolo da bezbožnički vode — — —

I derala se družba od gadne strasti pjana;
Mi ubijamo, Bože, sve zbog Tebe — Hosana!

Na Golgoti je mrtvo i vjetrić tamo tajni
Tek cvili: Eli! Eli! lamâ azâvtani?

A pokraj krvi davne i ispod drva suha
Sve milijuni vape: O pravice, o kruha!

Da, ukidoste ropstvo i cirkus i hijenu,
Pa odvedoste ljudstvo u krščansku arenu!

I tu u sjajnim ložam, u zlatu i u slavi,
Pod v'jencem i pod mitrom na debelej si glavi,

Zapremili ste i vi i vaše gospe b'jele
Na pozornici sv'jeta sve najprve fotelje!

I gledate u igru od b'jede i od jada,
Gdje čovječanstvo mučno kô On pod drvom pada!

I tamnice o crne, gdje mnogi plač se gubi,
Kad takovi su ljudi: il' umri ili ubi!

I djevojčice gole, a ispred sita suca,
Ah imale bi obraz, da nemaju želuca!

I sramotu i b'jedu i uvrede i varke
I uzdahe i laži i mnoge suze žarke.

A usred bare ove, gdje trovna gamad pliže,
Uzvisilo se drvo i Hrist se na njem diže.

I gleda gdje su ljudstvu sve gori crni dani,
I plače: Eli! Eli! lamâ azâvtani!

Badava gordo kube i mramor Panteona,
I papuče od zlata i orgulje i zvona!

Badava tamjan mnogi i pompozni oltari,
Badava alem gori na kruni i tiari!

Ah Golgota je pusta i vjetrić tamo tajni
Tek cvili: »Eli! Eli! lamâ azâvtani?!«

Zadnji Adam.

Ta ista nikad neviđena usta,
Što nekada su životvorno rekla:
»Nek bude sv'jetlo!« — i to sv'jetlo bi;
Ta ista nikad neviđena usta
Zan'jemila su; krvca što je tekla
Kroz žile sv'jeta smrznu se i susta,
A zemlja bje kô stožer ledeni . . .
Svjetlonoša se izmorio s'jedi
I mrča mu se lice,
Niz zlaćane mu nekad trepavice
Za suzom samo suzica se ledi.
Bez smrtne sv'jeće, bez samrtnog zvona
Mru bozi, sv'jetlo, vasiona . . .
— — — Oj zbogom, Febo! — glasi se Geje struje,
Oj zbogom, Gejo! — pozdrav je od Feba,
A n'jemi Fatum grdan sanduk kuje
I leden prevjes tke im preko čela.

Mru bozi! čudno kako brzo bl'jede
Te sjeni, što ih strah i varka spredе
Pod Himalajom il' na vodi Nilu,
Na p'jesku puste, na Olimpu gori
Kô Moloha il' čarovnu idilu.
Kad čovjek poče da nebesa tvori.
Da vječni Svednh nedomašan nikad
Sve čudno se je smješkao kadikad.

Mru bozi — košto magla vrh pučine,
Mru — košto sanja u prozorje mre,
Mru — košto svijest na samrti gine
I s njome ljudske tlapnje sve!

— — — Tek tko se ono potrbuške svija
Ne lednoj kori mramorna vedrâca? *)
Za njime smrt se kô lavina vija,
Da sn'jegom zadnjeg zasiplje mrtvaca,
A on još diše zadnjim d'jelkom pluća
I još se giba zadnjom kapljom krvi;
Božanstva gdje su pala umiruća,
On ne da da se smrvi!

Vrhunci brda, mora i doline
Pod krutim ledom leže izravnana,
A on zar sami grobne sred tišine
Da zadnji bude krajem zadnjeg dana?!
I tko je taj što živio je dov'jek,
Da vidi konac svjetskim mirijadam?
Je l' Bog? Ne, slabi, posljedni je čovjek,
Na odru sv'jeta izdišući Adam.

*) Kristal.

I tu je pao! Žile mu se koče,
I savija se zgrčenijeh šaka,
A suha rebra uporno se boče —
Ah zraka! zraka! zraka!
I ne će mr'jeti; ne će! ne će! ne će!
Nek mriju bozi, vasioni svemir,
Nek mrije sve, al' ljudstvo prkoseće
Svoj danulo mu nemir.
Pa on je tu kô zadnji od Titána,
Kô zadnji svjetlac prometejske vatre,
Da pita, prije nego smrt ga satre:
Za čega ta nirvana?
Buntovnik mrtve što bogove dira,
I — tužitelj svemira! — —

— — Ah nekada, što ne vidje mu oko,
Ti bajni luzi — gdje su?!
I tropske palme do neba visoko
I sjajne zv'jezde u majskome kr'jesu
I brze r'jeke — kô da biser teče
I more silno, jedino i samo,
Oblačci laki u zoru i veče,
Gdje su . . . kamo?

Slavujak mali, mjesečina bajna
I vrela krvca i milje života
I cjelov žarki i još mnoga tajna,
Tajna i divota!
I radost slatka — ta sve raduje se,
I ob'jest laka — ta sve ob'jesno je,
Vjekovit blagdan — ta sve miluje se —
Kud je — što je?!

Cijela pov'jest pokopana krvi,
Jednakost, bratstvo i sloboda!
Da čovjek bude do nebesa prvi,
Da Bogu ruku poda?!
I sve na zemlji što se rajem zvalo,
A čovjek svojim stvorio je znojem,
Sagradiv carstvo Edenovo palo
O trudu samo svojem?!

— — — Tek vječni led! I žile mu se koče
I savija se zgrčenijeh šaka,
A suha rebra uporno se boče,
Ah zraka! zraka! zraka!
Još ne će mr'jeti; ne će! ne će! ne će!
Nek mriju bozi, vasioni svemir;
U njemu vapi ljudstvo prkoseće,
I vječnog duha nemir!
Da pita: kud je što se rajem zvalo,
A čovjek svojim stvorio je znojem,
Sagradiv carstvo Edenovo palo
O trudu — samo svojem!

Al gle! s daleka sjevera onamo
Na polutnik se silna santa skliže.
Niz led i snijeg prašti amo tamo
I juri sve to bliže
A na njoj čudnim odrazom se sije
Sred pustog leda ukočeni krst,
Sa Svetog Petra možda il' Sofije
Oborio ga sverazorni prst
Oborio ga pred hiljade davne
Sa gordog visa, s ponosnih kubeta,
I odvlači ga preko puste stravne
Na odar zadnjeg Adama i sv'jeta.

I zadnjim kretom ruke
On grabi krst, al' žile mu se smrznu,
Uz zadnji jecaj samrtničke muke
Tek nemoćno se trznu,
A usna samo ukoči se n'jema
U gorki sm'ješak beznađa i jada;
Na tvrdi led mu mrtva glava pada,
Kô pitanje što odgovora nema.
Tek gorki grč kô ocjena božanstva
Na zadnjoj mrzne usni čovječanstva.

I prostrô se je izdanuvši tako
Cijelog ljudstva oboreni lik,
A bl'jedim noktom zadnje što je makô:
Napisao je u led — upitnik! — — —

— — Praminja snijeg i pokriva žurno
Taj zadnji znak, što čovjek ga je pisô,
Kô svjedočanstvo očito i burno,
Na zemlji da je bio i bitisô!
Praminja snijeg, sipa inje gusto
I silne grude naokolo baca
I krije znak pod noktima mrtvaca,
Sve više nada nj brdo valja pusto:
Spomenik sv'jetu, što ga više nema,
Do neba gruda ledena, golema!
A pod njom spava kao luda sanja
Sve, što je bilo, da isprazno pređe
Bez glasna traga, dokle opet dođe
Nov kaos mutni do — drugog izdanja!

Ditiramb.

Prekrasan život!
Kaljava cesta ode u maglu —
Digneš li glavu tamo k nebesim,
Past će ti na nos kapljica kiše!

Prirodo majko, — kako je tužno
Gledat te tako mamurna lica!
Kako su dosadne mojemu oku
Haljine blatne,
Maćeha zemlja što ih navuče
Plešuć uz svirku eterskih sfera
Okolo sunca . . .

Ah kô da mari žarki vjerenik,
Što mu se baka dronjcima kiti!
Tà vječni svemir
Na njeg se sm'ješi
I na bezbrojne očice bistre
Vječna praznina, djevica čista,
Plamen mu slatkih cjelova pije.

A on je ljubi —
Ljubi i dugim trakama žarkim
Sebi je svija.
I u nijemom cjelovu tako
V'jekovi ginu kano i časak,
Časak kô vječnost — — —
A ja na ovom kaljavom danu
Iz bare ove mislima plijem
Tamo nad oblak tebi, o Sunce,
I vama tajne pokretne sile,
Svemirski sklade, da vašeg mira
Udahnem tamjan!

Ah tamo nema varave laži,
Ni suza ni ljudi;
Tamo me talas eterni ziba
I ja u tihom, opojnom času,
Neznajuć za se uživam onu
Zaborav slatku, s koje se mrtvim
Otvara nebo

Gorko je, gorko
Stajat uz odar vlastite volje!
A srce bješe žarko, kô sv'jetlo,
Plameno sunce,
Čisto kô božje biserne zv'jezde;
Želje, kô miris otajnog raja,
Da svijet grle, s njime da plaču
I da se smiju s njegove sreće;
Rođen, da živiš na krilu lakom
Slobodne misli i da se kriliš
Navijek više — tražeći tamo
Edena kutić, najmanji za se, —
Survaš se onda . . . u kalnoj bari
Kô stranac gacaš med svojom krvi,
Kô munja, koju uguši blato,
A ona je mogla da razbija oblak!

Al' opet — Zemljo majko, oprosti,
Ako ti gorku rekoh!
Tà ja bih rada, da divna cvjetaš
Ljiljanom pravde, ružom slobode,
Da budeš prvi svemirski alem
I prvi cvijet božije misli!
Kroz duge dane tekla je krvca
Napretku tvomu, zlatnoj slobodi,
A dobro znadeš, kapi kolike
Nikad ti gasna prašina popi!
I suze gdje su i genija smijeh,
Koji su s tvojih premudrih hira
Došli na luda kucati vrata?!
I gdje su drugi, gdje mnogi jadi
Teži no c'jeli svemir — — ?!
Al' opet
Majko, oprosti!
Pusti mi samo, iz tvog da skuta
Na tužnu harfu istisnem koju
Iskrenu suzu — dar čovječanstvu.
A kada puknu i harfa i srce,
Onda nam budi mrtvima barem
Majčica bolja, kada za v'jeka
Tebi smo samo pastorci bili!

Ante Tresić-Pavičić.

(* 1867.)

Pjesnik i lijer.

U pjesmi svježeg sv'jetla od zore ishlapljene,
Pod zagrljajem sunca. što cjelovom je splinu,
Na mekoj l'jesi l'jera procvatio je struk,
I širi divsko cv'jeće put vedre vaselene:
Po sn'ježnom lišću rosa, kô živi biser, sinu,
U kom se šarne duge svih boja ljeska luk.

Pram suncu čaške sn'ježne kô da se šireć smiju
I raskošno se njišu na dahu lipnja strasna,
Kô žarki cjelov piju sunašca topli zrak,
I rastopljeni alem na počast suncu liju,
Što za ljepotom čeznuć isuzi nojca krasna
U b'jelo cv'jeće, dok je ne progna sunca trak.

Kraj l'jera pjesnik stoji i zadivljen ga gleda,
A l'jer, kô da razumi, ponosito se koči,
Te mirisom i čaškom pjesniku reče tad:
»Oh, divi mi se, divi, jer tebi sunce ne da
Ovako divsko cv'jeće, najljepše zemlje oči,
Ni miris, ni sa sn'jegom zelena lišća sklad«.

Al' pjesnik mu odvrati: »Jest, l'jep si. brate l'jere:
Ti imaš b'jelo lišće; ja imam čarne r'ječi,
I misli b'jela krila za uzvišeni let;
Ti miris, a ja čuvstvo, što beskrajem se stere:
Tvoj bog je sunce, mojem i ime reć se pr'ječi,
Al' voli neg tvoj miris mog srca miris svet«!

Žuk.

Na onoj hridi, što nad morem strši
Samotan bokor žuta žuka cvate,
I kad mu lahor njihne brsne zlate,
Mirisnom dušom oko mene prši.

Oh, nujan li je povrh ljute krši,
Osamljen! B'jesno u zimi ga mlate
Šibike bure; al' netom se vrate
Proljetni dasi, svoj zadatak vrši;

I, ne tužeć se, cvate i miriše . . .
Kad njegov slatki miris me ovija,
Tad nejasna me hvata nostalgija ;

Sva moja duša sjetom zamiriše,
Kô njegva, s ove pustoši i čezne
Da u Otajstvu počinka iščezne.

Lacrimae rerum.

Sa maglom suton jesenski se grli
U zagrljaju neutješne boli.
Iz sviju stvari po prostorju hrli
Duboki uzdah kroz sumorne doli.

Grmečak svaki, kô da bi ga trli
Očajni jadi, stresa, dok ogoli,
List po list, cv'jeleć. Cv'jetovim su strli
Mrazovi lišće, sad ih rone doli.

Sve pada, sve se odriče života,
I sve je vlažno kô od skrovnih suza ;
Dah smrti sujmom prirodu omota :

I svaka travka, svaki list, što puza
U vječnost s grane, hladna st'jena svaka
Orošena je suzam nnjna zraka.

Veliki Pan.

Podne je vedro lipanjskoga dana :
Svečano doba Pana.
Zrak drhće s omarine
Nad sinjim morem i nad gorskim vrhom,
Kô živci od miline
Ljubavnim vrućim srhom.
Vjetrića krilca, pijana od milja
Mirisne cvatne gore,
Počivaju na žutim brsnam' smilja,
Na ljubičnome kaduljinu cv'jeću,
Po borovu drveću,
Po maslinama, raspucane kore.
Čvrčaka čut je nebrojene zbore.
Neumorno im brenčanje
Sunca sa zemljom pjeva plodno vjenčanje.
Od pusta milja zemlja omilava,
I izmorena spava.

Sa potpune čistine sunce s'jeva,
Života r'jeke sl'jeva. Sve je mirno,
Safirno nebo i more safirno.
Ni da bi lahor pirnuo
S pučine, svjež i mio,
I lakim krilom dirnuo
Šuštave grane borove;
Il' časkom preplašio
Čvrčaka mirne zborove.
Sve zablenuto, začarano stoji,
Cjelovom sunca zgrijano,
Ljubavlju višnjom pijano.
U ljubavnom se zagrljaju znoji
Vinograd grozni, šuma i rudina.
Iz najdubljih dubina,
Iz pažilica do lista na vrhu,
A s mlada lista do najtanjih žila,
U vrućem slatkom srhu,
Života struji sila,
Da brizga ml'jeko s nabujalih dojka
Matere Žive, vječne,
Kroz srčiku i liko; mezgre ml'ječne
Šibaju mlazom do najmlađih hvojka.
Pucaju pupci, cv'jeće se razvija,
Sipa se pelud, vazduh se opija
Mirisom cvatne gore
I smolom, što 'no curi boru s kore.
Dubine mora prolaze ježuri,
Dok siže sunca zraka.
Ribe se mr'jeste posred gusta brâka;
A brâk pucketa: dižu se mjehuri
Na površinu glatku;
A površina hlapi
U žarkog sunca zagrljaju slatku.
Priroda c'jela o ljubavi tlapi.

Pod žarkim suncem moja duša s'jeva,
Plava i čista, kô pučina mirna,
Duboka, neprozirna;
Što s tisuću ga zrcala ods'jeva,
Plava, kô neba eterska vedrina,
Plava, kô beskraj . . . sred čijih dubina
Kupe se zv'jezda izbl'jeskane sile;
I čine joj se da se sakupile
U nju sve sile sunca; da je lira,
Na kojoj sunce nape sv'jetle zrake,
Te sveopćem životu himnu svira;
Da vaselenu njene zrake jake,
Kô drugo sunce griju,
I po njoj radost i veselje siju.
Kô duša mora hlapi moja duša
K božanskom suncu sve više i više,

Da pane poput kiše
Po cv'jeću i po travi,
Gdje ljudska čuvstva davi kobi suša.

I kô pod suncem miris gore čarne
Duše se miris širi,
Da druge duše razdraga od sparne
Vrućine kobi i s njom ih izmiri.
I čini joj se kô da pušta žile
U život zemlje sve dublje i dublje.
Kô mlado borje, il' stoljetno dublje.
I diže grane u nebesa čile,
I buji, raste, klije, pupi, cvjeta,
Te miris k suncu na svrdlove mota;
Osjeća da se m'ješa s dušom sv'jeta,
U ritmičkome kucaju života,
Od iskona u iskon jednim trenom;
I da u biću njenom
Sva bića žile pletu; da je s njima
Sve jedno ona svima.

Vojga. *)

Još trenom zlatni roščić mjeseca mrakom sinu;
Za otočićem minu; još nad brežuljkom cvate
Njegova sv'jetla bokor kroz ljubičnu modrinu,
Kô cvjetan grm čemina; sad smjelije se jate
Zv'jezde kroz plavu tminu.

Po moru se, kô dušom pjesnika, nujnost l'jeva,
Ljepote kad mu tračak svjetlomrcne u mašti,
Pa ugine u bestrag s nedovršena p'jeva:
Mjesečni suton svenu u zv'jezda zlatnoj bašti,
I nadom već ne s'jeva.

Duboka zamišljenost u mora je maini,
Tajanstvenu kô molbu u vastrgu da moli;
Svemirnih misli bl'jesak u njegovoj dubini
Trepetom zv'jezda titra. Nejasno čuvstvo proli
Čeznuće po tišini.

Vjetrića katkad ćuhom uzdahne vlažna gora,
Kô sjetna duša čuvstvo prol'jeva miris smilja;
A gaj borova pjesmu šapuće pokraj mora
Neshvatljiva čeznuća i nestižna milja,
Pod brzim krilom Hora.

*) Vrst mreže, kojom se love srdele.

Umorna zbiljom zemlja pod uskim svodom dana
Sanjari sanje noći, i vlastitu kroz sjenu
Stremljenjem se zal'jeće u zv'ježđa rascvjetana;
U moru ih zrcali, kroz svoje duše zjenu,
Od nada razdragana.

Nad Mosorom iz magle Algol se sjajni budi,
Oda sna kano oko, i jasniji sve biva;
A zraku mu lelija dubina modrom grudi,
Vrhovnu kano misô pjesnika mašta živa,
Za kojom vječno žudi.

Prožeta je kô sokom ljubica modra tama;
Tajnovit iz nje Mosor veličajan se diže,
Kô misô neotkrita, otajstvo što prolama
Kroz magle sv'jesti k umu sve jasnije i bliže,
Kad sanja duša sama.

Tišina prisluškiva gdje bràk u moru puca,
Kô da se gase zv'jezde — i ritmički šum vala
Po uvalama: kano da srce Zemlji kuca,
I ljubavnoj u sanji cjeliva siva žala
I fosforom svjetluca.

Zapaljuju se redom sv'jećala modrom tminom;
— Zar padoše s nebesa na pučinu planeti? —
I lagano se miču lazurnom površinom;
Kô sjena levut puzi svjećarica kud sv'jeti,
Kô duhovi tišinom.

S resina procvjetalih, sa bràka na dnu mora
I drugog bilja nebrojeno se stado
Srdela diže prama sv'jetlu, što čara s gora,
Ostavlja meki krevet, gdje noć prospava rado,
Misleć da zove zora.

Pod sv'jećalom se more bljeskanjem zasrebreni,
Kô Ml'ječna Staza laska: Već ribar vojgu suče;
Sva površina vrije, svjetluca se i pjeni.
Veseo svjećar stado pram vojgi tiho vuče,
Gdje vreba smrt i pl'jeni.

Svemožno sv'jetlo, sjeta noći i uma što je,
Neg za tobom čeznuće, za izvorom života?
Prirode svaki atom, kô čest bitnosti tvoje,
Počelom tinja sv'jesti, a vabi ga ljepota,
Da svoje biće spoje.

Sve teži u vis k tebi, i misô uzvišena,
I lepir, crv i cv'jetak i gorska hrid i zmija
I more pjenom vala; a kad si sakrivena,
Cv'jet sklapa tugom čašku, duša se u se zbija,
Sirota zapuštena.

O zv'jezde, vi nas b'jedne čarate u dubinam',
I vučete nas k sebi; za sv'jećalom nam nade
K vječnosti srce đipi i k beskrajnim visinam',
Dok vojga Kobi vuče pram kraju naše jade,
I opliće nas tminam'.

Tugomir Alaupović.

(* 1871.)

Svelo lišće.

Otpalo si suho lišće,
Mili cvijete,
Bog zna, kud ga vihor hladni
Raznosi i mete! —

U sumračju, kad se zapad
Zadnjim žarom sunca rudi,
Zalijevô sam, mazio te,
Kô da si mi rastô s grudi.

Došla jesen, — niti meni,
Niti tebi nije krivo:
Ti mirisô, — ja uživô...
To je sve!
Sad se vrši sud ledeni,
Da se vene, da se mre.

Tiši vičan vječnoj mijeni,
Tvoja smrt je slatki san, —
Zar ne? Ti već sada snivaš
Pramaljetni, svijetli dan?

Krenut će se vjetrić laki,
Da ti dahne život novi!
Ali zar će s novim cvijetkom
Da oživu moji snovi?

O, sa srca polagano
Ljubavi mi lišće pada, —
Ali zar će da prolista,
Da ožive jošte kada?

Ako tebi, cvijete mili,
Svene klica;
Ako tvoje grane slomi
Ljuta vijavica:
Živo sjeme već je našlo
Toplo krilo,
U proljeti da prolista
Dražesno i milo.

S moga srca polagano
Još zeleno lišće pada,
Da već nikad ne prolista
U proljeću slatkih nada.

Usred duše salomljene
Otvara se grdna rana:
To su plodi izgubljenih
I sanljivih mladih dana.

Trulo sjeme bez života,
Što sve vene, a ne svene,
Mi zovemo bučnom riječi:
Uspomene...

Sumornost.

Izdiše dan. Kô krpe teške i mokre
Oblaci vise savitih krila
Mrtvo je, gluho kô neman da gladna
Poloka zemlji život iz žila.
Bílo joj staje, guši se, baca
Utroba mrtva debele tmine
Kô kad propišti iz snježanih gruda
Jugova voda kroz dô i planine.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
БЕОГРАД

Pomračan sjedi duh na kamenu golu:
Odmiču putovi dragi i livade rosne;
Zamiru glasovi s atki u niskome dolu,
Božićne pjesmice svete i molitve posne.
Gube se zelene jele, do neba vite,
Trnu se zadnje iskre Ivanjske svijeće,
Milo i drago sve juri, gubi se, tone
U propast, otkle nikad više vratit se ne će.
A iz nje, iz oka krvnika starog,
Plazaju zmije i gl dne strašive ptice:
Na grud se penju i deru srca i tjeme,
Pijući krv i trgajuć' najtanje žice,
S kojih je nekad u sunčane dane
Zvonila pjesma vjere i nade.
Pomračan gleda duh i zadnje upire sile,
Misli da skupi i poveže konce
Svijesti i jave. Sve gušće gnjetu se tmine
U gluhoj noći. Tek drhti mrtvačko zvonce,
A pauk ružni otrovnim sokom
Ispleo mreže guste i ponosan šeće,
Nada se noći i vječito memljivoj tmini,
Iz koje dan se nikad roditi ne će.

Susret.

U daljini viri komad vedra neba,
Čađave se magle trgaju i blijede.
Ulica je duga, mokra, otegnuta,
Lampe jedva drščću kô da svjetlost štede,
A odozdo sa dna među svjetinom mnogom
Probija se momak sa drvenom nogom.
Jedva koje oko da mu pogled baci.
Zakopô se svatko u rođene brige.
Svoje grlo gori. Slavu i mejdane
Pričat će i tako domorodne knjige.
Sreo sam mu pogled. Ja to oko znadem
Kô i jelu, što mu viš' kuće se penje, —
I u trenu svu sam pročitao dušu,
Bolove i brige, pod kojima stenje:
»Stoji li mu uzgor sljeme i starina,
Kako nose njive i usjevi jari?
Teška zemlja osta na nejakoj ruci,
Čim će da se vatra na ognjištu žari? —
Janje li se ovce, klepeću li zvona,
Stoji li mu tvrda na riječi ona?
Kako li će proći potok pokraj pralja?
Rekla uzet momka, hoće li bogalja!«
Srele nam se oči, al' u času tome
Nisam mogô naći milostive riječi.
Osjećô sam samo, kako mi u mozgu

Kroz žilicu svaku gorak odjek ječi,
Kô kad cvili kamen pod drvenom nogom
I on jedin' plače među svetinom mnogom.
Pomicô se teško, sporo, nesigurno
Kroz ulicu dugu nepoznatim gradom,
Ja sam za njim gledô sa sakatom mišlju,
S prelomljenom nadom . . .

Stijene.

Kô okovan junak, srca razderana,
S namrštenim obrvama, zabravljenih tvrdih usta
Zure mokre, nijeme, razgovorne stijene naše
U doline mrtve, gluhe, u smrknuta polja pusta.

Studena ih rijeka para, teče mučno i polako,
A iz nje se magle dižu, magle teške i ledene.
Zebe drvlje i kamenje, vrbovina, johovina.
Na busenu na obali strašljive se jate sjene
Pa se mrznu ukočene il' se miču, gmižu, plaze,
Ovijene mokrom maglom, do pragova kuća svojih.
Još im sljeme ravno stoji,
Zeleni se čuvakuća, povijuše zidom laze . . .
Al' iznutra studen bije. Utrnula vatra davno
Na ognjištu zapretana
Vatra sveta, vatra sjajna,
A pritisło teško veče, grozničavo, muklo, tavno.

Pamte one mrke stijene i dolovi pamte oni
Mrke vojske i krvave, crne kuge i morije
I grobove neplakane i kad samo zvono zvoni
A molitva i opijelo nema kada da se štije.
Pamte dobro — al' ne pamte vrijeme ljuto
Ni ognjište utrnuto.

Za nedaća i za daća dim je sukljô na odžake
Sit i mastan Grobovima, putovima
Pušili se lonci puni, mirisale zaoblice
I pogače na dar božji, neka bude hrane svima,
Namjerniku i putniku, neka kljuju rajske ptice!
U dan kušnje, u dan strašni molitva se ispinjala
Da razvedri božje lice, da ukloni biče ljute.
Postilo se, lazalo se i božja bi milost pala
Na dolove i dubrave, što sad stenju, stenjuć šute.
Preteške im kušnje strašne, ne mogu se nosit' više!
A molitva snage nema da se digne, da se vije
Visokome nebu svome, da o rajska vrata bije,
I izmoli rod zemaljski i proljetne tople kiše.
Morala bi kleknut' noga, što kleknula nikad nije,

I zamoljt' prosjakinja gorku milost u tuđina.
Da od njena izobilja dobaci joj koju mrvu,
Da milostiv bude crvu
Malenome, nejakome, što je u dan crni palo
I s rodiljom majkom svojom skupa gladno zaplakalo.
Kleknut ne će i ne može — pa se jate tanke sjene
Na kućnima pragovima, teško plaze il' se mrznu i ledene.
Samo gusta magla zuji i zavija dô i trznu.

Zure stijene mokre, nijeme — kroz oluke, što ih munje
Izderale, isparale; kaplja kaplju krupna stiže,
A iz tamnih iz ponora razbijeni glas se diže
Kao da se sleže u nje
Sva gorčina i sav čemer, što se skuplja vijekovima.
Dršće srce u kamenu, kaplja kaplju krupna stiže —
To stijene steće plaču nad mrtvima dolovima.

Marin Sabić.

(1860—1922.)

Favente nocte.

Na klisuri iznad mora
bor zeleni samac sniva —
a nebo se plavo iznad bora
sjajuć' osm'jehiva.

Sa Glavice provejava
ćuh kô s mladih uzdah grudi,
a bor s noćnog ćuha podrhtava
i od sna se budi.

I na sjajnoj mjesečini
tiho šušteć' širi grane . . .
Il' će bore noći u tišini
da sad nešto šane?

Lahor pirka i ćarlija,
a noć budna prisluškiva . . .
Iznad bora plavo nebo sija,
a bor tiho sniva . . .

* * *

Lahor pirka i ćarlija . . . Lake
oko mene sjene kolo viju:
s očiju im žarke siju zrake,
a usta se rujna smiju.

A ja gledam cvijet grudi bujnih,
gledam cvijet tananijeh stasa
i sa usna mekanih i rujnih
šapat čujem ljupkih glasa.

I ja hoću u noć da se vinem
i u kolo, ruke šireć, hrlim,
željan k srcu sjene da privinem
i da redom sve izgrlim —

željan kosa da s' nagladim rudih
i usta se svježijeh nadišem,
željan b'jelih da se čistih gruđi
kao cv'jeća namirišem . . .

Au clair de lune.

Života danjeg stišala se vreva
po ulicama drevnog grada,
a ljetni mjesec na uštapu s'jeva
kô s noćnog radujuć se hlada.

Planine kršne i zelene ravni
na mjesečini tiho sniju,
a kroz noć s krila gustih šuma tavnih
kô uzdasi se laki viju.

S lazura mjesec širom zemlje trudne
kô s čarne kupe sv'jetlo lije,
a trudna zemlja šireć grudi žudne
s vedrine čiste zrake pije . . .

* * *

Još jedan danak u nepovrat minu —
još jedan stare borbe danak,
a ja bih htio umoran u tminu
da glavu na lak spustim sanak.

Htio bih glavu tešku da naslonim
na krilo meko tihe noći,
i snivajući u noć da zaronim
daleko gluhoj u samoći.

Htio bih s duše trudne i očajne
da ovog žića teret skinem
i daleko sa ove zemlje vajne
u neizmjerje da uminem . . .

* * *

Nad morskim žalom, noćnoj u samoći,
bor tamni guste grane širi,
a s gluhog polja kano uzdah noći
prohladni šapćuć vjetrić piri.

Prohladni vjetrić piri i lelija
borovo lakim krilom granje,
a rosno lišće drhtajući sija
i šaptom čarne šapće sanje.

Širni se zaton kao srebro l'jeska,
a vali mrmore veseli
kô s mjesečeva razigrani bljeska
i slasno ljube p'jesak b'jeli . . .

I još se sjećam . . .

I još se sjećam . . . To je bilo davno,
al' ne znam u kom vasione kraju —
iskonske noći u predzorje tavno
il' prvog dana blistavom na sjaju.

I' još se sjećam . . . Čelo tvoje slavno
u bajnom sam ugledô zavičaju
i s tobom cv'jeće ubrao ljubavno
po izgubljenom lutajući raju.

Na lakom krilu proljetnog lahora
još čujem kao šapat s dana sretnih
prvoga našeg jeku razgovora.

A mirisavo pridišući cv'jeće
još dah osjećam tvojih usna cvjetnih
kô čisti mirluh naše davne sreće . . .

Jeste li čuli . . .

Jeste li čuli kako noćca diše —
vi, što pod krovom počivate mirno,
dok iznad krova trepti nebo širno,
kô rodnu zemlju treperno da njiše?
Jeste li čuli kako nočca diše?

Teško je sniti, kô da sanak davi —
teško je sniti, kad noć diše tija,
kad mjesec s čistog neizmjerja sija,
a nad njim nebo visoko se plavi —
teško je sniti, kô da sanak davi.

Teško je sniti, kad se oči gube
tišinom gluhom u dubokoj noći,
a srce šuti — svetoj u samoći,
kô da nad zemljom svjetovi se ljube —
a budne oči za njima se gube.

I slatko bditi i ne želit' danka,
kô da nas budne vaselena njiše,
i slušat' tiho kako noćca diše,
kô da za uvijek nestalo je sanka —
i slatko bditi i ne želit' danka.

I slatko bditi kako zvijezde bdiju,
kô sve da prošlo što donosi danak,
i ne znat' java, ne znat' što je sanak
i lako u noć spuštati se tiju —
i slatko bditi kako zvijezde bdiju . . .

Ja sit sam uma, Gospode . . .

I.

Ja sit sam uma, Gospode —
ja sit sam uma, što dvoumeć pita
i pitajuć' na tajne dveri lupa,
i sve što jeste, hoće da ispita,
kô cv'jet za cv'jetom da na stazi čupa —
ja sit sam uma, što dvoumeć pita,
ja sit sam uma, Gospode!

Ja sit sam uma, Gospode —
ja sit sam uma, što sva vrela suši,
iz kojih srce htjelo bi da pije,
i krila kida krilatici duši,
kad laka sv'jetom širokim se vije —
ja sit sam uma, što sva vrela suši,
ja sit sam uma, Gospode!

Ja sit sam uma, Gospode —
ja sit sam uma, što svud život rani,
kô svud da kljunom otrovnim ga kljuje
i rana ljutih čemerom se hrani
i rana ljutih čemerom se truje —
ja sit sam uma, što svud život rani,
ja sit sam uma, Gospode!

II.

O podaj meni, Gospode
o podaj oko, koje mirno gleda
u šumnu vrevu, s koje sv'jet se ori,
i s tavne noći nikada ne preda,
i novoj svakoj raduje se zori —
o podaj oko, koje mirno gleda,
o podaj meni, Gospode!

O podaj meni, Gosgode —
o podaj srce, koje lako bije
kô da na grudi majčinoj se njiše,
i ne zna suza, koje smrtnik lije,
a smrt ih sama suhom rukom briše —
o podaj srce, koje lako bije,
o podaj meni, Gospode!

O podaj meni, Gospode —
o podaj dušu, koja život ljubi
i svud po širnom obzire se sv'jetu,
kô sve da hoće sv'jetom da izljubi
i svud kô metulj zastaje na cv'jetu —
o podaj dušu, koja život ljubi,
o podaj meni, Gospode!

Rikard Katalinić-Jeretov.

(* 1870.)

Ljuven sanak.

Zaspala je djevojčica mala,
Nad njom visi grana jorgovana,
Pred njom cvatu mirisave ruže,
Ponajljepši ures od bostana.

Lepir b'jeli ugledao djevu,
Spustio se s grane jorgovana
Na zaspalu djevojčicu malu,
Med joj pije vrelih sa usana.

Lepir pija — ali djeva snije
Ljuven sanak — ne otvara zjene . . .
Sve se trese grana jorgovana,
A od stida ruže se rumènê!

Jesen.

I tuži vjetar, a jesen lijena
Silazi bôna u sela i drage
Kô b'jela žena tužna izmučena
Na rodne prage.

U duši budi drevne usponene
Na prošlo doba i na dane sjajne,
A sitno cv'jeće pogiba i vene
Od tuge tajne.

I tuga cv'jeća vasmira se hvata
I starih kosti i mladosti svježe,
Sa sjetnih kuća, dveri i pojata
Gle, laste bježe:

A prikaze se dižu vajnog lica.
Sve mrtci davni kao da nas mame
U mir i pokoj, sjenu grobnih tmica —
U vječne tame

I stenje vjetar — nekoć lahor mili —
Nad starom zemljom, što nas slabe zače,
Pod bl'jedim suncem silna smrt se krili
I nebo plače!

Nevêra.

Olovno je nebo nad olujnim valom,
Vjetar šiba jadra i mrke katarke,
Propinju se barke
Pred sablasnim žalom.

I vjetrina šiba sve jače i jače
O jedrilje pusto i konoplje sriče
Svoje tužne priče,
A pučina plače.

Plače gordo more gr'jehe svoje davne,
Vapi milost žala, al' milosti nema:
Stoji zemlja n'jema,
Povraća se more u ponore tavne.

A sa jedne barke dršće jecaj strune,
Žalostivi uzdah, kletva ojađena:
Njom pučinu kune
Pod olovnim nebom c'jela vaseljena

Proljeće.

Dvoje mladih ide niz polje kroz cv'jeće,
Oči im se sjaju od milja i sreće,
Nad njima se nebo orajeno smije
I lahorac tihi pun mirisa vije,
A sa grane ptica sa pjesmom se gubi,
Kô da im šapuće: veseli se, ljubi!
A sunce ih žari, novo sunce vruće,
Proljet, ljubav, sreća slavi uskrsnuće.

Dvoje mladih ide niz polje kroz cv'jeće,
Noga sve to više u gustiš im kreće . . .
Padoše na travu m'd' ljubice plave,
Približiše usne, prisloniše glave.
Ne propušta granje sunca traku sjajnu,
A ljubice plave znat će čuvat tajnu.

Zimska slika.

Tugaljivo selo,
Maleno i b'jelo
Umireno snije.
Vjetar vije,
Plače
I jače se diže,
Sve do streha siže.
Budi vrapce gladne,
A kapljice hladne kiše
Sve padaju više . . .

I tako je tužno,
I bôno je tako,
U toj kiši regbi
Sav je sv'jet zaplakô . . .
Nad selom se nebo
Još više oblači,
Huji vijor ljuće,
Po-taje sve jači;
Lagano se zima
U selo povlači.

Lađa u noći.

I tako je tiho i tako je n'jemo.
Regbi c'jeli svijet zav'jek je zadr'jemô,
Samo sa visine usred mirne noći
Sv'jetle zlatne zv'jezde anđeoske oči,
Katkad koja pane, kô da ljude žali,
Sirotane što su po toj zemlji pali . . .
I tako je tiho i tako je n'jemo,
Regbi c'jeli svijet zav'jek je zadr'jemô . . .
Zaspalo je more, tamo u daljini
Zaplovila lađa mrka na maini.
Bol i tuga brode niz pučinu snenu,
Da u zoru opet među ljude krenu.

Proljetni glas.

Nova snaga u zemlji se budi
Nova zora obajana rudi . . .
Pala rosa, nakiti se kosa
Gorska cv'jećem,
Zelenilo meko, milo
Osu se drvećem — —
— — — Janjci bleje,
A seljanke seje
Rano zorom na livade pale,
Pjevajući srcima se šale.
A po travi
Gle sunce u slavi
Svoje trake, suho zlato, širi
U zahlađe sve to slađe
Pastirice dozivlju pastiri.

Simon Gregorčič.

(1844—1906.)

Na bregu.

Na brégu stojím in v mórje strmím:
Pod máno srdíto valovje
Rohní ob kamníto bregovje;
Do néba praši se meglêni dím,
V obráz mi brízgajo péne
Od skalne sténe;
A stena skalna
Ostane stalna,
In jaz se na robu ne ganem,
Viharju kljubújem, ostanem!
Ko v steno valovje, usóde vihár
Ob mé se zaganja;
A duh se ponôsni ne oklanja:
Ti stréti me môreš, potréti nikdár,
Usóde sovražne besnéči vihár!

Soči.

Krasná si, bistra hči planín,
Brdká v prirodni si lepôti,
Ko ti prozôrnih globočín
Nevíhte témne srd ne môti,
Krasná si, hči planín!
Tvoj ték je žív in je legák,
Ko hód deklét s planine;
In jasna si ko gôrski zrák,
In glásna si, kot spév krepák
Planínske je mladine, —
Krasná si, hči planín!
Rad glédam ti v valove bôdre,
Valove te zelêno-módre:
Temná zelén planinskih trav
In vedra víšnjevost višáv
Lepó se v njih je zlila;
Na rôsah sínjega nebá,
Na rôsah zélenih gorâ
Lepôto to si pila, —
Krasná si, hči planín!
Ti mêni si predraga znanka.

Ko z gorskih prišumíš dobráv,
Od dôma se mi zdíš poslanka,
Nesóča mnóg mi ljub pozdráv, —
Bog sprimi te tu sréd planjáv! . . .
Kakó glasnó, ljubó šumljáš,
Kako čvrstó, krepkó, skakljáš,
Ko sred gorâ še pót imáš!
A ko pridêreš na ravníne,
Zakaj te živa rádost mine?
Kaj trudno lézeš in počasi,
Zakaj so tožni tvôji glási?
Težkó se ločiš od hribóv,
Zibélke tvojega valóvja?
Mar véš, da têčeš tik grobóv,
Grobóv slovenskega domóvja?
Obojno bôl pač tu trpíš!
V tej bôli tóžna in počasna,
Ogrómna sólza se mi zdiš,
A še kot sólza — krásna!
Krasná si, bistra hči planín,
Brdká v prirodni si lepôti,
Ko ti prozôrnih globočin
Nevíhte divje srd ne móti!
Pa, oh, siróti tebi žuga
Vihár grozán, vihár strašán;
Prihrúmel z gorkega bo juga,
Divjál čez plôdno bo raván,
Ki tvôja jo napaja struga —
Gorjé, da daleč ni ta dan!
Nad tábo jasen bo oblók,
Króg têbe pa svinčêna tóča,
In déž krváv in solz potók,
In blisk in grom, — oh, bítva vróča!
Tod sékla bridka bodo jekla,
In ti mi boš krvava tékla:
Kri naša te pojíla bo,
Sovražna te kalíla bo!
Takrát se spômni, bistra Sóča,
Kar gôrko ti srcé naróča:
Kar bóde shranjenih vodá
V oblakih tvojega nebá,
Kar vôde v tvôjih bo planínah,
Kar bode v cvétnih je ravninah,
Tačás prodrvi vse na dán,
Nárásti, vzkípi v tok strašán!
Ne stiskaj v meje se brégov,
Srdita čez bránove stópi,
Ter tujce, zêmlje-lačne, vtôpi
Na dnó razpénjenih valóv!

Nazaj v planinski raj!

Pod trto bivam zdaj
V deželi rajskomili,
Srcé pa gor mi sili
Nazaj v planinski raj; —
Zakaj nazaj?
Nazaj v planinski raj!

Tu zêlen dol in brég,
Tu cvétje vžé budí se.
Tu ptičji spév glasi se,
Goré še krije snég, —
Zakaj nazaj?
Nazaj v planinski raj!

Glej ta dolinski svét,
Te zlate vinske griče,
Te nič, te nič ne miče
Njih južni šad in cvét?
Zakaj nazaj?
Nazaj v planinski raj!

In to ti nič ni mar,
Da dragi srčnovdani,
Ti kličejo: »Ostani,
Nikár od tod, nikar!«
Zakaj nazaj?
Ne prášajte zakaj!

O, zlatih dní spomin
Me vléče na planíne,
Po njih srcé mi gine,
Saj jaz planín sem sin!
Tedaj nazaj,
Nazaj v planinski raj!

Moj črni plašč.

Ta črni plašč vam je v zasméh,
A — ga uméjete?
Uméte rôso v teh očeh,
Ki se jej smêjete?

Gomile z rôso tó kropím,
Ki vré mi čez obràz,
In plašč, ki se ogrinjam ž njim,
Po ranjkih nosim jaz.

Umrla ni še mati mi,
Umrl ni ôče še,
Za sestrami, za brati mi
Srcé ne jôče še.

Še drage môje Bóg živi,
In zahvaljujem ga,
A v grôbu mnóg mrlič leži,
Ki objokujem ga:

Pravico v grób so dévali,
Pri grôbu jaz sem bil,
Pogrêbci so prepévali,
A jaz solzé sem lil.

Zrl bratoljublja sem pokóp . . .
Ko grób se je zaprl,
Smejál se je spremníkov trop,
V bridkósti jaz sem mrl.

Uzôre pokopáli so, . . .
— Oh, to dočákal sem! —
Na grôbu tam plesáli so,
Grenkó jaz plákal sem.

Radóst tedáj je vlégla mi,
Moj duh je mrak objél,
Bridkóst je v dušo lêgla mi,
Več nísem bil vesél.

Tedaj oblékel sem še mlad
Obléko žalno to,
Na grôbe vzôrov, sanj in nad
Solzé mi zdáj tekó.

Človéka nikár!

V delávnico sem tvôjo zrl,
Ki bitij si rodil brez brôja!
Skrivnostno snuje róka tvôja:
Nikjér je stalne ni stvarí,
A prah nobén se ne zgubí.
V delávnico sem tvôjo zrl,
In videl vedno sem vrtenje,
Prelívajóče se življenje,
Prerojevanje, prenavljánje,
Iz bitja v bitje presnavljánje,
A smrti nisem vzrl nikjér!
Brezumni svét plakaje tóži,
Ko pade cvét duhtéči róži,
Ko izmej dragih mu katér
Duhá okôve v grób polôži,
Češ: rôdni brát mu je umrl!
In — smrti ní! . . .
V delávnico sem bôžjo zrl,
Tam prestvarjánje sem stvarí,
A smrti nísem vzrl! . . .
Začétnik moj, ki si me vstvóril,
Duhá si iskro mi razžáril,
V oklép prsténi jo zaprl, —
Zakaj? Veš ti! —
Ko ílnato boš jéčo strl,
Ne bom umrl!
No duhu požénó peroti,
Kí jih iz dôla solz in zmot
Razvíje na skrivnostno pot,
Kam? Têbi hitel bo naproti,
Da énkrat tvoj obráz bi zrl,
Da zrl bi solnčnojasno lice,
Obráz ljubézni in resníce! . . .
To prst pa prsti izročé
In svét ob noč pozabi kraj
Krijóč ostanke té.
In ní mi žál! Svét zabi naj!
Ti ga ne zábiš?
Za nôvo stvar moj práh porábiš, —
Za kákо? Jaz ne vém,
Ti sam si gospodár!
A eno te prosíti smém:
Iz praha vzgôji ti cvetíco,
Podári lógu pévko-ptíco,
Katérokoli vstvári stvár;
Kedór bi pa ko jáz na svéti
Imél čutiti in trpéti,
Mej dvómi, zmótami viséti —
Človéka — vstváriti nikár!

Anton Aškerc.

(1856—1912.)

Javor in lipa.

Od blede oblit mesečine
na lazu mi javor stojí;
sred nočne mrtvaške tišine
vejévje mu čudno šumí.

In listje šumeče se giblje
po vejah skrivnostno takó . . .
Nemara, da v sanjah se ziblje
ubogo samotno drevó!

Vštric njega tam lipa je v cvetju,
krasnejše je nima ta gaj;
o njenem presladkem objetju
on sladko pač sanja sedaj.

Ne sanjaj o lipi cvetoči,
moj javor, tvoj sen je brez nad!
Na veke od ljube te loči
prešírok, predalek prepad.

Romanca o roži.

O roža, bela roža!
Tu najdem te na tleh,
na cesti, prašni cesti? . . .
Ah, to je pravi greh!

O roža, bela roža!
Lepó cvetala si
pač davi še na gredi
in tam duhtela si . . .

Pa nekdo te utrgal
po stezi je gredoč . . .
Ko duh in cvet okusil,
Zagnal te v prah je proč...

In solzo, tiho solzo
v očí ti siliš me . . .
O roža zapuščena —
zakaj se smiliš mi?

Na mohamedanskem grobišču.

Sarajevo.

Kje sem? . . . Med gomile sam zášel,
Pod sencami vrb in ciprés
Tod móslemi spavajo sladko . . .
Ne, oni so vrhu nebés!

Družice so huris jim divne
Velikih in črnih očij,
Ki vigred procvita jim večna
Ki večno jih jutro žarí.

Po rajskih tam šetajo vrtih,
Kjer vrelci srebrni šumé;
Baršun jih odeva in svila,
Kaménčki jih dragi krasé.

Nesmrtnost pijó iz čaš zlatih,
Iz zlatih tam skled jo jedó . . .
Vse, vse se izpolni presrečnim,
Kar duša želi in okó.

Lep raj si ustvaril, o prêrok!
Ž njim pol si osvôjil zemljé,
Osrečil si ž njim milijone . . .
Poznal si — človeško srcé.

Krišna.

In više, više v zrak nesó
Nevidne ga peróti . . .
Glej, rajsko mesto Dvárakam
Bleščí se že napróti.

To bog je Višnu! Tisoč let
Potóval je po sveti;
Kot človek Krišna živel sám,
Učil ljudí živeti,

Domá . . . Družina vseh bogóv
Vsprejemlje Krišno v raji,
Vsprejemlje Indra, car nebés
V čarôbnem ga sijaji.

Obsipajo ga z vprášanji
Bogovi vsi nebeški:
»Kakó si, Krišna, živel tam
Na zemlji po človéški?« —

»»Nesmrtniki presrečni vi,
Lehkó vam bogovati!
Visôko je nad svetom vam
Lehkó gospodovati!

»»Kaj veste vi, kaj to je — kri,
Sok živi, rdeči, vroči!
Kakó človeka greje tá
Po žilah mu poljóči.

»»Ne čutite, kaj to je — strast,
Kaj hrepenenje, želje;
Ne stiska žalost vam srcá,
Ne dviže ga veselje.

»»Ne veste kaj ljubezeu je
In kaj življenja cvet je;
Ne veste, kaj življenja raj,
Kaj njega slast in med je.

»»Ne veste, kaj je to — napást,
Kaj bôrba brez odmóra;
Ne veste, kaj je pad in greh,
Kaj kés in kaj pokóra.

»»Ne veste, kaj je nada, strah,
In kaj obupa srd je;
Kaj rojstvo je, neznano vam,
Ne veste ní kaj smrt je . . .

»»Vse to, bogovi, skusil sem
Živeč, trpeč na sveti . . .
Ah, toži mi se po ljudéh,
Spet hotel bi živeti!

»»Imejte večnost svojo vi
In dolgčas njen moreči! . . .««
In Višnu stopi spet na svet,
Kot Buddha se včloveči.

Ahasverjeva himna Noči.

Mrači se zopet . . . Po obzorju širnem
že prve dolge sence begajo . . .
Ko katafalčne rjuhe se počasi
po gorah in dolinah vlegajo . . .

In tam in tam — pošast že plove črna,
sem proti meni plove črna Noč;
ko netopir na krilih velikanskih
leti pod nebom sem grozeče zroč . . .

Čimdalje bliže in čimdalje bliže . . .
Sedaj v temó sem krog in krog zavit.
In zdi se mi: ta Noč me gleda, gleda,
in iz oči žari ji blazen svit . . .

In škodoželjno gleda me, reži se,
ironski roga Noč se mi v obraz,
češ: »Kdo premagal zopet je svetlobo
in solnce tvoje, Ahasver? Kdo? — Jaz!«

Le glej me, demon! Saj poznam, poznam te!
Odkar po svetu blodim ti proklet,
ah, često videl sem te, znanka temna,
in žal in žal, sedaj te vidim spet!

In spet pojó navdušene ti himne
poetje tvoji plačani, ah, čuj!
In ljudstvo ploska ti po cestah — slišiš?
Raduj triumfov tvojih se, raduj!

Zdaj tiri kraljuješ, ti sediš na tronu,
ti ukazuješ in ti vladaš spet;
po željah tvojih, Noć, in vzorih tvojih
zdaj diha, giblje se in suče svet . . .

Ah, in kako zabavljalo na solnce,
ki ga prémagala si baje ti!
Pod tvojimi perutmi pač predobro
prijateljem se tvojim zdaj godi . . .

Moderna si! Kaj tratil bi besede!
Kdo vpraša, kaj nastop nam hoče tvoj!
Prinašaš srečo ali pa pogubo?
Moderna si! Slavi te ljudstva roj . . .

In glej in strmi, demon, pa se čudi!
Jaz tudi liro v rokah že držim
in tudi jaz zabrenkam zdaj ti pesem.
O naj te počastim in proslavim!

O, saj čim črnejša ti kdaj si bila,
tem lepši vselej si rodila dan;
in tem svetlejše je sijalo solnce
potem še vsakikrat črez hrib in plan . . .

Zato pojó ti slavo strune moje,
hej, zmaj pošastni, ti strašeča Noč!
Zato ti himne poje lira moja,
ker pade skoro vlade tvoje moč.

Pomičejo navzdol se že kazala
na uri . . . In nemudno teče čas . . .
Čuj, petelini že pojo po svislih!
Veš, kaj pomenja njih budilni glas?

Glej, tam za gôroj — tam se nekaj svita!
Nebo skrivnóstno že se tam žari . . .
Tam zarja nova, jutro dobe nove,
svobode solnce tam se že rodi!

Na Kale-Mejdanu.

(Belgrad).

Krog mene cvetí, zelení perivój,
V ozadji krup mestni se čuje;
Pred manoj poroke slovesni god svoj.
Pa Dunav tu s Savoj praznuje!

Tu sanjam . . . Čuj, kónj iz daljave pekét
Vse bliže in bliže prihaja!
Vse bliže . . . že tresē pod manoj se svet,
Topóv grom in pušek razsaja!

Vse bliže in bliže . . Že vidim ves roj.
Glej, bliskajo v solncu se meči . . .
Rogovi bučeči pa kličejo v boj . . .
Vse suče se v pisani gneči.

Tam prápor Madonnin visôko vihrá,
Križ zlat mu na vrhu iskrí se;
Tu barjak prerokov nasprót plapolá
Srp lunin z ostí mu bliščí se . . .

Tu »Allah«! tam »Kristus«! . . . Kateri obéh
Pribôril pobedo bo zá-se? . . .
Ne boj se! O prešlih le sanjal sem dneh,
Zamislil bil v stare se čase.

Takó smo, Evropa, te čuvali mi
Pred národov divjih udari;
Tako, ah, potratili mlade smo dni
Mi jugoslovanski — barbari.

Na suženjskem sejmu v Bóhari.

Vse črno ljudij na tržišču.
Ko čilim se pisan mi zdi
ta množica mešana, pestra . . .
Hej, danes je v Bóhari sejm!

Sejm sužnjev! Kako zanimivo!
Kaj takega nisem dozdaj,
kar hodim po Jutrovem, videl . . .
Sejm sužnjev! Ubogi ljudje!

In gledam jih, hodim med njimi.
In kjer jih je skupaj največ,
obstanem:
»O, bratje v preroku!
Kaj znate vi delati vse?
In delo katero najrajši
opravljate Bóharci vi?
Pa morda vas kupim še danes . . .
No, kaj veseli vas najbolj?«

»»Umirati, ljubi Pavliha,
to znamo od nekdaj najbolj!«« —
Takoj se odreže mi nekdo —

»»Le pošlji v krvavi nas boj!
In videl junaštvo boš naše
in videl naš robski pogum! . . .

Čim manj pa dajal nam boš jesti,
a batin po hrbtih čim več,
čim bolj nam boš krut in krivičen —
tem ljubši nam boš gospodar,
tem rajši se bomo borili
s sovražniki tvojimi mi,
tem rajši umirali za — te
in svojo prelivali kri!

O znamo pa, znamo prekrasno
za druge umirati mi,
za druge, za njihovo slavo
in — — — — — — — — ««.

***

O Morje . . .!

(Devin pri Trstu).

O morje! . . . Ko neskončno hrepenenje
Razlivaš se v daljavo pred menoj
Nemirno, vekevito ko življenje.
Zamaknjen v čar sem tajnoviti tvoj.

Kako slovesno nad teboj leskeče
Se in bahantsko uka jasni dan!
Pod solčnimi poljubi vsa trepeče
Zrcalnosvetla, valovita plan.

O morje! Poezijo čudovito
Jaz tvojo pijem z žejnimi očmi;
Opojen s silo tvojo bajevito
Moj duh ko čoln črez sinjo plan leti.

Z razpetim jadrom plava, plava, plava,
Vse dalje, dalje plava, v nedogled . . .
V brezbrežnost širi se pred njim daljava,
V neznane kraje tja, v pravljični svet . . .

Kje sem? Kod plovem! Kam si me zanesla,
Ti čarovita, svetla morska plan?
Gnan od vetrov letim, letim bez vesla . . .
Je li resnica ali diven san?

Tako bi gledal te, o morje moje,
In gledal te in gledal dan na dan,
Zamaknjen v čare in lepote tvoje,
Zamišljen v tvojo sinjevito plan.

Tako poslušal tvoje bi valovje,
Ki pljuska in se peni in šumi,
Zaganja se in buta ob skalovje,
Poljublja ga, objemlje in ječi.

In ne nagledal bi se te nikoli,
Pa naj bi gledal te do konca dni!
In ne naslušalo uho po volji
Nikoli bi se tvojih melodij!

Anton Funtek.

(* 1862.)

Kapela.

Nizdolu z griča zrè kapela.
Nje stene je prepregel mah,
Razsule so se vhodne duri,
Med tlakom zrušenim
Poganja vela trava.
V zvoniku, kjer je nekdaj
Prepeval zvon glasan,
Vrší bučeči veter.
Skoz gola okna
Zelenje zrè, in časih
Zletí samoten ptič
Na tlak razbiti v božji hram.
Oltar porušen; tu in tam
Sledí o slikah svetih.
Ugasnila svetloba lučij,
Umolknil petja glas . . .
Zvedavo časih solnčni žarek
Posveti v prazni hram
In isker sto in sto užiga;
Skrivnostno tud zatrepeče
V tihoti časih rahel glas,
Kot bi molila bitja tajna . . .
A davno že nihčè
Ne moli tod; jedino potnik,
Gredoč po stezi mimo razvalin,
Postaja še
In v svetem miru
Pobožno moli,
Kot bi gorele še
Svetilke na oltarji
In bi zvenelo petje
Po zabljeni kapeli . . .

Fran Gestrin.

(1865—1893.)

Balada o prepelici.

V poletno noč odmeva: pet pedi!
Sicer ni niti šuma, niti klica;
le v tesni kletki drobna prepelica
bedi in poje, ko vse mirno spi.

V polmračni sobi na blazino belo
naslanja težko glavo mlad bolnik
in vrača se v prežite kratke čase.

Razvije se pred njim življenje celo,
mnog hipec lep, mnog jasen gleda lik,
veselih pesmi čuje znane glase . . .

Posluša in smehljá se,
češ, skoro se povrne krasna doba,
saj, če si mlad, še daleč je do groba.

V poletno noč odmeva: pet pedi!

Anton Medved.

(1869—1910.)

Samoti.

Samota, ti verna družica
iz mojih nekdanjih let,
iz svètnega hrupa se vračam
pod tvoje okrilje spet.

Kako zdaj strmiš v neznanca,
ki bil ti je dolgo nezvest,
in nema in nema prebiraš
na mojem obrazu bolest . . .!

In tiho in tiho očitaš:
Zakaj si se vrnil, zakaj?
od družbe, od petja, od godbe
obrnil se k meni nazaj?

In kaj li prenesel si s sabo
za pusti, za dolgi moj čas? —
Oh, kaj sem prinesel? . . . Prazneje
srce in temneji obraz.

In eno in eno spoznanje
zdaj jasno je mojim očem:
da čutim tembolj se človeka,
čimbolj sem oddaljen ljudem.

Z Adrije.

(1. Volovsko).

Morc valovito,
tožnolepa slika
dobe naše burne.

Na obali solnčni
raste tiha mirta,
znamenje pokoja.

Dviga se ob zidih
lovor v vek zeleni,
znak nesmrtne slave.

Grob za grobom dičí
vzvišena cipresa,
spomenik vstajenja.

Bodi mi pozdravljen,
lepi svet primorski,
nekdaj dom Slovanov.

Dom čegav? Slovanov?
Ki zdaj nima tukaj
ni miru, ni slave? . . .

Veter duje z morja,
giblje se cipresa,
spomenik vstajenja . . .

Kaj si tak!?

O lepih dvorih sanjal sem palač,
zdaj sem berač.
Obetal materi sem slavne dni,
zdaj v grobu spi.
Umeti upal sem skrivnosti vse,
zdaj sebe ne.

Na steni ura bije svoj tik-tak,
pritiska prsi kamen mi težak.

Šel bi na zlobne duše, meč v rokah,
a me je strah.
Na grob bi šel in se izjokal tam,
a me je sram.
V tolmun bi temni skočil v senci vrb,
a me je skrb.

Na steni ura bije svoj tik-tak,
vprašuje me, očita: Kaj si tak!?

II.

Jovan Dučić.

(* 1874.)

Tišina.

Zaboravljen predêo u proplanku dugom,
Obale pod teškom tišinom i travom.
Tu večernje vode huje tihom tugom
A žalosne vrbe šume zaboravom.

U zelenoj jasnoj pomrčini granja
Tu nađem samoću u ćutanju večnom,
Bledu, pokraj reke; tu sedi i sanja,
I ogleda lice u modrilu rečnom.

Ko zna od kad tako. No u nemom dolu
Glas pane li samo u ta mesta čista:
Sva tišina teško uzdahne u bolu,
Refren patnje ode od lista do lista.

Morska vrba.

Sama vrba stoji nad morem na steni,
Rasplela je kosu zelenu i dugu:
Naliči na nimfu koju su prokleli,
Da postane drvo i da šumi tugu.

Sluša pesmu gorâ, kada jutro rudi,
Agoniju vode i večeri neme;
Nepomično stoji tamo gde sve bludi:
Oblaci i vetri, talasi i vreme.

I tu šumi s njima, dajući, polako,
Moru koju granu, vetru listak koji:
I, kô srce, sebe kidajući tako,
Tužno šumi život. — Sama vrba stoji . . .

Podne.

Nad ostrvom punim čempresa i bora
Mlado krupno sunce prži, puno plama,
I trepti nad šumom i nad obalama
Slan i modar miris proletnoga mora.

Ljubičaste gore, granitne do svoda
Zrcale sa u dnu. Mirno i bez pene,
Površina šušti i celiva stene;
Svod se svetli topal, staklen, iznad voda.

Prah sunčani trepti nad ispranim peskom,
I srebrni galeb ponekad se vidi,
Svetluca nad vodom. I mirišu hridi
Mirisom od riba i modrijem vreskom.

Sve je tako tiho. I u mojoj duši
Produženo vidim ovo mirno more:
Šume oleandra ljubičaste gore,
I bled obzor što se svijetli i puši.

Nemo stoje u njoj srebrnaste, rodne
Obale i vrti; i svétli i pâli
Mlado, krupno sunce; i ne šušte vali —
Sve je tako tiho. Mir. Svuda je podne.

Noćni stihovi.

Ja volim noći, njine mutne zbore,
I njine tišine i njine oluje,
Njine crne reke kada setno huje
Svoju pesmu tamnu i dugu, do zore.

Svaki cvetak, kamen, talas, list sa gore,
Šume u toj pesmi, i šapću, i struje.
I moja se duša jasno u njoj čuje,
Kao neko tavno nevidljivo more.

Ja sam deo noći. Nad vodom i humom
Kad jutrenji vetri svojim blagim šumom
Pogase lagano bele zvezde njene —

Ona šumi zbogom u odlasku naglom,
I uvija tužno, kô cveće i stene,
Moje mračno lice suzama i maglom.

Čežnja.

Nebesa prazna . . . N'jemo veče slazi,
Negde u aleji zadnji zračak blista.
Mramorna Venera sama je na stazi,
Gola i stidna bez smokvova lista.

Veče će joj tiho da okupa t'jelo
U mirisu ruže i u čistoj rosi;
Mjesečina zlatom da pozlati čelo,
I ponoćno inje da prospe po kosi.

I ona čeka . . . i pogled pun žudi
Vapije nebo, i strada, i moli.
I dok stidan pogled u nebesa bludi,
Čežnjom drščću prsa i udovi goli.

Tako noć prolazi, tiho, jednoliko,
Mjesečina sv'jetli; noćni vjetrić veje,
Spi nebo i zemlja — i ne znade niko
Za tu strašnu ljubav sred mrtve aleje.

Poznanstvo.

Kad sam je poznô, nebo beše mutno,
Zadnje su ruže umirale ti'o,
Jesenje vode mumljahu zloslutno,
I ja sam snevô, i tužan sam bio.

I moja mladost nije više znala
Za dane strasti i trzanja njina:
U moju dušu njena sen je pala,
Bleda i hladna, kao mesečina.

Glas njezin beše kô muzika tuge:
I zato mišljah, u slušanju mnogom,
Samo na prošlost, na jeseni duge,
Na hladno nebo, i na tužna »zbogom«.

Poljubac njezin beše tih i ledan,
Mramorni poljub; a kosa joj plava
Odisala je setan miris jedan
Bokora ruža koji docvetava.

I mnogo puta kad u jutro sivo
Trgnem se iz sna, kô iz teških uza,
Ne pamtim šta sam video i snivô —
Ali mi oči mutne, pune suza.

Leto.

Okićenu lozom i cvećem od maka,
Sreo sam je jednom, jednog vrelog dneva,
Na pučini magla providna i laka,
U vrućome žitu prepelica peva.

Iz vode i kopna odisaše leto
Mirisom i vatrom. Tesne staze behu
Pune kosovaca. Veselo je cvetô
Turčinak u njenom govoru i smehu.

Ona je kraj mene tada koračala,
Strasna kao leto, pored mirnih vála,
Polivenih toplim bojama i sjajem.

Vaj! I mladost prođe, kô sunce nad gajem!
Samo još u meni ti si i sad taka:
U kosi ti isti cvetovi od maka.

Zvezde.

Visoko u granju mirno gore zvezde,
I široka pesma mora u tišini
Čuje se oko nas; i ti glasi jezde
Kô da rosa pada u srebrnoj tmini.

U njenu sam kosu upletao strasno
Mokre noćne ruže. Putem punim zova,
Ja joj ljubljah celo ovo veče jasno
Oči pune zvezda i usta stihova.

Sve je šumno, sjajno; i lije iz granja
Svetlost, kô padanje neke bele kiše;
Maslinova šuma u daljini sanja . . .

A more je puno zvezda, pa ih njiše,
I po žalu nemom, praznom, i bez sene,
Kotrlja ih svu noć, kô pesak i pene . . .

Ekstaza.

Ostaće daleko za mnom ovi puti,
Nestaće i ove suze kud i druge.
Ja ću nove želje u svom srcu čuti,
Kao nove laste. U večeri duge,

Prah srebrnih zvezda dok lagano pada,
I s cveća se diže svila, kao kose,
Moja nova ljubav rodiće se tada
Kao novi listak i nova kap rose

I kraj druge žene ja ću da se nadam,
I da svoje srce rasipam i gubim:
I opet misleći da prvi put stradam,
I prvi put želim, i prvi put ljubim.

Zamor.

Oči su ti danas pune tople tajne,
Po poljubac ima u pogledu svakom:
I ima u glasu tužnom, nejednakom,
Obećanje sreće nove i beskrajne.

Dosta, jadna ženo, sve je zalud! Dosta!
Mi smo jedno drugom davno već sve dali.
Pogasimo lampe pira! Kao vali,
Sve je već proteklo, i ničeg ne osta . . .

Još jedan dan samo hteli bi svom snagom,
Jedan, samo jedan! Vaj, dok se, sve brže,
Kroz kobnu noć čuje kako besno rže
Par zlih crnih konja, već spremnih, pred pragom.

Susret.

Čekasmo se dugo, a kad smo se sreli,
Dala si mi ruku i pošla si samnom.
I idući stazom nejasnom i tamnom,
Iskali smo sunca i sreće smo hteli.

Oboje smo strasno verovali tada
Da se besmo našli. I mi nismo znali
Koliko smo bili umorni i pali
Od jadâ, od davno preživljenih jada . . .

I za navek kad se rastasmo, i tako
Stežuć' svoje srce rukama obema,
Otišla si plačna, zamrzla i nema,
Kô što beše došla, tužno i polako.

Mirna pesma.

U zenice me neprestano gleda;
Šta traži u mojim očima ta žena?
Sjaj mistični nekog sunca koje seda —
Jednu drugu ženu i druga vremena?

Jer zaljubljen pogled žene dobro vidi
U očima našim, kroz sivu dubinu,
Sve tragove kojim neprijatelj minu,
I njegov sen kao tamni sen na hridi.

Dugo sja na oku tugom večno mladom
Lik žene što ga je očarala jednom;
I zna druga žena kad se otme kradom
Pogled za odbeglom i nedoglednom.

Od prošlosti je duša napravljena;
Slike su po cveću zrak sunca od juče;
Od svačega je pala neka sena;
I usahle reke i sad negde huče.

A naše ljubavi što su davno pale,
Kao pobijena jata na po puta,
Još žive životom svog prvog minuta
U očima što su nekad rasplakale.

Dubrovački poklisar.

Zimi, tisuć šest sto . . . (sad sve jedno koje),
Menčetić, poklisar, beše u Versalju,
Da učini smerno podvorenje svoje
Luju Četrnajstom, milostivom kralju.

U čast poslanika republike stare,
I svetloga gosta, držali su bili
Tad u Trianonu briljantnu soare.
S trupom Molijera, muzikom od Lili.

Svu noć napudrane markizice male
Na vrh cipelica satinskih i finih
Igrahu menuet; i miris duž sale
Vejaše kô vetar od lepeza njinih.

Dok je gost, međutim, prešao u zboru
S jednim kardinalom, pun rečite sile,
Celo stanje crkve na Jadranskom Moru:
Sve misleć na jednu cipelu od svile.

Bdenje.

U dnu uspavane i neme aleje
Stoji u noći pod jesenjim mrazom
Mramorna vila. Vetar tiho veje
Samotnim vrtom i zamrzlom stazom.
Svuda je mirno. Kamene balkone
Kentavri drže, i noć duga ova
Bezglasno, nemo, neosetno tone
Alejom crnih, golih kestenova.

Samo, — u tmini, polumraku lednom —
Vidi se negde slabi zračak plama
U tihoj vili. U prozoru jednom,
Kroz vreže ruža, i za zavesama,
To gori svetlost. Sred tišine neme,
U toploj sobi, krevetu od kedra,
I pod jorganima, kud su krizanteme
Rascvale bujno — mlada, golih nedra,

Tu leži žena. Pred njom, u ormaru
Od ebanosa, ukoženi krasno,
Tasso i Platon . . . U kaminu staru
Još živa vatra i crvèni jasno . . .
Budna je. U ruci bledoj kao hladni
Paroski mramor, u to pozno doba
Drži i čita moje »Pesme« . . . Jadni
Pesnik već sto leta leži na dnu groba.

Noć ne ide, stoji. I samo bezglasno,
Po zidovima, u gorenju svome
Vesela sveća što treperi jasno,
I niže senke, krupne, kô fantome.
A ona čita . . . Dok sred noći duge,
Kô grdan polip sa stotinu ruka.
Stisla joj srce ljubav puna tuge,
Tuge bez suza, bez reči, jauka.

I zaljubljena, pogođena nekim
Stihom kô strelom, spusti knjigu tada
I sniva dugo . . . za mutnim dalekim
Čeznući tako u tišini jâdâ.
I opet čita . . . Bol kô more raste
U mrtvoj noći . . . Dok san žudni, mili,
Krilom je, mekim kô paperje laste,
Oseni tužnu, umornu, na svili.

Sama sveća gori u samotnoj vili.

Pesma ženi.

Ti si moj trenutak, i moj sen, i sjajna
Moja reč u šumu· moj korak, i bludnja;
Samo si lepota koliko si tajna,
I samo istina koliko si žudnja.

Ostaj nedostižna, nema i daleka —
Jer je san o sreći viši nego sreća.
Budi bespovratna, kao mladost; neka
Tvoja sen i eho budu sve što seća.

Srce ima povest u suzi što leva;
U velikom bolu ljubav svoju metu;
Istina je samo što duša prosneva;
Poljubac je susret najveći na svetu.

Od mog priviđenja ti si cela tkana,
Tvoj je plašt sunčani od mog sna ispreden;
Ti beše misao moja očarana;
Simvol svih taština, porazan i leden.

I ti ne postojiš nit si postojala
Rođena u mojoj tišini i čami,
Na suncu mog srca ti si samo sjala:
Jer sve što ljubimo stvorili smo sami.

Najtužnija pesma.

Znam za neizmerne i bolne samoće;
Kad sat mre nečujno, kao cvet što vene,
I kad srce pražno prestaje da hoće
Ni vence pobede, ni ljubavi žene.

Znam za neprohodne samoće bez dalja,
Kad konci sa svačim padnu pokidani,
I u kojim srce zastane od straha;
Kad svemu oko nas izgledamo strani.

Kad nas oči stvari ravnodušno motre;
I duša pred sobom predstavljena stane;
I sopstvena povest kad se cela potre;
I kad je od leda suza koja kane.

Ni seme u brazdi, ni stopa na putu!
I kako je teška senka koju vučem!
Kanda tuđe srce bije u mom kutu?
Sve svetle palate života pod ključem . . .

Vaj koliko puta umiremo? Tko bi
Znao za sve tmine pod suncem? I zna li
Itko sva bespuća u sutonu Dobi?
I kako smo često oči zatvarali.

Milan M. Rakić.

(* 1876.)

Dolap.

Ja znam jedan dolap. Crn, glomazan, truo
Stoji kao spomen iz prastarih dana.
Njegovu sam škripu kao dete čuo.
Stara gruba sprava davno mi je znana.

Jedan mali vranac okreće ga tromo,
Malaksao davno od teškoga truda,
Vuče bedno kljuse sipljivo i hromo,
Bič ga bije, ular steže, žulji ruda.

Vranče, ti si bio pun snage i volje
I dolap si stari okretao živo.
Tešila te nada da će biti bolje,
Mlad i snažan, ti si slatke snove snivô.

Al' je prešlo vreme preko tvoje glave.
Iznemoglo telo, malaksale moći.
Poznao si život i nevolje prave,
I julijske žege i studene noći.

O kako te žalim! Gle, suze me guše,
Oličena sudbo svih života redom,
Tebe, braću ljude i sve žive duše
Jednake pred opštom neminovnom bedom.

Podne. Ti bi vode. Ko će ti je dati?
Tu kraj tvojih nogu žuboreći teče.
Ali bič fijukne . . . Napred, nemoj stati
Dok ne padne najzad spasonosno veče.

Podne. Ti si gladan. Ti bi trave hteo,
Svuda oko tebe buja trava gusta
I mirise njene ćuv donosi vreo.
Ali bič fijukne. Zbogom nado pusta!

Ti si kao i ja od mladosti rane
Osetio opštu sudbu što nas gazi,
I gladan i žedan provodio dane
Sve u istom krugu, sve na istoj stazi.

Ti si kao i ja, na julijskoj žezi,
Dok žubori voda kraj tebe u viru,
Sanjao o sreći, nagradi i nezi,
Sanjao o dobrom, zasluženom miru.

O, kô zmija ljuta košuljicu svoju,
Ostaviti bedu, nesreću i zlobu,
I udarce biča stečene u znoju,
I svemoćnu podlost i opštu gnusobu!

Pusti snovi! Napred, vranče, nemoj stati,
Ne miriši travu, ne osećaj vir,
Nagradu za trude nebo će ti dati:
Mračnu, dobru raku i večiti mir!

Želja.

Kad i meni dođe čas da mi mreti treba,
Bože, daj da umrem u jesenje noći,
Nasmejan i vedar, u mlađačkoj moći,
Pod raskošnim sjajem septembarskog neba.

Smrt je tako laka. Al' pratilja njena
Sva taština što se pred smrt snova budi,
I zanatske suze zabrađenih žena,
I bol izveštačen ravnodušnih ljudi,

I mantije crne, čiraci i čoja,
Sve to tako grubo i surovo dira
I gnusobom vređa osećanja moja
Pred skromnom lepotom večitoga mira.

O, umreti tako: bez piske, bez sveta,
Bez dosadne, glupe komedije smrti,
Nečujno, kô miris uvenulog cveta,
I život i dugo očajanje strti,

Kao jednim mahom, u mlađačkoj moći,
Pod raskašnim sjajem septembarske noći!

Ti bi došla k meni bez suze u oku,
I ako te boli razdiru i guše,
Skrivajući jađe i tugu duboku
U kutima tajnim nežne tvoje duše.

Ti bi došla k meni i pogledom jednim
Poslednje bi zbogom rekla starom drugu,
I miloštom krasnom i poljupcem čednim
Zbrisala bi tajnu neizbežnu tugu.

Dođi! Čas je kucnuo! Kô u srećne dane
Poćićemo sami iz dosadnog grada,
Poćićemo sami u pitome strane,
Daleko od ljudi, daleko od jada.

O hajdmo u svetlost, u polja, u cveće,
U čednu tišinu uspavane noći,
U miloštu tajnu što iz zvezda sleće
I svečano struji po vedroj samoći!

Gledaj kako mesec nad poljima sija
I oblačke retke rastura i vedri,
I trava miriše i rastinje klija
I šumore tužno kukuruzi jedri!

Nad nama će nebo trepteti u sjaju,
Grliće nas blago vaseljena nema,
Lepršnuće krilom u obližnjem gaju
Slepi miš poslednji što se na put sprema,

Pa dok iz daljine grmi gradska jeka
I zabave puste što nize čoveka,
I bučno veselje tajanstveno huji,
Zapevaće negde skriveni slavuji

I priroda cela zašumeće strasno,
I polja, i gore, i bašte, i vrti,
Sve što u njoj živi pozdraviće glasno
Svečani dolazak ravnodušne smrti.

Zaćutaću tada. Nema reči više,
Poljubiću samo tvoju ruku bledu,
I dišući mirno, sve tiše i tiše,
Ostaviću život, nevolju i bedu,
Bezbrižan i vedar, nasmejan i čio.

I sklopiću oči za navek. I tada
Osetiću čudno, kao kad se sniva,
Sa miloštom tajnom što iz zvezda pada
I svežinom skoro pooranih njiva,
Sjaj očiju tvojih bolečiv i mio.

Kao bajka . . .

Hteo bih jednu noć kad mesec kunja
Plačevan, krzljav, bez sjaja i boje,
A zemlja ima setni miris duńja
Što mesecima u prozoru stoje,

I sve da bude tužno, sve da bude
Kao da svuda ječe bolna deca,
Rastapaju se čežnje kao grude,
I sve kroz suton prigušeno jeca,

Pa kad na tebe padnu usne moje,
Da zajecamo i mi, obadvoje.

Hteo bih jednu noć venčano belu,
Providnu, svetlu, svu u mesečini,
Da nezemaljski oblik dâ tvom telu
I svakoj stvari, i da mi se čini

Kô bajka da je, kô da nije java,
Da s mesečinom sve se stapa sada
I neosetno gubi se i pada.
I sve nestaje, i sve iščezava,

Pa kad na tebe padnu usne moje,
Da iščeznemo i mi, obadvoje . . .

Iskrena pesma.

O sklopi usne, ne govori, ćuti,
Ostavi dušu nek spokojno sneva,
Dok kraj nas lišće na drveću žuti
I laste lete put toplih krajeva.

O sklopi usne, ne miči se, ćuti,
Ostavi misli nek se bujno roje
I reč nek tvoja ničim ne pomuti
Bezmerno silne osećaje moje.

Ćuti, i pusti da sad žile moje
Zabrekću novim, zanosnim životom,
Da zaboravim da smo tu nas dvoje
Pred veličanstvom prirode, a po tom.

Kad prođe sve i malaksalo telo
Ponovno padne u običnu čamu,
I život nov i nadahnuće celo
Nečujno, tiho potone u tamu,

Ja ću ti, draga, opet reći tada
Otužnu pesmu o ljubavi, kako
Čeznem i stradam i ljubim te, ma da
U tom trenutku ne osećam tako.

A ti ćeš, bedna ženo, kao vazda
Slušati rado ove reči lažne,
I zahvalićeš Bogu što te sazda,
I oči će ti biti suzom vlažne.

I gledajući vrh zaspalih njiva
Kako se spušta nema polutama,
Ti nećeš znati što u meni biva,
Da ja u tebi volim sebe sama.

I moju ljubav raspram tebe, kad me
Obuzme celog silom koju ima
I svaki živac rastrese i nadme
I osećaji navale kô plima!

Za taj treuntak života i milja
Kad zatreperi cela moja snaga,
Neka te srce moje blagosilja.
Al' ne volim te, ne volim te, draga!

I zato ću ti uvek reći: Ćuti,
Ostavi dušu nek spokojno sniva
Dok kraj nas lišće na drveću žuti
I tama pada vrh zaspalih njiva.

Čeznja.

Danas ću ti dati, kada veče padne,
U svetlosti skromnoj kandila i sveća
U čistoti duše moje, nekad jadne,
Čitavu bujicu proletnjega cveća.

U sobi će biti sumrak, blag kô tvoje
Srce, sumrak stvoren da se dugo sanja,
Na oknima svetlim zablještaće boje
U taj sveži trenut prvoga saznanja . . .

Sve će biti lepše, sve draže i više,
Noć koja se spušta, svet što mirno spava,
Dugo mrtvo polje na kome miriše
Kržljava i retka u busenju trava.

I tako kraj cveća ostaćemo sami . . .
— Proliće se tada, kao bujne kiše,
Stidljivi šapati u blaženoj tami
I reči iz kojih proleće miriše . . .

Setna pesma.

Došlo je vreme kad nam kosa sedi
I naša čula postepeno grube.
Stojimo tako skrušeni i bledi
Dok našu starost objavljuju trube.

No još u meni isčeznuo nije
Sledbenik Mladog Vertera, što sanja
Pri mesečini, i što suze lije
Uz svaki spomen starog osećanja!

O, znam to dobro, stari oganj da je
Nestao, da ga neće biti više.
No našu ljubav nema ko da zbriše:
Ona se menja, ali uvek traje.

Sad nam je ljubav otmena i čedna,
Kô mesečinom prožeta. Miriše
Kô cvet sasušen, uspomena jedna,
U knjizi što se već ne čita više.

— O daj mi, draga, da na krilo tvoje
Položim glavu umornu, da sada
Slušam, dok blješte na zapadu boje
I veče kao crno krilo pada,

Kao u školjci huku morskih vala,
U našoj duši gde će od sad rasti
Niz crnih beda i staračkih zala,
Prigušen šumor nekadanje strasti . . .

Jedna želja.

Ja bih, u noćima strašnog iskušenja,
Kad damari biju kô čekići pravi,
Kad se ona što se nikada ne menja,
Večna stara rana opet zakrvavi:

Ja bih da mi vreme dâ sve moje dane
Što bi redom došli s dalekih krajeva,
Da ih, sve od jednom, kao jato ševa,
Pustim u slobodu na četiri strane!

Da ih bacim svuda, i na vjeki veka!
Po predelu mračnom, sjajnom, toplom, lednom,
I s očima punim planina i reka
Da proživim život u trenutku jednom!

Jer moja je duša silom duvna seda
Što među četir' zida vek provodi zao,
Nekorisna, suha, besplodna i bleda,
Nit' je koga znala, nit' nju kogod znao.

I u duge noći, sred tišine gluhe,
Nad poljima mrtvim punim svetog mira,
Kroz predele puste i kroz grane suhe,
Tamo zvone zvona s tužnog manastira.

Ja bih da iscrpem dane moga veka
Na prečac, u kraju toplom, ili lednom,
I s očima punim planina i reka
Da proživim život u trenutku jednom!

Zimska noć.

Palo je inje. Kô sablasti bele,
U tankom velu kao da se ježe,
Snuždeni stoje borovi i jele
I opuštene zimzelena vreže.

Vodoskok smrznut ćuti, kô da sneva.
Zemlja je puna tajanstvene strave;
Kô voštanica koja dogoreva
U hladnoj sobi, mrtvaca kraj glave,

Mesec se gasi . . . Svuda nebo snije
I s golih grana katkad padne inje . . .

Noći, ledena noći, ja te volim,
Kao što volim sve kržljave stvore
Što samrt nose u grudima golim
I koje tajne boljke dugo more,

— Dok tako tobom sa bledih visina,
Kô predznak tajnih i kobnih otkrića,
Bezglasno struji hladna mesečina
I bolna blagost umirućih bića . . .

Večiti putnik.

(Pismo).

Ja sam bio stvoren, Gospo, da se rodim,
Da živem i umrem, sve u istoj kući,
Da celog života, nikud ne mičući,
U istome kutu razgovore vodim;

A ja belim svetom rasuh život ceo; —
I na obalama gde je večna plina,
I u svakom gradu, svakom mestu ima
Po kap moje krvi i mog srca deo.

Kô raskinut đerdan, snizali se moji
Dani, razbacani, tuđi jedan drugom,
I u lutalačkom mom životu dugom
Nigde jedan spomen uz drugi ne stoji.

Sad sam silom ćudi, Gospo, ne znam čije
Na savezu mrtvom, gde se mrzne more,
Gde nijedna tica propevala nije,
Gde prastare šume nikad ne šumore,

I gde snežne jele što stoleća broje
Kao bele duvne nepomične stoje . . .

Sve su jutros jele obvijene snegom
I drvene kuće, kô od snega cele,
Pod crkvenim tornjem spokojno se bele
Kô šatori beli pod pobednim stegom.

No misao moja nije tako bela
U meni se budi opet čežnja stara
I, šapčući tajno, kô večernja vrela,
Pred očima mojim stare slike stvara.

I ja vidim druge predele, i boje
Druge, s puno sunca, s dve goleme vode,
Gde šlepovi niski ukotrvljeni stoje
I brodovi puni u daljinu brode,

Gde nad mirnom vodom, u večeri vrele,
Bde starinske kule s mrke citadele . . .

Nikad ! . . . Stara Gospa reče : Nek Morava,
Koja nas je odhranila, i grob bude.
I u srpskoj duši nikada ne spava
Želja da se leži sred rođene grude.

No ja, draga Gospo, ja baš slabo marim
Da li će mi tuđa zemlja kosti kriti,
I, ni malo zanet ubeđenjem starim,
Ja znam, ma gde da su, šta će s njima biti.

Ali sad ! Još jednom ! Duša mi je rada
Dobre moje zemlje i njezinih draži,
Gde prviput slušah (i verovah tada)
Priču o životu, o Šarenoj Laži.

Možda nikad više ! — Zbogom. — Sneg još pada,
Sve tragove briše, zavejava sve,
I pod teškim belim pokrovom, bez jada,
Kô ogroman labud sva priroda mre.

*

Površni utisci.

II.

Osećam da nešto u mom srcu trune
Lagano i stalno. Ko će mi pomoći ?
Nestane ga časom kao cvetne krune
Što se naglo raspu u jesenje noći.

Osećam da nešto trune, al' ni jada
Niti bola ima. Slična tankoj struni,
Zatreperi samo duša moja mlada
I osetim da se u njoj nešto struni,

Bezglasno i tiho. Tako svakog dana
Deo mog života kopni kao gruda,
Odvoji se, krene put dalekih strana
Neznano ni za što, ni kako, ni kada.

Sve jedan po jedan lagano se skriše,
Sad ih ima dosta pod pokrovom sivim,
I meni se čini što godina više
Imam, da u stvari sve to manje živim.

Tajno otkrovenje kobi što se krije,
I zlurado vreba sva stvorenja živa!
Moj rođeni život tuđ mi sada biva,
Jer što ja ne pamtim, nikad bilo nije!

Sad, u noći zvezda i meseca pune,
Usamljen i tužan, oborene glave,
Koračam lagano pun slutnje i strave,
Jer znam da u mome srcu nešto trune.

Božur.

Kako je lepa ova noć! Gle, svuda,
S topole, rasta, bagrema i duda,
U mlazevima zlatokosim pada
Nesuštastvena mesečina. Sada,

Nad livadama gde trava miriše,
U rascvetanim granama, svrh njiva
Koje se crne posle bujne kiše,
Velika duša mesečeva sniva.

Sve mirno. Tajac. Ćuti polje ravno
Gde nekad pade za četama četa . . .
— Iz mnoge krvi izniknuo davno,
Crven i plav, Kosovom božur *) cveta . .

Jefimija.

Jefimija, ćerka gospodara Drame
I žena despota Uglješe, u miru,
Daleko od sveta, puna verske tame,
Veze svilen pokrov za dar manastiru.

Pokraj nje se krve narodi i guše,
Propadaju carstva, svet vaskolik cvili.
Ona, večno sama, na zlatu i svili
Veze strašne bole otmene joj duše.

*) Narod veruje da je posle kosovske bitke na Kosovu polju izniknuo božur: crven od srpske, plav od turske krvi.

Vekovi su prošli i zaborav pada,
A još ovaj narod kao nekad grca,
I meni se čini da su naša srca
U grudima tvojim kucala još tada,

I u mučne čase narodnoga sloma,
Kad svetlosti nema na vidiku celom,
Ja se sećam tebe i tvojega doma,
Despotice srpska s kaluđerskim velom!

I osećam tada da; kô nekad, sama,
Nad nesrećnom kolbi što steže sve jače,
Nad plemenom koje obuhvata tama,
Stara Crna Gospa zapeva i plače . . .

Napuštena crkva.

Leži stara slika raspetoga Hrista.
Mlaz mu krvi curi niz slomljena rebra:
Oči mrtve, usne blede, samrt ista;
Nad glavom oreol od kovanog srebra.

Dar negdašnjeg plemstva i pobožnog sebra,
Đerdan od dukata o vratu mu blista.
Po okviru utisnuta srma čista,
U okvir je rezô umetnik iz Debra.

Takav leži Hristos sred pustoga hrama,
I dok, neosetno, svuda pada tama
I jato se noćnih ptica na plen sprema,

Sam u pustoj crkvi, gde kruže vampiri,
Očajan i strašan, Hristos ruke širi,
Večno čekajući pastvu, koje nema . . .

Stevan M. Luković.

(1877—1902.)

U pozni čas dana.

Mir je kraj mene; setno veče stiže,
Mirisno veče čeznuća i snova;
Sanjivo pokoj nad ravni se diže
Kô miris blagi sa poljskih cvetova.

I opet veče . . . Čini mi se davno.
Predavno ja sam preživeo njega,
Nekad i negde, u pradoba tavno
Spomenom što me uzbuđuje svega —

Nekad i negde . . . Ko bi znao kako?!
Kô u snu tajnom, daleko, . . . daleko,
U snu od koga ostalo je tako
Jedino mračno podsećanje neko.

Na tavne slike iz vremena davni',
Na nešto setno, sano, iz davnine,
Što tiho puste zadahnjuje ravni
I gluhe čase večernje tišine . . . . .

I tada, dokle spi ravan bez kreta,
Magleni veo daljna brda skriva,
Miriše silno miris poljskog cveta,
S večeri što se mirnim poljem sliva,

Tada u meni šaputanje neko —
Nagovest mračna neznanih glasova —
Navija tiho i popavlja meko
Sananu pesmu čeznuća i snova.

Tada u suton izvan tišine sveta,
Duša se moja otvara i sniva,
I snovi s' dižu kao miris cveta
S večeri što se mirnim poljem sliva.

Jesenja kišna pesma.

Tužno . . . Jednolik — dug — i vlažan
Jesenji dan se tmuri;
Plače bez kraja, bolno plače
Sumorni beskraj suri;
U mrtvi suton što se hvata
Jednači, jeca vesma,
— Po trulom lišću, preko blata —
Stara, bolna i polagana
Ubogih, mutnih, šturih dana
Jesenja kišna pesma . . .

Spomeni davni tište, tište,
I s njima vek se čami . . .
Jeca i plače davnih dana,
Pospana, bolna, i lagana,
Jeca i plače u toj tami,
Kô gluhi žubor suza samî',
Daleke sreće pesma . . .

Oh, jadno drago! . . . Večno tako,
Kaj se, i kaj, i žali;
I dok za senim' nadâ palî'
Pogrebna bruji pesma,
Spomene blêde sreće hrani,
Poslednje svoje varke brani
I veni, veni vesma . . .

Tužno . . . Jednolik, dug i vlažan
Jesenji dan se tmuri,
Plače bez kraja, bolno plače,
Sumorni beskraj suri . . .
I tužan, tužan ropac tajni
Dalekih slušam dana;
Ugušen jeca šum beskrajni,
Tiši i tiši vesma, —
Kô stara, bolna, polagana
Ubogih, mutnih, šturih dana,
Jesenja kišna pesma.

Dušan Simić.

(1879—1907.)

Noću.

Noću, kad se svuda oko mene raspe
Tišina, i pokoj, i miris od cveća,
I kad me s nebesa mesečina zaspe,
I vreli dah noći što me tebe seća,

U mojoj se duši šumno dižu s nova
Nekadašnje žudi; i kličući gla-no,
Kô veselo jato belih golubova,
Poleću u nebo zvezdano i jasno,

I tamo se gube . . . Noć prolazi mirno . . .
Tišina i pokoj, i miris od cveća,
I vreli dah noći što me tebe seća.
Polako se dižu u nebo prozirno.

I dok mi nad glavom sviće zora nova,
I zvezdano nebo počinje da plavi,
Vraća mi se jato belih golubova,
Klonulo od bola, i krilâ krvavi',

I tu pokraj mene umirući cvili.

Jadno drago moje, znaš li gde su bili,
zašto umiru tužni i krvavi?

Danica Marković.

(* 1879.)

Na bunaru.

U vedri dan što nagoveštava proleće
Drumom širokim išli smo pokraj livada
I sa klicima obesne, detinjske sreće
Zdravili pastire mlade i njihna stada.

Idući tako putem u veselu hodu,
Stigli smo, ushićeni, do jednog bunara,
I nadnesmo se nad mirnu i tihu vodu
Izvora što gasi žeđ umorna ovčara.

I dišuć' miris rascvetanih ljubičica,
Što sveži dah gonjaše iz obližnja luga,
S osmehom blaženstva ogledali smo lica
Na tihoj površini vodenoga kruga.

Al' u tom času žeđ nas je morila ljuta;
Žarka se želja javi da je utolimo;
A ti spusti vedro; za nekol'ko trenuta
Svežu vodu pismo, da žeđ ugasimo.

Ugasivši žeđ ljutu presićeni smo stali,
S utoljenom željom duboko odanuli,
I zajedničkom mišlju smo se pogledali,
Pa, pristupiv bunaru, nad vodom se nagnuli.

Al' u dubini plahi se koluti vili.
Nevino zadovoljstvo što nam radost čini
Izgubili smo! Žeđ ljutu smo utolili;
Al' dole, na ustalasanoj površini,

Ah! ne mogosmo više ogledati lica . . .
I zalud sva lepota prolećnega dana.
I sveži miris rascvetanih ljubičica,
I nežna pesma iz pastirska stana . . .

Letnje veče.

Kad zrikavac u već zreloj i visokoj
Travi svoju pesmu započinje davnu,
Budeći vidika uspavani pokoj
Melodijom drevnom po potesu ravnu,

I s dalekih polja počne da se diže
Mirisava vlaga u magličast veo,
Noć prozirna, plava, iz daleka stiže,
Puna tajne čežnje. Tamni oko ceo.

Nedozreli ječam svitnjaci obleću;
Prepelica negde u žitu, daleko,
Začuje se kadšto. Po livadskom cveću
Mesečeva svetlost preliva se meko.

Pod mističnim zrakom srpastog meseca
Tajanstvenom snagom kao da ožive
Moje mašte budne pokopana deca,
Među zvezdama gore, nebom od kadive.

Pa kad na seoskom usamljenom putu
Daljni lavež pasa iz misli me prene,
Moji snovi davni, u tome trenutu,
S etirnih visina smeše se na mene.

Milan Ćurčin.

(* 1880.)

Da l' hoćeš tako?

Čuj, istinu ću ti reći:
Moja je ljubav od ovoga sveta.
Da li sam ti peti, il' tek treći,
Mom osećaju to ne smeta;
Ni ti meni nisi prva, što ću kriti?
A i ko zna šta još može biti.

S anđelima te nisam poređivô,
Da nadzemaljski stvor ja obožavam;
I nisam hteo — ne razumi krivo! —
Da dušu svoju ljubavlju spasavam.
Ja ženu tražim, snage i poleta:
Moja je ljubav od ovoga sveta.

S drvećem.

Crno i mokro stoji u parku drveće,
Ne miče se i ćuti;
Ne tiče ga se ono sunce što se jedva kreće
I u magli kao kolut žuti,
Bez strasti i plama,
Tromo gazi gornjim putanjama.

Gledaš u kaplje: svaka grana plače,
Stiskaš ruku oko hladne kore;
Priljubljuješ se uz mene jače,
I misli ti gore. —
Pusti srce, nek silno uzdiše;
Ali se ne boj, — to drvo diše.

U Bečkoj Šumi.

Sveže je i vedro jutro, —
Kô početak lepe priče:
I po granju i po žbunju
Nešto se budi i nešto se miče.

Trčaćemo po šumi svude;
Ti ćeš pričati puno i živo,
Ja ću te dirati mnogo,
A ne će ti biti krivo.

Al' posle, bićemo tužni.
Jer znamo šta biti ne sme.
Veče će biti lepo, —
Kô svršetak tužne pesme.

Ne beri ljubičice.

Boga mi nisam hteo, sasvim se slučajno zbilo;
berući ljubičice izgubio sam put,
te sam u šumu zašô; a tu se dvoje skrilo,
pa kad me ugledaše, zbiše se u jedan kut.

U nezgodi nisam znao
kuda ću, pocrveneh, tako me je bilo sram.
A kanda mi je još bilo i žao
što sam sâm.

U troje.

Kad zemlja presta da tuži,
Te se na ranoj ruži
Rascveta prvi cvet,
A leptir polete beli
Da prvi kuša let, —
U vrtu smo se sreli,
Gde jarko sunce sja,
Proleće, ti i ja.

Leptir ljubavno ruži
Šapće, i oko nje kruži,
Mirisni ljubi cvet.
U cvetnom zemnome raju,
Bez misli za drugi svet,
U bezbrižnom zagrljaju,
Idemo druga tri,
Proleće, ja i ti.

Al' kad žarko leto dođe,
I mladost ružu prođe,
Povije glavu cvet;
Ljubavi leptir se mane,
I malakše mu let, —
Poćićemo na razne strane,
— Kud? sâm Bog sveti zna! —
Proleće, ti i ja.

Velimir J. Rajić.

(* 1879.)

Ljubavno pismo.

Ti, možda, danas, u ovom trenutku,
Sa suzom bola, opet misliš na me,
Skrivena negde, u kakvome kutku.

I tvoje misli, splet željâ i tame,
Sve teže mogu, da objasne »scenu«, —
I s tugom čekaš sad »svršetak drame« . . .

Jest, ja sam zbilja uvredio ženu
U tebi što je, ženu koja voli,
Tu ženu svetu i blagoslovenu;

Al' tvoja ljubav mene ljuto boli,
Ja nisam za to . . . Ničeg nema za me:
Moj život — stene i krševi goli;

Tvoj — prepun snage i mladosti same . . .
Ti voliš život, zato voliš mene;
Ja dišem dahom očaja i čame . . .

I ako želiš da ti žive zene
Ne stamne brzo — ti se mene mani;
Jer, dete moje, mladost brzo vene . . .

Moj život — to su usevi u strani:
Njih pali žega, biju grad i kiše;
A zemlja posna, oskudna u hrani, —

Te nikad, nikad ne donese više
Čoveku nego što mu gladnom treba.
A on, siromah, i krv svoju siše;

Te da proguta komad crna hleba . . .
Ta muka ljuta, večita, do groba —
To, to je život i Darovi Neba . . .

Setva i Žetva.

Okružen sjajnom prolećnom divotom,
U sebi snažnu osećajuć' volju,
Sa novom pesmom, sa svežim životom, —
Ja, kô i lane, hitam svome polju

Da plužim zemlju, smrznutu i čvrstu —
Pre no što istok otpočne da rudi —
Da teram plugom sve vrstu po vrstu:
Da bacim zrno u zemlju što žudi . . .

I sunce grane, sija, žeže, pali.
I svu mi snagu mrtvi znoj probija.
(Al' oganj s vodom ljuti čelik kali).
I kada noć se stane već da svija,

Ja domu žurim, da se opet sutra
Na njivu vratim, pre sunca, pre zore,
Do mrklog mraka od rânoga jutra
Da radim zarad hleba crne kore . . .

I tako, s dana u dan, večno radi!
I bacaj pogled molitveni k nebu . . .
I troši snagu . . . I plivaj u nadi . . .
I vodi život o krvavu hlebu . . .

I dođe doba da se žanje žito. —
Sa julskog neba prži sunce vrelo,
A tihi vetrić nija klasje vito
I puno roda, puno zlata, zrelo . . .

Sa tuđih njiva pesma se razleže:
To žeteoci hvalu poju srpu.
Pod njim se voljno svaki vlat poleže:
To zemlja pruža snagu da joj crpu . . .

U svakom zrnu izbila je snaga . . .
Treperi svaka njiva, kao plamen . . .
A moja, samo, pustošna i naga, —
Jer moje zrno palo je na kamen . . .

Zar posle pluga i krvave setve,
Zar posle mrtvog i krvavog znoja,
Da za me nikad nema doba žetve?!
Zar nikad njiva da ne rodi moja?!

Zar zrno moje da nema početak?!
Zar njiva moja da ne plane snopljem?!
Zar dan moj, svaki, Veliki je Petak.
Na krstu telo, probodeno kopljem?!

O ne! . . . Ja hoću, celim bićem,
Da i ja berem plod od svoga rada! . .
Nek rodi, tužna, ma jednim snopićem!
Taj snop mi valja carevoga grada!

Ma jedan vlatić! Samo nek se blista
Spram vrelog sunca! Samo šaka zrnâ!
Al' da mi bude kao zlato čista,
Bez urodice i kukolja crna! . . .

I tako, večno . . . U proleće svako
Života puno moje srce peva;
I seje radost, a rodi mu tako —
Sve urodica, i kukolj, i pleva! . . .

Rasklapa zora . . .

Rasklapa zora trepavice sane,
I budi danak sa svojega krila:
»Ustani, dragi, noć je veće bila!«
I danak sluša, i pokorno svane,

I krvav istok svom silinom plane.
U sobi tama. Maloga kandila
Poslednji zraci, meki kao svila,
Umiru: nema ko ulja da kane . . .

Kandilo moje, mi smo sreće jedne:
I moje grudi za životom žedne,
Kô ti za uljem; moj duh, svake noći,

I svakog dana i svakoga časka,
Puckara, pišti — ali toga glaska
Nit' čuju, niti mogu mu pomoći.

Vladislav Petković-Dis.

(1880—1917.)

Prvi zagrljaj.

Zagrljena lepotom, i umna,
Gleda kao tuga, mesečina,
Izraza božanstva razumna
I dubokog kao pomrčina,
S krilima polutame,
Kraj klavira
Sedi i svira
Komade osame.

Svirala je nesreću soneta
I svih srdaca kucala što su ikada,
I svih srdaca kojima planeta
Ljubavlju sijala nije nikada.

Svirala je: venac snova.
I visine,
Nemir srca i magline,
Što poniču iz bolova
Od kolevki do grobova
Sviju duša i vekova.
A iz venca, a iz snova,
Melodija i zvukova
Zabrujaše pesme cveća,
Pesme sunca i oblaka
I anđela i junaka
I mladosti i proleća:
To je bila pesma straha
I padanja i uzdaha.
To je bila pesma jaka,
Klik orlova, cvrkut ševa:
I u nami sve zapeva,
Sve zapeva, sve zaplaka.
A iz cveća, a iz snova,
Melodije i zvukova
Oživeše zemlje, mora,
Cvet nepoznat belih gora,
Novo nebo, strani vrti,
Stara ljubav, mlada nada,
Kolo misli, igra jadâ,
Zamisao gluve smrti.

Svirala je. I talasi zvuka
Prodirahu tamom i životom:
Probudi se svet rođenih muka
I bolova; po tom
Duše naše
Zaplakaše
Sa srećom sirotom.

Duše naše
Zaplakaše
I plakaše.
Da li dugo? Za vek ceo?
Za rođenje? Pokrov beo? —
Nismo znali.
Nismo znali
Iz te slike
Sa očima punim sjaja,
Punim suza i muzike,
Ni kada smo, kada pali
Sred velikog zagrljaja.

Na Kalemegdanu.

Dan julski i vreo umoran odlazi.
Uz šuštanje lišća razdragano, glasno,
Javljaju lahori, da veče dolazi.
S njim i suton ide, i šaptanje strasno
Srećnog nešto sveta
Tim parkom prošeta.

Tvoj kostim je bio lak kô mesečina,
Na tvom nežnom licu osmeh vedar, smeo,
U bujnoj ti kosi spava pomrčina,
A na glavi šešir pomodan i beo:
Kraj mene, kroz graju
Prošla si u sjaju.

Pogledom te gledah za tebe umrlim.
Ti si divna bila. Ne osetih tada
Želju da te volim, potrebu da grlim
Dan mojih očiju. Nit osetih jada,
Il' pesme jeseni,
Il' bola u meni.

Dan julski i vreo umoran odlazi.
I dok šušti lišće, sve više i više
Tame, mraka, mira po parku dolazi.
To noć u spokojstvu tišinom miriše.
A bol širi krila . . .
Ti si divna bila.

Jesen.

Noć bez neba, noć jesenja; a kroz tamu
Ide, mili sumaglica, vlaga ladna,
Zemlja mokra i crni se kô strast gladna.
Gde-gde samo suve senke golih grana,
Kô kosturi od života, mrtvih dana.

Svuda zemlja; vidik pao. Vlažna tama
Po zvucima, preko mira leži, spava.
I tišina u dolini zaborava
Mirno trune. Nigde ničeg što se budi.
Sumaglica. Noć bez neba. Pokrov studi.

G.

Odi. Ostavi sve što je za nama.
Neka naš susret pokrije minute,
Velike misli po kojima ćute,
Gde život ide kô jesen granama.

Ponoć i sunce odjek su menama.
Zavoli sebe kroz nesreće krute
I mene s njima. Nek lepoti pute
Pokaže mladost dok je još sa nama.

Osmehom dušu i rane zakloni.
Zapali čula. Neka srce tako
Pređe u usne kô vetar u zvuke.

Nek trenut ovaj i bol što nas goni
Rasklopi nebo i utuli pakô:
Poljubac, kô smrt, ne vidi jauke.

Nirvana.

Noćas su me pohodili mrtvi,
Nova groblja i vekovi stari;
Prilazili k meni kao žrtvi,
Kao boji prolaznosti stvari.

Noćas su me pohodila mora,
Sva usahla, bez vala i pene,
Mrtav vetar duvao je s gora,
Trudio se svemir da pokrene.

Noćas me je pohodila sreća
Mrtvih duša, i san mrtve ruže,
Noćas bila sva mrtva proleća:
I mirisi mrtvi svuda kruže.

Noćas ljubav dolazila k meni,
Mrtva ljubav iz sviju vremena,
Zaljubljeni, smrću zagrljeni,
Pod poljupcem mrtvih uspomena

I sve što je postojalo ikad,
Svoju senku sve što imađaše,
Sve što više javiti se nikad,
Nikad neće — k meni dohođaše.

Tu su bili umrli oblaci,
Mrtvo vreme s istorijom dana,
Tu su bili poginuli zraci:
Svu selenu pritisnu nirvana.

I nirvana imala je tada
Pogled koji nema ljudsko oko:
Bez oblika, bez sreće, bez jada,
Pogled mrtav i prazan duboko.

I taj pogled, kô kam da je neki,
Padao je na mene i snove,
Na budućnost, na prostor daleki,
Na ideje i sve misli nove.

Noćas su me pohodili mrtvi,
Nova groblja i vekovi stari;
Prilazili k meni kao žrtvi,
Kao boji prolaznosti stvari.

Po grobovima.

Ja nemam suze za one mladiće,
Što su ostali klancima i poljem:
Sve drug do druga kao jedno biće,
Kô jedna žrtva naraštaju boljem.
Ja nemam suze za one mladiće.

Što su veseli pošli iz svog stana,
Kô da ih zove za granicom kolo:
Njine su grudi pune svetlih rana,
Na koje duša prnula im holo.

Ja nemam suze za taj pokrov beli,
Kroz koji čujem jedan šapat dugi:
»Sa svojih njiva život smo doneli,
I znamo gde smo, znamo gde će drugi.
Grobovi danas dobro su poneli«.

Ja nemam suze za humke sinova,
Iz kojih vedro bude se slobode,
I novi dani i priče džinova,
I stare zemlje, planine i vode.
Ja nemam suze za humke sinova,

Za humke dece otadžbine ove,
Što su svoj život kao bulke dala
Za staru misô i granice nove,
Za prošlu slavu i reč sa gusala.

Umesto suze da mrtve delije
Ožale redom, nek grobove njine
Pesma iz srca, iz grudi prelije:
Velika pesma umesto crnine.
Umesto suze da mrtve delije

Ožale redom, nek u njine kosti
Uiđe ljubav novoga pojasa
I bol moj, zašto ovaj život prosti
Nisam spustio u borbu talasa.
Nisam spustio u borbu talasa.

Poginuli dom.

Bez pesama, želja, potresa i smeha,
Saranjeni zvuci, zima i toplota.
Dvorište je crno, crna je i streha.
I crna su okna kô crna dobrota.

I danju i noću obavija patnja
Mrtav dom života, kao odjek stvari.
Čini se da i sad mu silazi pratnja
Za šum čim sé javi, za poredak stari.

Dvorištem su kratke i duboke staze,
Nepomične senke i duša pustinje:
Kao da čuvari nevidljivi paze
Da ih ne poseti proleće i inje.

Pognuta drveta, u znaku ćutanja,
Stoje kô kajanja, nemi učenici
Apostola mrtvog, što poraze sanja
Zemlju, koju nose svetli mučenici.

Odaje se kreću u tišinu samu.
Na kolevci praznoj mir duboki spava.
Na zidu još pati u crnome ramu
I očiju crnih jedna lepa glava.

Jedna lepa glava. Mre postelja bela,
Nameštaj, svi znaci ljubavi i pošte.
Uzdah kao straža zaspalog opela,
Poginulog doma nije umrô jošte.

Je l' to buna mrtvih, stvari i poretka?
Il' se zbilja ovde i sad neko krije?
Je l' oblik propasti, večan, bez početka?
Il' časovnik smrti što bez srca bije?

Ja znam ovu kuću, i čija je bila.
Znam je zbog godina koje ona broji.
Znam je, jer na svemu vidim crna krila,
Okamenjen jauk. Znam je. Al' nek stoji.

Među svojima.

U mom srcu ponoć. U njoj katkad tinja
Misô, da još živiš, moj predele mladi.
Moja lepa zvezda, majka i robinja,
Bože! šta li danas u Srbiji radi?

Kod vas je proleće. Došle su vam laste.
Oživele vode, đurđevak i ruže.
I miriše zemlja, koja stalno raste
U grob i tišinu, moj daleki druže.

Jedno tvoje veče. Ideš kući sporo
Ulicama straha, i duša ti jeca.
Tvoje gladne oči, moja divna zoro,
Hrani ljubav majke: »neka žive deca«.

Ulaziš u sobu Suze već te guše.
A dva naša cveta iz četiri rata
U tvome su krilu, obraze ti suše:
»Mama, zašto plačeš? Je l' pisao, tata?«

U velike patnje, nevino pitanje
Dubi dublju ranu: plač ti trese grudi . . .
Na polju je vidno, kao pred svitanje.
Kô da će se dići grobovi i ljudi.

Skupila si suze u kose detinje.
Sve vas gledam sada kraj gôzbe širote.
Lice ti se vedri: to duša svetinje
Ljubi tvoje čelo, moj sjajni živote.

Nica, na Đurđev-dan 1916.

Sima Pandurović.

(* 1883.)

Svetkovina.

Sišli smo s uma u sjajan dan,
Providan, dubok, nama, drâga, znan,
I svetkovasmo ocepljenje to
Od muka sumnje, vremena i sto
Râna, što krvave ih vređao je svet,
— Ljubavi naše plav i nežan cvet.

I opet sila zgrnulo se sveta
U bolnički nam mirisavi vrt;
Posmatra gde se dvoje dragih šeta
Srećno, i hvale onaj život krt
Što ostavismo. Daleko od njih
Sad smo, a oni žale mir naš tih.

Oni baš ništa nisu znali šta
Dovede tu nas. U cveću smo išli
Slaveći strasno osećanja ta
Zbog kojih lepo sa uma smo sišli.
U novom svetu dobro nam je sad
A svet o njemu dobro i ne sluti.

Sumnja u ljubav, najteži nam jad,
Minô, i čase blažene ne muti.
Iz prošlih dana ljubav i znak njen
— Spojenost srca — ostala nam još;
Naš život ovde svetao je trên,
Srdačan, krotak. Onaj život loš

U kome znanci, rodbina ostaju
Nevinost našeg ne poznaju svêta;
Životno vino, srž nedostaju
Njima, a glava njihova im smêta.
A naših srca jedan isti zvuk
Beleži drâži i vremena huk.

Jer mi smo davno verna draga, — je li?
Iskidali konce što nas vežu
Za prostor, vreme, tonove i boje,
— Lance života što zveče i stežu, —
Jer mi smo, možda, sami tako hteli,
Rad ljubavi nam i rad sreće svoje.

I gledaju nas zato što idemo
U košuljama belim parkom ovim,
Gde bolnički se miris širi jak;
Ne znaju draži za životom novim,
Ljubavi naše neumrle znak.
. . . Gle! očima im trepti rosa nêmo . . .

Njen odlazak.

Ostavila si duh prošlih vremena
U odajama svojim onog dana,
Kad su te nemo od tvojih dracéna,
Ruža i snova odneli iz stana —
Žalila nisi, izgleda, što mena
Života i smrt beše tako râna.

Ispratiše te martovski vetrići,
Sunce i uzdah sveta što je plakô.
O, ko bi rekô da ćeš ti otići
Mirna i bleda, ravnodušna tako
Za sve što beše; da će ti smrt prići.
Da sve sa njome zaboraviš lako!

Sećam se uvek sumorne tišine
Oblaka, lišća, nečujnih vetrova:
Gledô sam širok izraz tuge njine
Kad su te dali mestu mrtvih snova.
I ako život ovaj veo skine
Nekad s ravnica, neba i bregova,

Ja znam da opet neće mi pomoći.
. . . Sećam se da je mirna bila soba
S posteljom tvojom, moja svest bez moći;
Sećam se da je u ponoćno doba
Još mirisala svud kraljica noći
Na strast, i mladost, i zadah od groba.

Pada cveće.

Usplahireno cveće vetar niše . . .
Proleće. Sunčan i nasmejan dan.
Proleće žudnjom i naslađom diše,
I pirka vetrić mirišljav i znan:
Raznosi vrelim zrakom zore sjaj,
Raznosi miris, uspomenâ dah,
I blešti mladost i života baj,
A vetar s puta digne trošni prah,
Da nam dopuni proleće.

U taj
Zanošljiv trenut godine i snova
Ja sam voleo, srećan bio, znam;
Isti je bio vruć proleća dah,
Isti je vetar nihô vrh od zova
I puno cveća što na jedan mah
Strese na zemlju.

A ono zamiri
Što mu proleće još uzima dah.
Tužno zamiri . . . U ovakav dan
Ja sam voleo, i sećam se sad
Kada je dušu pritisnuo jad,
Sećam se na to i na svoju žud,
Vreo, vreo dah.

I sada je drag
Taj spomen, tako oživeo, setan:
Izgleda da je trenut ist vetan,
Jer cveću i sad tepa vetrić blag,
I miris spomena po zemlji se kreće
Kô najlepši sjaj.

I sad pada cveće . . .

Tišina.

Visine blede ćute,
Jesenji sumrak rani;
Listovi sveli žute.
Lepi, nesrećni dani.

Providan sumor pao
Na moje dane lako.
Sad mi je na sve žao,
I teško, teško tako!

Život u snu ne buja
U ove čase gluve;
Večernji dah leluja
Umorne grane suve.

Jedina radost tiha
I u to tužno doba,
Kada se misô niha
Kô cvet vrh rana groba,

To je kad lepa tuga
Spomena mojih redom
Zasija, kao duga,
U mekom sumraku bledom.

Lisine blede ćute,
Jesenji sumrak rani;
Listovi sveli žute.
Lepi, nesrećni dani.

Današnjica.

Samo ne ovo, samo ne banalnost!

O dani jada, potucanja, blata,
O moja mržnjo na očajnu stalnost,
Na dane kad se paučina hvata!

O odvratnosti spram sitneža ljudi,
Sitneži roda, ništavosti svega,
Života koji za komadom bludi!

O, kako guši, kô nesnosna stega,
Taj život gde se laže, puzi, plaši
Svačega što je svetlije i jače.

O kako trunu bedni dani naši
U opštoj vlaži što i mene tače,
Pri posrtanju napora i volje,

Sumraku nada. Ali očaj naš će
Velike bune biti plodno polje,
A ovaj trulež nepovratno pašće.

O, kad bi došô taj dan kom se nada
Naraštaj ovaj, opšti uzdah umjenja:
Veliki dan taj velikoga pada,

I kad bi prešô dan opustošenja,
Mač večne Pravde preko sramnog doba
Prljavih duša, srozanosti jadne!

Što mari što će na dnu istog groba
Ležati trulež što pravedno padne
S mladošću tužnom jednog pokoljenja.

Izdanci slabi ovog veka gnilog,
Mi ćemo biti tvorci kobnog vrenja,
Savesti griža jednog doba bilog.

I ne stvorimo l' ništa sami sobom,
Završićemo bar jad ovih dana:
Bićemo, ipak, temelj svojim grobom

Novom životu bez današnjih mana,
Boljem životu što bar nečem vodi: —
Ako ne časnom miru, ono ratu,

Ako ne sreći, a ono slobodi.
Nećemo biti u kužnome blatu
Sastojci bedni ćiftinske sredine

Niskih vidika a uvela srca,
Gde nit' se živi niti časno gine,
I gde se kopni, povodi i grca;

Gde crna čama stalno sipi na nas,
Kô sitna kiša, kô strašna fatalnost.
Nekad kô juče, juče kao danas . . .

Samo ne ovo, samo ne banalnost!

Novembar.

U mutnom zboru ogolelih grana,
U starom krugu oronulih klupa
Uz pozni šumor znanog šedrvana
Mre mladih dana uspomena skupa
A mrtvo lišće pada sa platana.

Mrak, tuga, veče . . . U njihovoj senci
Trunu svi dani kô davnašnji venci.

U žutom lišću, sa kojim se titra
Jesenji vetar, proleće se smeje;
U mraznom hladu moja misô hitra
Seća se julskog sunca što nas greje;
A drhti, jeca novembarska citra.
Prohladni vetar mrke grane krzne.
I nade suši, povija i mrzne.

Kao da ima nešto da se žali:
Buduća pustoš, il' prošla lepota,
Sprečene težnje i uzdasi pali . . .
To je stara pesma jeseni života,
Koju pozno suza uspomena zali.

Na Kumanovskom razbojištu.

Kao kroz zemlju koju Usud ukle,
Milimo vlakom u sumraku kobnom
Kroz puste ravni u nedogled pukle.
Sve je u muku i u miru grobnom.

Brzo li nade iskopne stare!
Tu gde je skoro bila borba l uta,
Leševi konja i topovske kare.
Oružje, strvež, leže ukraj puta.

Na palo carstvo sada ponoć gluva
Mistični veo razastire nemo
Uz tihu pratnju prohladnoga ćuva,
Kroz koji ćutom, ozbiljno idemo.

I nakom svega, posle borbe svojske,
Crvi se sada o lešine bore.
Kroz pustu zemlju kud su prošle vojske
Napuštena sela u daljini gore . . .

Na poljima mirnim prohujale bitke.

Rudi horizonat mističan i crven,
Krila strašnog mraka padaju na ravan,
Na jaruge, vrlet i na put utrven
Kud pobedni pohod prošao je slavan.

Svako mesto, kamen, žbun i travka žuta
Drhte pod vetrićem jedne noći strasne
U kojoj mrtvaci leže ukraj puta,
A daleko plamte silne vatre jasne.

Krvave su senke projezdile tuda
Kô aveti mraka pred kapijom pakla,
I tresla ze zemlja iz dubina svuda,
Kad je Carstvo palo kô kula od stakla.

Grmi zadnji odjek, potmulo i divlje,
Borbe što se s mržnjom i očajem vodi,
Dok u mraku budno, sve življe i življe,
Diše stara zemlja u novoj slobodi.

Sve duše u nadi i u strahu cepte;
Kao žuto lišće, kao travke vitke,
Kuda krupne zvezde počeše da trepte
Nad poljima mirnim prohujale bitke.

Svetislav Stefanović.

(* 1877).

Proleće.

Miriše zemlja sočna, sveža, jedra.
Sve klija, pupi. Svud strujanje, vrenje.
Čisto se vidi, gde zemlji iz nedra
Život kroz žile siše podmlađenje.

Pod jednim hrastom legô sam na travu
I slušam kako šušti, pucka, struji.
Pučinu gledam neba bistru, plavu
Dok rana pčela negde blizu zuji.

A sunce lije, toči zrake vrele.
Pod žarom im ja sanjam usred jave.
I pred sobom već slutim voćke zrele
I šaren ćilim cvetova i trave.

I osećam kô da sam s hrastom jedno:
Kroz žile kô da sišem podmlađenje,
I kao da mi kravi srce ledno
Života sočnog, svežeg, jedrog vrenje;

Da puštam žile sve dublje, sve šire,
Kroz mnoge sloje prostora i doba,
Kroz život celi što se čudno stire
Od praotačkog do najmlađeg groba.

I osećam kroz mene kako bije
Dah tajni onih, što će za mnom stići,
Budućnost daljna što još brižno krije.
U pupoljku se to bûde cvetići.

I u čas ovaj proletnji i mladi,
Dok svuda pucka, šušti, struji vrenje,
Ja osećam kako u meni radi
Života svetskog večno podmlađenje.

Kô drveće i moja duša pupi
I sa blaženstvom san stvaranja sniva.
O rasti dušo, puštaj žile, upi
Sve sokove, iz kojih život bjva.

Pred kraj leta.

Pred kraj leta kad je grožđe na vrhuncu,
I mirisom guši osušena trava,
I suncokret mrtav od ljubavi k suncu —
Sprženo mu srce, smrtno žuta glava —

U večeri mlake, pune mesečine,
Kad zabruji pesma silnih zrikavaca
Neviđenih, skritih pod velom magline,
Ja volim tu pesmu bezbrojnih srdaca.

Njen smisô mî biva jasan čisto oku:
I dok stojeć usred zrelog vinograda
Iz napuklog grožđa struji miris vina,

Razumem tu pesmu neželjnu visina,
Suvu kao zemlja ta po kojoj pada,
I kô život zdravu, nisku i široku.

Nokturna.

Jecaju i struje mesečevi zraci,
Kô srebrna harfa mesečina svira,
Plivaju i tonu magleni oblaci
Kô akordi puni kroz carstvo etira.

Trepte tihe vode i s čežnjom dubina
Upijaju u se zvukove što žedne,
Držćući kô krune vodenoga krina
Pod dojmom blaženstva misterije jedne.

Rasklaplju se u snu očarane školjke,
Izdiše površjem kô od zlata pena,
I s nemoći tihom jedne slatke boljke
Drhti mesečina zvucima Šopena.

U ime Večnoga.

2.

Dođi, o dođi! U preslatkoj noći,
Sakriven tamom od tvoga pogleda,
Govoriću ti o većitoj moći
Života, i o sreći zemnih čeda

Što mogu smrt da plodnošću pobede.
Govoriću ti, kako nema slasti
Većih od slasti stvaranja — sve bede
Ne mogu da je smanje. Pa ću kasti,

Kako je duh božanstven u toj snazi
I da mu telo tek dostojno služi.
Plodno i samo, jer njegovi trazi
Duhu su vrelo. Za tim, kako kruži

Kroz vasionu celu isto biće
I kako sve se u nj stapa i sliva,
I svi poznamo njegovo otkriće
U času kad od dvoga jedno biva.

I rečma jasnim tajnog, nejasnoga
I nesvesnoga, svest ću ti zaneti,
Pa ti sakriven od pogleda tvoga,
U ime Večnog nevinost uzeti!

Pesma jutarnjeg oblaka.

Zaplovio oblak krvav od jutarnjeg sunca,
s grudima razdrtim od sunčevih zraka,
kô pijan od svoje krvi, od svojih rana
zapevao pesmu krvavu:

Udri me noževima tvojih zrakova, o sunce!
neka me posred srca pogodi tvoja strela,
svu mi utrobu raznesi kopljem tvojim,
zapali me, sagori me na lomači tvog ognja,
o sunce!
Sladak je miris moje krvi,
opija me mojih rana bol
kô ljubavi najslađe piće.
O ti božanstveno! pusti da u tvom sjaju
kupam se, ogreznem kô u moru moje krvi.
Pusti da upijam mlad miris rađanja tvoga
večno, kô umiranja opojni san
iz koga buđenja nema!
I kad se zasitim ognja tvog,
kad me zamori rana mojih slast,
pusti me da polegnem na najvišem visu,
da se opružim, proteglim se u čežnji,
kô mlada nevesta u snu o dragom svom,
dok ti na mene sipaš poljubaca žar.
Ostaj na meni, ne ostavljaj me, mili
ljubavni ognju, ognjeni ljubavniče!
Jer ako mi skineš s lica žar usne tvoje,
žig usijani večite tvoje ljubavi;
ako mi iščupaš iz srca, iz grudi
noževe čežnje tvoje, tvog bola strele;
ako mi ugasiš izgaranja nesitu strast —
zamračiću čelo svoje tugom crnom,
slediću usijan oganj krvi moje,

neka se stvori čelik kô samrt leden,
da kresne od bola, da zapali srce,
da iskrom kô munja oštrom razdre mi grudi,
da mi iz razdrtih grudi prokulja kô grom
užasni krik za tobom ljubavnog bola mog,
o sunce!

Dar.

Donela mi ljubav san jedan pun boja
vrelih ruža strašću sunčanom sisanih,
pun uzdaha kao tuga golih hvoja,
pun suza kô čežnja pupoljaka ranih.

U njem je blaženstvo vere koja spava
sita pokajanja i bola i greha,
u njemu je miris tamnih zaborava
kao magle s plavih lotosovih leha.

S pulsom sveta tu mi bije srce mlado,
puno slasti, jer sam gorčinom ga trovô;
puno sreće, jer sam do iza groba stradô,
i puno života, jer sam mnogo snovô.

Sve što je u duši veliko i sjajno
bruji skladom tu, pod velom sive jave;
odjekuje s šumom široko, beskrajno
more, puneć pesmom vala bezdne plave.

Kô ćuh vetra meko, povijeno klasje,
pijem san taj slašću koju cveće sniva
pred kraj leta, slutèć: uvenuća čas je,
dok ipak u svojoj lepoti uživa.

I sam sebe pjanim žeđa svojom silnom.
kô vrlinu dana studen noćnih tama,
kao rosa svetla mesečinom svilnom,
što je poji čarom beskrajnih osama.

Tama.

Ploviš kroz moj život kô san jedne strasti
koja nema bića: otisla se barka
iz dalekog carstva sva od sunca žarka;
vesla joj i jedra umorna od slasti

pala. A moja je duša kao more.
ljuljka se i giba po njoj zlatna ljuska;
kô kišom crvenih ruža voda pljuska
od kikota tvoga; zapaljeni gore

talasi kô usta prvom poljubljena.
Ljuljuška se šajka, plamte strasni vali,
igraju oblaci kô jaganjci mali

po veselom nebu. I pline kô pena
tajanstvena barka. — Ispod svih dubina
neozračen ćuti sumor mojih tmina.

Akord.

Doći ću ti draga, u jesenje veče
kad sve kô val smrti siva kiša guta,
i pustinjom mraka samo bol što luta,
bol koji od suza samo žešće peče.

Reći ću ti reči kao jesen tužne,
mutne kô ta kiša koja zvezde gasi,
puste kô krik smrti tonuć' u talasi,
i bolna kô nada jedne duše sužne.

O, da li ćeš večno tajanstvena ženo,
ćuti reči gde mi sve se suze sliše,
kô svi ritmi tuga u padanju tmina?

I da l' će na tvoje srce zatvoreno
pasti bol moj crni iz crnih dubina,
kô na prozor izbe crni akord kiše?

Poslednje sunce.

Po podne oko četir toga dana,
kralj stari prođe s dva tri člana svite
bočeć' se kroza komordžijske rite. —
Sve očas bi kô hod palih titana;

bezmerno jedno Veličanstvo Bede. —
Još pedalj neba, stopa zemlje naše.
S nečeg od bola većeg srca staše,
I duše sve kô samrt biše blede.

Poslednje srpsko sunce spustilo se,
da na rastanku svog kralja celiva.
I pade, tu, za krajnje srpske kose,

skotrljalo se kô bačena kruna. —
Žurno se neba zaklapaju siva:
Drim sikće kao zmija smrti puna.

Smeh.

Albanske gore u suncu se ore,
od belog smeha. Kô niz snežnih zuba
blista se oštra pruga gorskih ruba;
kikot se širi od gore do gore,

i kô rasuto srebro prska more.
Visim na rubu ponora, beskrajnog,
plamteć' od jednog osećanja tajnog
kô požar kojim sunce tonuć' gore.

Draž me opija smrti tako blize:
kô oblak onaj što nad morem gine,
pusto, bez groba i bez otadžbine,

postati ništa! Same misli klize.
Dok u suncu gore brda nasmejana,
i šumi u beskraj sinji bol Jadrana.

Smrt.

Polumrtvo od umora i gladi
kljuse do morskih s nama stiže međa;
skidosmo tovar s ranjavih mu leđa,
i pustismo ga nek što hoće radi.

Saleteše ga muve i obadi;
ogromna rana teče sve to jače
pod morskim suncem; sve se meso smače
već svraka sleće da mu pluće vadi.

I psi se kupe već strvinu njuše.
A oko njega maslinovi vrti,
a u nozdrve beskraj mora duše,

a u dnu oka spi san rodnog kraja.
I tako mre, dok se u jedno spaja:
vizija mora i doma i smrti.

Vojislav J. Ilić Mlađi.

(* 1878).

Iz jedne šetnje.

Gore sjaj sunca, čar zelenog krša,
Dole, iz krila sumorne divljine
Otrgnut Timok bruji i iskače
Iz crne, hladne, memljive pećine.

»Hajd'mò , — ja rekoh — »Timokovom vrelu!
»Eno okomka kraj obale ove!
»Tu ćemo sesti; okruženi vodom,
»Slušati žubor i sanjati snove!«

»Ne«, — reče ona — »strašim se tog vrela!
»Kô grobni zadah da iz njega piri;
»No, hajd'mo góre, gde je svetlost sunca,
»Gde lete orli, vetar i leptiri!«

»Al', draga«, — rekoh — »put je tamo strmen,
»I dok ja nisam u selu još bio,
»Da l' te je, reci, moj suparnik srećni
»Putanjom onom gore izvodio?«

»Ah, ludo moja!« — začuh prekor nežni —
»Tom večnom sumnjom što žalostiš mene?
»Dâ, put je strmen, al' hajde da vidiš
»Da ne premaša snagu jedne žene!«

I tada stište . . . s kamena na kamen . . .
U hitrom skoku, kô laka gazela;
Oči joj sjahu. Jedan blistav pramen
Beše joj prosut preko lepog čela

Pred njom se, uz put, spletahu stostruko
Vinjaga, pavit i bujad zelena,
Kupina trnjem zadiraše grubo
U njene skute tanušne kô pena.

Zalud je vraćah . . . Gvozdeno uporstvo
Sjaše iz njenog zažarenog oka . . .
Dok na pô puta jogunica lêpa
Susta i klonu . . . i dalje ni kroka!

Vetar se titrô haljinicom njenom
I zlatnom kosom, mekanom kô svila,
Sunce se baš tad spuštalo za brda
I sva se šuma ućutala bila.

»Dosta! Ne treba!« ja rekoh, a srce
Tad mi je bilo, da prsa raskine,
Jedan je slavuj baš tad priželjkivô
U tome času večernje tišine.

A Timok jecô, teško zaogrnut
Mrakom, kó adskom, zlokobnom haljinom;
»Nad čim uzdišeš?« — upita me ona.
»»Nad svojom srećom i tvojom vrlinom!««

Zvoni . . .

Žureći stazom iz kobnoga sela
Kroz žitna polja kao zlato žuta,
Ja i moj čuvar, lica nevesela,
Umorni, najzad, sedosmo kraj puta

Tu, čekajuć na dolazak kola,
U suhoj travi ćutasmo nas dvoje,
On žilav, snažan; ja slab i pun bola.
Svaki u misli utonuo svoje.

Ni otkud glaska. Na žitne poljane
Omara julska žestinom pripekla;
A krv iz moje još skorašnje rane,
Kaplja za kapljom, lagano je tekla.

Sumnje i molbe, gnev, nemirnu radost . . .
Sve sam sad gledô u tami za sobom,
I jednu bujnu, verolomnu mladost,
Početu pesmom, završenu grobom.

Pa sanjah: »Gde si, lepo doba sretno,
Kad smo u smehu, i detinjskoj šali,
Išli duž reke, i, kroz polje cvetno,
Crvene bulke šančevima brali?

Gde su sad dani i časovi mili,
Kad bi, u šetnji, u šumicu zašli,
I jedno drugo, tobož, izgubili,
Pa bi se opet, uz klicanje, našli?

Kad sam, sav zbunjen, s mukom od nje skrivô,
Te da spazi, da mi dršće ruka,
Dok bi joj, uz put, nevešto vezivô
Smaknutu svilnu vrpcu oko struka?

Gde su trenuci, kad se glasno divih
Blistavoj draži njenih sitnih zubi:
Kad svaki cvetak mirisaše: Živi!
Kad svaki slavuj cvrkutaše: Ljubi!
— — — — — — — — — —

Ljubavi! Srećo, kojom život sladih!
Šumice! Staze, obrasle u cveću!
Vi pratioci mojih dana mladih,
Nikad vas više ja imati neću!

Ne! Nema slatkih iluzija više
Kad čovek znade, da sred zemnog doba
Najveća sreća i slasti najviše
Postaju izvor ponajdubljeg bola . . .

A sunce žeže . . . Spavaju doline.
Tegobne snove sva priroda snuje.
Samo, u času te mučne tišine
Dosadni cvrčak odnekud se čuje.

I gle! Moj čuvar skide kapu s glave!
Kud ga to misli daleko odnose?
»Šta slušaš, brate?« upitah, pun strave,
A on mi reče: »Zvoni . . . sad je nose . . .«

Ne pitah više. Samo sam uzda'nô.
Kô da me strela kroz prsa probola;
Ležah kô mrtav . . . A zatim, lagano,
S još dva čuvara, uđosmo u kola.

I tad kô dusi juriti uzesmo,
Preko mostova, brda i dolina,
U divljem trku . . . I pred veče besmo
Pod kršnim Rtnjem, slikom ispolina.

Pa napred! . . . Vozar ludo uzmahuje,
I bičem šiba, znojnu kljusad goni.
Stražari ćute . . . Ah! da l' se to čuje
Kako odnekud zvoni . . . zvoni . . . zvoni? . . .

Zalazak sunca posle bitke.

Dan okončan burni. Kô olnja plaha
Projurile vojske. Leševa i strvi
Čitavi brežuljci. Od puščanog praha
Još miriše vazduh. Svuda lokve krvi.

Među mrtvim, gdegde, ranjenik zaječi . . .
— O, poprište groznog, ubilačkog besa! —
Čulad, bajoneti, noge i karteči . . .
Strahovita smeša od dvožđa i mesa!

Tamo: sablja, kundak, nož, držak od mača . . .
Ovde: izrivena ilovača gnila
Granatama. Onde: ranac, fes, šajkača,
Kaljavi šinjeli i šatorska krila.

Tamo gore eno mrtvog dobošara!
Doboš mu odbačen čak udno ravnice . . .
A on leži hladan, al' još s puno žara
Grčevito drži obadve maljice.

Kraj smrvljene kare jedan konj izdiše . . .
Sav izmrljan penom i krvlju iz rana,
Leži porebarke, ne brani se više
Od tisuće gladnih, proždrljivih vrana.

Krvava mu glava klonula na grudi,
A pogled ukočen i kao da veli:
»Bio sam vam veran . . . Što ste me, o ljudi
Ni krivog ni dužnog do ovog doveli?«

Onde: ućutkana baterija cela . . .
I među pobijenim konjima i ljud'ma,
Na lafet naslonjen, krvava odela,
Jedan ratnik leži s tanetom u grud'ma.

Ima blag i otmen izraz oficira.
Na bledo mu čelo pala kosa vrana.
Odakle je? Ko zna! Možda iz Epira,
Il' iz Palestine, il' iz Kurdistana?

U sunčani zahod, što purpurom gori,
Umorne je oči upravio svoje . . .
»O, kaži mi, sunce!« — kroz suze govori —
»Gde je moja četa? Kamo braće moje?

Gde su naše silne, čelične brigade? . .
. . . O, krvava zubljo s nebeske visine,
Stani, ako ima bar iskrice nade!«
. . . . . .

A sunce nemarno zađe za planine . . .

San u cveću.

Podne. Nigde nikog na prašljivom putu . . .
Dok proletnje sunce trepti s neba plâva,
Na kosi od brega, u skrovitom kutu,
Nasmejana lica mladi vojnik spava.

Gologlav, u travi i surom šinjelu;
A blag povetarac sa planinskih strana
Pirka mu po grud'ma i po licu belu,
I niha nad njime cveće jorgovana.

Oko lepog momka, naokolo svuda:
Kukurek, pomenak, sasa i niksica
A tamo, pod bregom, rečica krivuda
Kroz čitavo more plavih ljubičica.

Levo: pusta sela. Otud, s desne strane,
Gde se topoljari u beskraj protežu,
Iz svakog žbunića i sa svake grane
Pesmice se ptičje veselo razležu.

A vojnik se smeši, lica razdragana . . .
Da li sa umilnog ptičjeg cvrkutanja?
Il' pobedu sniva minuloga dana?
Il' povratak kući, možda, momak sanja?

Kao: već je doma. Kuca. Brava škri'ne.
On otvara vrata. Unutra: njih dvoje!
Otac širi ruke: »Dobro došô sine!«
A mati, sva srećna: »Ti si! Čedo moje!«

Iz susedne sobe sestrica izleće,
I za sobom vodi svoje tiće male.
Grli ga i trepti od čežnje i sreće:
»Oh, al' si se mnogo promenio, brale!«

A dečica zlatna, hor malih slavuja,
Najpre se zástide od »vojnika strana«,
Al', kad vide ko je, zaori se: »Uja!«
I živom se grajom ispuni dvorana.

Jedno mu prstiće kroz bradu provlači
I pita ga: »Je li, kako j' tamo bilo?«
A drugo mu sablju skida i izvlači,
A treće se penje na ujino krilo.

On poklone deli. Ocu: fruškog vina.
Dečici: po fišek slatkih šećerlema;
Svojoj staroj majci: rubac od satina;
A sestrici nežnoj: lep prsten iz Srema.

. . . . . .
. . . . . .

Okrenuta lica u nebo etirno;
Raširenih nogu; s rukom ispod glave;
On leži i dalje nepomično — mirno
Ispružen na svojoj postelji od trave;

Zuje vredne pčele; voće procvetava;
Leptirići krune zlatne kaplje rose;
U cveću i pesmi lepi momak spava . . .
Jedan komad mozga viri mu iz kose . . .

Mirko Korolija.

(* 1886)

Kikot.

Vruć kao vihor ružâ koje gore
tvoj topli kikot kroz vrte se rasu,
zažuboriše limfe u tom času
kô bezbroj malih srca koja zbore.

Sva duša moja zagrca u jasu,
kô da se žudno, ružičasto more
celova tvojih najlepših, što more,
od jednom na nju s cvrkutanjem sasu.

Pričuh u magli što mi misli stište
kô da pod trkom Menadâ što vrište
neke se stube od kristala ruše

i pljušti cveće preko telâ nagi';
dok osećah kô val pupova dragi
dah tvoje lepe i mladačke duše!

Menada.

Sa divljim, bledim ružama u kosi
dugoj i prašnoj, vrela, polunaga,
vrišti i igra; krši joj se snaga,
i uski sandal klize s nogu bosi'.

Lozovim liščem tirs ovijen nosi
i krotal trese; i nedra joj draga
zalilo vino, i plamena vlaga
oči i lice užareno rosi.

Žeđu i slašću mirišu joj usta;
opija, pali njena pesma pusta.
Gomile jure, lude, pjane, plahe,

pomamno za njom, i ulice zvone
od pesme, cike, i od strasti bône . . .
Ah — euhoè, Bacche, Bacche, Bacche!

Balata četvrta.

Iz vala punog šuma i čeznuća
iziđe, sva u rosi, kad je spazih
kroz granje kuda gazih
i vrebah kô što vreba žudnja vruća.

Kroz prste male oreadske ruke
pogledav sunce vrelo,
osmehnu mu se smelo;
i s kišom bleska toplog i nečujnog
sav sjaj, krasotu tog jutra, sve zvuke
upi i planu belo.
raskošno njeno telo
poput cvijeta mističnog i bujnog!
I kada zađe u sen šipka rujnog,
svi plodi nad njom raspukoše krasno
kô usta koja strasno
vrište od žeđi i slatkog ganuća.

Izbledela.

Opet te snivah; po mojoj se sobi
razli mek miris mladosti i cveća;
jedna me tiha, jedna topla sreća
osenči dragom senkom prošle dobi.

I opet svaka moja misô dobi
ritam tvog smeha, svežinu proleća
tvog; opet svaka moja žudnja probî
kô bujna ruža, što me tebe seća.

Opet lepota tvoja mene ovi
kô žudan vihor, zanoseć' me cela
pod žarko nebo tvog čistog krioca

dok moji davni mladački me snovi
zvahu iz borâ tvog lepog odela
kô bolni tići izranjena grôca!

Vrisak.

Reče: »sva duša moja
lepa beskrajno gori . . .
i žeđ me jedna mori
vruća neg ljubav tvoja!
S tog moja usta krasna
i medna i malena
mirišu kao slasna
jabuka nedozrela
sva pusto opaljena
zrakama sunca
vrela!«

No, dirneš li me snažnom
rukom, ja sva se ledim,
s jezom ja mrem i bledim
s tobom na cveću vlažnom;
i pretvaram se cela
u bezbroj usta žednih,
što trepte i što cepte
i čekaju u stravi
tvoj celov kao oganj
rumeni da se
javi

Reče: »sve misli moje
guši mi magla jedna
ružična, nepregledna:
s tog moje tople misli
sve ćute kô slavuji
poludeli i svisli
u zori koja ruji
u plimi ruža rujnih
od sreće i od žudi
i od pesama
bujnih!«

S tog celivaj me, dokle
nestajem, dok me nije!
S te muške ruke dvije
primi me kao što se
prima cvijet pun rose
iz jedne ruke sretne
i prepune topline,
i prstima previne,
udišuć' zadah sveži
tela i krvi
cvetne!

I reče: »puna žara
ja buktim kao strasna
buktinja uzvitlana
srećno u praznik rana
klijanja i pupanja,
uz kikot, uz ciktanja
gomila što žud mori!
I osmesi se moji
gube kô mirisavi
dim kedra koji
gori.

Pod poljupcima ludim
zamirisaću cela
zaljubljena i vrela
od sreće i milina
kô naglo potreseni
grm strasnog
ružmarina!«

Reče u vrisku jednom
žednom. —

Gračanica.

Visoka, nema, puna mračnih snova,
i kao ruka što se preteć' grči,
starinska crkva usamljena štrči
i slukti iznad utrtih grobova.

Tu pane jate vranih gavranova
grakćući, i u suton što sve mrči
Arnaut koji na hatu protrči,
dižući vetar s trave i korova.

No, sve se stiša; i kô prisen ljuti
Kneževa Crkva opet čeka, ćuti . . .
Dok u daljini, poput orlušina,

pobede nove s Mišarskih utrina
i s Vučjeg Dola dižu se i prete
i krstare u veče puno sete!

Karađorđe.

II.

Krupne i teške kaplje vrele krvi
s ogromnog krila padahu na mene,
na dušu mi, na misli ustravljene,
kô ognjen pljusak što suklja i vrvi.

Gde koja pade, tu sprži i smrvi.
I pred okom mi, poput grozne mrene,
prostrje se more krvi neviđene.
Osetih zadah lešinâ i strvi.

I osetih, gde dignutu mi ruku
pritište pusta, beskrajna težina:
cijeli Narod, Nova Carevina!

Dok pričuh, kao u snu, u prizvuku
svoj glas, gde iznad gorá i ravninâ
upravlja, grmi kô grom između' brinâ!

Himna Vardaru.

Vardare, navri, nagrni,
vire rasturi u zoru
s urvina, s krševa strmi',
kroz jadikovce
klance!
Vardare,
tutnji i grmi,
noseći Egejskom moru
strvene, smoždene lance,
što stezahu Majčino groce,
aždajski, preteški, crni.
Vardare,
cikći i juri,
gord kao zmajiću suri,
lep kao raskliktan bog,
pust kao ponos i snaga
Naroda mog!

Sam u sred domaje davne,
motajući se tmurno,
cepteći besno i burno
kô naša gordá
misô,
Vardare,
kliktô si nas.
I beše tvoj krvavi glas
glas naše prošlosti slavne,
glas naših ponosnih snova,
glas pet celih vekova,
glas naše krvi
što vre:
i začu ga zadnji i prvi
naš ko se rađa i mre,
začu kô razdražen lav
tvoj Narod sav!

Zagorja, pomorja, virja,
utrine, proplanci goli,
pesme i duše naše
otkliktavahu
orno,
Vardare,
poklič tvoj holi,
što zvaše i preklinjaše:
»davori, davori, davori,
ko mi je junak, u rujni
vir svoje krvi, u bujni
plam svojih snova,
u punu
vatru svog zanosa, neka
uroni: Zlatnu će Krunu
obreti, što no Car s njom
utonu u krv i lom!«

I Narod sav junak beše,
davori, Vardare tamni!
I Narod sav u vir mamnî
krvi, u vihor
snova,
u vatru
zanosa svoga
kô zmajić uroni plamni:
raskinu okovne veze,
u slavu novu ogreze,
i Krunu svog Čestitog Cara,
prepunu zara
i bleska,
kô velik i upaljen san,
sred ognjenog pljuska i treska,
na beli iznese dan,
na Vidovdan! —

Vardare, navri, nagrni,
vire rasturi u zoru,
s urvina, s krševa strmi',
kroz jadikovce
klance!
Vardare,
cepti i grmi,
Carsku odbljeskujuć' Krunu,
noseći strvene lance,
što stezahu Majčino groce,
k sinjem Egejskom moru!
Vardare,
cikći i juri,
raskliktan, uzmotan, mrk,
dok ti uz Crne Hridine
otklikuje klič iz daljine
Jadran grk!

Vladimir Vidrić.

(1875—1908.)

U oblacima.

Na oblaku sam ponad mora bio,
Gdje mermer-stupi nose plavet neba,
I Zeusu sam se poklonio bogu
S v'jencem o čelu i s lirom iz Theba.

A Zeus je divan bog. Razgaljen sjedi.
Prsa su mu široka i gola
I b'jel je kao starac. On dok zbori
Silnu glavu spušta kô od bola.

On plašt prigrnu svoj i sam mi reče:
»Razletaju se preko neba ptice,
O ti, koj' gledaš pučinu i nebo
I komu pada svjetal pram u lice:

I ti, koj' sniš o divnoj, nagoj ženi
Na tamno-modrom valu šta se rodi,
Kad siđeš k zemlji, u jablana sjeni
Nad plug se sagni i za brazdom hodi.

I kad ti padne znoj na čelo tio
Pod oblacima istog ovog neba,
Zatajit ćeš me rad muke i hljeba.
— Na oblaku sam ponad mora bio.

Dva levita.

Granitan je pridvor hrama.
Nebo plavi, zv'jezde sjaju,
I vidi se tihi mjesec
Gdje lagano tone gaju.

A gledu ga s tavnih dveri
Dva levita veličajna,
U rukuh im plešu sv'jetla
A riza im modro sjajna.

Sad govori levit s desna
Kao da se od sna prenu:
»Car Salamun bdi na logu,
I cjeliva bl'jedu ženu!«

»»Divnu ženu!«« veli drugi,
Pa obara mraznu glavu.
A vjetar im striže luči,
I ljulja im sjenu plavu.

»Divnu! divnu!« — Dva levita
Kao da su molit stala . . .
— Al' je b'jela mjesečina
Po stubama hrama pala.

Na Nilu.

I.

Nebo se plavi
U tihoj noći,
Val se razl'jeva
I pjenu sipa.
N'jemo se koče
S obale Nila
Dvije goleme glave,
Dva crna kipa.

Zlatna se šajka
Ljulja na valu
Posuta cv'jećem,
Prekrita svilom.
Fenjeri plamte,
Udaraju vesla,
Zlatna se šajka
Zavezla Nilom.

U zlatnoj šajci
Bugari harfa.
Nojca je tiha,
Bajna i mila.
U zlatnoj šajci
Prosniva sanak
Na grudih roba
Kraljica Nila.

»Od ljubavi mrijem.
Nebogi robe,
I kako zvijezda
Plave visine
Nemirna drhće,
Samotna gasne,
Za tobom tako
Kraljica gine.«

Bugari harfa,
Krše se vali,
Udaraju vesla,
Izmiče doba.
O tihoj noći
Pod zvjezdanim nebom
Kraljica Nefris
Miluje roba.

II.

Dva kamen-kipa
Pjevaju zoru.
Rujna se para
Biba nad Nilom,
Plameno sve je
Pokrito nebo
Žeženim zlatom,
Krvavom svilom.

Do b'jelih stuba
Ljulja se šajka,
Rosnu ju trska
Napolak skrila.
Uz bijele stube
Uzlazi tiho
S vijencem o čelu
Kraljica Nila.

Na dnu od šajke
Rob sanak sniva,
Krasna mu glava
Na grudi pala.
Tiho se budi.
Doziva tiho
Crnog brodara
S kamena žala.

»Odriješi šajku,
Dobri brodaru,
Nek ju ponesu
Valovi silni,
Pusti da divni
Sanak dosnivam.
Kraljici pozdrav
Reci umilni«.

Dva kamen-kipa
Pjevaju zoru,
Zlatna se šajka
Zavezla Nilom,
Plameno sve je
Pokrito nebo
Žeženim zlatom
Krvavom svilom.

Pompejanska sličica.

Tamo u dolu, gdje lovori šume
I srebrne vode teku,
Kucaju srca. — Crni satiri
Rumenog ovna peku.

Pod sv'jetlim panjem penje se plamen,
Ožarene dršću grane,
O grud satiru sakriva žena
Obraze milovane.

A oko' u okol skaču satiri,
Pak se rozima biju —
Krčage nose — krčage vuku,
Slađano vino piju.

I vjenčav se lišćem vinjage bujne
Buku podižu divlju.
Kucaju srca. S ljupkog se gaja
Bijele nimfe ozivlju.

Pomona.

Na balkonu vile herkulanske
Prazni žarke kapljice kampanske
Starac Marcus Antoninus Drusus
Za gracije — kako je već usus.

Sunce pali. Baš ispod balkona
U sjenici kćerka mu Pomona,
Iz prikrajka kradom pogledava
Na herkulska leđa roba Clava.

Do naslona njena crn se koči,
Svoje crne oči snatreć toči
A lepezu grčku tužno vije,
Trzaju mu ruke obadvije.

Tu će otac dobrodušnim tonom:
Što mi radiš kćerce pod balkonom?
A ona se zaklanja do zida.
Čitam, veli, stihe od Ovida.

Sluša kćerka. Otac ne silazi:
»Kako tebi podnevo prolazi?«
Brzo tada za uzvrat će ona:
Čitam veli, knjigu od Catona.

A kad bi se našla dobra duša
Da i roba pita i sasluša,
Taj bi rekô: Od tuge pogibam,
Moje srce leti k libijskim kolibam. —

Silen.

U poljskoj vodi tiho mjesec s'jeva,
A s grmlja pada preko puta sjen.
Silena vodi bahantka i pjeva,
A s krupnim vrčem koleba Silen.

Polako ide, smije se — i sluša:
»Boginjo,« šapće, »ustavi se čas«.
K zvjezdanom nebu vrč okrenuv, — kuša
I sloni uz nju b'jel i s'jedih vlas'.

I tako idu kud se grmlje crni,
Odmiču, — staju — dubok sm'jeh je čut'.
Putniče, sustaj, ogledaj se, svrni,
Gle mjesec sja — i tvoj se b'jeli put!

Jutro.

Svitaše. Još bi tama u lugu.
Pan se ukaza s omašnim m'jehom,
On stupi na čistac pod jasiku tanku
I tu se oglasi smijehom.

Plahe su sjene došle iz tame
I plesat stale na zelenoj travi.
Bile su divlje plavojke Nymphe
S bijelim v'jencim na glavi . . . .

A svitaše jutro. Rosa je pala,
Pa se u krupnim kapljama blista.
Sja jutarnja zv'jezda. Drhće i trepti
Jasika širokog lista.

Pod jasikom ljupko žamore dude
I igra kolo naoko Pana.
A šumi lug — to ide vjetar
O prvom osvitu dana . . .

Notturno.

Dignuv na ruke ženu
Mag je na stube stao,
I na sjajno mu t'jelo
Srebren je ures pao.
A lice mu b'jelo:
Kô u snu gleda i sluša
I kao stakleni val
Roni se njegova duša.

Zv'jezde se roje visoko
I dasi će sad da krenu,
U zraku se kupa mjesec
I sipa sv'jetlo i sjenu.
A krasna se žena budi
I grud joj otajno diše
I svilne vjeđe obara
I noć je i — biva tiše.

Ex Pannonia.

Kad smo pred osam ljeta
Za crnim panonskim lugom
Gradili zaseoke,
I zemlju orali plugom;
I kad smo kraj mutnih voda
Dizali bijele ville —.
Onda su noći divne
Jasne i mjesečne bile.

One sam jedne noći
Hodao carskim drumom,
Ladne su drhtale zv'jezde
Nad tiho prosjalom šumom.
A mjesec je gledao s visa —
Vrh zgrada i s arhitravâ.
I uz put se blistala voda
Kud crna proniče trava.

Kod b'jele posljednje zgrade,
Što sjenu baca u vodu,
Veslô je sijedi stražar
I crn se digô na brodu.
I on me opaziv viknu
Kao kad Haron zove,
I glas mu uginu mukli
Pod zvjezdama noći ove.

Spustih se k njemu kraj zida
A srce mi zakuca živo:
Leš je ležô u travi
I još je napola plivô.
Leš je ležô — i vidjeh:
Bila je divna žena,
Obasjano bilo joj čelo
I grud se b'jelila njena
I tako mi jasnog neba!
Bila je kao Diana.
Po vodi i ladnom t'jelu
Kosa joj pala vrana — —

A mi je digosmo muče
— Ja i moj Haron stari —
Grubim je pokrismo plaštem
— Nijemi noćni grobari.
Mi se uspesmo k drumu
I krenusmo pustih grudi;
Iza nas kriknu ptica,
Što noću vodama bludi — —

Kad dođosmo k b'jelom dvoru
Raznije se bavež pseta.
I vidje se gospa Flava
Gdje na dvor preda me šeta.
U dvorište legoh mrtvaca
I viknuh barbarskog roba.
On proplaka — nadn'jev se sv'jetlom
I sv'jetlo ih poli oba.

Još ga i danas vidim
Gdje plačuć' na kamen kleče
I tužne raskriliv ruke
Blago mi nazva veče.
Da pustim, moli me tužno,
Sputana crna mu druga,
Otac je, kaže, njezin —
I ubiti će ga tuga.

Po kamen-pločniku dvora
Dovesmo uznika b'jedna,
Crna ga osula brada —
Ruka mu b'jela i ledna.
Teško je stupô i disô
I crnu obarao sjenu,
Vidjev ga: — poliše suze
Tanku mi gospođu ženu.

A kad se on sagnu k robu
I nemoćno poče da gleda
»Idimo!« šanu mi ona,
I trznu i — po-ta bl'jeda.
A mene, da pravo kažem,
Kosnu se suza njina.
»Idimo« rekoh »a njemu
Podajte krčag vina«.

Dugo je stajao barbar —
Nijem kraj b'jeloga zida,
A onda je tužno zapjevô
Kô da se srce kida.
I kad mu dođoše s vrčem
On je tek mutno gledô;
I sjedeć' držô na kri·u
Tijelo divno i bl'jedo.

Skut joj je — kažu — milovô,
Kô boginji, koja spava.
Vidjela ga s balkona
I moja gospođa Flava.
A krčag je bliže primakô,
I svu noć su drhtale zv'jezde,
A mjesec s visoka s'jevô.

Dragutin M. Domjanić.

(* 1875.)

Zimnje noći.

Sjene i suvarci prekriše staze,
žmirkaju zv'jezde, daleko i hladno
mjeseca sv'jetlo na strništu leži,
svuda je tiho, jednolično, jadno.

Usnut ne mogu, tek misli se vuku
trovno kô dim povrh vlažnoga krova,
dolazi prošlost, već umrla davno,
rane isc'jeljene krvare snova.

Bude se želje, a maštanja luda
trgaju san s mojih umornih vjeđa,
skrivene strasti izgaraju grudi,
ljubavi suha mi usnica žeđa.

Sve, što sam ljubio bezumno vjerno,
sve, što pregarah, dok živjet' sam morô,
ustaje negdje iz kutova prašnih.
O, kako noći te prolaze sporo!

Vidim te laži, što tako se plamno
bujnim na usnama ženâ rumene,
i onu mladost, što mirisnim dahom
žarkom u cjelovu truje i vene.

Sve one r'ječi, što morah zašutjet,
i noći, koje su beskrajne bile,
jecaj u sm'jehu, pr'jegor bez svrhe,
godine, koje su dušu mi pile.

— Kasno je — nemam veselja životu —
Žmirkaju zv'jezde daleko i hladno.
Hoće li jednom već svanuti jutro?!
Kako je živjeti dosadno, jadno!

Modri sanci iz djetinjstva.

Od sunčanih zlatnih zraka
tanano bih velo natkô,
da sakrijem, da ne gledam
usana ti puplje slatko.

Čuvô bih te i od sjenke
i od praška najlakšega,
da mi budeš uv'jek čista
poput netom palog sn'jega.

Pričô bih ti sasvim tiho,
da ne prenem nikad više
modre sanke iz djetinjstva,
što se u tvom oku skriše.

Pričô bih ti o dva lista
s iste hvoje, svela oba,
što se našli otrgnuti
u jesensko mutno doba.

O dv'je zv'jezde iste staze
što se jedva onda našle,
kada su u istom suncu
bl'jednule i tužno zašle.

I o onom vedrom miru,
što se u tvom oku plavi —
pričo bih ti mnogo toga,
tek ni r'ječi — o ljubavi.

Glicinije.

Grozdovi modrih glicinija
s tihim se lahorom njišu,
stablike čudne uz stubište
kô arabeske se rišu.

Bujaju krovom pocrnjelim,
cv'jeće sve mirisom puni,
nigdje ni lista, sve cvjetovi,
bezbroj se latica runi.

Modri se sipaju sagovi,
trošne prekrivaju stube,
k maloj se nožici svijaju,
kô da je s uzdahom ljube.

Rudaste šume zašuštale,
prva se zv'jezda već javi,
plaho kô ruka po kosi Vam
prošô je šapat po travi.

Skuplja se mrak sred glicinija,
sm'ješak u oku Vam gasne,
suton je drski i laskavi
prekrio oči Vam krasne.

Ljeto.

B'jeli se jaganjci sigraju
niz nebeski travnik plávi,
jaganci s ružičnim vrpcama
po svilenoj pasu se travi.

Sunce se razli po nasadih,
kô prašina zlatna i žarka;
šareni leptiri roje se,
kô leteće cv'jeće sred parka.

Hite sa ruža i sjedaju
na satira, što se krije
šutljiv u grmlju od šimšira,
i tužno se mramorno smije.

Lipe su guste se skupile,
kô zelene piramide,
sipaju mirisne cjelove,
kud moja vladarica ide

, da jedva se strunio
rašak sa b'jelog chignona
ljepša slika Watteau-ova
vjela — to vam je ona!

Usta su slatka kô jagode,
i na njih joj leptir sjeda,
s usne je satira došao,
drzak je: prognat se ne da!

Ne vjeruj . . .

Ne vjeruj, ako pogledi moji
kada ti cjeluju svilenu kosu,
oni tek zlaćani miluju prašak,
koji ti sunce po uvojcih prosu.

Ako ti s čežnjom u oči gledam,
ne vjeruj, da te ja ljubavi molim,
samo su zjene ti modre, duboke
kao i more, što beskrajno volim.

Ne vjeruj pjesmam, ima ti pričâ
slatkih kô miris, od šapta su tiše,
maštanja ljetnog su podneva sparnog,
besv'jesno ruka ih pjesnika piše.

Noći su n'jeme, al' kad bi i čula
želje i r'ječi, što šapću mi usta
žarkoj o sreći, o cjelovih tajnih,
ne vjeruj, sve je to sânja tek pusta.

Da te i ljubim čitavom dušom,
svaka da misô je molitva tebi,
vjeruj mi — ne bih ti rekao nikad.
Ljubav prosjačiti mogao ne bih!

Vjetar.

Tihano zadrhtala suha, r'jetka strn,
gdje bjelkast brezik u modrini tone,
nad poljem pao vranâ oblak živ i crn,
na strni vjetar mrije, kreljut klone.

Daleko tamo u dnu hiti talas plah
kô žitko srebro, cakli se i mreška,
vrh r'jeke trepti žića puni, topli dah
i sunčan trak kô sreća zlatnog sm'ješka.

Oj nekad vjetar šaptom nosio je k njoj
miomir jorgovana i jasmina
i osvit proljeti i ptičâ prvi poj,
da drhtnu s milja blistava pučina.

Tek gdjekad polet njegov divlji, razuzdan,
kad ljubav mu se demonska probudi,
donašao je plamni pobjedni paiân,
i val uzbibô kao stidne grudi.

Sad vjetar b'jedno mre, gdje suha šuti strn,
kô mrka noć mu kreljut pala teška,
a talas ljubi žal i plâče rub mu crn
i brleć dalje raskošno se smješka.

Šutnja.

Snivaju breze, ušutio lahor,
spušteno granje još jedva se njiše,
zadnji put bl'jeda zašuštila trava
zlatnog od lišča, od zlatne kiše.

Kako su srebrene poljane tihe!
R'jeka ne šumi, pod vrbe se skriva,
zv'jezda u njezinu zrcalu hladnom
i ne treperi već kô da sniva.

Nije to mir, to daljine — šute,
kao da tajne prisluškuju koje,
ili bi znale što strašno reći,
pa ili ne smiju — il' se boje.

Figurice.

Dama s kavalirom,
Par iz porculana,
Svetlo se gledijo
V zadnjem ognju dana.

On se nekak srami,
Ona je koketa,
Čas su predi išli
U taktu menueta.

Valjda su si šteli
Čisto malko stati
I povedat nekaj,
Kaj ni smeti znati.

On je jošće hotel
Zebrati se malo,
Ona se pogledet
Na kamin v zrcalo.

Klavesen je zaspal,
Dišala rezeda. —
Ali kaj najenput
Lica su tak bleda?

Zgasile se oči,
Ni več smeha bilo. —
To je samo sunce
Za bosket se skrilo.

Vse je v kmicu zašlo:
Park i ogenj dana.
Pak je bez življenja
Par iz porculana.

Megle.

Breze su vre čisto žute
Jele su tak črne,
Divja loza ih krvava
Hoće da zagrne.

Vlečeju se z klanjcov megle,
Z njimi ide zima,
Žalost, koja ni za zreći,
Srca mi se prima.

I gubi se breg za bregom,
Zginule su jele
I zaslepile mi oči
Ruke mrzle, bele.

Vse odhaja nekam dalko,
Zašli su i puti,
Reč potužit bi se štela,
Al nit glas ni čuti.

A te misli, hitre misli
Težke su i trudne,
Kak da se bojiju noći
Ove sive, čudne.

— I kak da je zginul, zaspal
Svet i vse življenje —
— Da i ja tak morem zaspat
Ja i moje senje!

Protuletna.

Njiše se, trusi se macica,
Z jalše rasiplje se svila,
Zakaj bojiš me se pucica,
Belo si lice si skrila?

Vode šumiju i zviraju,
Jaglaci z trave gledijo,
Cveti se suncu odpiraju,
Tvoje još rožice spiju.

Tiči nas vsigde pozdravljaju,
Vse im popevku posluša.
Oni protuletje javljaju,
Čuj ih i ti, moja duša!

Macice mehke se njišeju,
Z menom bi dragati štele,
Rože kaj z vustah ti dišeju,
Lica ti lilije bele!

Mak.

Po žitu zažarel se mak,
Po zlatu razgorel se tak
Kak rože od plamena same.

Od njih bum ja venec ti splel
I stiha na glavu ti del,
Na svilene, rudaste prame.

Vu senjah sem videl te tak,
Al zakaj je trusil se mak,
I bila si žarka od srama?

Povedati to se ne sme,
Ti pitala ne buš, kaj ne?
Kaj bilo je, znaš ti i sama!

Mihovil Nikolić.

(* 1878.)

Nocturne.

Razmotaj svoju kosu i kao valom čežnje
Daj zakrij moju glavu. Već krila slatke sanje
Zasjenjuju mi oči i čarna ljubav šapće
Sve tiše i sve tanje.

Kô cvijet s polja, ćutim, mirišu tvoje usne
I plaho grud ti dršće od zebnje slatkog časa,
Dok zrakom kraj nas pjesma neiskazane čežnje
Sve šumi i talasa.

Na tvojoj usni hoću da povene mi život,
Na plahoj grudi tvojoj da umru moje sanje,
Tek dragi čas nek traje, kad slatka ljubav šapće
Sve tiše i sve tanje — —

U mraku je bilo . . .

U mraku je bilo . . . A negdje iz vana
Zimska noć slazila s br'jega,
Pred prozorom tvojim mirovala grana
Kô priča — sva puna sn'jega.

Na rame mi tvoja klonula glava,
Polako se sklopile oči —
Vani nas s neba gledahu plava
Zv'jezde s'ječanske noći.

Mi smo se stisli jedno uz drugo,
Sve sretni — s rukom u ruci,
Kraj nas su šumili slasno i dugo
Kao iz prošlosti zvuci.

Ure su udarci kucali sjetni,
Vani se b'jelilo granje —
A mi smo u ljubavi umrli sretni
Sve puni i priče i sanje . . .

Smiješiš se . . .

Sm'ješiš se . . . L'jepa kô istočna priča,
Pružaš mi ruku jaka i mlada,
Dršću ti usne od mladosti vrele
Kao od sunca cvjetna livada.

O dođi — kraj nas proljstava šuma,
Proljetni vjetri granama šume,
A ptice kljuju po drveću svelom
Pjevajuć bûde polja i drume

I sve se diže . . . Hrastovi stari
Stresaju pospani sn'jeg sa grana.
S crnice zemlje odl' jeta ševa —
Slatka je njezina pjesma râna!

O dođi mi, dođi — gle, sve se budi,
A sv'jetu treba mladosti i sunca.
S usnom na usni neka nas nađe
Proljet, što dolazi s onog vrhunca . . .

Doći će zelena, svježa i ljupka,
Sva puna pjesme, sunca i nadâ —
O dođi mi, dođi — prolazi život,
A mladost je slatka kô jabuka mlada!

Januar.

I.

S bregova je naših rođnih utihnuo vjetar ledni,
A zelena naša polja sn'jeg pokrio nedogledni.
Daj mi ruku, poći ćemo ispod drvlja osušena,
Spominjat se maja toplog i proljetnih čar-vremena!
Gle, pod ovim b'jelim sn'jegom mnogi krasni cv'jet je svenô,
Što sam ti ga u pjesmama svojim često put spomenô,
A u grmu opustjelom, što sad tamo tužno stoji,
Pjevala je nekoć ptica sreću mladih dana svojih . . .
Daj mi ruku, poći ćemo ispod drvlja osušena,
Na kojemu još preosta iz jesenskih list vremenâ,
Pa na grani povenutoj turobno se tako njiše,
Kô da sanja o proljeću, kojeg davno nema više . . .

II.

Poći ćemo k onoj r'jeci, koja mirnim tokom teče,
Vodena se nad nju ptica tužno krili i uzl'ječe,
A u r'jeci visoka je trava davno već svenuta
I iz vode ukočenø strši u vis zamrznuta . . .

Života ni ovdje nema, turobno je nebo b'jelo,
Olovnatim svojim sjajem mirno se je nad nas svelo,
A tišina bez gibanja, bez pjesama i bez sunca,
Samo tužno sn'jeg se b'jeli tamo s onoga vrhunca — —
Poći ćemo dušo, tamo i u mirne gledat vale,
Što se teškim tokom gube širom r'jeke uzdrhtale.
Pričat ću ti, kako tako i sni, što nam život zlate,
Odilaze kô ti vali, da se više ne povrate . . .

Padaju pahulje snježne . . .

Padaju pahulje snježne
Kô da su sanci b'jeli,
Kraj nas se smirilo drvlje
Cv'jetci su davno sveli.

Samotnim poljem, dalekim,
Samo se gavran vije,
Pusta je kuća na drumu,
B'jeli se — kao da snije.

Na polju sumorno sn'ježi,
Ledeni vjetar dûše,
A mi u bezglasnu zimu
Gledamo kao bez duše . . .

U sumraku.

Jesenjska je mutna večer . . . Ulica je gradska pusta,
Katkad duhne hladan vjetar kô prodanih dah sa usta,
A močvarnom, praznom cestom ti se mičeš kao sjena,
Haljetak ti oderan tek skriva prsa izmučena.
Stupaš, tražiš znak života, a oko ti suho gleda,
Gdje ulicom plačna večer i magla ti na put sjeda . . .
Ja te gledam i zovem te . . . Dođi, sjedni tu uz mene,
Gledat ću ti prazne oči, od nevolje isušene.
U mojoj će počivati tvoja duga, bl'jeda ruka
A ti nemoj prekidati mračnih misli, plačnog muka.
Sve bez r'ječi i bez glasa vrh srušenih davno nada
Neka samo vjetar duše i umorno kiša pada — —

Dvije duše.

Kô dvoje umornih, starih
Jedno se uz drugo stisli
I sjede tihi i sami
U davne utonuvši misli.

Odajom kroči vrijeme,
Teški mu prolaze časi,
Sumrak sve jače pada
I sv'jetlo se danje gasi.

Na zidu vise portreti,
Slike čudne i stare:
To mrtva još glede lica
Na život i njegove čare.

A samotnog, davnog iz kuta
S prašnoga fortepiana
Vedra i vesela pjesma
Minulih javlja se dana . . .

I odajom zamnije šapat
Kô jeseni vjetar kad puše —
To jezikom govore svojim
Dvije umorne, stare duše . . .

Milan Begović.

(* 1876).

Soneti milinja.

2.

Strujaše tiho plavetnom pučinom
podnevni vjetrić: kao zlato sjale
sunčane zrake kroz lagane vale
i gubile se prozirnom dubinom.

Kô hitra riba morskom površinom
ti plivala si šireć ruke male,
a noške su nad vodom provirale
plavetno bl'jede, smrznute mokrinom.

Hodite k meni, noške golubinje!
Na žarkom p'jesku mori me čeznuće,
ljubomoran sam na to more sinje,

što, grleći vas, preda mnom se pruža —
hodite k meni, ljubit ću vas vruće
i postat ćete kô da ste od ruža!

U dvoje.

2.

Kroz ljubičasto, tanko predvečerje
oblačka dva, na zapadnome kraju,
nošena blagim vjetrom, kô iverje
u vedrom visu plaho lepršaju.

Kroz azur prve zv'jezde pros'jevaju,
u bistroj vodi živo kô biserje,
a dva oblačka tiču se . . . spajaju . . .
i ginu bl'jedeć pusto u bezmjerje.

O Zoe, milje čežnje pjesnikove:
kroz zanosnu i ljubičastu mladost,
kroz opojnu i uzvišenu sladost

zajedno srodne naše duše plove
i spajajuć' se od ushita ginu
u neizmjernu ljubavi vedrinu.

Ti ne znaš naše sunce.

Ti ne znaš naše sunce: Kada grâne
i zlatnom usnom ljubi vrške gora
kô zlatni bog, a površina mora,
purpurnim sm'ješkom sm'ješit mu se stane —

Ti ne znaš naše sunce: Kada plane
u žarko podne, kad iz modrih dvora
vatrenom zubljom pali list po gorâ,
potoke suši, izgara poljane —

Ti ne znaš naše sunce: Kad se žari
pri zapadu, u beskraj kada gine
i poput srca ranjena krvari —

Kô naše sunce mi smo: sve miline
nas mame slašću, i nas strast izgara,
a i zapad naš je od krvi i žara.

Dunja.

Pred starim domom mojijeh otaca
ponosna dunja svoju krošnju širi,
kroz njeno granje sunce zrake baca,
a zlatni plod joj oštrim dahom miri.

Iz dalji bleje čopori ovaca,
i plandujući pjevaju pastiri,
i ječi zvečaj konjskih praporaca.
Iz svog kućerka garov mudro viri

i žmirka na me. Al' u meni gine
od čežnje srce, trudna misô bludi
kroz sjajne dane, kojih nije više —

a onaj zadah dunje, pun miline,
u duši mojoj spominjanje budi,
da i grud tvoja dahom tim miriše.

Liddy.

Još samo dva tri minuta — —
Sa niskog vagonskog okna
gledam na stanični ulaz,
i čekam. Nestrpljiv — tužan . . .
Ah, ne će, ne će doć!
A kupališni se gosti

po uskom vrte peronu;
al' mene zanima malo
taj strani šareni svijet.
Ne marim za spretne geste
nit za elegantne kretnje,
gracijoznog ne vidim sm'ješka,
koketne prezirem šale,
ne tražim pogleda vještih,
koji se kriju u sjeni
raskošnih, bujnih plerensâ.
Ja samo čekam i šapćem:
— Ah, ne će, ne će doći! —
O mala, o slatka Liddy!
O hitri račiću morski,
o sitna tanana algo,
o zrnce bisernog p'jeska,
o vedra mirisna dušo,
i zlatna sunčana zrako —
zbogom!
Tri dana proñoše žurno,
tri dana ljubavi naše,
tri dana našeg života.
Al' u tri v'jeka se ne će
radosti pod suncem sabrat
koliko ja sam je našô
u oku djetinjskom tvom!
Tri sv'jeta nijesu toliko
vidjela sreće, koliko
ja sam je primio, Liddy,
iz tvoje pregršti sitne!
Tri dana našeg života,
tri dana ljubavi naše —
zbogom!

— — — — — — — —

Na morskom sretoh te žalu!
Pržina zlatna, a zlatno
sunašce — a i ti zlatna.
— Kako se zovete? —
— Liddy!
A vi, monsieur? —
— Ja nemam imena, Liddy . . .
il rađe — imam ih mnogo!
Onol'ko kol'ko života
proživljujem u lovu za srećom.
Ta što je ime? Tek udes
čovjeka čovjekom čini,
životom napravlja život.
Pa dođe l' jedan trenutak,
što nosi borbu i želju,
taj nosi i naše ime. —

A Liddy rukama pljesnu
i krikne, djetinjski sretna:
— Bezimen pustolov vi ste?
I k meni bliže po vlažnom
ona se dovukla p'jesku,
kô mor-ki račić.
— A otkle ste, monsieur?
— Ja ne znam. Il' rađe — znam.
O Liddy, ja sam odanle
otkle je i moja sreća:
danas iz velikog sv'jeta,
sutra iz pustinje sinje. —
— I to je sreći svejedno?
Zar nać je možemo svagdje? —
— Svagdje. Na onome strašnom,
nevjernom talasu morskom,
kô i na ručici ovoj,
malenoj ručici tvojoj.
Prava je sreća kô i mi:
bez imena i bez zemlje! —
— Bez zemlje! Vi ste bez zemlje! —
Klicaše ona. Pustolov! . . .
Al' kad bi lutajuć' sv'jetom
naišli na onu, koja
srcu je najbliža vašem,
kamo bi poveli nju? —
— O Liddy, o mala Liddy!
Tad ima jedan kraj,
kraj izvan granica svijeta,
još ljepši neg'li je onaj,
za kojim čeznula Mignon . . .
Gdje želje čovječje ćute,
gdje nema boli ni nada,
gdje sve je zaborav — — —
Njezine velike oči
gledahu zvjedljivo u me,
kô crna sunca dva,
kô želje dvije!
I tri proživjesmo dana
u onom čarobnom kraju.
Oko nas: sunce i more,
u nama sreća i život.
Al' sada — oj zbogom Liddy!
Pustolov odlazi dalje.
Od jedne do druge zemlje
da luta, basa i traži,
da srce razbaca svoje,
da svoju raskida dušu.
Rasipnik — luda — pijanac . . .
A ti ćeš ostati ovdje
uz more, sanjareć' dalje,

pod suncem, koje će zalud
sa tvoga mirisnog t'jela
kušat' da izbriše snažne
pečate mojih cjelova . . .
O Liddy!
O mala, slatka Liddy!
O bitri račiću morski,
o sitna, tanana algo,
o zrnce bisernog p'jeska,
o vedra mirisna dušo,
o zlatna, sunčana zrako - - -
U to kroz stanični ulaz
uleti crveni kostim,
široki panama - šešir,
a pod njim dva crna oka,
kô crna sunca dva,
kô čežnje dvije . . .
Ona je — Ona je!
Podigla smioni nosić,
pa traži, gleda i strepi
I za čas o mom su vratu
visjele njezine ruke,
stiščuć' se čvršće i čvršće
u divljem, očajnom bolu . .
Jecaj joj kidao život,
I zadnji odjeknu znak:
Krenuše željezna kola
A jedna ručica tanka,
kô mlada skršena grana,
šiljaše posljedni pozdrav . . .
Nikada, nikada više —
O Liddy! Liddy!
Adieu!
Adieu!
Adieu!

Travemünde, juli, 1911.

Vladimir Nazor.

(* 1876).

Ruža.

Pàgodu-Siri, lijepu peri Himàlajskih gora,
Na ruži jednoj nađoše sluge gordoga boga.
Nju đok je grlio Višnu na cvjetnoj Kašmirskoj ravni,
Tepao: »Usne su tvoje, Pagodo, latice meke
Ružice rujne, a tamna miriše kosa ti kao
Pelud rajskoga cv'jeta«.
Prignut, naslonjen na njoj gledao bog je
Snijeg grudi joj mladih i sao je cjelovom dugim
Usnice njene, kô pčela, što siše sokove slatke
U čaški proljetnog cv'jeta i šaptao: »Ljepša si, djevo,
Od lotos cv'jeta, što kiti Gangesu žale«.
. . . Ali je ruža pitomo cv'jeće, što skoro
Uvene. Kada se Višnu probudi, hladno kô mramor
Na grud'ma je njegovim muškim ležalo djevojke t'jelo:
Blijede usnice bjehu, a očiju crnih
Utrnut zvjezdani sjaj.

»Proklet nek bude onaj, što duge naslade željan,
Ružinu opl'jeni cv'jetu omamni miris i svježost!«
Mudri je negda Aristip rekô.
A ja sam dosad, ugrijan vatrom mladosti svoje,
Od tebe samo cjelove pitô.
Nalik na vjetar sam bio i s tvog sam drveta tresô
I zelen-lišće i cvijet i slatke plodove sočne.
Zar da ja gajim odsada kô mledno egzotično cv'jeće,
Što ruka ga ne sm'je da dira?
...Čudno promatraš ti me. Još slađim me posm'jom mamiš.
Ti sreće mladih mi dana, ti rumen - ružice moja.
Na grud mi postavljaš glavu i tihano šapćeš:
»Uberi mladosti moje pupoljak rosni!
Miriši, cjeluj ga, kidaj listiće, vjenčić i plodne
Prašnike! . . . Stvorila mene priroda majka,
Da mladost te omami moja,
Pa da ti na prsa klonem kô uvelo cv'jeće!«

Zaton.

Kad se suncu slomi zadnja zraka kao
Koplje, štono div ga u krv, ljut, zabode,
Uzdah je tajneni prošô iznad vode,
I val je večernji muklo zaplakao.

Noć je tiho sjela, gdje se kamen diže
Na sredini dràge. Rasplela je kosu.
Iz nje bezbroj zv'jezda u lug algî prosu,
Što do nogu njenih sa dna skrita siže.

Sav se zaton blista, otkriva se, njiše.
. . . S hridi noć ga gleda nijema i sama,
Dok daleko negdje, među klisurama,
Voda, koja šumi, plače uv'jek tiše.

Soror dolorosa.

Sjedi. Ruku daj mi . . . Mrak dok vrtom prši,
I ćuh zvonâ glase na umoru nosi,
Još će jednom dlan mi proć' po tvojoj kosi,
Ali tako, kô da bratsku dragost vrši.

Bit će srce naše mirno, n'jema usta;
I mi ćemo skupa osjetiti, da nas
Na rastanku hvata n-što, što je za nas
Slađe, no je bila prva sreća pusta.

Bit će kô da plaču večernje zvijezde
Iznad naših glava Šušteći kô svila
Anđela će tuge da nas taknu krila,
I u tmi se duše nove zrake gn'jezde.

I baš tad će stoprv početi da voli
Moja duša onu, koja više ne će
Biti majka burne ali prazne sreće,
No tiha i slatka seka moje boli.

Bor.

I vatrom i sjekirom bît
Bor stari polàgâno sa'ne.
Al' proljeće u lug kad bane,
On osjeća: rosom je mît

I novim je bršljanom vît,
Pa iz svake njegove rane
Krv gusta — kap smole — tad kane
Na mašinu, koprivu, lît . . .

Već i srž mu rastače crv,
Al' pod njim na mladu busenu
Još njegova miriše krv.

On čeka, da udari grom,
I slavno u sjajnu plamenu
Na br'jegu da izgori svom.

Cvrčak.

I cvrči, cvrči cvrčak na čvoru crne smrče
Svoj trohej zaglušljivi, svoj zvučni, teški jamb...
Podne je . . . Kao voda tišinom razlijeva se
Sunčani ditiràmb.

I pjeva: »Ja sam danas ispio sunce plamno,
I žilice su moje nabrekle kô potoci.
U utrobi se mojoj ljuljuška more tamno.
Nu leđima mi šuma, što nagli trznu srh.
Dv'je st'jene, dva obronka postaše moji boci
A glava — gorski vrh«.

I cvrči, cvrči cvrčak na čvoru crne smrče,
Dok sunce s neba lije na zemlju žar i plam:
»Zemniče, ja sam himna, što bruji za oltarom,
Dok šuti 'gordi hram.
. . . Izađi! Što se kriješ pod krošnjom, u rupama?
Na kamu puž se sunča, na travi grije crv,
Rominja s vedra neba kô kiša od iskara
Sunčana sveta krv.
. . . Izađi, ti, koj' niknu iz zuba ljutog zmaja,
Da budeš grm, što gori, luk napet, plamen mač.
Al' raznježi ti dušu milinje cvjetnog maja,
Al' omekša ti srce jesenjih voda plač.
. . . Zaprznio te mrak,
Po zemlji sipaš žuč,
A tebe zemlja rodi, da budeš lavić jak,
Da nosiš u njedrima radosti zlatni ključ.
. . . Ja gutam žar sunčani.
I osjećam u sebi, gdje struje šumne r'jeke,
Šumore zelen-luzi svjetlošću obasjani,
Klokoće vrelo, more pjeni se i krkoči,
Modri se grožđe i zri bobulja sure smreke,
Niz bor se smola toči.
. . . Zemniče, ja sam pjan.
Oh, sunca, sunca, sunca!
Još led mi noge trni
Pred oč'ma još se crni
Odurni zimski san.«

I cvrči bez prekida, i šiba teškim ritmom
Goleti ugrijane, lug mrtvi, sparni zrak.
Trepeće oštra pjesma kô vjetra na krilima
Dugučak svilen trak.
I pjeva: »Slava zemlji i suncu i talasu!
Dajte mi kaplju rose na kori jesenovoj,
I kaplju žuta soka na bobi na smrekovoj,
Al' velju snagu novu podajte mome glasu.
. . . Sunčeve žice idu od neba pa do zemlje,
Napete kao strune. Ogromna harfa sja.
Mnogo je ruku dira . . . Nebesa zabrujiše,
I sluša zemlja sva.
Mir je na vodi, muk je u docu i luzima,
Al' čujem, velje srce gdje kuca sred dubine:
Bojiš se, zemljo majko, da onim pod prstima
Ne zamre pjev sunčeni, žica se ne prekine.
. . . Zemniče, čuješ poj?
Šumi kô srebrn-more,
Zuji kô pčelâ roj,
I pjeva: »Sv'jet je lijep, a život darak s neba,
Al' žeđa nek ti bude velika, ljuta glad;
Pa gutaj vatru moju i siši ml'jeko moje,
I bit ćeš sveđer mlad.
. . . Oh, sunca, sunca, sunca!
I vonja sa doline
I vjetra sa vrhunca!
. . . Zemniče, ja sam pjan.
Gle, iza žbuna viri,
Pomamnu pjesmu sviri
Na fruli nagi Pan.«

I cvrči, cvrči cvrčak na čvoru crne smrče
Svoj trohej zaglušljivi, svoj zvučni teški jamb.
Podne je . . . Kao voda tišinom razljeva se
Sunčani ditiràmb.

Bog u šumi.

Šušti meko cv'jeće rašeljkinih gronja;
Kuca malo srce púpovâ i klicâ;
Taknuta vjetricem punim slatkih vonja
Brecaju sva zvonca bijelih đurđicâ.
Modrim okom bl'ješti ljubica i viri
Iz skromnoga grma;
C'jeli gaj se budi, šumori i miri
Kao smilj i trma.
Jasen, štono dugo suh i jalov dr'jemlje,
Bršljanom se vije, lišajima mlâdi;
Visoke se jele klanjaju do zemlje,

A bor zlatnim praškom dô i goru kadi.
Skladan pjev se diže iz hiljadu gn'jezda,
Vrutaka i voda.
. . . Ruku punih rose, sjemenja i zv'jezda
Bog po šumi hoda.

Faun.

Podne. Žar i svjetlost s neba sunce ljeva,
Trava se u docu blista i lelîja.
Hrastu se na grani naga cura njija;
U frulu pod njome Faun svira; pjeva:
— Seko crvenkosa, sklopi modre oči,
Pa se strmoglávi!
— Braco kozonogi, u krilo mi skoči,
Kad si momak pravi!

Iz frule se one zlatne pčele roje
I sve zuje, zuje; kojekuda lete.
Vjetar nagal banu, u hrast se zaplete
I jak miris prosu na travu i hvoje.
— Visiš kô plod zreo i sve drščeš, seko,
Kao ptica mala.
— Braco, iz te frule teče med i ml'jeko:
Ja sam malaksala.

Podne. — Cvrčak cvrči na korî česvine.
Na hrast sad su pali rojevi metuljâ;
Ispod grane one, što se pusta ljulja,
Uronilo nešto u val djeteline.
Iz nje roščić viri na čupavoj kosi,
Dojka, rame, rùda.
. . . Vjetar šumom duše i kroz luge nosi
Oblake peluda

Mi.

Mi, što znamo, kako tuđa zemlja prli,
Kada po njoj tražiš koru crna hljeba;
Mi, što smo gledali, i za blaga neba,
Gdje su lug nam sjekli i naš usjev trli;

Mi, koje su žive kao stoku drli,
Mi jedino znamo, kako je, kađ treba,
Da ti očaj, dok iz kuta neman vreba,
Crni, hladni oltar zla božanstva grli

Mi jedini znamo svaku muku živu,
Sramotu i tugu, prezir, šutnju sivu
I borbu bez nade i juriš bez daha.

Bez stupa i sidra, gnani amo tamo,
Zgnječeni, smrvljeni, oh, mi jošte znamo
Poput šume opet niknuti iz praha.

***

Šikara.

O šikare i šiprazi i ševarje
Svud oko naših njiva.
Gdje gn'jezdo gradi ispod gloga grmuša
I lisica se skriva,
Vas, nisko šiblje zemlje te kamènite,
Što Bog je nama dao,
Sin šume i drug morskog vala, nikada
Ja nisam prezirao.
U vašu tajnu prodrô sam, otkrio
I vašu ja sam dušu;
Znam šumor vaš, vjetrići kada čarkaju,
I vjetrine kad dûšû;
Znam sirov sok i snagu, koja žilava
U kor'jenju vam dr'jemlje,
O šikare, o šiprazi, o ševarje
Te naše jadne zemlje!

1.

Mrê naša šuma. Od bradve već padoše
Bor i hrast, davno, prvi;
A ono malo, što je od nje ostalo,
Rastočili su crvi.
Još amo tamo neka stabla samotna
Sva gnjila uvis strše;
Kad vjetar duhne, ziblju se kô aveti,
I grane im se krše.
Zv'jer i ptić bježe. Pritisle su koprive
Sve putove i staze . . .
Sva šuma naša sad je pusto grobište,
Po kome zmije plaze.

2.

Naš đrevnï lug, naš sveti gaj iščezava.
Gdje širećˊ krošnju jaku
Stajahu džini u dubini s nogama
A s glavom u oblaku;

Gdje zeleni se orijaši sunčali
Na vrhu kršna huma.
Na stranama, na ravni i u docima,
Kraj r'jeke, pokraj druma,
Baš svuda, svuda: — nizak, dračav, gust
Puk nov se našô sada;
Bez kralja hrasta i bez bora vitèza
Sâm svojom snagom vlada
I zemljû plavî: na vrh gorski prosipa
Svog vala zelen-pjenu
I močvarama blatne žale otima
I sjedi na kamènu,
I uv'jek nađe, gdje da žile potjera
Kô voca svuda teče:
Gdje stigne, vatra proždr'jeti ga, sjekira
Istr'jebiti ga ne će:
Mru divovi, a, gdje su rasli silnici,
Iz bezbroj sitnih klica
Puk nov već niče uz glas novih izvora
I uz pjev novih ptica.

3.

O šikaro, ja tebe slavim! — Proljeće
Kad u te mlado bane,
Na gložje tvoje roj bijelih zvjezdica,
Na drijen zlato pane;
Srebrènî tlo se lišajima olovnim;
Ljubice šiblje kâde;
Crvènê vr'ježi majčine se dušice
Kô mlazi krvi mlade;
Iz grma viri paprat zlatnim očima;
Kô velja modra sjena
Različak gleda kozju krv, gdje vije se
Sva rosna i zelena
Lješnikâ oko pruća, na kom lepeću
Već suhe, žute rese:
I sve to diše, šušti, trepti, miriše,
Kad vjetar granjem trese . . .
O šikaro, u tebi sve je pregnulo,
Da sve, što ima, dâ:
I nitko ne zna, što je dao: svačija
Ljepota ti je sva.
Jest; svačija i ničija kô i pjesma,
Što tvoja gn'jezda pjevaju,
Kô i šum vrelâ, što iz tisuć izvora
Po tebi vodu ljevaju,
Kô i r'ječ naša. Uzvik svih nam pjesnika,
Dok guši muk i sjena,
Pjev najljepši je naše krvi jeknuo
Iz mnoštva bèz imena.

4.

O šikaro. sveđ tebi čast! — Uzmaknuše
Pred jačom silom divi;
Al' zemlje naše ti si onda pokrila
Tlo rodno i kam sivi,
I trnje svoje ti si posvud prosula
I svuda plot si digla:
Nož potajni je svaka grana dračava,
I svaki list je igla.
Zaludu zveči sjekira. plam ždere te,
Dažd kvasi, vjetar bije:
Ti danas mreš, a sjutra rasteš ostrija
I gušća nego l' prije.
Ni pedlja zemlje ne pustaš. Nek bunika
I vučji rastu trn,
Al' što je naše, neka naše ostane
I u dan hud i crn!
Kad lavovi na granicama ne straže,
Nek ris se koti, zmije
Nek jaja legu, po ševáru dračavu
Nek vuk se gladni krije:
Kad nismo znali lug obraniť jakošću
Hrastóvâ, pandžom krutom,
To, što nam osta, dračama ogradimo
I svojom zločom ljutom!
Oh, rastite sveđ gušći, sveđ dračaviji
— Sok: otrov; trnje: nàdo —
Vi naše zemlje šiprazi i šikare,
Vi posljednja nam nado!

Ruta Moapka.

I.

Bôz se je vraćao preko zlatnijeh usjeva tihoj
Zidini Betlema grada.
Šuštale daleke palme; vonjao kedar i loza;
Vjetrić je klasjem lelujô, o tajnama zboreći cv'jeća.
Turoban bio je starac.
Lagano, prignute glavé Salmonov išao sin je.
Šaptao: »Žitnice moje pune su bijela zrnja;
Jaganjci i krave gojne u stajama zvaču širokim;
Pred mojim krovom se njiše u cvjetnome vrtu
Pitoma zelena smokva«.
Tepao: »Svega mi dade Gospod nad vojskama silnim,
Al' pusta starost je moja.
Onomadne ja sanjah vesele bregove cvjetne,
Na kojim pjevahu ptice, o žetvi brenčaše pjesma,
Ali se smrznula bješe u koritu voda.

Grobna se stere tišina u mome djedovskom domu;
U vrtu jabuka gnjije na prignutoj grani,
Opada, zemlji se vraća.

Bôz je išô još dalje kroz svoje usjeve zrele.
Gledô je, kako se s polja Betlemske vraćaju cure:
Široke suču rukave i kazuju bijele lakte,
Dok uz pjev iz malog studenca hlađanu vodicu grabe.
Duva večernji vjetrić s dalekih brdina lomnih;
K zapadu sunce se naže i gasi se, blijedo, nujno,
Za tihim Betlemom gradom.

II.

Milije puštaju danas mandragore slađani miris.
Moba veselo pjeva i mlati klasje na gumnu.
Pjevajte Judine kćeri! . . . Hezebonske zelene njive
Rodile nisu jesenas kô l'jepe poljane vaše.
Skladajte pjèsme! . . . Još nikad Jordanu val tekao nije
Zvučnijim šumom, a kedri sred svete Libanske gore
Nisu još nikada ljepše zašuštali zelénom krošnjom.
Nešto se veliko sprema. — Žanjite žene:
Vedar je i lijep danak.
Srp vam je pao najednom iz bijelih ruku,
I šutke gledate u to neznano čedo.
. . . Pabirči tuđinka žena danas po Betlemskoj njivi.
Nemojte dirati u nju! Nemojte karat' je mladu!
To vam je Moapka Ruta.
Nalik je ona na srnu, kad dubravom zelenom pasè:
Plaha kô grle je mlado, l'jepa kô Jeriška ruža.
Crna joj miriše kosa kô šafran, narad i cimet.
Nemojte dirati u nju!
Ljubi je srčani Dizom, pupak na Ogovu hreku.
Moapska bijela stada zbog Rute ostavi mladić
I crne Hermonske vepre i lađe rijeke mu rodne.
Ponosan, lijep je Dizon, na Bazanski hrastić je nalik;
Pred njim se Moapka krade,
Kao što gazela bježi od rike lavića ljuta.
. . . Nemojte karat je mladu!

III.

— Ja te odavna žudim, mirisna kedrova grano! —
Ispred Noeminih vrata pjevô je mlađani Dizom.
— Vrat' se u Moapsku zemlju! Ja sam ti kneževske krvi.
Mrmore Jabok i Arnon po našim oazam hladnim.
Ja sam očiju tvojih, l'jepa Moapko, željan.
Vrati se k bogovim našim! Oga će žalosna sjena
Utjehe napokon naći — ja ću dogradit' šezdeset
Mrkih gradova i na njih udarit' sedmera vrata.
Postat ćeš kraljicom, doði! Ložnica biti će naša

Od iđirota; nad njome skrletno nebo, sa strana
Zavjes parbajimskog zlata . . .
Ruto, usne su tvoje kô pehar najslađeg vina,
Kô grozd jazerski, kao šipak elealskih polja.
Saronska ružo, te negdje niknu kraj nemrimskih voda
Vlasi su tvoje kô vuna jagnjeća, dojke kô mramor.
Đulistan čeka te, Ruto, gdje Hezebon b'jeli
Promatra dvorove svoje u vodi modroj.
Mirišu narad i šafran, cimet i crljeni šipak,
Iđirot i poljsko cv'jeće u onim baštama: dođi!
Ja ću te vodit' do b'jele Sabame, kada no loza
Vinova ucvala bude.
Ti ćeš me mačem opasat' i opet Oga će slava
Uskrsnut', kraljice moja! Vrati se bozima svojim!
Vrati se k luitskom brdu i bistroj đibomskoj vodi.
Čeka te majčica moja, izvore s libanskog brda,
Damaški Almaze sjajni!
Deder, nek sjednem u hladu mirisnog t'jela tvoga:
Zdenče zatvoren v'jekom, voće na zelenoj grani:
Oj Ruto, mlađana Ruto!

IV.

Boz je zamišljen gledô. Osjećô miris je sveži
Mladog joj tijela; slušô tihog joj govora žubor,
Sladak kô mrmor Jordana
Zborio: Pabirči dalje po mojim njivama, ženo!
Sama u tuđem si sv'jetu, al' i te ptice nebeske
Gospod nad vojskama brani.
Moapko, danak će svanut', kadano Izrael više
Ne bude otimô drvlje u gustim prašumam vašim,
Nego će vlastito svoje oružje ložit'! . . .
Dalje zborio Boz je; ona je mislila uz to:
Dizomov govor je sličan olujam bazanskih šuma,
Tvoj je naličan šušnju vitih jeriških palma.
Oko je Dizoma vatra, te širne poljane hara,
Tvoje su oči kô žišci što sam ih vidjela na dnu
Jezera u Hezebonu.
Šikarje brada je tvoja, kad ljeti zab'jeli čedni
Trnov cvijetak,
A lice je tvoje slično onima bogova naših.

V.

Rede se stogovi žuti na širnoj Betlemskoj njivi.
Žetelske umukle pjesme . . . Tamo po gorama tamnim
Plamsaju pastirske vatre. Nojca je mirna i n'jema.
Bôz je zaspô na stogu.
Posmijeh blažen tumârâ po usnama starcu.
Mirišu kupine, trnje i trator uz drumove tihe.
Bôzu na grudima leži, nalik na vrbovu granu

Nad mirnim vodama noćnim, Moapka Ruta.
Njemu je čaroban sanak zanio dušu.
. . . Nalazi sad se daleko na žalu sinjega mora
Između Tira i sve'e Karmelske gore.
Ide pijeskom i sluša.
Kako mu vjetar mrmori kroz hram.
Moli: »Digni me, vjetre, na svoja lagana krila!
Iznad me Libana nosi uz svete Jordanske vale
Rodnome Betlemu. — Munje prasnuše; oviše tmasti
Oblaci Karmelska bila. Bojazan i strah
Prignuše koljena Bôzu, i Gospod nad vojskama s visa
Strašnim progovori glasom:
— Salmonov sine, na tebi sazdati svoju ću kuću!
Dvostruke imat će zide i sedmera gvozdena vrata.
— Salmonov sine, iz tvoga će panja da mladica raste
Do mojih strašnih visina, a na njoj će sazreti svijet.
— Salmonov sine, iz tvoga će koljena izbiti vrutak
Najslađeg napitka, c'jelu da poplavi spasenu zemlju! . . .

Nestade sanka. Zvijezde trepnuše živijem sjajem,
Zašumi lahorak noćni obližnjom kedrovom granom,
A rukom drhtavom Ruta Moapka pogladi vlasi
Salmona pobožnog sinu, praocu Davida kralja.

Božo Lovrić.

(* 1881.)

Masline.

U zemlju čvrsto spustiše kor'jenje
i grčem jednim ustremiše grane:
od oluje i sunca izglodane
dvostruke žile spustiše kroz st'jenje.

U raspetome deblu kô da stenje
jad i strahota snage privezane,
što ljutom kretnjom sile razuzdane
il' rasap žudi il' oslobođenje.

To vlastitom se silom stablo bori,
kvrgama hoće, da ispolji snagu.
Al' od te snage među krošnjom zori

bobulja sočna, da isc'jedi blagu
i milmirisnu kaplju na sve rane;
da bol utaži, kad mirisna kane.

Djetinska igra.

Kroz crven zastôr traka sunca skliže
milujuć' d'jete, što u zipci spava,
dal' ljepši san mu il' je ljepša java! . . .
i san i java njemu biser niže.

Sad prepukle su niti na kolajni
i d'jete majku ručicama zove.
U snu majka drži nîti nove,
na kojim opet niže biser sjajni . . .

Svilina *).

Val se jedan zatalasa
i obrubljen pjenom preli se na pješčani žal.
U p'jesku ostavi trag
i dva struka zelene trave
i ispitu školjku,
što je u prozirnom smaragdnom dnu
sjala kao ružična usta
Venere majke.

*) Morska trava.

Al' na to novi val
sl'jevnu se preko žala
noseći na rubu veliki sviline list
i taj mrežasti zeleni list
pokri zavoje putene školjke
kao da i more želi
svojim svilenim dlanom
skriti tajnu dna
i nage školjke stid!

Okamenjene majke.

Za njima ode vihar u pot eru
i urlicima osuđenih duša
na vječne muke tjerao bjegunce.
U jedno crno smotao ih klupko
i zbiti kao stado, što se boji
kurjaka, tako oni skupili se
pred udarcima vihra da se brane.

Za njima požar: u plamenu sela
i jauk: »ao, majko, pogibosmo!«
Ožaren dim se vrtlogom iskara
na mračnom nebu riše kao crne
i rastrgane da zastave smrti
nad rasapom i uništenjem roda
sad vihore u sablasnome letu.

U crna rakna umotane majke
ogrnule su oslabljenim t'jelom
siročad svoju pred udarcem vihra,
a slaba djeca poplašenim očim
zagledala se u majčinu tugu
i zacenjenim ustima su htjela
da r'ječ pronesu, ali strah i jecaj
okolo grla kruto stisnuo ih
i ne da slovu, da iskaže pečal.
A crne majke koštunjave ruke
put neba dižu, ali ono tmurno
i nepomično njima odgovara:
»Utaman molba, utaman je kletva,
netragom rod će c'jeli da pogine.
Utaman vaši sl'jepci progledaše
i pjesma vas je, tužne, ostavila.«

Tko da osveti čemer pregolemi,
kad iznemogle majke klonule su
pred djecom, što su glađu poginula;
tko da iskaže onaj pogled zadnji,
kad susreše se izmučene oči
i rekoše si sve što r'ječ zataji!
Ah tako božja majka podno križa

u rane svog se zagledala sina
i od muke se zamračilo sunce
i zemlja se je tvrda rastvorila
i planina se sura prolomila
od teškog jada, što i mrtve same
iz groba opet u nov život diže.

Nad takvom mukom Bog se smilovao
i majke sve u kamen preobrazi,
da barem bol ih nečovječna mine:
tek crna kosa ostala im živa
i prameni su o kam udarali
kô iznemoglo jato gavranovâ,
kad teškim krilim oko sebe bije.
Od puste groze opet osl'jepiše
guslara oči; a na nebu sinjem
utrnule se jednim mahom zv'jezde.

O mučenice, sinje kukavice,
rodilje naše, majke svih žalosti,
tek muka vaša: teško spominjanje
od očaja će c'jeli rod da spasi,
jer žuč i tuga nova čuda stvara.

Antun Gustav Matoš.

(1873 - 1914.)

Živa smrt.

Imao sam srce, djetinjasto srce,
Srce koje boli, boli tako jako!
Imao sam srce, bolno, bolno srce,
A kada mi ode, nisam više plakô.

Bijah skoro srećan. Ali jedne noći
Moje bolno srce — jedno ptiče malo
Našlo me u mraku, više glave stalo
I sitnu mi pjesmu sitno cvrkutalo:

— Godinu već dana, svake božje noći
Služim kô trubadur jednoj dami nagoj,
Usnulu joj dušu čudnim krajem vodim
U ljubavnoj priči i mjesečini blagoj.

Ali sinoć — jao! — Gatalica presta,
Pa kô repatica pade mi na grudi:
Ja sam, braćo, sinoć vragu dašu dao,
O, umre mi, umre moje srce, ljudi!

Labud.

Pan i satir slušaju tišinu,
Dijanin korak steže mramor mlak,
Topola šušnu vrbi, zrak je blag,
Polusjajne tajne plinu u visinu.

Samo oči bdiju. Kroz daljinu
Života traže srodnog vidljiv trag,
Al' ćuti trska. Oblak snuje. Mrak
Muklim muči mukom. Mjesec sinu.

I tiš'jem sjajem vala, tamo amo
Kô duvak, duh il' mjesečine gruda
Zanesen labud kruši amo tamo.

Za njime glatna šajka bajke, čuda,
I slatka dama, golog boga čedo,
Pa širi rosno krilo. O Ledo, divna Ledo

Utjeha kose.

Gledo sam te sinoć. U snu. Tužan. Mrtvu.
U dvorani kobnoj, u tišini cv'jeća,
Na visokom odru, u boli od sv'jeća,
Gotov, da ti predam život kao žrtvu.

Nisâm plakô. Nisam. Zapanjen sam stao
U dvorani kobnoj, punoj smrti krasne,
Sumnjajući, da su tamne oči jasne,
Odakle mi nekad bolji život sjao.

Sve baš, sve je mrtvo: oči, duh i ruke
— Sve što očajanjem htjedoh da oživim
U slijepoj stravi i u strasti muke. —

— U dvorani kobnoj, u mislima sivim.
Samo tvoja kosa još je bila živa,
Pa mi reče: — Miruj. U smrti se sniva.

Maćuhica.

Crna kao ponoć, zlatna kao dan,
Maćuhica ćuti ispod rosne vaze,
U kadifi bajne boje joj se maze,
Misliš: usred jave procvjetao san!

Zato je i zovu nježno »noć-i-dan«
Naše gospođice, kada preko staze
Starog parka ljetne sjene sjetno gaze
Ispod vrelog neba, modrog kao lan.

Kao samrt tamna, kao život sjajna
Maćuhica cvate, ali ne miriše —
Kô ni njezin susjed, kicoš tulipan.

No u hladnoj nevi čudan život diše,
Zagonetan, dubok, čaroban kô san,
A kroz baršun drhti jedne duše tajna.

Ljerki O.

(Mjesto igračke).

Ljerko, srce moje, ti si lutka mala,
Pa ne slutiš smisla žalosnih soneta,
Kesteni pred kućom duhu tvom su meta,
Još je deset karnevala do tvog bala.

Ti se čudiš, dušo. Smijat si se stala
Ovoj ludoj priči. Tvoja duša sveta
Još ne sniva kako zbore zrela ljeta.
Gledaš me kô grle. Misliš — to je šala.

Al' će doći veče, kad ćeš, kô Elvira,
Don Juana sita i lažnih kavalira
Sjetiti se sjetno nježne ove strofe.

Moje će ti ime šapnut moja muza,
A u modrom oku jecati će suza
Kô za mrtvim clownom jza katastrofe.

Srodnost.

Đurđic, sitan cvjetić, skroman, tih i fin,
Dršće, strepi i zebe kao da je zima,
Zvoni b'jele psalme sn'ježnim zvončićima
Potajno kraj vrbe, gdje je stari mlin.

Pramaljeća blagog ovaj rosni sin
Najdraži je nama među cvjetovima;
Boju i svježi miris sn'jega i ml'jeka ima,
Nevin, b'jel i čist kô čedo, suza i krin.

Višega života otkud slutnja ta,
Što je kao glazba budi miris cv'jeća?
Gdje je tajna duše, koju đurđ c zna?

Iz đurđica diše naša tiha sreća:
Miris tvoga bića, moja ljubavi,
Slavi drobni đurđic, cvjetić ubavi.

Notturno.

Mlačna noć; u selu lavež; kasan
Ćuk il' netopir;
Ljubav cv'jeća — miris jak i strasan
Slavi tajni pir.

Sitni cvrčak sjetno cvrči, jasan
Kao srebren vir;
Teške oči sklapaju se na san,
S neba rosi mir.

S mrkog tornja bat
Broji pospan sat.
Blaga svjetlost sipi sa visina;

Kroz samoću, muk,
Sve je tiši huk:
Željeznicu guta već daljina . . .

Sibe Miličić.

(* 1883.)

Vetar.

Umoran, s'rvan putnik, dolazeć' iz daleka,
sa alkom teško lupi na moja čvrsta vrata,
pa čekajuć': »Uniđi!«
iz mojih samilosnih i gostoprimnih usti,
od teškog sustô puta na prag se kućni spusti.

Tu beše čudan putnik, skitalac večni: vetar,
dolazeć', ko zna otkud? . . . iz kraja nepoznata

Na vrata tresnu besno
sileni, ljuti vetar iz neznane daljine;
i ode . . . . .
sileni, ljuti vetar u neznane daljine . . .
i ode, brzo ode,
a oblaci pred njime u ludom begu hode,
dodirne li ih samo, iščeznu pri dodiru.

O, vetre iz daljine, moj brate u Nemiru!
Kô tajna sila tebe, i mene srce tera
kroza svet i pučinu;
i kucam, svuda kucam, al' ne svraćam se nigdje,
već sa željama srćem, što čim sam do njih stigô,
rasplinu se i zginu.

Iz „Sunčanog dana".

— — — — — — —
— — — — — — —
— — — — — — —

I zapevasmo radosni
sa svetlim suncem u nama,
i zaigrasmo radosni
sa poklikom na usnama:

otvori dveri zelene,
duboka šumo borova,
otvori dveri zelene,
duboka šumo borova!

Zaljuljaše se duboko
dugačke grane borove:
din-dan, din-đan —
i pođe šumno zvonenje
niz bregove i dolove:
din dan, din dan —

i dveri se otvoriše,
kao vrata crkve sjajne,
kao dveri svetotajne,
i mi uđosmo s cikom,
sa radošću i s poklikom,
ja i kolo veselo
radosnih mojih leta.

O, lepi su ti dvorovi,
dukoka šumo borova,
o, lepši su ti dvorovi,
lepši od carskih dvorova:
mi ćemo kolo povesti
oko svih tvojih borova,
preko svih tvojih bregova,
uz svirku tvojih zvonova

Zaljuljaj grane zelene,
duboka šumo borova,
zaljuljaj svoje zvonove,
da jeka im se odzove
od bregova i dolova,
lepše ti zvone zvonovi
od sv h crkvenih zvonova:
mi besno kolo vodimo
oko svih tvojih borova,
preko svih tvojih bregova
uz svirku tvojih zvonova —
din dan, din dan, din dan.

A kad nam igra prestane,
i noga nam se zamori,
i naša pesma burna,
zatvori svoje dvorove,
duboka šumo borova,
zatvori svoje dvorove,
da niko nam ne smeta,
i spusti grane borove,
da šum nam sanak dozove
s makovog ludog cveta:
od pesme burne umorni,
od igre lude sustali,
htećemo slatko spavati:
ja i kolo veselo
radosnih mojih leta.

— — — — — —
— — — — — —
— — — — — —

Milan Pavelić.

(* 1878.)

Bakice moja . . .

Zemlja se prenu,
najljepšim ruhom oblačit se krenu,
l'jenošću ljupkom oteže, pazi
kan' da se boji, da se ne smete
— tako se kiteć' djevojče mazi,
srcima što je rado da vlada —
sada se smije, sada se tmuri,
baš kô i d'jete
koje ne pozna muka ni znoja.
Lijepa je zemlja kô gospica mlada,
kada se u crkvu žuri —
bakice moja!

S humaca golih
šipak već pupljem napuklim zuri,
ljubica pozna u kutu se guri,
mirisnom usnom Bogu se moli.
S travice, s lista
mlađani život se blista;
šume su pune radosnog boja,
janjčići crni, šareni b'jeli
tratinom skaču . . . Sve se veseli —
bakice moja!

Uskrs je uskrs! O ustaj se ti!
Dubokom bezdanu na dnu
dolje u podzemskom jezeru hladnu
čuje se lepet zmajevih krila,
od stra' se budi kraljica vila,
po šumi šapućuć hiti,
pećinam tajne rastvara dveri,
saziva kćeri.
U sn'ježnoj odori maglice lake,
vlažne od mirisa šumskog i rose,
hvataju vile sunčeve zrake,
u vis se po njima nose,
krošnjam se penju u krilo.
Između lišća tamne im oči
privlače čarobnom moći,
dozivlju strastveno, milo.

Ustaj, o ustaj, bakice moja!
Potpri se štapom, krotko pokroči,
priliko staroga soja,
dođi med ljude nove,
s tobom lagacko i ja ću poći,
davno nas naša dolina zove . . .
Poć' ćemo kano pripov'jetke dvije,
kojih se dugo već slušalo nije,
pred nama stupat će stadašce naše
na pašu, s paše.
Poć' ćemo slušajuć' glasove zvane,
slušajuć' šapat travice rane,
sićušnu prepirku jasika plačnih,
drjemovno disanje prastarih šuma,
žamore gorskih uvala mračnih,
vihorov juriš na klisure tvrde,
drndanje kola, štono se srde
njegdje daleko rad rđava druma . . .
Ustaj' o ustaj: bilo bi ružno
ostat' u logu,
dokle spomeni grôca svoja
naprežu takovom moći,
onamo samac ne mogu,
meni je tako tužno
onud bez tèbe se proći,
tužno — bakice moja.

Ustaj, o ustaj, pa mi bar kaži,
rad šta pri tvojoj zelenoj kući
ćutanje turobno straži
proljeću vežuć' usta, da muči?
Rad šta li lještak sumorno čuči,
piljeć' u časne čuvare
— krstove stare —
tek mu po gdjeki listak se njiše
kano da duša spokojna diše?
Sve se uspreže, ne će da smeta
počinka sveta —
zašto da dolazim i ja,
kuda se mira anđeo svija?
Grli, o grli uzglavlje meko,
ja ću zaludu stiskati oči,
kada mi bude onuda proći —
s l'jeske će vazda šuštat po koja
malena hvoja:
Uskrs planinam još je daleko . . .
Snivaj, bakice moja!

Ivan Cankar.

(1876—1918.)

Iz lepih časov.

Kakor Dijana od mrzlega mramorja —
tih je in hladen tvoj bledi obraz;
ali poglej samó, tjà na zahod poglej:
solnce umira in príšel bo čas —

prišla bo noč nad gozdovi šumečimi,
luna bo vstala nad daljno goró;
glej, že s koraki boječimi, lohnimi
stopaju sence v alejo temnó.

In oživela bo soha od mramorja,
zatrepetalo bo tvoje srce;
z motnim smehljajem, ah, z ustni drhtečimi
padla boš meni v ljubeče roké.

* * *

Daj da poljubim tvoj beli vrat,
tvoje kipeče, baržunaste laske,
zadnjikrat', Anica, zadnjikrat.
Dvigni obrazek svoj, Anica,
nagni glavo na mojo ramo,
da vidim še enkrat tvoj smehljaj . . .

. . . Noč je v parku
in platane sanjajo,
črne vèje trepetajo,
tiho se priklanjajo;
tam od daleč motni glasi
jutranji odmevajo,
v hladni mogli rosni listi
strahom zadrhtevajo.

Ali ti ni mraz, Anica?
Tvoje roké so tako hladne,
stisni se k meni, Anica!
Tiho, ljubeče se zgrinja nad nama
samotno jutro,
kakor tresoča mehka roka
boža po licih to tajno dihanje
spečih rož.

Stisni se k meni, Anica!
Ali v parku je zašumelo
in od vzhoda prihaja dan.
prsti rožni. trepetajoči
dvigajo beli pajčolan . . .

Pozno je, Anica, Bog s teboj!
Kadar odidem, ne glej za mano.
Ne stoj ob oknu, ko pride vlak,
ne devaj, Anica, roke nad čelo,
ne kliči me z rosnimi očmi·
glej, kaplje grenke so prošle do roba,
do vrha napoljnjen je kelih moj.

Bog s teboj, Anica, glej, zasijalo je
rosno zlató nad platanami,
lahke megle kakor sanje
plavajo nad poljanami.
Bog s teboj, Anica, Bog s teboj, solnce,
Bog s teboj, jasni, veseli dan,
noč neizmerna se zgrinja pred mano,
vlak hití dalje čez rosno ravan.

Iz „Dunajskih večerov".

Vzduh opojen, težák; bledih luči svit
na obrazih mrjè osinelih;
v teh pogledih pijanih utrujena strast,
poželenje na ustnicah velih . . .

Oj ti grešnica krasna, takó hladnó,
tako blédo je tvoje lice,
in v naročji lenó kakor mrtve ležé
tvoje drobne, otroške ročice.

Kakšna trudno bolest v teh snih očéh
na teh ustnicah tenkih, prosojnih;
ko je slikal prešestnico Ticijan,
gledal tebe je v sanjah opojnih.

Na obrazu trepeče kot lunin žar
greha, strasti poslednja krasota,
in trpljenja. kesanja zaduhla noč
iz uvelega diha života.

In srcé se mi širi, okó strmí —
kakor plašč te kraljevski ovíja
veličanstvo pregrehe, propalosti kras.
tvoje duše temnà tragedija . . .

»Kaj ti pride na misel, ne bledi takó!
Tjà poglej, kako stikajo glave!
Za trenotek obrni se malo v stran
pa naroči mi čašo kave . . .«

* * *

In dviga in širi se vroče obzorje,
na nebu razpaljenem solnce gorí,
vsa zemlja potaplja se v démantno morje,
v polspanju, utrujena v prahu leží.
Tam daleč ječí preperelo drevje,
kot gole, košcene roké
razpenja in krči temno vejevje.
V oči skelí zrak težak in suh,
na pr-a pada opojni duh
razpalih krvavih rož.

To je tempelj njen, jaz klečim pred njó.
Kipi in trepeče ji belo teló,
prozorna meglà je po udih razlita,
pretkana s kristali od solnčnega svita;
na polne ramé
valijo mogočnó se črni lasjé,
in njeno okó, poželjivo in mokro
bleščí se kot brušen nož.

In v dušo kipečo in v srca dnò
sesá se mi njeno pohotno okó;
v bolestnem razkošju teló mi trepeče,
v objem se mi dvigajo roke drhteče . . .
Glej v prahu nesvesten kleči pred teboj
in ljubi in moli te suženj tvoj —
Venus, Venus!

* * *

Ne vstajaj, ne vstajaj, ne glej me takó!
Pod poljubi ti ustna drhtijo,
v mojih rokah trepeče ti belo teló,
od groze ti lica bledijo —
ti ljubica moja, čemú te strah?
Čemú se ozira tvoj pógled plah
nemirno na duri, na okna?

Po veži odmeva neznan korak
ob pozni, polnočni uri;
pred oknom se ziblje črno drevó,
na steklo deževne kaplje bijó,
v viharju se stresajo duri . . .

Ne boj se, ne vstajaj! Nikogar ni . . .
Otrok tvoj v zíbelki mirno spi,
tvoj mož sedi v krčmi in pije.

Španska romanca.

Anica, če ti je dolgčas
daj mi v roko mandolino
in zapojem ti romanco
iz prelepih davnih časov.

Iz prelepih onih krajev,
kjer na mavriških balkonih
donne blede, črnooke,
o ljubezni sanjajo.

Vse nebó se je topilo
v mesečini in no drevje,
na šumeče, temno listje
padali so démanti.

Tam v aleji v ravni vrsti
stala debla so visoka
kakor črni jezuitje
pod zelenim baldahinom;

a ob poti rože tihe
čakale so hladne rose
in odpirale so plašno
svoje čiste kelihe . . .

Don Juan in donna Ana
sta hodila po aleji,
v srcu žalost neizmerno,
vroče solze na obrazu.

»Duša moja, glej, že vstaja
tiha zora na izhodu,
hladno jutro diha v zraku,
zadnje jutro moje sreče.

Le še enkrat me poljubi.
noč in smrt bo zdaj pred mano-
kamor stopi moja noga,
bo venela rosna trava . . .«

In ljubeče okrog vrata
položila mu je roko,
a tam v parku bolni slavec
je zaplakal tisti čas.

»Ah ostani še trenotek
ti moj dragi; kaj je meni,
kaj je meni to življenje
brez poljubov tvojih gorkih?

Kadar bom pri oknu stala,
Gledala za tabo, dragi —
obledela, ah, bo zora
od bridkosti v mojém srcu...

Solnce se je dvignilo;
in v tem hipu je uzdrhtelo
rosno listje v tihem smehu,
zasmejale so se rože

ob aleji, in od smeha,
od neskončne veselosti
so se tresli jezuitje
pod zelenim baldahinom;

svetle solze na obrazu
gledala sta si v oči
in smejala sta se glasno
don Juan i donna Ana . . .

Zora vstaja na izhodu —
Anica, podaj mi róko
in obriši solzno lice,
smejva se kot onadvá.

Sulamit.

Kakó blešči se morje to
v demantih in kristalih,
kakó pohotno ziblje se
v razkošnih mehkih valih.

V tem burnem plesu od strastí
telesa trepetajo,
kroz belih udov kot meglé
tančice plapolajo.

Iz zlatnih harp takó sladkó
vró pesni koprneče
in srce plaka in drhtí
od žalosti, od sreče.

Visoko duša nad zemljó
svobodna, srečna plove,
kot na perotih dviga se
do néba, do Jehove . . .

Ob belo róko Salomon
opira trudno glavo,
na čelu mu leží oblak,
okó strmi v daljavo.

Na mehki udje mladih žen —
sestradana, drhteča
tele a tam pred njim stojé,
proseča in grozeča.

Brezupno k njemu dvigajo
koščene, vele rôke,
umirajoč strmijo vanj
oči temné, globoke.

In zlatne strune pojejo
mrtvaško melodijo —
poslednji vzdihi sužnjih prs
nocoj iz njih zvenijo . . .

Ob belo róko Salomon
opira trudno glavo,
na čelu mu leží oblak,
okó strmi v daljavo . . .

In mehko, plašno k njemu se
gorkó teló privije,
in sladek balzam v težko kri
tedaj se mu izlije.

»Zakaj ti je okó temnó
in duša nevesela?
Zakaj ti bleda žalost je
nocoj srcé objela?

Ljubezen tvoja že mrjè,
še komaj porojena —
kaj hočem jaz brez nje, povej,
nesrečna, zapuščena?«

Nelepe sanje, ljubica,
poslal mi je Jehova —
zakaj, to sam on vé, modrost
velika je njegova.

O, nagni k meni, Sulamit,
prebele prsi svoje —
pogine naj ves Izrael,
ti si kraljevstvo moje!

Oton Župančić.

(* 1878.)

Hi!

Skozi zlato jutro žvižga bič . . .
Jaz in teta peljeva se k maši
skozi zlato jutro . . . Hi!

Aj, ti ljubica, ti dušica!
veš, kaj sva se včeraj domenila?
Sveto mašo bova zamudila
jaz in ti,
pa ljubila bova se pri čaši:
»Pij!«
Hihihi!

Ej, kako lepo je biti mlad,
pa peljati k maši se s tetó,
pa imeti v srcu polno nad
in grehóv vse polno, a kesanja nič!
Skozi zlato jutro žvižga bič . . .

Oranža.

Pala je, pala
zlata oranža
deklici v krilo.

Kdo pa zagnal je
zlato oranžo
deklici v krilo?

Prsti njegovi
živo žareči
lahno drhté
pred njenimi očci.

»Ah ti porednež!«
Kratko borenje —
in iz naročja
so zakotali
zlata oranža
po tleh . . .

Prva pomlad.

Ej, mačice! Kdaj pa ste splezale
tak naglo na vrbinje?
Ni dolgo še, kar v inje
zavite so veje iztezale
se v mraz.

Pa kdaj si, glog, si cvetja nabral?
Kot iz snežink posneto
je v bele čipke spето —
kaj res že kučmo z glave dal
je čas?

Pa, deklice, kaj je dehnilo v vas?
Kaj vam oči je vnelo,
kaj v nedrih vam vzbrstelo?
— Psť! To se ne pove pri nas
v obraz.

Doma.

Prišel sem domov,
pod rodni krov:
kod vejice zlate
nad mano visijo
spomini minolih let —
glej, zate zorijo
ti sočni sadovi,
glej, tebi vrtovi
pognali so cvet!

Tam za njivami,
tam za brezami
zdaj se skriva mi,
zdaj izteza mi
roke v objem, sprejem
moja mladost-radost . . .
In nihče ne ve
za tajno skrivnost,
le breze srebrene
in senčice črne
pod tihi večer,
a one molče —
ah sam, čisto sam
jaz devojko imam . . .

To je sèn, to je laž!
Tuj sem prišel v očev stan.
Temnooka — zbogom — nezvesta!
Brez zarje blesteče ugasnil je dan,
in moj dom je brezkončna cesta . . .

Vizija.

Nebo je bilo polno mrtvih solnc . . .
Kot lampijoni, ki v njih kri gori,
nalahno se zibanje nad obzorjem
krožila so in se natiho trla.

Ves svet je bil kot skalnat hrib okrogel,
na vrbu hriba stal je križ teman,
široko črne roke stezajoč
v mrtvó žarenje mrtvih solnc.

Zakaj so se roke tako razpele?
Da blagoslavljajo ali grozé?

A tresél se je črni les visoki,
in videl sem: tam trga se življenje
od tega lesa, siloma se trga
duh od telesa in ne more stran.

In kot da vstal v vsemirju je vihar,
bilí so vse hitreji krogi solnc,
vse ožji, bližji, in vse bolj krvavi.

In pokale so prsi gluhim skalam,
da so rodile tisočletnice
in bruhale na dan po cele vojske
njih, ki so spali smrtni sen po njimi.

Tam vídel sem vlačugo Babilonko,
zavriskala je — živa zarja — v svet;
kot oni dan, ko si ga je nadela,
blestel se dragoceni je nakit
na golih udih, v prešuštvo vabečih;
v kobilje razuzdanem smehu nje
se greh je rogal in krvi naslada
žehtela je od vročega mesa.
V vrtincu burnoblaznem pa za njó
kentavri kuštravi, pijani pani,
junaki, polbogovi davnih dni,
in David kralj, izvoljenec gospodov,
in modri Salomon in Cezarji
v škrlat ogrnjeni, bršljan nad čelom;
menihi trgali so raševino
s tèles, tiare z glav maziljenih
so padale pred njene noge v prah.
In bil je krik in vriski in cviljenje,
kipeč naval razburkanih strasti;
in sama harpa, ki pred Višnjim poje
prebirana od kerubinskih rok,
našla je glas, ušesu všeč vlačuge.
In videl sem jih, ki sem živel z njimi,
ki lilijo nosili so pred svetom —
e, brate, kje je tvoja lilija?
I tvoji prsti k njej trepečejo?
In njo sem videl, ki sem dal ji dušo:
metulj se bil bi zmotil in priletel
ji na oko, tako je bilo roža
v dneh, ko ljubezen cvèla je iz njega;
najbolj sem videl njo. (Oko, si motno?
Bolesti išči svoje — noč bo dan
in kamen bo kristal). V nje grob sem videl,
v mrak skozi kamen kakor v roževino
mi šel je pogled: spodaj je ležala
objeta z njim; ha, in tako sta vstala,
z rokami preko ram, teles prižetih
hitela s tropom sta v omami slepi,
in njiju smeh zvenel je preko vsega.

Okoli križa je besnelo kolo,
po nebu kolo poblaznelih solnc,
in Babilonka je stopila predenj,
ponudila bohotno mu telo.

Od studa mi okamenel obraz,
ozrl sem se na križ, ki se je zibal,
z očmi ujel oči umirajoče. —

»Zakaj, povej, si se razpeti dal?«
sem prašal ga s sovražnimi očmi,
on mi z ljubečimi je odgovoril —
in pal sem v nič pred njim.

*

Prebujenje.

Čuj minute!
Trdó
kakor kaplje srebrne
skozi temine črne
minute noči prečute
bijo.

Tam krožijo solnca in merijo čas,
večno mirna,
brezobzirna
noč in dan teko preko nas.

Mi pa pod njimi se bijemo, vijemo,
sijemo, gasnemo,
škodimo, hasnimo,
v kupe medu in otrova si lijemo,
prostor vesoljni z željami prepletamo,
večnost v trenotek begoten ugnetamo,
z duhom za zadnjimi zvezdami grabimo,
grozo izzivamo, v dušo jo vabimo,
vriskamo, jočemo —
hočemo, hočemo.

Hišo sedanjosti so le šotori,
mi potujoča samo karavana,
ali nad našimi poti prižgana
fata morgana —
gôri, varljivka — resnica nam, gôri!
Kaži nam mesta v cvetoči pokrajini,
kupol kipenje v solnc skritih sijajini;
nam za obzorjem še solnca so tista
mlada vsa, čista,

le hrepenenja se stolpi so vzpeli,
z njihovim svitom glavé si odeli,
in njih zvonenje vihra čez višave,
kot bi iz lin se jim vile zastave,
zlate zastave iz zlatih lin.
Kogar zvonenje to k sebi zavabi,
v blaženi hitel za njim bo pozabi
skozi zadušne mrakove globin.

Dvigni srcé, kdor pomišljaš si v tropi,
pa ga v žarenje visoko potopi:
vedel ne boš več, da bilo presunjeno
kdaj od krivice je kruto;
naj je ponižano, naj je oskrunjeno —
z zlátom nebá bo obsuto.
Jezik se tvoj je zapletal jecljaje?
Zdaj bo modrosti globoke znanik,
roka bo rušila tesne pregraje,
duh se bo prašal: Kje mi je mejnik?
Kje so prepadi, da nisem pogreznil se vanje;
da jim izderem zadnjo skrivnost?
Kje so višine, da nisem povzpel se nanje,
da jim poberem najslajšo sladkost?
V ktere pustinje še niso prodrli mi glasi?
Kje je tujina tak daljna, da nisem ji gost?

Tvoje življenje bilo je pozabljeno,
neizrabljeno
ginilo v glôbel kot voda na Krasi —
zažuborelo bo, v solncu blestelo,
sebe in brod bo neselo zibalo,
bodro do morja potí bo iskalo:
tam — kot borila bi se za obzorje
širom brez konca razlita
nebes in morje
večnosti dve, ki nasprot si strmíta . .

Padajte zdaj, minute
noči prečute
trdó
na srce moje!
Vzbudile ste ga iz sanj,
in kakor vi padate nanj,
krepkó
zdaj več ne trepeče, le poje . . .

Nočni psalem.

Zvezde hite čez visoko polnoč
tihe, zlate;
škoda zate,
duh, kam blodiš obupujoč?

Ptič prešumèl je plaho gaj
do družice;
tam – cvetlice:
vonj in šepet je obkrožil ves kraj.

Pošlji še enkrat k zvezdam oko:
svetla cesta
v bajna mesta,
duš tam hrepenenja pojo.

Slušaj navzdol: rodovi dreves,
od obzorja
daljna morja
zlagajo himno nižin do nebes

Kakor iz školjke motnjava glasov:
dih skrivnosti —
ni radosti,
ni bolečine, a polno je snòv.

Sredi vsegà razprostri peroti
kot dve zarji,
in v viharji
harpa boš, ki jo prebira Gospod.

Epilog.

Kadar dvigne labod
blestečo perot,
nad ribnikom v gaju večer se zasveti —
kot da plamen se bel
med valovi je vnel
in ugasnil, še predno je mogel goreti.
In tako
tiho, duša —
kaj tvoj spev?
Kdo ga sluša?
Komu mar njegov odmev?
Pod peroti skrij svoj soj,
stisni v prsi melodijo,
naj strasti globoko spijo,
naj bo mir in mrak s tebój.
Bodi sama: kakor luna
isprašuje svoj obraz:
sredi nočnega tomuna
»Kdo si ti in kdo sem jaz?«
Bodi nema: jaz in ti
govoriva brez besed.
Bodi slepa: brez oči

nama sije zlati sled
tihih cest do božjih mest —
tam je sanja vsa bolest.
Glej — vesoljstvo spodaj kroži —
vse, kar vriska tam, kar toži,
se v akord zamolkel spaja,
kakor jarka luč prehaja
ublažena skoz zavese:
tam se duši duša trese
in neslišna melodija
se iz nje svetló izvija
in spiralo svojo vpleta
v harmonijo vsega sveta . . .

A kaj dviga labod
blestečo perot?
Prenesti ne more sam svojega soja.
In jaz in moj žar?
Suj bliske, vihar!
Molče izgorela duša bi moja . . .

Tih, tih je kraj.

Tih, tih je kraj, sam v sebi zaokrožen:
dve svetli obli, jezero, nebó,
oklepata kot školjka dragocena
svoj biser, svet.

Glej mesec: ni ga še, a že je vrgel
v vodó srebrno mrežo preko smrek;
zvezde lovi; a komajda prileze,
da bi pregledal plen, že v lastne mreže
je sam ujet.

Ti zreš v nebo? — V nebo; pravkar je padel
utrinek zlat.

Jaz sem ga videl v jezeru: navzgor,
do brata svojega se je pognàl,
in tvoj ni pal, le poletèl je doli
do brata brat . . .

Slap.

Sredi samotnih sten
v pajčolanih pen
slap pada, pada, pada.

Sonce nad šumom mavrice spleta,
ptica meglice pršeče preleta,
stresa dragulje s peroti;
prišel po daljni sem poti
preko strmin in čez loge,
z mano nevestica mlada,
pa sva oba kot zakleta,
vklenjena v biserne kroge:
venomer
slap pada, pada, pada.

Tiho večer
nad sanjajočim se jezerom boči,
najme misli prepletene
v božjem počivajo naročji;
kar se skloni z glavó do mene:
»Tam pa sam
sredi samotnih sten
v pajčolanih pen
slap pada, pada, pada . . .«

Troje oken pred vsemi noč,
mrka, stroga straža, stoji;
poleg možá vsa vroča leži,
v spanju ga objemajoč,
v snu zamrmrá iznenada:
»Joj, tam sam
slap pada, pada, pada!«

Koliko let še? Šli so pred nami
bratje in sestre nepovratno pot;
tihi, skrivnostni tisti so hrami,
tih, kot gluh je njihov rod,
ali jih mami, ali jih dráami,
ko tam sam
sredi samotnih sten
v pajčolanih pen
slap pada, pada, pada? . . .

Vihar.

Veter gre,
orje in rije po jezeru mračnem,
moti in meša po nebu temačnem,
zganja meglé in oblake na ples.
Plane v les,
stresa hraste, vije bore,
vzbuni šum od gore do gore,
pa ga vrtinči z zemljé do nebes.
Dvigne divje race iz ločja
v loku zaveje jih do pobočja
v loku jih vseje spet nazaj . . .

Na škripajoči verandi smo stali,
za roké se z deklèti držali,
bledi gledali zmédeni kraj:
le labod, samotni ptič,
mirno prevaža, kot da ni nič,
po valovih svoj beli sjaj.
Vonj tvojih las je kot rože sladak . . .

Zvon je zaječal, zvon na oblæk;
veter raztrgal mu je prošnjó,
vrgel jo v mrak,
razbìl ob goró;
obnemogal zvok je vsak,
grom gospodari v žrêlu prostorja,
bliski pletó kolobar krog obzirja,
sipljejo grozo gorečo na cerkev in hram.

Spodaj na cesti — odkod in kam?
pride, izgine — deséti brat.
Veter se mu je v plašč lovil
ko je tam za jelovlje zavil
v hudi uri prečudni svat . . .

Na škripajoči verandi smo stali,
za roké se z dekleti držali,
bledi gledali zmédeni kraj:
le labod, samotni ptič,
mirno prevažo, kot da ni nič,
po valovih svoj beli sijaj . . .
Ali vonj tvojih las je kot pêlin grenák. . .

Žebljarska.

Od štirih do ene,
od štirih do ene
so zarje rumene,
so trate zelene,
od štirih do ene
vodà nam kolesa, mehove nam žene,
nad nakli smo sključeni;
vsi, fantje, možjé in dekleta in žene
od štirih do ene
že vsi smo izmučeni:
vodà nam kolesa, mehove nam žene,
od štirih do ene,
od štirih do ene.

Pol treh, pol treh —
spet puha nam meh!
Zareči žeblji so nam v očeh,
do osmih zvečer žebljì, žebljì v očeh.
Od štirih do ene
vodà nam kolesa, mehove nam žene,
do osmih od treh
žareči žebljì, žebljì v očeh . . .

Smo jih v polje sejali?
Po polju naši žebljì cveté;
poglej v nebó:
vanj smo jih kovali
od štirih do ene, do osmih od treh,
da nam bodo tudi ponoči v očeh . . .

Pa ondan sem pred zrcalom postál:
o, kakor da sem po sebi kovál!
O, kakor da delam ves božji dan greh
od štirih do ene, do osmih od treh!

Od štirih do ene,
od štirih do ene
vodà nam kolesa, mehove nam žene,
do osmih od treh
žareči žebljì, žebljì v očeh . . .

Otroci molijo.

Oče naš . . .
Če bi ti res bil oče naš,
zdaj bi raztrgal svoje dlani,
s križa bi se snel,
da bi otroke uboge objel,
Oče naš . . .

Oče naš —
on je ob Visli ali ob Drini,
saj samí ne vemo, kje,
on ima prestreljeno srce,
on ima prebodene roke,
pa nas objema čez vse goré —
oče naš!

Zelena čelada.

Nekóga sem videl z zeleno čelado,
z lasmi kakor vihra goreča pod njo,
brez sedla je jahal in stegno mu mlado
stiskalo iz konja je pene s krvjo.

Oči iz duplin so kipele mu vroče,
iz grla hripavega trgal je glas:
Vse ure so bile . . . in nihče še noče,
a odprto je morje in votel je kras . . .

Ustavil konja je sredi ravnice,
na grivo naslonil glavó mu za hip,
vzravnàl se, razširil drhteče nosnice,
in kot da posluša daljin utrip.

Od juga so sape vse vlažne, vse slane . . .
Si srknil kdaj sebe okusil, svoj duh?
Si sklonil kedaj se nad bratove rane?
In v tebi sok je še vedno suh?

Kaj ni šel glas od koče do koče:
Odprto je morje in votel je kras!?
Niso ure odbile? . . . A nihče še noče,
čez mrtvo zemljo jezdi spas . . .

In treščil ob tla je zeleno čelado,
razjahal je konja, v polje ga pognal,
z rokami prijel se za čelo je mlado,
preklel je nebo, na zemljo pal . . .

Dragotin Kette.

(1876—1899.)

Metuljček.

Nad travnikom cvetnim ob reki šumeči
metuljček mlad leta
od cveta do cveta
in srka med sladki, dišeči.
In krilca razgrinja
in zopet zjedinja
kot mavrica tam na obzorju,
kot biserna školjka ob morju
metuljček se naš izpreminja . . .
O lepi, o srečni metuljček . . .
Ah, škoda, res škoda ga! Onkraj valov
po kamnati strugi šumečih
zagledal je drugih in lepših cvetov,
na pisani loki cvetečih.
Ne more se revež premagati več,
in krilci razpnè in odplove
od kraja prelepega, rodnega preč
čez hitre, dreveče valove.
V poljane le gleda, ki vabijo ga,
a mokri valovi drevijo,
drevijo, vjemó, ah, zagrabijo ga . . .
Adijo, metuljček, adijo!
Čemu si pač sreče v tujini iskal,
zakaj nisi rajši v domovju ostal,
v poljani ostal sredi zélenih trat . . .
Tako si pa vtonil tak lep in tak mlad! . . .

Zimska romanca.

O dedek naš, povej, povej,
kako pa je biló potlej?

Oči vanj vsi uprli so,
za drugo vse umrli so.

In gledala je deca vanj,
a gledala ni Metka vanj.

Nje bajka ni zanimala,
tam z glavico je kimala.

A dedek puhal dim — tako —
in pravil pravljico lepó:

»Tam sred lesa zapuščen kraj,
tam stal je grad zaklet nekdaj.

Tam spala je že tisoč let
kraljičina kot rajski cvet.

A nihče v lozo ni prišel,
da bi prelepo spet otel.

Pa v gozdu izgúbil kralj se mlad
in prišel je pred beli grad.

In v grad se kralj izgubil je,
kraljičino poljubil je.

In glej — vzbudila se takoj
za ženko kralj jo vzel s seboj«.

Vsi bajko so poslušali,
premagati se skušali.

Le Metke ni zanimala,
tam z glavico je kimala.

Pa stopim k lepi Metki jaz
in jo poljubim na obraz.

»Nič se, kraljičina, ne boj!
Jaz kralj sem in rešitelj tvoj!«

To je debélo gledala,
par gorkih mi povedala.

Pa kaj — če pógled jezen je,
ko v srcu le ljubezen je.

Misli starčeve.

Tihi gaj, mrtvi gaj
že nič več ne šumí . . .
Le še malokedaj
skozenj ptička leti;
le še malokedaj
lep spomin se vzbudi . . .
Kako smo ljubili, živeli!
Tudi tebe, gajek boróvi,
tudi tebe so danes odeli
snegovi . . .

Zapuščeni.

Še lani sva ljubila se,
a letos omožila se
je ljubica mojà.
In še je zima in še ni rož,
pa že pride k meni njen lepi mož.
Ej, lepi mož, lepa gospa!
»Preljubi moj, predragi moj,
moja ženka bo porodila nocoj!«
In tako je dejal repeč:
»Naredi mi zibko pisano,
na jedno stran rožo narisano,
na drugo pa nagelj rudeč,
da bo zibala, da bo sanjala,
z nogo da bo zibko poganjala
in aja-tutajala«.
In delam zibko pisano,
na jedno stran rožo narisano,
na drugo pa nagelj rudeč;
da bo zibala, da bo sanjala,
z nogo da bo zibko poganjala
in aja-tutajala.
Že delam jo tri dni, tri noči,
pri mojem srcu zdravja ni,
ah, kakor da vidim, se mi zdi,
pred sabo črno krsto tu,
vse svoje želje, vse nade na dnu,
vse svoje srečne dni . . .

Na trgu.

Noč trudna
molči,
nezamudna
beži
črez mestni trg luna sanjava.
Vse v mraku
mirnó,
na vodnjaku
samó
tih veterc z vodoj poigrava.

Vodice
šumé
in rosice
pršé
brez konca v broneno kotanjo,
brezdanj je
ta vir,
šepetanje,
nemir
brezkončna, kot misli so nanjo.

Pa blizi
ni cest,
ah v Elizij,
do zvezd
ne morete kaplje šumeče.
In smele
želje
do Angéle
mojé
hitite zaman hrepeneče . . .

Noč trudna
molči,
nezamudna
beži
črez mestni trg luna sanjava,
in ruši
pokoj
moji duši
nocoj;
brezskrbno pa ljubica spava.

Šumi les . . .

Šumi les. Greva
po senčnih potéh
molčiva, brblja
pa sinica vrhéh:
Fuj, fuj, cicifuj.

Šumi les . . . In jaz
zavriskam glasnó.
In skrije obraz,
jo poljubim sladko . . .
Fuj, fuj, cicifuj.

Kraj tihe vasi,
Marijo zvoni.
Marija molči . . .
V mojem srcu žgoli:
Fuj, fuj, cicifuj.

Bo kmalu zvonil,
zvonil bo zaman,
ah, zaman bo glasil:
Fuj, fuj, cicicifuj . . .

Adrija.

I.

O Adrija, kako naj te objame,
kako te naj poljubi pogled moj!
Ti si ko deva, ki si venec sname
na dan poročni z dražestnoj rokój.

Kakor se ženinu oko zavzame,
ko je zagledala nežno pred seboj:
tako si, Adrija, razlila name
raskošij svojih pisani nebroj.

A več, ko svetlih je zvezdic na nebi
in več ko ladij jadrnic na tebi,
morjé, ti v srcu želj rodilo si.

O srce, kaj si morje mi postalo,
da bodeš nove želje pokopalo,
ko nekdaj stare potopilo si? . . .

Zimska idila.

Proti cerkvi veseli mi svatje gredó
po snegu, po snegu v svečani;
nevestica ima že sivo glavó,
a ženin kožuh s tulipani.

In v cerkvi zagodejo šolski gospod
okrogle, pa v durih, ne v molih.
Dekletca so mlada poskrila se v kot,
v cerkvenih se kihajo stolih.

Tam zunaj je zima, aj, zimica pač,
pa vendarle solnčece greje!
Potok se hahljá, ker ne more drugač,
poredno se vetrček smeje.

Pa kaj, da se ne bi smejal pač sladkó
potoček in veterc s farani,
ko ima nevesta že sivó glavó,
a ženim kožuh s tulipani!

Gazela.

Pa zelene brstiče poganja
vsaka vejica kostanja.
In poljubi jih solnce jedenkrat,
pa privabi že listke zelene;
in poljubi jih solnce drugikrat,
sredi listkov že cvetje požene;
in poljubi jih solnce tretjikrat,
ah, že je omamilo mene.

Na molu San Carlo.

I.

Na tisoče let, vsaki dan
hitiš črez visoko obočje
k nižinam obzorja
v mehko naročje
vesoljnega morja,
solnce nebeško!

Poslušaš na tisoče let
lahne govorice
in zreš neprestano
v mokre zenice
ti strastno in vdano
drhteče neveste.

Kako bi žarelo ti
v samotah neskončne praznine,
kako bi živelo ti?
ko jaz, ki mi gine
mladost nevesela
brez ljubice drage?

Kaj ne, da bi dalo ti
življenje večno kaj rado
za jedno družico,
nebeško zvezdico,
za jeden trenotek?

Josip Aleksandrov-Murn.

(1879—1901.)

Ko dobrave se mračé.

Ko dobrave se mračé,
k meni spo glasovi tihi
kakor tožbe tajni vzdihi
src, ki v žalosti živé.

Mir, ah, lega na zemljó,
meni ni ga moč dobiti,
ni mogoče potopiti
duše v spanje mi sladkó.

Tihi, polunočni čas,
trepetanja zvezd v višavi!
glas vpijočega v puščavi,
trs samotni to sem jaz.

Pridite, nevihte ve,
pridi, burno ti življenje,
pridi, šumno koprnenje,
in prevpijte mi srce!

Jasnih, jasnih, solnčnih dni,
polnih borb, polnih ječanja!
Tiho, tiho dalje sanja
noč z bleščečimi očmí.

Pesem.

Kakor roža na poljani
vsa mi v svatovskem bleščiš,
ali greš mi v svate, dékle,
ali sama se možiš?

Oj, ti dékle, dékle moje,
nagelj poljski že cvetè,
rastejo že rdeče rože,
od željá srce mi mrè.

Oj, ti dékle, dékle moje,
pojdi, pojdi za menoj,
kakor veter z drobno travo
jaz igral bi se s teboj!

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
БЕОГРАД

Pesem o ajdi.

Kakor bela grud
gorka od krvi,
mlade radosti
v cvetju ajda diši.

Že vsa polna medu
zacvetela je,
pala k nogam ko v snu
ji čibela je!

Grud prostrana jo
napojila je,
z božjo pomočjo
vase skrila je.

Zdaj stoji, diši,
na daljave blešči,
ko golub mi upira
v svet rdeče oči.

Kadar klas šumi,
kmet počije še,
kadar ajda diši,
ji odkrije se!

Plača za ves trud
z medom kdo, s krvjo?
ktera druga grud
nežna je tako?

Ah, že skoro bo prišla
mrzla in hladnà -
na ves svet
legla je čarovnica.

Tu je jesen, in mi se ženimo.

Tu je jesen, in mi se ženimo
prepevajoč,
hej, ženimo se, ne naženimo
ne dan, ne noč!

Glej, blagoslovil nas, dež, volčji mraz
poslal nam Bog
in kratek dan in tmò in noč natò
ko kozji rog.

Pa kaj, zakaj ti treba je zvezdé,
saj ti gorí
in prva zvezda, druga, tretja še
lepo blešči —

Oj, ljubica, oj, deklica, zakaj,
zakaj medliš?
ko vitki trs na sred vodé
tako drhtiš.

In cvetki dve, oj, zmrzujoč obé,
so ti oči
in sèm čez plan, čez studeno ravan
se mi mudi!

Jesen, jesen, ti lepi, bajni čas,
ne zveni mi!
mladost, mladost, ne hodi iz srca,
zeleni mi!

Večer.

To mehko ono je zvonjenje
iz tihih, nepoznatih dálj —
Molk, kes in gorko hrepenenje,
da nikdar bi vas ne poznàl!

Srce molči in pričakuje,
a ni stopinje od nikjér;
zamisli se in po nečem žaluje
ves dolgi, samski mi večer.

Romanca.

S cvetlicami, zavesami zastrto
na cesto okno je napol odprto,
a v sobi tih kraljuje mir, globok
sred teških vonjev, perzijskih preprog.
Vsak šum zamrè tu, ropot vsak,
tišina smrtna, smrtni mrak. —
Svetilka zlata le blešči lahno,
blešči opalnobelo njeno dno,
pri mizi pa kot izgubljena v stvar
sedi na stolu žrtev lask, prevar,
pred sé upira pógled svoj meglen,
obup tovariš zli je njen . . .
Dà, pride sodba, pride črni dan . . .
sladak je greh, ko peklo sad strašan . . .
Čuj . . . tiho, tiho . . ., nekdo plaka —
V hip ustala je . . . kdo zunaj, kdo koraka . . .?
Vse tiho . . . ura le tik-taka,
Srcé je, soba polna mraka . . .

Silvin Sardenko.

(* 1876.)

Kdo je zahteval slovo?

Kdo je zahteval slovo
najino — ti ali jaz,
ljubljena moja mladost?

Skup sva hodila do meje,
kjer se končajo gredice,
kjer se nerodne stezice
vijejo v polje samotno.
Z mehko si segla ročico
v mojo tresočo desnico,
z mirnim si segla pozdravom
v moje nemirno srce . . .

Kakor utrujena ptica
vračala si se od mene
in med gomile zelene
tamkaj pri cerkvi šentjurski
večno si legla počivat . . .
Jaz pa sem hitel zakrivat,
kar mi je šlo čez obraz . . .

Kdo je zahteval slovo
najino — ti ali jaz,
ljubljena moja mladost?

Nagelj.

— Sveti solnce jutranje,
v okno moje sveti!
Kaj da brhki nagelj moj
noče več cveteti?

Morebiti branijo
sapice mu sitne?
Morebiti zemljice
nima rodovitne?

Morebiti žarkov ni,
gorkih kakor lani?
Ali zvezdnata ga noč
z roso več ne hrani?

— — O, ne misli, deklica,
da cveteti noče,
saj ne more dvigniti
glavice cvetoče:

Ko negdo se vsak večer
kakor tat po prstih
bliža mu in bòža ga
po zelenih brstih.

In z očmi mu žejnimi
nežni vonj izpiva . . .
Mladi cvet se ga boji
pa se varno skriva — —

Z rožnega trga.

Na rožni trg je s šopkom šla
Emilija
in sredi rož je sevala
kot lilija.

In kdor je bil dovolj sladak,
dovolj lokav,
dekletce mu je dalo cvet
in vso ljubav . . .

In temu dva in temu tri
in komu pet cvetov,
na večer pa je žalostna
odšla domov.

Z gredice so zagledale
jo lilije,
pa niso je poznale več
Emilije.

Deklica s črešnjami.

Ob voglu jasne vile
sloni s prosečimi očmi,
na roki jerbas črešenj.
A kupcev ni.

Zbog rožnih usten njenih
ozre se marsikdo po njej,
in drzno misel misli.
In gre naprej.

Po tesnih potih mestnih
jesen se skriva kakor tat,
kako prerano v srcu
zamre pomlad.

Prelepe črešnje tvoje,
obraz še lepši črešnjev tvoj.
Le beži, dete zalo!
In Bog s teboj!

Vida Jerajeva.

(* 1875.)

Pesem.

Zunaj na rahlo
sapica diha,
lilije v spanji drhtijo:
ključek obrnem,
sobica tiha,
in ti porečem: adijo!

Pa so vodice
temne, široke,
pa so gorice tam zunaj,
in če že pridem, ljubček, do tebe,
kak pa se vrnem domu naj?

Balada.

K jezeru prišla je
z Bogom govorit
duša zapuščena
in pokoja pit.

V parku pozlačenem
žuborel fontan,
vetrček budil je
lilije iz sanj.

Jezero je vzelo
zvezde v naročaj,
pelo in zibalo,
aja aj, aj aj.

Kaj si izgubilo,
dete moje, tod,
da te v noč privela
je samotna pot?

Bičje zašumelo,
povprašalo, kam?
Zvezde govorile:
mirno lezi k nam!

Jezero je vzelo
dušo v naročaj,
pelo in zibalo
aja aj, aj aj . . .

Pesem matere.

Oj mladost, kje vene
tvoja rožna gred,
kje umira pesem
fantov in deklet?

Za goró deveto
zvezda zagori,
kane v jasno solnce . . .
zvezda mladih dni!

Sijaj, solnce, sijaj
v okno mi in hram,
zori, zori, dete,
sad, ki ga imam!

Ziblje naj te pesem,
sladka pesèm ta:
Dala ti je mati
vročo kri srca,

dala lic ti rože,
dala prsi cvet . . .
Sijaj, solnce, sijaj
v mojo sadno gred!

Cvetko Golar.

(* 1879).

Vasovanje.

Travice šliše čez polje,
lahen dež gre na podolje,
v pas mi trdo klasje bije,
troje solnc mi v dušo sije,
kadar k devi grem, junak,
rž šumljá, zveni korak.

Pisana so gori lica,
izpod nje cinglja vodica —
Njena okna — rajske duri,
ko potrkam v tihi uri.
»Kje si hodil, fantek moj,
bliska se nebo nocoj.

»Noč ljubezni naglo mine,
hiti in se mi ne mudi,
belo se bleste blazine,
snežno plamene mi grudi,
in na njih ti zglavje bo —«
Rožni grm diši sladko.

Bela je lilija.

Bela je lilija, kelih je zlat,
deklica, pojdi z menoj svatovat!

Že zasijala prečista je zarja,
svetla ljubezen gori iz viharja.

V togi in žalosti je porojena,
sije srebrno sedaj iz plamena.

V rešnji je krvi očiščena bila,
naj bi se vekomaj tama svetila!

Deklica, z drobno objemi me roko,
pojdi z menoj na to goro visoko!

Bela je lilija, kelih je zlat,
pojdiva v angelsko poljece spat!

V ognju.

V ognju rdečem vsa žari se
svilena ti otomana,
iz škrlatnih tulipanov
kače z želi sikajo.

Sikajo, ovijajo se
rož ognjenih, rož raskošnih,
in pohotno zvija, plete
se strupeni kolobar.

V belih rokah ves gorim ti
in drhtim v opojni slasti —
naj utrgam vroči plamen,
tvojih nedri sladki cvet.

Kot bi opij v težkih valih
lil v srce mi plameneče —
trudna strast v naročju tvojem
me objela je nocoj.

Ali zunaj . . . v vročem mraku
kriki in ječanje bolno —
skozi noč sopavno, temno
črne sence blodijo . . .

Gozdna.

Žari se poletje,
in solnce hodi visoko —
sredi gostega smrečja
pot v šumo vodi globoko.

Kjer vir iz skale izvira,
in rase bršljan zeleni,
rdeči se divja roža
na obraščeni steni,

tam deklica bela
o mladi ljubezni sanja,
in bor se od daleč
kot stari svat ji priklanja.

Ognjeni cvet . . .

Ognjeni cvet iz tal gori —
slap jasnih sap z obzorja
zveni, drvi skoz mladi gaj
v šumeča žitna morja.

Kot biser-riba blisnil ptič
je v solnce nad slemeni
ozarjenih, srebrnih kril,
ovit, oblit s plameni.

Golobje sivi splavali
so belo pit meglico,
oblaki snežni trumoma
objeli so planico.

Dišeča rosa trav in rož
se v kelihih utrinja,
pri solnčni maši sredi polj
se v božjo kri spreminja.

In v zlato poldne Jezus sam
gre tiho čez ravnico
in blagoslavlja dol in plan,
mak, grozdje in pšenico.

Ljudmila Poljanec.

Narodna.

Šla je dèklica v beli halji,
v beli halji na božjo pot,
k cerkvici Sveti Trije kralji,
da si od nebà isprosi dobrot . . .

Šla je deklica z vencem na glavi,
z vencem na glavi — glasno pojoč,
pri rimski procesiji k božji slavi
bode prepevala pozno v noč . . .

Šla je deklica s svečico v roki.
Lepo pristoja ji svečka v rokàh . . .
Kakor lilija — haljica bela,
venček blesti se ko solnčni prah . . .

Moli pobožno pri svetem oltarji,
Muša jo Mati, Devica devic,
milo jo gleda v nebeški zarji,
s krono na glavi, Kraljica kraljic!

— Vrača brez venca se deklica zala
v haljici beli — brez svečke v rokàh . .
— Vse si o deklica, vse darovala! . . .
Ali nazaj te ni v srcu strah? —

Intermezzo.

IV.

In sanjala sva sredi rôž . . .
»»Ko minejo tri leta,
iz fanta ti boš mlad že mož —
jaz žena — iz dekleta!««

In sanjala sva bogvekaj!
V tem lepem rožnem maju,
en sam pogled, en sam smehljaj
in srcà se spoznajo . .

Sto cvetov vzbuja nam pomlad,
a redek je jeseni sad! —

XVI.

Mimo naju šli so svetli maji,
smehljajoče rože na vrtéh.
Mimo šla je sladka pesem v gaji,
mimo zvezde jasne šle v nočeh.

Mimo naju so hitele nade,
ljubav šla je mimo plakajoč . . .
Majev ni, ne rôž, ne pesmi mlade,
v dalji skriva se brezzvezdna noč!

XIX.

Ptice so pele
spev o ljubezni,
on jih je slušal
in jim verjel.

Rože so cvele
v slavo ljubezni,
on jih je trgal
in jim verjel. —

Hvala vam, — pevke!
Hvala vam, rože! . . .
Hvala ti — da me
nisi umél! —

Radivoj Peterlin Petruška.

Poletna slika.

Po nadoblačni
morski modrini
k svoji družini
v pristan mračni
z jadri plamtečimi,
s poljubi gorečimi
solnce se vrača.

Sredi njiv požetih
in kop neštetih
med pisano čedo
v rahli večerni zefir
v dalj nedogledno
piska na piščal pastir
pesem veselja.

Cesta buči od vozov
z žitom naloženih,
a iznad žoltih snopov,
izpod razkuštranih las
deve zagorel obraz
svetlih, žarečeh oči
se smeji.

Vojeslav Molè.

Psihe in Pan.

Šepečejo, šume dobrave črne,
poljublja gore sinje mroči dan.
V bregovih gorske rečice srebrne
tolaži solzno Psihe stari Pan.

»Če zlata zvezda se z neba utrne,
kaj je obok nebesja bolj teman?
In glej, mladost se moja nikdar več ne vrne,
a kaj moj spev, moj smeh je manj glasan?«

In gladi lase ji in se ji smeje;
in v gori ji vršijo šumne veje
in zadnjič ji vzblesti gasnoči dan.

A Psihe dvigne kot peroti ptice
blesteče roke, krije bledo lice —
Skrivaj si briše solzo stari Pan . . .

Rokoko.

Na gozdni loki zvoki vijoline:
zamišljen pol in pol smejoč duet.
Svilnati Gilsi, bele Kolombine
sred cvetja plešejo svoj menuet.

»Nocoj v srebrnem blesku mesečine«,
zašepetal ji v plesu je razgret,
»pokličejo te strune mandoline,
kjer v vrtu v noč jasni se breskvin cvet . . .«

»Nocoj —«. In roka v roki je vzdrhtela,
pahljača je zakrila purpur lic
in svilna krila vsa so zašumela.

Na loki sred vonjave in cvetlic
mladost mladost je drugo razumela,
zasnulo dvoje src je sen pravljic.

Antična maska.

Bologna.

Od vekov ji je lice vse razprano,
a v gorkih solnčnih žarkih se smeji
iz polnih rož nad marmorno fontano,

kot se smejala je nekdanje dni.
In z večnim svojim smehom prepojila
ves tihi vrt je, kot da smrti ni.

Šume nad njo skoz zrak pomladni krila
golobov, zid prepleta venec trt,
drevesa so se s cvetjem ogrnila.

Od oken tiha pesem gre skoz vrt
o sreči in ljubezni in življenju
in o bolesti, ki ima ji smrt.

A maska v svojem marmornem blestenju
iz rož smeji se kot negdanje dni
in vsa šepeče v vode žuborenju:
»Ah, poj, življenje, poj, saj smrti ni . . .«

De profundis.

O solnca, le solnca! — da mine ta mrak.
Smehljaji, vera je v njih, lesketanje, —
nad grozo kot cvetje v polnočni zrak, —
a same iz molka rastejo sanje.

Z življenjem o brezdnu ugank govori
neslišno, nemo brezupna temina,
praznota t-mne, globoke noči.
Končano Molčanje, mrtva tišina.

Igranje obupnih utripov srca
vse tiše in tiše plače, se smeje,
nad nami nekdo še blazno igra
na zadnji le struni hitro, hitreje.

Skoz tmo odmeva mrtvaški le smeh,
umolknile v grozi pesmi so naše,
razlito vino po blatnih tleh,
raztrgani venci, razbite čaše.

Iz „Sužnjevih sonetov“.

IV.

Za senco senca šli smo v pusti dan
z upehanimi, trudnimi koraki.
Krog nas jesen, nad nami jata vran,
za nami grozni, žalostni oblaki.

Počitek kratek. Top pogled čez plan:
pri križu križ — par tisoč — vsi enaki.
Kot da ves svet je njimi posejan,
molčijo v stepi križi nad junaki.

Na grob sem vsedel se in bral besede:
»Junak. Ujetnik — in pepel in prah.
Zdaj spim. In spi moj up in spi moj strah«.

Pogled je križev štel neštete grede,
roké so se zarile v grud prsti . . .
»Da bi že spalo, srce, tudi ti!«

Krasnojarsk v Sibiriji 1918.

Opomba: Na poti iz Krasnojarska v Vojenny Gorodok — tabor vojnih ujetnikov — leži pokopališče, kojer je pokopanih 10.000 vojnih ujetnikov.

III.

Veljko Petrović.

(* 1884.)

Pauk.

U noći, što živi kucnjem srca dobra,
kad pavit podleže mesečevu čaru,
niha se i nudi nečujnom bumbaru
što hitro sav nektar iz krunica pobra;

s lista jorgovana, napojena rosom
na tananom vlaknu, kô po duši cveta'
vešt se pauk spušta, sa tisuću kreta,
kô strast kad se titra s devojačkom kosom.

Siguran i mudar, oprezan i smeo,
zanesen, žurajiv u stvaranju nemom,
on strepi u borbi s nagonskim problemom,
i igra u tkanju, sa kojim je ceo.

Kô zvuke iz grla, prozračne, svilene,
on izvlači žice iz sebe i mota.
I svrši, i samog zanese lepota,
i veselo sleti u sredinu mrene.

I, kô na žarište, srcem svojim leže,
i obgrli krug svog najsitnijeg tkiva.
Trepte žice pod njim kô komađa živa
njegovih živaca, izraslih u mreže.

. . . Kaplje smola s kore napukle, bez zvuka.
Mesečina pada na mirno drveće.
Sa zracima njenim stapa se i splete
protegnuti živac pobednog pauka.

I dulje se niti, kô zrake topline;
zapinju za zvezde, vezuju sva tela.
Po njima odiše vaselena cela,
i struje kô eter u beskrajné tmine.

I kad svestan svoje stvaralačke moći,
on zatrese mrežu, tada njome krénu
žbunje, mesečinu, zvezde, vaselenu,
i postade srce očarane noći.

Ratar.

Žuljave ruke odmara na plugu.
Duboko diše, i kao da dremlje.
A vetar, ćuhom probuđene zemlje
Nadojen, trese sedu vlas mu dugu.

Pred nogama mu polegle, spokojne,
Bogate brazde, i kako ih gleda.
Kô svoja dobra i marljiva čeda,
Bezmerna nežnost obleva mu znojne

Bore, u mučnoj borbi uzorane.
On voli zemlju tu, na kojoj stoji,
Napornim radom, znojem što je gnoji,
Na kojoj svoje on tavori dane.

On sa nje klikće, s nje ga seta mori . . .
I kada seme nečujno pucketa,
Il' klasje šušti, giba se sred leta:
On to razume, to mu zemlja zbori.

I kad je tako miluje, u grudi
Nesvesno mu se tiha pesma javi:
Prosta, kô zemlja, kô različak plavi,
Sumorna, blaga, bez golemih žudi . . .

Priča umire.

Duboki grabik miruje. Sa trudi,
kao s lepeze, suza jedna kanu.
U trulom panju ušara se budi,
a u čestaru mesec nemo planu.

Stojim i čekam, da se priča javi:
— na sočnoj gljivi patuljak sa krunom
od suvog zlata na sumornoj glavi
i do pojasa s proređenom vunom.

Na mahovini tu bez koloseka
skriva se duša starih, dobrih snova.
Od košutina ona živi mleka,
a umire od seče i lovova.

I kad se sruši kruna zadnjeg debla
i crno zrno od nekuda plane,
ona će pasti ranjena, ozebla
negde u mrazu — kô posleduje lane.

Vidoviti.

Ne mogoše ga u platno ni povit',
a neutešnog sumora sen siva
neotvorene oči mu celiva:
— oh zajeca i postade vidovit

I sad preko svih voda, stepa, gora,
kroz zavese, bedeme i mandala,
on vidi svaku suzu kad je pala,
jasno, kô noću kaplju meteora.

On vidi suze i neisplakane,
iz suvog oka što na dušu kanu
da skamenjene prokrvave ranu,
i stalno bride kô olovno tane;

i srca sva, što sama sebe jedu
kô zadnji živi posle opšteg sloma,
koja u sebi nose oganj groma,
a tu, bez iskre, mrznu se u ledu;

sva, što se grče u gluhome miru,
kroz rite, oklop, i kroz zlato toka,
kroz zveket lažnih osmehovih šljoka,
on vidi bistro kô šljunak u viru.

I noć kad seda kao mukla sova
s krilima mekim povrh kule bodre,
on vidi mòru gde u lože prodre,
i besanicu, i leptire snova.

I vidi kako jedan oblak raste:
— uzdasi, čežnje, iznad crnog grada,
a jato misli, iluzija, nada
svud mrtvo pada kô po snegu laste.

. . . I svuda suze kapaju bez mere,
kô večna jesen o prozor mu tuku,
i svuda, kud on pruži svoju ruku,
krvavo voće, bolna srca bere.

Na brodu.

Petoro sedimo na krovu od broda,
Zgureni, sumorni, zlovoljni i mračni.
Zapljuskava, šumi, penuši se voda;
Kikoću oblaci, proletnji, prozračni.

Petoro sedimo: jedna seda dama,
Sa sleđenim bolom, kô drevna Meduza,
I jedna devojka, s tananim usnama,
Upalih prsiju, i usahlih suza.

A kraj njih ćutećki blenusmo u ništa
Nas tri mlada starca uvelih obraza,
Kao ukinuti cvetovi s grobišta,
Umornih pogleda, tupih, bez izraza.

. . . . Kad ukroči ona, gizdava i gorda,
U crvenu ruhu, sa crvenim štitom,
Titrao se vetrić po telu joj vitom,
Što se lelujaše kô igra akorda.

U ružičnom senu kupala je lice,
I pustila da je žudno sunce ljubi;
A kroz žedne, sočne, i drske usnice
Uporni i beli blistali se zubi.

U svoj svojoj pompi, kô carica neka,
Svesna svoje moći, ponosna i hola,
Kô dočaran sanak vremena daleka,
Stala je po sredi našeg tmurnog kola.

I kô da nam žića sva gorčina nesta,
Utrnuše stare i goruće zlosti,
I mi uzbuđeno prignusmo se s mesta,
Blagujuć' u njenoj raskošnoj mladosti.

A kad ona ode, mi još dugo po tom
Gledasmo za njome sa krova od broda;
Zaslepljeni njenom zanosnom lepotom,
I muzikom strasnom njenog gipkog hoda.

. . . Ali pljuska dalje, penuši se voda,
Kikoću oblaci, proletnji, prozračni,
A mi ostadosmo na krovu od broda,
I opet zgureni, zlovoljni, i mračni.

Proka Jovkić.

(1887 - 1915.)

Pesma riti.

Ja nisam rođen da na žrtvu palim
Sebe za zakon svojih praotaca,
Ni da se mrtvim stvarima pečalim
U kakvom tihom lugu kod ovaca.

Ja nemam smisla da živim kraj peći,
Ni svet da stvaram u lejama luka;
Ja volim život gde caruje muka
I bol i otrov i jed od svih veći.

Šta! Zar da srdžba u meni ne plane,
Kad vidim bedne, zgurene i bleđe,
I suve, crne, žuljave im dlane,
I tupe oči što samrtno glede!

Šta! Zar u meni gnev, da se ne smuti,
Kad vidim jedne gde nemoćno prose
I krvlju crni, grki lebac rose,
A drugi trunke ne imaju ćuti!

Ja nisam pesnik onih bednih ritâ
Što sramno, stidno, u prašini gmižu,
A ljudska gordost u srce im skrita.
Ne! Ja sam duša onih što se dižu!

Ja nisam porod onih koji ćute,
Pate i trpe, jer se podlo boje,
Ja sam, kô Demon, čedo borbe ljute,
I vrtlog borbe, — to je mesto moje!

Ja sam sin Greha, sin Večnoga Žida,
Potomak zmije koja masku dere
Bozima lažnim, ne priznaje neba;

Ja sam Proklestvo što blagoslov kida,
Idole ruši praotačke vere,
I traži sebi u Svetlosti hleba.

Rito! Ti gadna, niska, gnusna rito,
Zar se još nećkaš? Zar još i sad, gnilo,
Ležiš kô vojskom pregaženo žito?
Diži se slepa, okovana silo!

Šta si se tako zgurila i stisla
U strah, kô jato preplašenih ptica;
Kô da te tresu hiljade groznica,
Moć tvog života zar je tako svisla?

Ustaj već jednom! Čemu nemoć sramna?
Ta što te stidno pred silnima povi
U jaz gde ječi od okova zveka;

Ustani! Besna, vulkanski pomamna,
Digni se! Našto postelja i snovi,
Kad, eno, Sunce sja i na Rad čeka!

Milutin Bojić.

(1892–1917.)

Sonet.

Jaduju staze u večer jesenju
I modra reka ogrće se ćutom,
Leđenim srebrom, a po velu žutom
Umornog lišća dršće puhor tuge.

Mrak teško spava u hrašću i klenju
I prožima me pesmom davno snutom,
A u vazduhu pepelom posutom
Priviđa mi se odsjaj tanke duge.

Grobnički pokrov skrio je sve kute,
Samo tvoj pogled moje oči slute
I čujem smeh tvoj koga nema više,

I toplo mi je u tom predvečerju,
Dok stupa pozna jesen u paperju:
To tvoja duša šumi i miriše.

Ja znam . . .

Ja znam da imam krvi divljaka,
Što gori bolom, strašću i žudom
I plamti besom golih gorštaka
I razliva se u trenu ludom.

Ja znam zašto me noći razdraže,
Kad vreli vazduh sažiže, peče.
Znam zašto sunca oči mi traže,
I zašto krv mi jače poteče
U razdražljivo, u julsko veče.

Ja volim sunce, kad plahim žarom
Pali do kosti i žeže, gori,
Tad pijem život punim peharom,
Golih Nerejki tad hor se hori,
A strast se besna vodom vijòri.

Ja znam zašto me jesenje sure
I duge, mutne, bolesne noći
Ispune strahom, kad jugu jure
Pokisli ždrali i traže moći
Daleko negde i u samoći.

I groblje tada puno je kiše,
I mokro lišće staze prekriva,
Dok vetar mutnim poljima briše,
A iz groblja se odjek odziva,
I u fijuk se s vetrinom sliva.

Ja znam da imam krvi divljaka,
Što gori bolom, strašću i žudom
I plamti besom golih gorštaka
I razliva se u trenu ludom.

Bajka o ženi.

Ljubičastom parom diše Zemlja sàna,
Modri su čempresi sagli glave tužno,
Vrh Mrtvoga Mora krikne koja vrana,
U zlatnome bakru tone sunce južno.

Usijan se pesak beli i preliva,
Zadrev u nebesa red planina spava,
Na crvenom žalu slet ždralova sniva,
Roj mušica dršće iznad rečnih stava.

Vruć, zapuhnut mirom i muzikom boja,
Sa dosadom Čovek sav taj raskoš motri,
Leži s rov, krvav, pun dlake i znoja,
I traži u suncu da svoj odgled smotri.

Zrelost jednog dana prazna mu je sèna,
Nejasnih oblika jedno Novo čeka,
Skup raskoši, sunca, nestalno kô pena.
— I odjednom on se strašću zacereka:

Sa jelovih gora slazila je Žena.

Vetrom šibani.

Volim tvoje ude sazrele i vruće
I nemirno oko što ludošću žeže,
Volim te kad licem plane ti čeznuće,
Kad se mrkom kožom prospu ruže sveže.

Volim tvoje ruke pohotne i male,
Volim tvoje telo kad živcima cepti:
Tisuć kapi krvi lije se u vâle,
Od straha pred Novim svaki damar trepti.

Volim te i niko voleti te neće
Živcima što dršću hiljadama kapi,
Dok demonska ruka požudno nas kreće
Do pred ambis strasti što pred nama zjapi.

Čas u grču plačeš, čas jecaš očajno.
Čas se zvonko smeješ kô suludi pâni.
Ja te volim jer smo nemirni beskrajno,
Dršćući kô vali vetrinom šibâni.

Da otvorim žile hteo bih u trenu
I ti na njih usne da postaviš žudno,
I krv da mi sisaš, dok ti žudnje venu,
I, dok mrem, da topliš moje telo studno.

I tad, otrovana dahom mogâ leša,
Da me grizeš dok ti trnu udi goli,
Da kričiš dok ti se žuč krvlju komeša
I da svesno pojmiš onaj ponos holi.

Kad se divlje, ludo samo krvlju voli.

Žene.

Jato žena grobljem bluđi kradom,
Ćutke gazi, da mrtve ne vređa,
I niz žutih voštanica ređa,
Dok decembar jauče nad gradom.

Skamenjene kraj krstača, neme.
Hladno veče u srž se uvlači,
Ali malo mraz i tama znači,
Jer za njih je umrlo i vreme.

Nigde zvuka, nigde jednog kreta,
Smrzla suza niz obraz ne teče;
Ni uzdaha, da znak Živog reče:
To se grle dva zamrla sveta.

Samo vetri jednostavno cvile
Tugu, što je srce ženâ skriva.
A planina planinu doziva:
— Velike su kao što su bile!

Plava grobnica.

Stojte, galije carske! Sputajte krme moćne!
Gazite tihim hodom!
Opelo gordo držim u doba jeze noćne
Nad ovom svetom vodom!

Tu na dnu, gde školjke san umoran hvata
I na mrtve alge tresetnica pada,
Leži groblje hrabrih, leži brat do brata,
Prometeji nade, apostoli jada.

Zar ne osećate kako more miri,
Da ne ruši večni pokoj palih četa?
Iz dubokog jaza mirni dremež čili,
A umornim letom zrak meseca šeta.

To je hram tajanstva i grobnica tužna
Za ogromnog mrca, kô naš um beskrajna,
Tiha kao ponoć vrh ostrvlja južna,
Mračna kao savest hladna i očajna.

Zar ne osećate iz modrih dubina
Da pobožnost rasta vrh voda prosuta
I vazduhom igra čudna pantomina?
To velika duša pokojnikâ luta.

Stojte, galije carske! Na groblju braće moje
Zavite crnim trube.
Stražari u svečanom opelo nek otpoje
Tu, gde se vali ljube!

Jer proći će mnoga stoleća, kô pena
Što prolazi morem i umre bez znaka,
I doći će nova i velika smena,
Da dom sjaja stvara na gomili raka.

Ali ovo groblje, gde je pogrebena
Ogromna i strašna tajna epopeje,
Kolevka će biti bajke za vremena,
Gde će duh da traži svoje korifeje,

Sahranjeni tu su nekadašnji venci
I prolazna radost celog jednog roda,
Zato grob taj leži u talasa senci
Između nedra zemlje i nebeskog svoda.

Stojte, galije carske! Buktinje nek utrnu,
Veslanje umre hujno,
A kad opelo svršim, klizite u noć crnu
Pobožno i nečujno.

Jer, hoću da vlada beskrajna tišina
I da mrtvi čuju huk borbene lave,
Kako vrućim ključem krv penuša njina
U deci što klikću pod okriljem slave.

Jer tamo, daleko poprište se zari
Ovom istom krvlju što ovde počiva:
Ovde iznad oca pokoj gospodari,
Tamo iznad sina povesnica biva.

Zato hoću mira, da opelo služim
Bez reči, bez suza i uzdaha mekih,
Da miris tamjana i dah praha združim
Uz tutnjavu muklu doboša dalekih.

Stojte, galije carske! U ime svesne pošte
Klizite tihim hodom.
Opelo držim, kakvo ne vide nebo jošte
Nad ovom svetom vodom!

Neočekivani.

Slatkih usta bele odaliske,
Poigrajte vrh meka brokata,
Nek se raspu od smaragda niske . . .
Ko udara zvekirom na vrata?

Medovine daj, slugo, i vina!
Pesme, cure! Biser vam je plata,
Hoću gitar i zvuk mandolina . . .
Ko udara zvekirom na vrata?

Krši okna! Kroz prah noćnog vela
Daj mi cvasti mirte i granata:
Opija me miris mladih tela . . .
Ko udara zvekirom na vrata?

Na put neću! Ne lupajte, straže!
A do smrti još je mnogo sata,
Da me mrtvi na pijanci traže! . . .
Ko udara zvekirom na vrata?

Ako roblje muči gvožđe brava.
Znaš presudu. Ne traži Pilata!

— Gospodaru. Lazar vaskrsava:
Lazar bije zvekirom na vrata.

Janko Polić—Kamov.

(1886—1910.)

Sunce.

Kroz redove, gdje već meso gnjije
i gdje leže polomljene kosti,
gdje se patnja idijotski smiję
i gdje jezik osušiše psosti,
On ide velik kô u priči Hrist!

I zaveslao krilom laganijem
pa valovje se prosulo topline
i cjelov tislo na licima svijem,
gdje plam je gasnô sreće i vedrine —
kô Betlehemom kerubina kor!

I danas je s rasipnijeh grudi
kô zlatnu da je razasuo kosu
i ono časkom . . . izmiljiše ljudi
kô da ih zemlja od ludosti prosu —
i dah je njegov — kô Jehovin dah!

Voluptas.

Tu do žala, gdje se usna
ljetnog sunca pjenom ljubi;
tu u ljesku morske puti,
što se bludom s vrha rubi

žena plovi. Val je pljuska,
morski štipaj halje dere —
sve je bujmi, sve je pije
i ljudskih je mrlja pere.

Pa kad klone saviv ruke
o grebene tvrdih zubi,
jedan pogled po njoj pada,
što joj s visa lice ljubi.

Nakvašeno, crno platno
kožom joj se zmijski svija
i kroz njega trzaj mesa
u ružičnom dahu sija.

To je žena trudnih sisa,
što sa neba sapu traži . . .
a morski je cjelov pljuska
i grebeni nokat draži.

To je žena — s njenih kosa
kapi drhte suzna sjaja . . .
i preko nje tek će pjesnik
da drhtavim perom baja.

. . . Nijemi vapaj što se nosi
u sunčanom toplom oku —
gorki grč što tupo tvrdne
zarivši joj mlat po boku . . .

Kitty.

(O njezinoj udaji).

I.

Turobno lepŕše glasi — kô oblak kudrav u mraku,
kad zapad gori u strasti i uzdah krvi ga kida —
nose mi turobne vijesti: »Zamisli Kitty u braku
i tvoje će lebdjeti želje kô kraci Vječnoga Žida«.

Vjenča se, turobni glase! Vjenča se prvom o traku
proljeti nove i kraće — prvom tonuću stida. —
Vjenča se, turobni glase! Pozdravljam buduću raku:
tvrdoću mladosti ženske u raspad gliba i žida.

Pođi pred oltar... a onda... u hladne plahte kreveca...
a onda... spremati ručak... a onda dojiti čedo
i đavlom nazovi uzdah, što dužnost katkad presijeca.

A ja ću spominjat' prošlost, kada sam na tebe gledô
zanosno dižući prijetnje na ruke Vječnog Mesara:
Ovo je lijepost kô piće — kô pjesnik za se izgara!

II.

Bješe to... drhtahu misli kô metalne strune i rime
i oči pisahu tajne nevidne, samotne, meke,
i zaborav gušaše prošlost, rođenje, zakon i ime:
bijasmo knjiga bez kupca, bijasmo glazba bez jeke.

I mnìjah: svemir će tonut' od naše krvave plime,
i mnijah: svemir će propast' u naplav bujične rijeke
i bit će razorna vatra, ljeto u vječnost, bez zime,
ljubav od smrskanog daha, ljubav od rastuće dreke

Ah! nuđah ti mozak i život — pođimo, dahnuh ti, Kitty,
hartije sve ću razderat' i srušit' zgradu ideja;
tresnut ću kao meteor, što bezum bescilju hiti.

Tek trag bi ostao crni, da nad njim fukara bleja
i oštri mozgove tupę i jasnost predodžbi muti...
Alkohol bijasmo bitka, alkohol bijasmo puti.

S gladi.

Mrtvo — tek cvrkuće ptica
il' pućpuri tuka —
čovjeku nema ni glaska ni traga
i moja zapinje žica.

Gladan sam... to mi je znati
i ne znam toploga praga.
Moja se duša s đavlom brati
i smijehom prikriva jad.

I sve je sitno, majušno, glupo,
i pjesme ljuveni stih,
kad tijelo bujmi Veliki Glad
i suho će grlo: žderao bih!

Na što mi pjesme prosute ludo
i topla krvca ljubavnog sna?
Suludo piljim pijanim okom
i pitam nebo: a čemu ja?!

Zapao tudi po srijedi ljudi,
što sudba goni pod jaram jedni
i ne znali nikad, koli su bijedni.
Jedna im sreća: rakija ljuta,
druga im sreća: debela žena,
a treća, treća: batina kruta, —
pa kad si žena, budi bijena!
A tud se kadšto popo prošeta
sve s centom mesa
i jedva može da digne oči,
gdje dršću blijeda nebesa.

Tek šuštaj lišća, što život plače
i magla vječna
i mrtvež tupa,
a srce moje nemirno lupa,
skače i skače
i — plače . . .

Ja ljubim ljude makar su jadni
i samo za to, što su svi gladni
i gladni kruha, vina i bluda
i krvi same
i misli veljih i umne hrane.

Oj, amo svi vi pod pero moje,
svi amo, ljudi, što glad vas pati!
Gladan sam i ja, nek je znati,
ne vidim žene, ne vidim kruha,
blijedo je nebo, grla su suha . . .
Oj, amo svi vi pod moje pero,
pjevat ću ludo, dugo i ludo:
— žderô bih, žderô! . . .

Na licu kostur tvrdo se boči
i leđa svijam k drvenom stolu
i ljubim usnam hartiju golu
i na nju pero stihove toči.
A đavo skače popreko mozga
i turka handžar u zdene ruke
i šapće: kolji, laži i ubi!
Dovraga muke,
svi su ti krivi,
ali ti — živi!!

I šapat ovaj bukti u crijevlju
i rokti basom kô prasad smradna
(Prostite, ljudi, crijeva su gladna,
ne znaju ona za etiketu.)

. . . . A ipak . . . eto . . . nešto me plazi,
o toli nujna, dobra i slatka
i dirka misô i đavla gazi
. . . . patnja je kratka . . .
Nešto se smješka kroz blijede boje
i kalni drum i zaspalo selo . . .
A to su one . . . utvare moje
i sve je glatko, čisto i bijelo.
A tu na čelu osjećam usne
i uhom mojim cilíci bruje
i zrakom cijelim akordi struje . . .

Iz gladi crne rodi se dijete . . .
Kukavni cvijete!
Kukavni ljudi, glupi i jadni,
što ne bjeste -- gladni!!!

I s usna onih čelo mi gori . . .
toplo je, vruće,
znojim se cio . . .
a ja bih pio
i tepam, klecam i lomim ruke . . .

Vani je mrtvo — cvrkuće ptica,
pućpure tuke —
i moja zapela žica . . .

Fran Galović.

(1887—1914.)

Proljetna pjesma.

Bijeli, sanjarski cvjetovi
U šumoru zlatnijeh pčela,
Sunce i raskošni svjetovi
I kristalni glasovi vrela!
I vrtovi, mirisa puni,
U drhtavom, toplome zraku . . .
Gle! Cvijeće bašću nam kruni
U dugačkom crvenom traku!

Starijem stazama sađosmo
Do ribnjaka našeg tamo!
Klupu i jasike nađosmo,
Gdje sanjat i smatrati znamo . . .
I opet se vraćaju dani,
Što dugo već bilo ih nije . . .
I sunce je veselo vani, —
Ah, tako je bilo i prije!

Ribnjak je miran, i gledamo
U zrcalu likove naše,
Skupa kraj obale sjedamo — —
I ruke mi čela se maše . . .
— Zar nije to proljeće došlo
I raskošne mladosi i časi? —
Zar nije to prebrzo prošlo?!
Gle, srebrni moji su vlasi! . . .

* * *

Bijeli, sanjarki cvjetovi . . .
Tišina već krajem je sjela, —
Grimizni, čudesni svjetovi
I umorni glasovi vrela . . .
I cvjetovi, padaju, venu,
I sunce na zapađu tone,
I vrtovi navlače sjenu . . .
Čuj! Večernji zvonovi zvone!

Iz „Španjolske Romance“.

II.

Balkon.

Mermer-stupi. Bršljan. Lukovi sa tajnom
Čarobnijeh, čudnih, zlatnih arabeska.

Ponad bijelog vrta zatravljen se ljeska
Drevni balkon. Žali, osut sunca sjajnom
Zrakom, što se u hlad spušta čežnjom tajnom.

Koraci se čuju povrh mekog pijeska.
Brokat. Biser. Srebro mjesečevog bljeska.
Sunčev trak se vuče za senjorom bajnom.

Izišla je eno.
Donna Isabella, —
Preko devet gora dopiru joj glasi;
Kao bajka lijepa, kao bajka mračna.

Vijenac crnih ruža dvorkinja joj splela —
Teških, crnih ruža — u noć crnih vlasi.

Nestala je tiho kao sjena zračna.

VIII.

Tajna.

Don Ramirov grad se krilom strave sjeni.

Grimizna se baklja kô na grobu žari.
Ponad mrkog zida.
U toj kužnoj bari
Gradili su nekad raku jednoj ženi.
Nevjerna je bila. Zidi zamračeni
Sakriše je živu. Raskoš, carski dari
Grobnicu joj kite. Drevni neimari
Čuli su, gdje ginu uzdisaji njeni.

Sad je muk nad grobom.
Zelena je mrena
Pala već na kamen, grobnicu i vodu.
Ne miče se nikad. Vječnom tajnom skriva
Ono, što je prošlo.
Tako ostavljena
Davna, b'jela žena u duboku svodu
Ispod muklog zida počiva i sniva.

U salonu.

U salonu bl'jedo djevojče sam snio
S v'jencem b'jelih mirta — tužnim, mrtvačkim.
Vremena je talas grobnim batom bio
Pokoj teške noći — nestajući s njim.

— B'jela, draga sjeni, ja bih snatrit htio,
Snatrit i ludovat gajem proljetnim,
Al' sam davno, davno sve zaboravio . . .
Ljubav, zanos, mladost! — Kraj je sanjam svim . . .

— Zašto si mi došla, tiha, dobra sjeni,
Spokojna i mirna kao priča draga
S majčinijeh usti o dalekoj ženi,

O dalekoj onoj, sn'ježnoj kraljevnoj . . .
Zašto? — Nema tome nigdje više traga,
Samo zvuk klavira ruši pokoj moj — — —

Zastor.

Iza crne svile gine moja nada.
Čeznuće, suze. Sve je zalio
Plašt sumraka — i sve razvalio.
Digao se. Šuti. Kraljuje i vlada.

Već ga dugo gledam. Ali iznenada
Trak sumnje, što me dugo palio,
U duši bljesne. Bol se svalio
Kidajući mozak. — On sve tiše pada.

Išaran je srebrom. Ja ću istrgnuti
Strahotu tajne, priviđenje slika,
Što tište i tlače poput olova.

Znadem, što će doći. Raskošiti puti
Na dodir svete ruke izbranika
Procvatjet će vječnom žudnjom bolova.

Lutnja.

Imao sam nekoć, ne sjećam se kada,
Jednu staru knjigu, već je dugo tome.
U njoj vidjeh čudo čarobnoga grada,
Vile i junake, cv'jeće i paome,

Zlato ljetnog polja, lugove i stada,
Oblake i šume, vale, što se lome;
Snatrio sam dugo samotan u hladu
Čekajući bl'jedu, nesuđenu mladu.

Kladenac je tamo bio pored hrama,
A kraj njega o stup oslonjeno d'jete.
Kosa joj je crna. Ovdje stoji sama.
Zvonce mrtvih zvoni. Bolni zvuci lete.
U ruci joj lutnja, u oku joj čama,
A na licu sm'ješak, blagi posm'jeh sjete.
Uz to bl'jedo d'jete moje misli čase
Slušajući lutnje neslušane glase.

Ljubo Wiesner.

(* 1885.)

Voće.

Plave, žute, rujne boje kao vatre
Plamte. Dođe jesen, svijetla nestašnica.
Razbacano voće, i mnoga sjetna lica
Žeđaju nad plodom i pobožno snatre.

Očarana, sitni s grana pjesma ptičâ.
Otkrilo se nebo. Blistaju vedrine.
Muzika nebeske tihe violine
Doziva nam sliku rajskih vjerenica.

Gori rujna jesen. Niti glava, niti
Moje srce znade, što baš sada hoće, —
Samo tinja od potajne vatre.

O ljubavi sfera! Čežnja hiti i hiti
K očima, što — drugdje — zamišljeno snatre.
K ustima, što plamte kô mistično voće.

Ruže.

Ruže! S vaših boja, što se tamno maste,
Lupa srce i bîlo moje krvi tmaste,
Te ostadoh bez daha, ostadoh bez glasa
U slutnji ljepota Sarona, Sirasa

Vi ste pjesme — rujne i smjerno ružičaste -
Stvorene da hvale, uznose i časte
Nju, od koje moj se nemir ustalasa,
Te mi ista smrt kô jeka zvoni spasa.

Vaš miris (kô san il' glazba neponjatan)
Nosi mi kroz pčelâ roj, kroz oblak zlatan,
Nju, za kojom vazda misli moje kruže: —

Kruže misli rajskoj bašči ukraj puta,
Baš kô oko mene miris njenog skuta.
Miris njenog bîća, miris ružâ. O, ruže!

Pjesma.

Mirno plandovanje uz zemljina njedra.
Niti ćuha. Niti sluha. Tek opaja
Ova pjesma žita, opojna i jedra,
Što se u daljini sa obzorja spaja.

Kao d'jete spava duša (mirna, vedra,
Obasjana od nekog unutrašnjeg sjaja).
I sve moje želje razapele jedra
K luci nekog modrog, nepoznatog kraja.

Lete paučine kô čarobne barke.
Lete lastavice. Sve nekuda leti
I sve neku prozračnost i tugu ima.

Lete oblaci kô mog života val.
Kakvi su to glasi? Htio bih umr'jeti
I kô plava sjenka otići za njima.

Odrazi.

Staklo prozora se maknu hitrim bljeskom,
Pa se mlako sunce u l'jepoj prilici
Javi na stonjaku i na vazi ljeskom,
Na b'jelom krevetu i na jednoj slici.

O sv'jetlo! O prugo sunčana! O kako
Čistom rubeninom mirišu ormari!
Iz vrta se slute trešnje. Trešnje! O kako
Mislimo na pčele, med i bijele stvari!

Sve je vrlo milo! Šetalica ura
Sneno priča i priča — kô bakica neka.
Sve je tako drago: micanje tanjura,
Miris lanjskih jabuka i miris ml'jeka!

I dok kose zrake smireno se maze
Kutovima, gdje se sv'jetlo u sjenu spaja,
Veselo nas glede iz pupčaste vaze
Naša čudna lica i komad našeg kraja,

Pa se dobro vidi iz obline njene
Kako ptice lijetaju nad malim selom
I kako se kućni krovovi crvene,
A sunce je stalo na zvoniku b'jelom.

Vilko Gabarić.

(1889—1917.)

Vinograd.

U žaru vinograd gori,
loza pod teretom l'jega,
rumeno lišće mrmòri
na tri rodna mi br'jega.
Grana se breskve svija —
Sutra u berbu ću i ja.

Grozdovi puni su ml'jeka
od ljubavi kasnoga ljeta . . .
Kl'jet mi spremna već čeka,
rasuta čeznu bureta.
Još prije ranoga sunca
kliknut ću sa tri vrhunca.

I čut će poziv moj brda,
jeknut će njime dolina,
a zora će naći nas tvrda
s mješinom mladoga vina.
Prije no gaji se zbûde
uz kolo ječat će dude.

A ja ću u sv'jetlu dana
plesat i plakat bez stida
i gledat put onih strana,
kud si mi nestala s vida.
Čekat ću, u pratnji noći
hoćeš li opet mi doći . . .

Nikola Polić.

Otrovani vrt.

Puno boja u cvijeću. Bolno duša strepi
Od mirisa nekog, u kome se gine.
Otrovan je davno perivoj taj l'jepi,
U njem ima sunca i zlobne mjesečine.

Očajnu tišinu ovo cv'jeće širi:
Sve nijanse gorkih, progutanih r'ječi.
Pa kad se u noći jave netopiri,
Ovo cv'jeće tada himnom straha ječi.

Tad iz zagasito-tamnih karamfila
Izlaze svirači — umorni i s'jedi.
Gitare zabruje tugom crnih krila
I stazom se prospe talas noći, bl'jedi.

Pa se zvučan napjev raspleo sa struna
I perivoj sv'jetli čežnjom sakrivenom. —
Sviraju svirači. Neumorno. Luna
Pala je po cv'jeću zelenkastom sjenom.

Tanke grane sniju u ovu noć dugu.
Duše od svirača po vrtu se šeću.
Sviraju gitare. A u crnom krugu
Netopiri l'jeću. Netopiri l'jeću.

Staklena noć.

Na modrom plaštu dršću krijesnice —
Za suzama se nebo osu ?
O, da ste zdravo, dobre zvjezdice,
Što sipate po travi rosu !

Čuj, vrbe šapću ! Sitni vjetrovi
Sa pijeska nose radost svježu.
U vrtu ćute slijepi cvjetovi
I mjesec na njih baca mrežu.

Probudiše se tanki slapovi.
Il' kristalna to pjena puca?
Po trnju tu se truse trakovi —
Duh vode se u noć svjetluca

A ponad vode rijetki oblaci
U prozirnoj tišini slaze
To kao da je magla staklena.
— Uz vodu jasne niču staze

Topla kiša.

Ta mi smo davno čuli (lane il' jošte dalje)
Te kestenove krošnje što šume bez prestanka.
O, kako lijepi zanos južni vjetar šalje.
O prozore već sipi kiša topla i tanka.

Ne govorimo ništa. Čekaj, dijete, i stani,
Jer stari zastor priča nešto, pa se njiše.
A naša lica tonu kao lijepi dani
Što vraćaju se, tihi, sa pohodima kiše.

Po krovovima, vani, dimnjaci bez dima,
I vrapci su se stisli, pospani, pod strehom.
Naš dan u susret kreće mokrim tragovima
I nebo pada na nas sivim snom i smijehom.

Pa neki tanki prsti — paukove noge —
Na crnome klaviru svíraju, sve krišom;
I mèlodije stare i melodije mnoge
U posjetu su došle sa vjetrom i sa kišom.

O, čudesni su ovo koraci što kroče —
Kô neko znano cvijeće vrh ostavljenih cestâ —
I kako vjetar ide, tako grane moče
Naš prozor stare ville. On davno živjet' presta.

Zvonko Milković.

(* 1888.)

Mrtva priroda.

Nakon ručka. Ljenivi se miris jela
Gubi sivom sobom . . . Kraj ubrusa b'jela,
Bačenog na stolu gdje sve pusto šuti,
Nekoliko l'jepih jabuka se žuti.
Vedre ove boje, kao jantar jasne,
Kriju slast i radosti jeseni kasne;
Kao klicaji su u mrtvilu sobe,
Dokle siti sati sitni sumor drobe.
San i mir, i nešto jednostavno sveto
Zalazi u oči. Kako je drago sve to:
I sjaj voća, i plave sjene koje ima
Ubrus b'jel u jednostavnim naborima!

Voćnjak.

Ispod jabuka, što gvire s plodnih grana,
sakri se samoća i toplina rana.
Među lišćem, sneno kô da minu vodu,
sunce sja po rumenom i žutom plodu —
i u trave slazi . . . Blizu, u šljiviku,
vlažne i meke sene, u nespretnom obliku,
menjaju se. Čaroban je nemir: to se
uzvijaju s trava tanke magle rose.
Radost je u zraku jutarnjemu. Čeka . . .
Onda, naglo, lupnu vrata kleti, s preka,
i sve se pritaji. Kao da će amo
neko doći: sve sluša. Tek tu i tamo
u voćnjaku šutnju prekinuti znadne
mukli zvuk, kad na tle plod koj' zreli padne.

Lutanje samoćom.

U lišću šušnu šum. Dah svežine rane
Prošô je kroz šumu ... Klanjaju se grane,
Pesma tiêa, iz sna, javi se i minu
Izmed ožarenih debla u dubinu.
I ćutanje ... Tek iz dubokoga loga,
Zagasitim glasom zalutala roga,
Kukavica, skrita negde, pita ... Što je
Očaralo vlažni hlad i svetle hvoje?

Zaboraviv na me, moje srce luta
Mekom mahovinom, šutnjom šumskog puta,
Pa ga krilo tice koji čas ponese
U svodove grana priklonjenih, gde se
Magleno u lišću tišina svetluca ...
Život šume struji zamišljen, i kuca
U mom srcu. Sam sam ... A sreća, bez cilja,
Pada na sag mek i zelen šumskog bilja.

Vladimir Čerina.

(* 1892.)

Ardenza.

U ovu noć, dok cvijet miriše
I zvijezda bezbroj zlato lije,
U meni duh moj jedva diše
Od čežnje gorke što me pije.

Ni jedan list svud da se gane,
Tišinom srebra more šuti,
Svim nebom trepte zv'jezde sane,
Po rosi dišu b'jeli puti.

Kraj st'jenja idem sam, bez pratnje
I sanjam ruku divne žene,
A od gorke i svete patnje
Sve suza su mi pune zjene.

Ja znam da neću nikad naći
Tu ruku koju duh moj sniva
I kad će sjajna noć ta zaći
O, doće srcu žalost živa.

Ja znam i l'jepe suze ove
Što tiho moje oči mute,
Niču s cvijećem s koga plove
Ti mirisi što ljubav slute.

Al' sve su boje u toj duzi
I sreća b'jela u snu živi,
Ljepote trepte tek u tuzi —
Živote moj, kô jesen sivi.

Gle, sve su staze pune daha,
Kô šutnje noćas mrtva zv'jezda,
A ova moja ljubav plaha
Mre sama, kao prva zv'jezda.

Samoća i vino.

U čaši se iskre dobre i zvone,
pjevaju zvuci daljina;
kaplje se bisera u staklima gone,
noć ide na kolima vina.

Obalam plivaju svjetla i znaci,
grane se njišu sa gora;
vodama padaju sjene i zraci,
magle se bude sa mora.

Svirale jezerom nekuda sviraju,
promiču horovi žena;
visine zvukovi u ranama diraju,
padaju krugovi zjena.

Zemlje, čuj, tuguju, livade bujaju,
prašine gore maglinâ;
snovi se rujni u mrežama ljuljaju,
plavet se roni s tišinâ.

Sulamit, gledaj: večeri plivaju
na mjesecu srebrene, mirne;
vrtovi kameni u maglama snivaju,
kô smaragdi vodama Smirne.

Kud idem po ravni neznanih krajeva,
kud pada to duh mi s visina?
Trepte li krila skrivenih zmajeva
il' putuju lagumi vina?

Ja vidim gradove, granice, svijetove,
grimiz se maštama lijeva;
rumen se truni na čudesne cvijetove,
moj obzor u plamenu sjeva.

Oblaci, ostrva, krajine, rumeni,
sve se u zvucima ziba;
svijetovi gore kô crveni numeni,
moj mozak se svemirom giba.

Vjetrovi fijuču sjevernih zima,
sve pustinje gore od žegâ;
mirisi šume svih minulih klima,
kô more od plamenog stijega.

Ej, na tome moru sjaja i zvuka,
huje sve duge vremenâ;
moj život se ljuja u prahu od huka,
kô crveni oblaci pjenâ . . .

Tišina.

Po sobi je padao srebrni tâk
staroga, teškoga sata;
kroz prozor je s polja išao mrak
sv'jetla, baršuna i zlata.

Ništa nam nije diralo san
u mir potonule sobe;
u mraku su duše snivale san
neznani, neznane obe.

O, što joj nisam uzeo blage
ruke bijele i meke;
prosuo riječi velike drage
kô putnik iz zemlje daleke?

Bila je l'jepa kô tuga Istoka,
sv'jetla kô biser od zvuka;
crne su noći dva šumila oka
i ronila kosa od mûka.

O, što joj nisam do nogu pao,
klekô: koliko je volim!
na četiri mora kako sam zvaô
po cestam je ravnim i golim.

O, što joj nisam srcem na krilu
kô ludo zaplakô dijete?
poljubio bisernu kosu, tu svilu,
i mramorne grudi i svete?

U tami, bez glasa, šutljiv i plah
ništa ne rekoh tog trena;
a sobom je išao miris i dah,
do mene je bila žena.

I ništa nije pomutilo san
u mir potonule sobe;
u mraku dvje ikone snivale san
mramorni, neznane obe.

Augustin Ujević.

(* 1891.)

Zavetrina.

Strasnim mirisom lipa draga veče
sa uspomenom na olbanske zove *)
— (Noćas će zadnja krvca da isteče
iz ognja bila i iz grudi sve). —

Mirišu lipe pred Sveučilištem.
Ulica struji zaboravom jada.
Nečujno gazam svojim mučilištem,
u pitanje se grč savesti sklada:

— Je li to onaj Zagreb koji ima
da blaži vatru groznice u meni
što minuh tuđin među domaćima,
dok još se reka bagreno rumeni? —

Oblak na oblak. Seta povrh sete.
Sa praznom dušom ja ću tu da slažem
bokor uz bokor, sonet na sonete
i teret suza na licu da važem;

A dotle, noću, ja ću, lud, da slušam
valove mora u mom slepom oku,
talase šuplje što prepasno kušam,
kao kroz školjku, kroz savest duboku;

i onda, tiha varoš, sunce spasa,
nudi mi konak svojeg ogrtača:
a ja kroz sreću noći znam, bez glasa,
užas od sebe i zlu nemoć plača.

Na povratku.

Gore nego taj što vidje domom pustim
križe uspomena svojih zora nežnih,
okamenjen, zblenut, neznam da izustim
grč zlih svojih misli i uda beteżnih.

*) Saint-Albans u Engleskoj.

Po kakovim evo padoh gariштima?
Gde se prosu mojih zubalja svih pepô?
Što bi s ognjištima, s mojim žarištima?
Kuda li se vastrg moj i gnev rastepô?

— Ćute mrtve stene. Dišu mraz duvari.
Prag domaći ruši stravom i prazninom.
Avaj! avaj! gde ste rodbinski čuvari?
(Pad Udar u teme krvničkim mašklinom).

Nema mojih milih. Oni sniju negde
u grumenu mokrom primorskih kadulja.
Nad njima ni laste. Tekar magle lebde
nad humom što ne sja topli dašak ulja.

— Nemam ove moći u stegnu i boku
da posetim njine oborene križe.
Jedva gasim svoju lomaču duboku.
Bol gre na bol, i grč na grč. Plamen liže.

Ko će meni vratit moje lepe mašte,
i srce iskreno, i veru u sutra?
Bolesna sunašca povrh tije bašte,
i primorske noći, i zagorska jutra?

Ko će meni vratit sne neiskazane,
i plamen celova, i dašak nebesa?
bajčicu o kruni vile Glorijane,
i gospodstvu kosti, i plemenstvu mesa?

Plavu, vranu ko će meni vratit Mladost?
ure strasnih zora setom i plakane?
moju svetlu srdžbu na današnju gadost
i u neizmerje duge čežnje sane?

Kad bih imô suza, sad bih isplakao
u trenutku groze celu svoju dušu;
kad bih imô daha, svu bih sapu dao
(i gnev reči) drumu gde orkani dušu.

No ja nemam suza. No ja nemam reči.
S desna me na levo ludi vetri kreću
kao bolesnika, kad se ognja leči,
na ludu krevetu, u maštinu cveću.

Što je Enoh Arden i mrak Orestija
prama ovom ovde polomljenu stubu?
Celo telo posta jedna tragedija,
rana mojeg srca žeže me u zubu.

— Ona dakle spava uz umorna oca,
moja sveta Majka, krvavi mučenik!
Za životom sebra nađe smrt taoca,
dok za drugim frontom bejah i sam plenik!

One dakle sniju, moje sestre dobre,
dve sestrinske Muze, mala i velika,
s dušom što ih, voće, rujna žetva pobre,
krte ploti, ali kova od čelika.

I on dakle usnu, brat mog osećaja
za dobrotu svoje tihe veličine;
a sunce je jošte puno hladna sjaja;
plavet Dalmacije nebeske modrine.

Oni dakle sniju. Ja neznam mališa
da na drumu, deran, prstom samilosti,
dušin skromni lelek ljubazno usliša
i pokaže busen gde im trunu kosti.

Treba dakle ići, samac, sami, sami,
cestom kuda kišni potočići deru,
na varavu suncu ili zlobnoj tami,
svojem većem Bogu i vrućem Homeru·

ali nigde — nigde - da se duša nađe
bez koje su tašta sva ljubljena dela,
brže železnice, i bojovne lađe,
i crvena krila grešnih Arhanđela.

Kada danas, srušen, nemam porodice,
kad ne sreh na valu istinite ljube;
preklinjem te, reci, o Bogorodice,
čemu tvojem Sinu sve tragičke trube?

Vidiš li da evo, pedepsan, trabunjam
u nemilost svojih crnih perspektiva;
izranjen, sa mačem u zlom srcu, lunjam
raskršćem gde nikog moga, nikog živa! —

Da mi onda katkad, lude slovke vrisnu
iz odsutna bola njenih molitava;
čemu patnje javi? čemu patnje u snu?
Tina nije mrtva; ona samo spava.

— Sad sni u svom hladu podno kiparisa,
devičanska žrtvo razbojničke ruke! —
Ja ti neću platit zalog svetih misa,
a odocneh evo stići u hajduke;

ali evo, katkad, pišući za stolom,
kad zatvorim oči u vizije prisne,
kao neki sanak dahnut alkoholom
tvoja sveta glava ćutke mi se prisne;

te u premiranju svoga srca budna,
opet kušam tvoje dlane ovlažene,
zlopatnički gutam znanja uzaludna:
da ću morat volet i voleti žene;

a da za to vreme dok se na mom pragu
u orlovsko gnezdo deše kukavice,
srljati ću tuđi na tuđem topragu,
i na širu zemlje iskat slično lice.

— — No njega će tekar da dočara noću
mesečina koja blagorodno ospe
zlatne i srebrne trakove po voću,
a u tihe sobe fantastične gospe.

Đorđe Glumac.

Studeni vetre! . . .

Studeni vetre, što se otrže
Iz tuđih strana, u tebi se gnezde
Uzdasi, suze i svud gasiš zvezde;
Zlokobni čopor konjâ tobom hrže!
Proleti kraj nas, iščezni što brže!

U naša polja očaj se uvlači,
S naših očiju, gde zvezdice trnu.
Na dušu našu misli kobne grnu;
Tuga kô polip stišće nas i tlači . . .
Ućuti vetre, kroz polja ne plači!

I posrćuć kreni polako, što tiše
Kroz polja pusta, gde se sela stisla
Plačna i nema kô jata prokisla . . .
Dah tvoj nek suze lagano ubriše
Na licu našem što se skameniše.

Dodiri tvoji kada nas probude,
Sakrij se u džbun! Probudi proleće!
Kroz polja pusta prospi svuda cveće —
A sela zaspi u zlatne pelude! . . .
Proleće duše naše bolne žude . . .

Živojin M. Paunović.

(* 1890.)

Bela noć.

Sunce polako i kao bez daha
Poslednju rumen horizontom prosu,
Nebo se nežnim prelivanjem osu,
I noć nastupi puna belog praha,
Što nam jesenju prvu nosi rosu.

Sve belo, belo kao beli veo,
Koji su zvezde iz lišća istkale
Od belih ruža; sa neba su pale
Poslednje zvezde na horizont ceo
I s belim velom kô neveste stale.

A mesec stari, ove noći bleđi,
Baca na zvezde nevidljive strele,
I kô bela lađa kroz talase bele
Plovi kroz zvezda roj ređi i ređi,
Moleći da s njim čar noći podele.

Belo i belo . . . I čudno i meko
Mene osvaja noć jeseni ove,
Kô da me stara uspomena zove. —
Al' kroz mrak vidim, blizu i daleko,
Labude crne kako nebom plove . . .

Dragoljub J. Filipović.

(* 1884.)

Mrtvi Jugovići.

Devet leže posečenih krina,
Devet brata, devet dobrih sina,
Časna deca starca Jug Bogdana.
Nebom gori tužna voštanica,
Oblak pada, večna plaštanica:
Stud se spušta mučeničkog sana.

A kô vetrom srinuti sa gora,
Polomljeni kô borje do borâ,
Oko njih su skrhani alaji.
Tri jezera krvava ih dele
I tri brda — polomljene strele.
Štit do štita stravnim poljem sjaji . .

A Jug mrtav u sred mrtvih nada . . .
Seda pala po grudima brada,
Kô smet snega po jelovoj grani.
Mrtav starac mrtve ruke širi;
Još se Bogdan sa smrću ne miri,
— Mrtav otac mrtvu decu brani . . .

Nejaki Nenade.

Mlad kô zora đurđevskih čestara,
Pod kalpakom s perom tice sojke,
Spava . . . Usta kô da ljube majku,
Ili pustu detinju svirajku.
Grlo belo kao u devojke . . .

A krv kaplje kô suza sirote;
Cveta ruža pod srcem na svili.
Plavo oko gleda u daljine.
Veče . . . Sunce na zapadu gine.
Pčela usnom, kô po saću mili.

A on srećan, sred Kosova ravna
Gde od krive damaskinje pade,
Spava — nevin kô zaklano janje.
Spava, tužne Mlave milovanje,
— Soko lepi Nejaki Nenade . . .

Jela Spiridonović-Savić.

Vetru.

O vetre što dolaziš
iz dalekih daljina,
i što si dahom tvojim,
ljubio talase mora.
i što u naručju nosiš
lišće neznanih gora,
što si mrsio ljudske kose,
i njihao voćke zrele
i milovô ruže svele
dok ih nisi ostavio
nage . . .

O kako su mojoj
bolesnoj duši drage
melodije
zamaha tvojih ogromnih krila.
O vetre sećaš li se?

Crna noć je bila
kad ono kiša je bila
i kad si sivu pesmu pevao
i kad si tiho zašao
kroz razbijeno okno
u bednu sobu
očajnoj ženi . . .

O kako si besno igrao
pa kô da si se titrao
bolesnim
čulima njenim . . .
I dirao joj
njene crne kose,
njene suhe usne,
njene očajno vrele prste . . .

Dok je ona
u ogledalu sa strahom
pratila izraz
užasa
svojih ogromnih
crnih zena . . .

To više nije bila žena
nó sena,
avet . . .
brrr . . .
Kako je hladno bilo.

O sećaš li se
kako je njena duša ridala
i kako se kidala
bolno
nit po nit
razuma njena
u te duge, duge,
beskrajno duge noći . . .
O vetre sećaš li se? . . .

Al' ti ode . . . ode . . .
ti mirno dalje ode,
da ljubiš talase mora
i nosiš lišće gora,
i mrsiš ljudske kose,
i njihaš voćke zrele.
i miluješ ruže svele,
dok ih ne ostaviš
nage . . .
Pa ipak su
melodije
zamaha
tvojih ogromnih krila
i tvoje
nadljudske Snage
mojoj bolesnoj duši
tako beskrajno drage.

Sviraču.

Sviraj mi
onu tvoju čudnu pesmu,
zlatni ključ,
kojim otvaraš ljudska srca . . .

Pa nek u meni grca, grca . . .
moj stari
slatki bol . . .

Nestalnosti,
rastavljanja,
zaboravi,
umiranja,

lanjske laste,
lišće svelo,
jedno srce, toplo, vrelo,
gde ste? gde ste?

— — — — — — — —

Daleko, daleko od sveta
od žena i ljudi,
od strasti i studi
hoću samo violinu tvoju
i njenog tona krvavu boju,
njom nek me obvije
kô kakvim
purpurnim plaštom.
Pa skrivena od pogleda tvoga
sa sklopljenim očima mojim
kao da te se bojim,
da mi dno duše poznaš,
hoću da plačem . . .

A tonovi oko mene
nek se viju
kao vile,
nek od meke
svoje svile
tku tkanja:
otvaranja starih rana
zaborava, nova tkanja.

Nek se viju kao zmije,
neka stežu
srce,
grlo,
dok ne bude sve umrlo
u duši mi.

A kad mi se duša sledi
i mi ćemo biti bledi
kao seni . . .
i ti ćeš mi
onda prići . . .

Metnućeš sordinu
na violinu
i sviraćeš
toplo,
meko,
kao da si davno čekô
taj trenutak,
da obasjaš
svaki kutak

moje duše . . .
toplo . . .
meko . . .
kao telo baršun-ruže,
kao krila belih ptica,
kao grlo u grlica,
morendo, morendo . . .

Al' kao nagli crescendo
zasjaće malom sobom
Jutarnja zvezda,
reći će danu:
»Svani!«

Sviraču,
ti tad stani.
I pošto sam bila
svu noć dete,
hoću da postanem čovek,
jer ne može se dovek
biti iskren.

Pa čuj me sviraču,
ako me negda sretneš
po mom nestalnu putu
i ako nekom rekneš:
»Jednom . . .
nekad . . .
dok je moja violina bolno grcala
ova je žena tiho jecala,
cele noći« . . .

Nek te ne zaboli
moj osmeh prezrivi,
i ne čudi se ako
glas, drukče ti poznat
kaže:
»On laže!«

Božidar Purić.

Requiem.

O, more, sa tobom sva su naša srca,
svi pogledi palih u tebi se kriju,
imaš svetlost suze poslednje što grca,
i sve boje naših pomrlih očiju.

Svi uzdasi naši plaču s tvojih voda,
i tonu u bolnu i ritmičnu huku,
po dnu tvome kao da večito hoda
elegija tužna iskidanih ruku.

Draž bisera čuva površina siva,
i svečanost tajnu nevidljivih sila;
u svom tamnom sjaju svaki koral skriva
jednu kaplju krvi iz patničkih žila.

Svaka noć na tebi svoju bajku ima,
i čarobnost koja zvezde s neba skida
i baca ih morem beležeći njima
put nevine dece od Krfa do Vida.

Kroz svesti nam večno šume tvoji vali,
još daleki neki predak nam te dao,
jednoga trenutka, na tvojoj obali,
sav se jedan narod bio zaplakao.

Danas imaš boju bledog svelog krina,
i kroz slani vazduh jedan miris truo,
kô prigušen vapaj iz tvojih dubina
plač prošlosti crne ja sam opet čuo.

I stešnjeno tako sred planinskih brazda,
gušeći se bolno od bolesnih snova,
ti ličiš na pokrov što nam sudba sazda,
ú jezero smrti kraj naših grobova.

III.

Naši se konji nemirno roguše,
zveče đemovi . . . Al' sve mi se čini
nemamo tela i da naše duše
lutaju same po mesečini.

Mislim na mrtve. Spavaju u hladu
s ranama teškim na srcu i glavi,
lepi i sjajni kao za paradu,
kô da je mladost umrla na travi.

Ko zna koliko žena noćas plače,
kršeći ruke i strukove vitke
pred ikonama, da postanu jače,
noseć u srcu strašni odjek bitke.

Prolazi veče jesenje i sveže
kroz našu dušu veliku i mladu;
kroz naše duše tamne senke beže,
kao da hoće nekog da ukradu.

A vazduh tako pun je milovanja,
kao da nekud daleko, bez moći,
sa vetrom koji silazi iz granja,
devojke tiho pevaju u noći.

XXIII.

U groblja nam se pretvoriše snovi,
u groblja naše nesvladane volje,
kad neviđeni lovac koji lovi
poče da muči duše i da kolje.

A ipak niko ne zapita kuda,
i niko od nas ne zapita zašto,
ni da l' će biti uspeha od truda,
il' samo delo varljivo i tašto.

Jer kud vatrena pregazismo polja
i izgoresmo oči sred megdana,
ostade ipak strašna naša volja
na šančevima poraza i brana.

Jer, zemljo naša, mi smo tvoje seni,
sokoli tvoji, vojnici bez ljage,
jer nosimo te, u krvavoj peni
i u smrt samu ostatkom od snage.

Jer preko polja, gde prošlosti trule,
oči pevaju svetost tvoga lika
i blagoslove u mesto da hule
na krst od Boga »staroga krvnika«.

Nemamo mržnje ni suza, ni kletve,
u bolu mi se ponosimo time,
i kô cvetovi Bogu posle žetve,
mi umiremo kličući ti ime.

Ivo Andrić.

(* 1891.)

Marta mjeseca.

Stara i znana ljepota zemnih stvari
I bijedni sjaj prolaznog
Ne dira više moje oči. Ovo
Dobro poslanstvo ne nosi ni traga
Jadnih i praznih dana koje prođoh.

Meni se sanja oproštajni san
Kratkog viđenja.
Marija gleda, oborene glave
Kako odlazim dugim putima,
Kuda je pala magla;
Moj ogrtač je pokisô i težak,
Moj put bez povratka. Marija plače.

Mala i znana mjera zemnih stvari
I bijedni sjaj prolaznog
Ne dira više moje misli.

Pejzaž.

Lagana magla i blijedo nebo
I puno želja.
A poljem, kud je polegla trava,
Kô dašak nečijeg sna da leži,
Tanana rosa;
Noćas je tu prenoćila jesen.

Lagana magla i blijedo nebo
I malo dima
Vrh starih kuća. Izgleda kao
Da im to zadnji dah života
Lebdi nad njima,
I stare kuće umiru tiho.

Lagana magla i blijedo nebo
I malo nada.
— — — — — — —
— — — — — — —

San.

Tu snivam. Nada mnom,
Pod nijemo zvono u starome tornju
Dolijeću tice. Vlat žute slame
U kljunu nose
I bijelo jutro pune radosnim žagorom.

Nijemo je zvono na nebeskom platnu
Zamrzla žalba,
Ispod njega se, u mramoru i tami,
Kameni mrtva ruka.
Na prozoru sunce
Božjoj majci svete ruke ljubi,
Šarovit polumrak
Nebeskog ognja i Njenog modrog skuta
Legô na kamen. Neprinešena žrtva je
Sva moja snaga i moja krv;
Uzalud sam tražio za koga da je prolijem
I sad tu spava.

Vidovit vjetre i u tornju tice,
Što mojim krajem slobodno letite
Recite:
Nek loza tiho ispred kuća plače,
Sporo nek kesten smolav pup zavija
I sunčev luk nek polagano raste
Nebom,
Jer crven damar u mramorju igra,
Mlaz vrele krvi već teče potajno
Kroza nj;
Recite vjetri i tice, zaklinjem vas,
Nek sporo pupa proljeće, polako ljeto zri,
Da mi se mrtva iz kamena ruka
Ne takne zvona
Prije vremena i suđena sata,
Nego kad dozri ljeto sa vrhunca
I ispuni se glas i volja božja,
Kad more, polje i gora
Šapatom jeknu: hora je, hora!
Uskrsnuće moja ruka
I zazvoniće koban čas,
Kako se zvoni za pošljednji put.
— — — — — — — —
— — — — — — — —
I moje nikad mrtvo srce
Okrenuće lice nebu kô crven cvijet,
Staće ivanjsko na zenitu sunce
I biće ognjen, dug i strašan dan
Kasnih žrtavâ.

Jedan listopad.

Studen. Duboka noć.
S daleka prozori kuća
Svijetle.
Svijetlo se stazama toči
Kô mnogo tihih sreća
Vezenih na platnu noći.

Vidim kako je dobro imati noćas svoj kut,
Sporo i bez svrhe idem,
Gola mi stabla bilježe put.
O dobri ljudi, gorko je meni
Kad blješte oči vaših sreća
Na moje mrtvo polje,
Pa ipak sumnjam i ne znam ni noćas
Ni šta je dobro, ni šta je bolje.

Sam svojim dahom grijem mrzle ruke
I slušam kako vrijeme neumorno —
Okreće kotač,
Vječno i sumorno,
Svijetlo i tamu hiteć da sjedini,
I prede pokrov, velik i jedini
Za moju sumnju i za vašu vjeru,
Za vašu sreću, kô i za moj bol.

Miroslav Krleža.

(* 1893.)

Iz „Sutona“.

Borbeni triumfator Ja kliče varvarski:

Ne!
Ja ne ću, da mi žuti, bolesni kišni suton
Muti moje Saznanje.
Ja hoću snage,
Ognjenih para,
Vrcavh iskara na nozdrve zmaju.
Ja hoću livada, šuma sunčanih u maju,
Kad volovi ričU I djeca klikću. I pseta laju —
I moje lice sja od radosti.
I ja bih čitav život grlio.
I one sjajne plave maglice
I one zlatne sitne mušice
I one blijede ljude patnike.
O, ja pjevam sedam glorija,
Pletem lanac lovor-vijenaca
I sve ti, sve ti sipljem pred noge,
Divni, zdravi, sunčani čovječe!
Oblici nek svi se cjeluju i grle, miluju i maze
Kô ideje za sunčane ekstaze, —
Kad ljubim Život,
Kad ga silno ljubim
U svim njegovim svijetlim formama,
U svim strašnim crnim bolima
Ja ljubim,
Ljubim,
Ljubim
Život moj!
I ljubim ga u tužni, sivi Suton!
— — — — — — — — —
— — — — — — — — —
— — — — — — — — —

A vani zvone kapljice kiše sivu, žalosnu pjesmu:

Pomrle su boje na sprovodu Dana,
U oblačju svi su pogasli se snovi,
U talasju žita smirila se Bol.
I žalost je šuma siva. Uspavana.
Pomrle su boje na sprovodu Dana!

Utrnula se čežnja maglenih ravnica,
Zanijemile frule. I sveci u roketi,
Što mole na mostu, priklonili su glave.
Sad kraljica kiša u peplonu sivom
Sa povorkom dugom svih žalosti leti.
I gasnu akordi melodije plave
I plaču pjesme nevidljivih žica. . . .

A Kraljica zvona u velo zavija
Sve crkvene sjene i kolibe male.
U Njenu se slavu crljen-okna pale
Pred Njenom su boli bolne duše pale —
I Ona ih velom Smirenja zavija.

I gradovi sniju,
I u njima ljudi,
Nesretni i tužni, umorni i tihi.
U samotnim, bolnim dušama se budi
Žalost. I kor im se penje —
Do prijestolja kiše, gdje pjeva Smirenje . . .
Sveto, tiho, sutonje Smirenje . . .

Kao posljednji akordi titraju još u tmini mirisi ruža opojno i bolesno:

Mirišemo sneno.
U sutonu se čuje,
Gdje šumi silna voda . . .
Ptice negdje plaču.
I bolesno, tužno odlijeću na Jug.
A nas Suton miriše i truje,
Cjelov mu je plav i mistično dug —
— —
I mistično dug. —

Iz „Noći".

Čovjek lunja ulicom. Progone ga Uspomene.

Tiha je ulica, tiha,
Kô pjesma bolesne duše.
Vijugavo trepeću svijetla
U crnoj vodi asfalta
Klokoću proljetne vode.
Kô da mrmori more
U zelenoj sjeni Rialta. —
Plavo mrmori more,
I zvoni srebro Lune.

Sjećam se lagune!
O, na laguni!
Gdje parovi vječno se ljube
I golubi guču stihove života,
O, na laguni plače
Svibanjska plava Golgota . . .
— — — —
Gondoljer je bio blijed kô Haron;
Utopljena mi duša, kô alga na dnu Lete,
Zeleno pila vino mrtvih snova.
Gledali smo jato crnih galebova,
Gdje nad lagunom lete.
Kosa ti je bila naprašena bakrom.
I paniku nijesi osjećala Scene,
Kad naivni i bijeli kô djeca!
Na portiku nekom smješkala se zlobno
Tri mramorna sveca:
— —
Tiha je ulica, tiha
Kô pjesma bolesne duše.
Vijugavo trepeću svijetla
U crnoj vodi asfalta.
Klokoću proljetne vode.
Kô da mrmori more
U zelenoj sjeni Rialta.

Iz „Pana".

Mladići u koru (u crkvi):

Kolju noževi božji
Srce crveno mlado.
O gdje si, sunčana Lado?
Krv topla puši se, teče.
Gnjev božji peče.
Boli.
O zašto se ovdje moli?
Mirišu u nama pašnjaci i ljeto.
Gromovi i kiše — oblačje i sunce.
Livade i šume pune sjena.
Dobre naše šume,
Jagode i granje.
Naše modre, čiste, sv'jetle šumske sanje.
I krčma mala u seocu na br'jegu,
Rascvali šljivici i modri vidici —
Pjesme tihog vjetra na bakrenoj žici.
Livade i jagnjad i oblaci plavi.
A ovdje nas Ruka Crne Tajne davi.
I ta strašna crvena sparina —
I zeleni prozor što mrtvački sv'jeti —

Vani b'jelo jato golubova leti,
Oblaci nad gorom raskošno se zlate —
Sv'jetla kiša snova, kaplje sa nebesi,
Gje si, Lado, gdje si?
— — — — — — — — —
— — — — — — — — —
— — — — — — — — —

Pjesma Pana.

Već ključa krv.
I dršću žilice mirisnog Tijela.
Lepršu jesenja vela,
Prozirna, blistava, bijela.
O sveta je divna igra
Svijetla i polusjena,
Kad nas cjeluje Jesen,
Dobra bogata žena.
Popodne prska,
Svijetli,
Smije se,
Gori.
Novorođene zvijezdc
U modroj boji svijete.
Jesenja plima voća,
Mirisa,
Grožđa,
Legije sunčanog ognja,
Bogova,
Tornjeva,
Snova.
Južno šarenilo žari,
Blistave ptice lete.
Zvone zvuci pjesme
Jesenje raskošne svete.

August Cezarec.

Čas Velikog Izlaza.

Čeznem za potresnim časom velikog Izlaza,
Velikog preloma sa samim sobom.
Krize jedne velike,
O kad ih i onako ne bi bilo dosta već!
Pa ipak, još jedne krize, najveće, odlučne,
sve neka se reši.

Sve zvezde neka se obese za noge moje kô kugle robijaške
po mlečnoj da putanji, hodniku velike svemirske tamnice,
kô po zvezdanoj ćupriji pređem nekuda u Neznano,
nekuda u Rešenje.

Svuda je oko mene noć. Tiha, umorna
kô katakombe u kojoj spavaju zaboravljene žrtve vernika.

Ova je noć kô sipa što na svest je moju
duhnula sive mlazeve sutona i mraka,
samo da me u štipaljke napasti svojih privuče
i da me zaguši i sve moje mrtve radosti da ispije

Kô zavodljiva sipa ova je noć.
Tiha i crna kao izgubljen mrtvački kovčeg, negde na bezimenoj stazi.

Telo moje osvetljuje zelenim svetlom staklena kruška
u električnim svetlim voćnjacima sazrela,
u lišće od zelene hartije zavita.

A duša moja još nije našla svoje sunce,
još nije našla svoje svetle voćnjake,
u kojima bi svojima se plodovima hranila.
Još nije ih našla, o traže li se svetla ta
ili ona iz dalekih daljina, iz dubina samih nas
u objavi trenutačnoj netražena, sama dolaze,
sama se javljaju?

U dušu je moju urezan sivi pečat groba u tamnici.
I soba u kojoj sedim,
u kojoj sne svoje snevam, rastrgane, čudne, nejasne,
i život svoj podlažem mučilima savesti
i krikovima optužbe,
i soba je moja kô ćelija tamnična.

O zašto ne mogu iz tela svoga istrgnuti svoju dušu samotnu
kô mladicu da je nakalemim na telo zdravije
te novim, lepšim plodom da se oplodi?

O zašto je duša moja za telo moje vezana
i siše život svoj iz njegvih nerava
kô bezlisna zimska krošnja iz podzemnog korenja?

I zašto ne može da ga ostavi kô ptiče odraslo
što ostavlja gnezdo pretesno i zagušljivo?
Moja je duša ptica ponoćna i samoj sebi guče smrt.
Moja je duša zatvorena u duplje starih podrtina.
Moja duša po tami leti i samoj sebi guče smrt.

I nije sunce. Nije dan. Nije podne.
I ne tali se na podnevnom suncu kô lojanica
čudnom bogu nekom u počast zapaljena.

Sumrak je ona. Najviše što ona jest, to je sumrak.
Presečena na prelazu svih svetla u tamu i tame u svetlo.
U njoj su samo prelazi, prelazi, prelazi.
I svako svetlo gasne i za svakim svetlom dolazi noć.
Užasno nesnosna noć kô sipa što sipa sive mlazeve
i privlači me u svoje štipaljke.

O zašto ne mogu dušu svoju istrgnuti iz tela svoga?
Jer telo je moje sipa, telo je moje tamnica,
telo je moje duplje, telo je moje noć.

Čeznem za časom velikog Izlaza.

Antun Branko Šimić.

Djevojče.

Ja ljubim april, njegov rosni pjev i boje,
Kô zvonki glas tvoj, dragi, i crne oči tvoje.

U rano jutro — još se čuli p'jetli —
Ja vidjeh, kako za grm lik se sakri sv'jetli
I ljupko lice, satkano od cv'jeća,
Što na tebe i na tvoj sladak osmjeh sjeća.

Zlatokosi taj lik je april možda bio.
Poljubit' sam ga htjela: tako bješe mio.

Ja hoću, dragi, da kô i ja snivaš
U sv'jetle, slatke noći slađe snove,
Ja hoću, da se i ti za grm skrivaš
I glas da tvoj me jutrom budi i zove.

Pa budeš li mi pun kô april sklada,
Vragoljan spretan, gizdav kao moja maca
Poklonit ću ti raskošna i mlada
Sav miris svoga cv'jeća, sna i poljubaca.

Ljubomora.

Od mene beže niz ulice kuće
i stabla.
Ženska vela nose vetrovi.
Na sivom nebu mrtvi oblaci
vise kao razderane prnje!
Vetrovi nose oblake i vela.

Večeras meni sve su razmrskali.
Preda mnom leži smrskan
moj svet kô dečje razbijene igračke.
Večeras padaju na me
krpe mrtvih oblaka.

Pokriven sivim žutim prnjama
posrćem preko razmrskanog sveta.

Večno iz nje nekoliko metara
trčim, trčim
stanem kadšto,
izgubljen i slomljen pas.

Na svakom uglu stoji jedna Smrt.

Ljubav.

Zgasnuli smo žutu lampu,
Plavi plašt je pao oko tvoga tela.
Vani šume oblaci i stabla,
Vani lete bela teška krila.

Moje telo ispruženo podno tvojih nogu.
Moje ruke svijaju se, žude, mole,
Draga, neka tvoje teške kose
Kroz noć zavijore, zavijore
Kroz noć.
Kose moje drage duboko šumore
Kao more.

Gustav Krklec.

(* 1899.)

Jastuci.

Jutros su stvari bile mrtva telesa
sa mrtvim sklopljenim očima
sa bledim voštanim licem;
jutros je čitavu sobu
prekrio suri plašt
i boje su bile tužne kô jesenje misli
kad teške kapi kiše biju o stakla

Jutros se magle vukle pod prozorom mojim
kô tužne udovice
i stakla su bila mutna, mlečna i siva
i soba je bila puna pospanih sena.
Zrcalo stajaše mutno u mračnome kutu
kô da mu poslednja ruža u mrtvim dubinama vene.

Samo su jastuci veselo pevali pesme
o belom telu žene.

*

Mrtva ljubav.

Usne su tvoje izgorele blede i suhe
i dojke ispijene vise. Dve bele mrtve ruže
u jesenje veče.

Nema više tela, ni krvi, ni strasti,
sve su bezbrojne čežnje mrtvaci,
a preko tvoga mrtvoga tela
ja bacam mrtvačka vela,
crnu košulju smrti.

Uzalud proleća bure i ognjeni kresi,
kose su uvek jednake i telo bledo,
i jedva se trza od mojih
bezbožnih dodira.
Ženo!

Nema više proletnjih noći ni dana,
kad su te moje ruke grizle kô zveri
i moje oči pile kô žedne sene ponoć.

More je mrtvo, mirno. Čempresi ćute
i idu korakom crnih grobara
obalom dugom u magli.

Sada si stara zverka
s očima koje gasnu i bleđe
i uzalud čekaš iz zasede
poslednji vrisak i krv.

Ti ne ćeš umreti u borbi,
tebe će noćne magle odneti u smrt.

Grad.

II.

Grad je zeleni pauk,
on večno prede, prede i prede,
on večno plete, plete i plete
i veze tanke niti u crne mreže
i čeka.

Ja znam, da kuće i lepe žene
i ulice žute, putevi, ceste, kavane
i cveće, knjige, odela, zlatno prstenje,
likeri, pjane noći, ciparska vina,
kočije, automobili,
da sve su mu sredstva, kojima dozivlje mene
u čarobnu mrežu
i san . . .

III.

Grad je zeleni pauk,
on žeđa moju crvenu krv i detinje meso,
on drhti sav za mojim nevinim telom
on strepi . . . !

Dve godine zelene požude u njegovim očima gore.
Dva gadna zelena smeška
večno se šuljaju za mnom
i večno prate
svaki moj korak.

Za mojim se stopama šulja kô noćni lupež,
kô strasni lovac za svežim tragom zveri
u snežno jutro.

Sve ruke njegove za mnom kriče i gore,
sve oči njegove za mojim korakom lete,
on žeđa kô zvijer u pustinji
i čeka . . .

IV

Grad je zeleni pauk;
ja bežim pred njim cestama dugim i crnim,
ja bežim. plačem i vrištim kô nejako dete
i hvatam se svake slamke;
preti mi duboki vir.

Ja bežim pred njim uzàlud kô nejako dete,
ja kričim uzàlud;
večno je sa mnom i večno čeka i čeka
još jedan poslednji čas.

Ja bežim pred njim i nosim pobožno srce.

Za mnom se smeju kuće, poruge crne,
za mnom se smeju ulice, puzave zmije
i staklene oči stupova telefona,
tornjevi,
krovovi,
ljudi, —

Smrt.

Srebrena cesta.

1.

Ja ne znam tko si? čuj me, dobri druže;
kad padne veče ponad tvoga krova,
kroz mrak se javi ćuk i hukne sova,
a oblaci kô jata ptica kruže
nad tornjevima sela i gradova,

izađi u noć . . . idi . . . Divlje ruže
opijat će te putem; trn će cvasti;
otvorit oči lopoči na vodi

izađi . . . idi . . . Srebren plašt će pasti
dalekom cestom kud te srce vodi.

2.

Ti znadeš i sam da svetove nosiš
u samom sebi, i da na dnu duše
sja jato zvezda, ponori se ruše,
i ako hoćeš oluji prkosiš
olujom koja u tvom bilu huji.

Izađi u noć . . . Pevat će slavuji
u crnom grmlju. Žuborit će vrutak.
Nad glavom će ti bela zvezda sjati.

I ako hoćeš, ti ćeš za trenutak
videti boga što te cestom prati.

3.

Ne veruj noći čoveku, ni buri
što kida greben tvoje volje. Gazi
na putu zmiju, guštera na stazi
i budi kao putnik što se žuri
dalekom stepom zelenoj oazi.

Izađi u noć . . . idi . . . Divlje ruže
opijat će te putem; trn će cvasti;
otvorit oči lopoči na vodi.

Izađi, druže . . . srebren plašt će pastī
dalekom cestom kud te srce vodi. .

Ljubomir P. Micić.

Kišna noć.

S presvetim ćutanjem kô bogovi što ćute,
korak u korak, dodirujuć skute,
telom pokraj tela,
hodasmo noću ispod crnog ambrela.
Vukli smo senke zagrljenih vela
ulicama pustim,
gde se svaki kutak hladnim osmehuje smehom.
Pod crnim ambrelom kô pod slatkim grehom
onemela Ljubav skovala nam usta,
dok po nama kiša padaše gusta,
dok nad nama plakaše vetar
Prolaznost i Večnost.

Za nama graknuše ulice od smeha,
a mi dalje nevini, bez greha,
ispod starih streha
pođosmo u Život,
Ljubav, Mladost,
Prolaznost i Večnost . . .

Smrt proletnoga dana.

Mnoštvo se tamo sodomskih boja
utrnulo nad grobljima;
mnoštvo strašnih izlomilo uzdaha
i jeknulo u večere prema hladnom
što proguta svetlo svetih mi likova
i pogasi sveće umirućeg dana.
Mnoštvo se tamo slomilo krikova.

Grane se viju kô tužni plesači
od bola i gneva.
I zeleno dok lišće sumornih jablana
po nebu šara,
dok vetrovi vitlaju moju čistu dušu
od bola do ranâ,
od života k smrti,
dotle ja pogružen kao tužna vrba
stojim na grobu jednog mrtvog proletnog dana.

Kiša peva jednu pesmu bônu,
kiša peva pesmu vasionu . . .

Danko Anđelinović.

(* 1891.)

Šipak.

Djevojko čuješ! — mladost mi cvate, plamti i gori,
kô nebu šipak plamenim cv'jećem, rujnim kô krvca,
grud moja puna sunčana zrnja cvate i zori,
od snage puca.

Djevojko gledaj! — Ja srčem s neba sunčanu krvcu,
vimena sasnem majčice zemlje nabrekla ml'jekom,
kô napet luk je dojedna grana na mome drvcu,
zelen sam v'jekom.

Djevojko stani! — cvatem kraj puta; ulomi granu,
uberi ploda, razaspi zrnje, pak dalje kreni;
okiti grudi! . . . Na b'jeloj dojci imat ćeš ranu . . .
. . . Trn je na meni! . . .

Kesteni.

Plavim se okom nasmiješio danak
Aleji cvatna kestenja,
S krošanja prhnu magličavi sanak
Pred kišom zlatna prstenja.
Pramičke magle niz livade nosi
Obijesni vjetrić jutreni —
Tiho se njišu na vilinjoj kosi
Zeleni, tamni kesteni.

I gore krošnje kao lustri zlatni
U crkvi s bezbroj plamova,
Njišu se, njišu, kestenovi cvatni
S tisuću bijelih cvjetova.
A cesta teče . . . S travnika u rosi
Zivka me vjetrić srmeni,
Tiho se njišu na vilinjoj kosi
Zeleni, tamni kesteni.

Tomislav Prpić.

Mrtva grana.

Pak opal je sneg,
zabelil se breg
moj mali, dragi, pospani.
Pak došli su oni
v belo zamotani dani,
i lepo je sada počinuti
črnoj, zamišlenoj grani.

Ona je gola, je slečena
i čisto po poli odsečena,
al niš ju to više ne boli
V žutom, jesenskom jutru
jemput je samo zavrisnula
i onda se tamo stisnula,
da hrgu je videt još golu.

Bumo je v zemlju zakopali,
naj tam si dole još spi.
Bu toplo ji nutri i vezda
kad malo se ona stopi.
Kad vse bu zeleno pak,
i ona bu onda se stala —
i cvetja bu morti još dala.

Il v zemli bu rajše ostala,
ne bu več štela na svet,
je lepše ji bilo vumret.
I ak na njezinom grobu
mi bumo čekati šteli,
dok padal bu sneg
i belil se breg,
mi skup bumo beli, tak beli.

Stanislav Vinaver.

* * *

U mirisu od jasmina
U mirisu jorgovana
Moja setna, mlada ljubav
Bludela je nepoznana
Čeznula je mnogo dana.

U mirisu od jasmina
U mirisu jorgovana
Moja ljubav mlada, setna,
Do njenog je išla stana.

I ljubila usne, lice,
Boje bledog, nežnog krina
Mirisom od jorgovana
I mirisom od jasmina . . .

* * *

Mi se čudno razumemo
Kô dva bola, kô dva vala,
Kô dva mosta u otkrića.
Ja te volim čudno, nemo.
Ti si ona čudna, mala
Mašta drevna moga bića.

O tebi su pitalice
Od vekova moje bile
Odgovor o kom se sanja.
Odgovor je tvoje lice.
Ti si slika one vile
Iz dečačkih nagađanja.

I svi stari snovi, evo
Polagano nadolaze
Kô da ide vreme tavno.
Svaki gest tvoj ja sam snevô,
Znam napamet tvoje fraze
Svaku reč sam čuo davno.

* * *

U palati od blistava kama
Boravi čežnjom infantkinja dane,
Ćudljivo čudna, i večito sama,
I ulaz samo tišine što brane.

Palate kamen sav je u čipkama,
Delo pradrevnih i nezpanih dleta . . .
I, kada padne mirisava tama
Nečujnim korakom kroz odaje šeta.

A zatim stane, zamisli se cela
I dugo traži po svakome kutu
Uspomenu onog što je snivat htela
U ovom tihom, čežnjivom minutu . . .

* * *

I snilo mi se (kô: padaše inje,
Ružičnih zvuka, zastorom od svile)
O, daj, muziko blaga, milostinje . . .
— (I sve su oči uplakane bile).

O, nebo bola! nebo moje sinje,
Nikada čežnje, nikad da iščile,
O, koje sile, uvek sile kinje
Jad naših bića, naše duše gnjile.

I ljudi uvek, kroz akorde strasne,
Plaču — strah, bedu, sve napore kasne.
Da plačem, bruji vaseljena cela.

Bled prostor drhti, grči se u bolu.
Kô eho daljna zapeva u molu . . .
. . . U očajanju njihaju se tela . . .

* * *

Priroda je priredila bal.
Muziku predvode slavuji,
i setno ona i ljubičasto bruji,
i plaču zvuci sa violina,
čije su žice mirisi jasmina.

I ruže nežne i čedne i snežne
na flautama purpurnim poje
daleke čežnje svoje.

Hor malih i crnkastih čela
arpedžira meko duž violončela,
a sivi i mrki su dobošari —
bumbari.

Orkestrom dirigira palica plavog zefira.

I gosti, svak u toaleti,
po etiketi,
stupaju kao veličanstva
s gracije puno i dostojanstva.

U haljini bledoj bledo Vreme,
obučeno u hrizanteme,
kroz uzdahe se smeši neme.

Oko njeg stoje u masi
Časi;
Usne im blede boje
večito šapatom broje.

Jedna čežnja, anemična i vita,
u kolo hita,
nesmela i bela
kolo traži.

Jedan Bol, u karucama što puževi vuku,
klanja se puku,
i dignuv otmenu ruku
skida cilinder.

Trupa baleta — konjica vilinskih četa, —
i pljeska gomila svêta
njihovoj igri.

A tamo, daleko od sviju,
u miru tiju. sred mraka
jedna nova raka čeka
Čoveka . . .

***

Po belome ćilimu snežnom
Bez kraja što se pruža
Predelom uvelih ruža,
Što mru po taktu nežnom...
Po belome ćilimu snežnome,
Putnici neki
Daleki
Iđahu.

Oko njih sneg i sneg i sneg,
Kô snega steg
Vije se breg,
Bregova red,
I vazduh, smrznut i bled, —
Samo je sneg, i samo je led.

A sunce nad glavom
Po nebu plavom . . .
(A sunce nad glavom
Po nebu plavom
Sa bolom, sa travom
Tiho se šeće).
Crno drveće
Granama golima kreće:
Proleće nikada videti neće . . .

Po kad-kad, kraj puta
Smrznuta,
Uvijeno u tišinu,
U tišine pomrčinu,
Groblje minu . . .

Uviju se u plašt slutnje
— Kô daleka zvona tutnje...
Prekrste se . . .
Pomole se . . .
Zamisle se . . .
Odu dalje . . .
Sunce blede zrake šalje...

Kroz ogromne prostorije
Nigde glasa glasnog nije,
Samo kad kad, s pirovanke
Sa zveckanjem, bele sanke
Ritmom tamnim uspavanke
Iz dalekih pratišina
Začuju se . . .
Pokažu se . . .
I odjure . . .
Bele sanke iz daljina . . .

Kad kad opet sred bespuća
Ispletene gle od pruća
Kolibice . . .
Kô trag vide davnih kuća,
Nad njima su crne tice,
Što kukaju danomice.
Svud tragove i tragove
Gde no gavran vranu zove« . .

Sunce je tonulo trajno
Kô davljenik, kom dođe posledŋja snaga,
Grcaše očajno,
Dok preko tela mu naga
Smrt se ne naže blaga
I poljubi smrskanoga diva,
I pokriše ga platnom sumraka siva
I posle ga odneše,
Voštanice su zvezde — plaču i bolno se smeše.

Putnici u to vreme
Na poljane neme
Stigli su —
Tu –
Od kud i svetlost beži, i mrak sklanja
Na poljane očajanja:

Ogromna polja snega, a među njima
Kô finim, tankim bledilom dima
Uvijeni,
Zaleđeni,
Ukočeni grdni vrti
Smrti.

Zaplakali starci setno.
Osećanje davno — sretno
Planu im kroz želje stare,
I kô odsev davne jare
Oblakom ih umotao . . .

Na umorne duše njine
Kô poslednje u mrak: »jao«
— Pune straha i praznine,
Pomrčine i tišine —
Mir je pao . . . .

Miloš Crnjanski.

Pozdrav.

Tebi što si me srela na moru
i zbrisala mi sa čela žig
majke bludnice i roba oca,
skinula mi sa vrata zmije,
žudne žalosne ženske ruke,
slava Slobodo.

Tebi što si me srela ovenčanog trnjem
sumnjâ, zakonâ, suzâ i verâ,
i zdrla mi sa čela venac.
Tebi što si mi narumenila usta
plodom dobra i zla, da ga neznam,
slava Slobodo

Tebi što si mi u telo
zasadila vetrovito bilje šuma,
iščupala stid i strah.
Tebi što si mi oči pomračila
tugom zveri, a kožu osvetlila
veselošću oblaka,
slava Slobodo.

Ne priznajem, da sam rođen
i ne rađam, nisam ničiji,
ne čujem reči, ne vidim boje.
Van zakona sreće i bola,
kao jadro na vetru ja kličem
tebi Slobodo.

Prva jeza.

Desi se: da se začudim,
kad me iznenadá rastuže:
kišica plaha,
il' jedna smeđa dečija glava,
u koju se zagledam duže.

Desi se, da se probudim,
od noćna bliza neba plava,
i stavim ruku na srce,
što kuca jako.

I da se tad u mislima zanesem,
i osetim polako, polako:
da je mladost prošla,
pa se stresem.

Oči.

O koliko puti kad pred tobom
osetim: da želim
da ostavim za sobom
moje tužne misli,
u očima ti bistrim neveselim . .

O koliko puti
kad nam nad posteljom sat ućuti,
i na tvom pobledelom licu
od milja
primetim dosadu lutalicu . . .

O koliko puti tad ustajem sam,
poguren i crn, pa se zagledam
kroz mutan prozor u proplanke daleke.

I osetim da mi nije dosta ljubav nevesela.
Razočaran od tvog umornog tela,
radoznalo milujem bludne i meke
velike oči bilja.

Vetri.

Ne grli cvetne poljane moj glas.
Nikada me nisi čula još da ječim,
nikad me nisi videla da klečim,
nikad u mojim očima pljusnuo nije
begunac talas.

Daleko je ono daleko,
što moje zdravlje pije.
Često zazvoni u noći, mirisno i meko.
Često je kao sunčana morska stena,
na kojoj sja jedini kamen koji cveta: mir.

Smrt moja zavisi od pevanja ticâ,
a nemam ja doma ni imena.
Daleko negde stoje vite jele snežna lica,
rad njih mi je majko drago da si poštena.

Moje vruće usne ne žude više
živa devojačka prebela tela.
Noću kad lutam u senci grada,
kraj raspeća baština i groblja,
ne žudim za sinom,
ne planem za roblja.

Vetri će za mene kličući da jezde.
U vrtlogu kamenja i neba pašće krikom
u zavejane mlade jele, i posuće im krila,
dahom našim, što će se slediti u zvezde,
negde... gde nisam bio... i gde nisi bila.

Pod nebom u ledu rumenom gde zora spi
disaće jele, što disasmo mi,
i stišaće zvezde osmehom i snagom,
što je vetrova talas
odneo sa nas, odneo sa nas.

Trag.

Želim:
da posle snova
ne ostane trag moj na tvom telu.

Da poneseš od mene samo
tugu i svilu belu
i miris blag...

puteva zasuti' lišćem svelim
sa jablanova.

Na ulici.

Kad svetiljke sinu,
i ulice pođu u visinu,
u tami stojim ja.
Na svemu što dođe
moj osmeh zasija.

Nestanu boli okovi i laž,
od mog pogleda zavisi sva draž
svega što prođe.
Žene prolaze i oblik gube,
smeše se, pa mi priđu da me ljube,
a ja im novu senku dam.

I dok tio zamagli noć
ulice pune seni,
ja imam neba bezgraničnu moć,
svi boli sveta skupe se u meni.

Kô cvetići beli sa meseca
rađaju se po ulici deca.
Od odsmeha mog umire dan,
i svakog koga pogledam
stiže moja sudba sreća i san.

Kad manem rukom neotice
nove zvezde sinu.
Tad sjajan tužan ceo grad
liči na moje lice.

Svi idu u nebo a da me vidu
po ulici zvezda i srebra.
Ja stojim raspet sam na zidu,
a Mesec mi blago probada rebra.

Dušan Vasiljev.

Odbegla duša.

U oku sa sjajem munja lutalica,
i kao sa nadom iznenadnom gostu;
sa setom oblačnih banatskih bubalica
o Uskršnjem Postu,
nogu lagano pred nogu mećem

i ljude, koje na putu srećem,
pitam za moju odbeglu dušu.

Ja ne znam šta joj bi da pljune
na banatske ambare pune,
i da onda uteče, —
kada smo zadovoljno, svako veče,
slušali raskošne pesme
kakve samo kod nas rode!
Znam da se nije zaželela
hladnih šuma i beskrajne vode,
gde nema huke, bola i straha
od guste, crvene krvi u vrenju, —
kao ovde kod nas,
gde ipak svi ljudi oséde u poštenju.

Najposle, meni i sada je dobro.
Duše, istina, nemam;
al' imam beskrajno banatsko polje,
gde rodi zlato, strast i pesma
i gde veselje ide do srži;
gde sunce sve grehe sprži,
i svi ostanemo uvek čisti.

Ha, ha, ha, ha!
Zar meni ovako nije bolje?

Todor Manojlović.

Posle bure.

Sura plaštanica suza
Cepa se na nebu,
I mala plava ostrva
Promaljaju se, ljupka, nasmejana,
Iz tamne plime,
Kao dragih plavih očiju sjaj
Iza crnog vela.
Dobri vetar kida i raznosi
Turobni veo;
Ubave plave oči,
Sve veće i veće,
Blistaju, svetle
Pod čudesnom dijademom
Presjajne dúge.

Zlatno lišće kovitla
U veselom kolu
Uz plahu glazbu mora —
I hitri, beli galebovi
Kruže nad pijanom pučinom . . .

Zlatna strela mladosti moje
Pogodila je najlepšu od ptica
U snežna krila;
Ali je ne rani,
Niti joj ukrati let:
Sa zlatnim nakitom,
Znamenjem mojim,
Leti sada gordi
Izabrani galeb
Vaskrslom suncu
I željnoj i željenoj obali,
Što čeka radosnog glasnika.

V. Massuka.

(Velimir Živojinović).

Tišina, bura i čežnja.

Na nebu se crtaju ruže
u krvavome moru večeri.
Kroz polusjaj zlatice kruže,
a daleko se blešte glečeri.
Prozračni miris i mir. I drhtaj mlak.
I sjajem protkani mrak.

Tišina. Samo krešti
u srcu mome bura. Ciči, besni.
I kida srce svesni
bol. I mučki trešti
za ljutom munjom grom
u dom, u moj dom.

O, kako bi dobro bilo
kada bi, daleka, ti
došla, i na svoje krilo
spustila glavu moju umornu, da zli
duhovi u njoj uljuljkani budu!
Da usnama, koje duboko ćute,
da rukom, što potiljkom traži pute,
umiriš srce moje, ovu ludu.

Pa onda, za večeri jasne,
uz vedre odjeke kasne,
da tiho, da tiše spim,
dok trne sumrak i sjaj,
i dah, i dah moj s njim.
Pa noć. Pa mir. Pa kraj!

Idila.

Kad jutro seosko po granju se ospe
i sunce ti zarudi na nedrima,
i rosa na bose noge ti se prospe,
a talas jeze promili ti bedrima —
devojko, čuj,
sa punim sretaj me vedrima,
da srećan i vedar bude mi dan!

Kad vetar istočni zašumi po granama
i sunce zlato po kosi ti prolije,
a bodri pokliči zaore se stranama —
devojko, čuj,
nek talas pesme tvoje mene polije,
da čašu bistru vedrog jutra dolije,
da srećan i vedar bude mi lov!

Pa kad se vratim pod noć tiho-šumornu
sa dalekih poljskih putanja,
i zateknem te kraj ognjišta umornu —
devojko, čuj,
podariću ti sav plod svoga lutanja
i celo veče osmeha i ćutanja,
da vedra i blaga bude ti noć.

Bol.

Bol ima krila, i sve stvari,
i ceo mali život taj
spušta daleko i ozari
kô dolju kad se kobac stari
digne u nebo i u sjaj.

I sve je onda malo tako,
i dobro sve što ikad bi;
mirno i milo drvo svako,
najteže opet biva lako,
a nemir kao dolja spi.

Jedino bol, kô kobac stari,
uzdići može sebe sam.
I dok visoko, crn, krstari,
krila mu sunčev sjaj zažari,
te kao živi blesne plam.

I čarolijom čudnom tako
od tame opet bude sjaj:
drago ti sve zbog čeg si plakô
i milo opet drvo svako
i celi mali život taj.

Povratak.

Vinjage, vinjage i laste i trem!
O, oči moje mladosti daleke!
Hodite vedre, hodite: da l' smem
izljubiti vas, izljubiti vas meke?

Kako je lepo ovde kod vas sve!
Po tremu hlad se sêdi i sad šeta;
loza je stara krotka kô i pre,
a nebo puno tičijega lêta.

Još stoje piljci u prahu na tlu,
još bumbar kruži po senčanom krugu,
tu, gde sam poznô bosonogu nju,
i prvu radost i najbolju drúgu.

I pauk, eno, onaj isti još
o ničem visi u plavome kutu,
a tamo krivi, crvotočni koš
i golub beli na crnome prutu.

Još cvećem pčelâ leluja se roj,
a brdo crni u gori od šljiva;
i još vidikom trči — Bože moj! —
dugačko kolo livada i njiva.

I smeju mi se vrapci na sav glas,
što mi na oči suza navre . . .
Ta željan ja sam, ta željan sam vâs,
velike oči moje svete Lavre!

Vi ste me svuda pratile kroz svet;
i ova gnezda ispod starih gredâ,
i lasta dobrih nedokučni let:
kô pesma vere iznad zla i beda.

I sad se bude iz kutova sto
spomena starih játa, játa mnoga
i, cičnć', lete, lete kuda ko
u slavn sreće, slobode i Boga!

Željna su da vas redom vide sve,
pa kruže, kliču i suze im teku.
I ja sam srećan što se smejat' sme
ubogi vrabac ubogom čoveku.

— — — — — — — — —

Vinjage, vinjage i laste i trem!
O, oči moje mladosti daleke!
Hodite vedre; hodite, da l' smem
izljubiti vas, izljubiti vas meke?

Desanka Maksimović.

Čežnja.

Sanjam da ćeš doći:
jer mirišu noći, a drveće lista,
a novo se cveće svakog jutra rodi;
jer osmesi ljupki igraju po vodi
i proletnim nebom što od sreće blista;

jer púpe topole, i kao da hoće
k nebu, pune tople, nabujale žudi;
jer u duši bilja ljubav već se budi;
jer mirisnim snegom osulo se voće;

jer prirodu Gospod za tvoj doček kiti.
Radi tebe čežnje u vazduhu plove.
Jer sve pokraj mene čeka te i zove:
cveće, vode, magle, jablanovi viti.

Dođi! Snovi moji u gustome roju
tebi lete. Dođi; bez tebe se pati!
Dođi, — sve kraj mene osmeh će ti dati,
i u svemu čežnju opazićeš moju.

Strepnja.

Ne, nemoj mi prići! Hoću iz daleka
da volim i želim tvoja oka dva.
Jer sreća je lepa samo dok se čeka,
dok od sebe samo nagoveštaj dá.

Ne, nemoj mi prići! Ima više draži
ova slatka strepnja, čekanje i stra'.
Sve je mnogo lepše donde dok se traži,
o čemu se samo tek po slutnji zna.

Ne, nemoj mi prići! Našto to, i čemu?
Iz daleka samo sve kô zvezda sja;
iz daleka samo divimo se svemu.
Ne, nek mi ne priđu tvoja oka dva.

Pokošena livada.

Livada kraj reke sanja.
Zrikavci tužno zriču.
Pomrlih trava duše
još lebde vrh otkosa
što se lagano suše.
O, vi ne znate tužnu
o smrti trava priču.
Zrikavci tužno zriču.

Jutros dođoše neki
divovi kao hrašće
u domovinu trava;
i mrtvo pade bezbroj
ljupkih šarenih glava;
i bezbroj nežnih tela
zdenuše u plašće
divovi kao hrašće.

Svega devojka jedna
zlatnog, okruglog oka
i trepavica beli'
lepršа na livadi
i ranjenicima deli
mirisne osmehe, čedne,
u mesto crvena soka, —
devojka zlatnog oka.

Sutra, opet u zoru,
doći će divovi oni;
i strašne surove vile
zdenuće u sena mnoga
mirisne glave mile.
Ležaće u jednom grobu
toliki milioni . . .
Doći će divovi oni.

Tužno zrikavci zriču;
čuje se do oblaka.
Večera celog žale
zelen-konjici svoje
lepe viteze pale.
Plaču nad grobovima
mrtvih, dragih junaka;
čuje se do oblaka.

Trifun Đukić.

Samoća.

Mutna se tama po vidiku svija,
Kô teška slutnja koja srce steže;
A negde pesma žalosna i tija
Kô vapaj duše kroz noć se razleže.

I tanka, zvučna flauta je prati . . .
Noć ova stare bolove otkriva:
Od prošlih snova opet srce pati
I sve tužnije i tužnije biva.

A moja setna duša sva se stapa
U sinfoniju večeri bez zvezda,
I nad prošlošću suzne oči sklapa
Kô tica iznad porušenog gnezda.

Dora Pfanova.

Linija.

Šta li samo znači linija na licu
sa čarobnom tajnom oko usna snenih?
Nikad još ne reče jednu rečenicu
a da se ne javi čudo smiješka njenih.

Ah koliko puta ona mi se ruga
i na blijedom licu tajna koja šuti,
dok su oči sjetne i duboka tuga
zapliva u jednoj prolaznoj minuti.

Kojim čudnim tonom u duši zazvuči
melodija slatka, strašna i duboka
i koja se cijela nikad ne dokuči?

Kao jedan mali pjev iz jedne pjesme,
koja negdje zvuči tiha i široka
i koja se cijela nikad znati ne sme

Miroslav Feldman.

Svitanje.

Jutro je svanulo sivo
i mliječno kô nerotkinja žena
željna ljubavi.
Kroz zastore padaju magle
na jorgane naše.
Kraj loga mrtvo se cakle čaše
i pjena šampanjca
noćnoga.

Netko se smije
i pije
žutu pjenu.
Netko će u tu zoru, što sviće
htjeti ženu.
— Dok spava kraj mene,
oči su duboke njene.
O te duboke oči!
Tri će još vijeka proći —
a želje će ispiti tijela.
Tri će vijeka još proći
kô magla pijana, bijela.

Sinoć su drhtala svijetla,
sinoć su drhtale ruže
crvene
nad logom jedne ljubavi.
A sada plače
nad grobom jedne ljubavi
crveno svijetlo dviju spolova
u ritmu belesnih molova.

Jutro je svanulo, gospojo,
sivo i mliječno kô nerotkinja žena,
željna ljubavi.

Žika Miličević.

Budućim pesnicima.

Vi koji budete pevali
u boljem, budućem vremenu,
imajte nežnosti i sažaljenja
za nerazgovetne akcente
naših božanstvenih poleta
i za bolna jadanja
naše neverovatne slabosti.

Razumejte nas!
Sudite koliko je velika
tragedija pesnikâ
koji žive u ovo doba,
kada se čovek, svojim duhom,
i suviše uzdigao,
da bi mogao biti ravan starim bogovima;
i kada je, avaj! —
pred svojom sopstvenom savešću i saznanjem —
ipak pao toliko nisko,
da više ne može da se izjednači
ni sa životinjom.

Siroti izgnanici, siroti bolesnici!
U našim srcima su gorele vatre
na kojima se vi grejete.
Naše duše su bile buktinje
koje smo mi, lutalice u pustoj noći,
visoko u svojim rukama pronosili,
tražeći puteve
kojima vi u miru prolazite.
Sa tugom mislite na nas,
pesnike ovog vremena;
jer mi smo,
buncajući o pravdi što bi bila večita,
natapali svoje ljudske ruke
u krvi svoje braće, —

i na iskidanim delovima srca,
kao na listićima hartije,
ispisivali stihove,
koji su mirisali na svežu
i nevino prolivenu krv.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
БЕОГРАД

S bolom, koji će za naše
žalosne senke da bude
možda kao uteha,
pomislite:
kako su naše duše bile mlade
i slične vihorima.
Uverene da u svojim krilima
nose zvezde nebeske,
one su,
uvidevši najvišu i najtužniju obmanu, —
uvidele, da je to bio samo san; —
i od žalosti potonule su
u okeanu svojih sopstvenih suza.

Alojzij Gradnik.

Pomlad.

Med travo pisano spi v solnčnem kresu
blesteča kača, bela po telesu
in gladka, mirna, zvita v mal obroč,
se ko zapestnica srebrna zdi . . .
Če trava zašumlja, se razpusti
in čaka . . .
Bila je pomlad nekoč,
in zdaj je spet . . . Jaz grem čez sočne trate,
in moje misli so vse misli nate . . .
Še v tvojem strupu teče moja krv,
še gnile rane so. — Zastonj bil lek
je vsak mi in zastonj ves beg
pred tabo, v srebru se blesteči crv.

O saj ne morem reči ti besede . . .

O saj ne morem reči ti besede . . .
Če sem ti ko duhteča roža, vtrži!
Če sem ti kakor čaša vina, drži,
o drži me pri ustah in me pij,
da zadnja kapljа v tebi izkopni.

Ne misli na poznejše moje bede,
O nič, prav nič naj te ne moti zdaj!
Potem? Kar je storjéno, je storjéno.
Potem me rožo z nogo razcefraj,
potem me časo trešči v belo steno,
da bo ti v slast še smrti zvenketanje.

Ker vem, da kot razbite tvoje sanje,
kot bolečina, kes in kot zločin
bom vedno še hodila ti v spomin.

Na Kalimegdanu.

O Golgota nekdanjih črnih dni,
kjer v krvi so umirali junaki,
kaj zopet vre iz tvoje zemlje kri?
Povsod, povsod cvetó rdeči maki.

Počasi stopam tihimi koraki,
in kakor že ne vidijo oči
ni več ko kri, se mi zazdi, da v vsaki
cvetlici zbódeno srce leži.

Kaj tržeš starka? Je li to tvoj sin?
Deklé! Je fant to, ki ti bil izbran je?
Ti vboga deca, je to bil vaš oče?

O pokleknimo vsi! Povzdigovanje
rdečih hostij je. Naj zdaj v spomin
njih muk se srce naše vsaj izjoče.

Anton Debeljak.

Skrite orgije.

Kot tihi menihi
procesija vitkih topolov sred mraka
ob cesti koraka.

In murne jim urne najela
je za muzikante Noč bela,
da v vetru zdaj rajajo vitki asketi,
objemajo plaho se v plesu razgreti.

Vsa mirna je širna
poljana, kjer smeje zbor lilij se belih:
metulj — lehkoživec skrit v slednji je kelih.
Prižemajo tesno ob grudi se lilij,
ki prosijo, prosijo sladkih nasilij.

Črni mrakovi.

Črni mrakovi visé nad poljánami,
sova sovika iz hoste temneče.
Duša spet, strastni ljubavi izdana mi,
tebe objema prek dalje drhteče.

»Hladen bom stopal in nem ko temá
po življenja razvoženi cesti«.
To sém bil sklenil — pa ti si prišla
in moj sklep ti leži zdaj na vesti.

Da se izlije ta žgoča ljubav
čez brežmejne prepade nebeške,
bi zakipela prek meje daljav
nedogledních za misli človeške!

Črne zavese poljano zastirajo,
v lesu mrtvaške skovikajo sove,
moje oči pa se v nadi ozirajo
k bližnjemu vzhodu bodočnosti nove.

Fran Albrecht.

Na križišču ulic.

Šel sem pogledat, kako trpijo,
kako se upirajo, kako umirajo,
kako se borijo
z življenjem ljudje
Šel sem kot v cerkev: da se poklonim Življenju —

ah, ne! —: da se poklonim Trpljenju!

Šel sem, o, in s sabo sem nesel ljubezen.
Ljubezen, ki bi nasitila tisoče!

Šel sem in nisem srečaval ljudi,
visoko vzravnanih, s ponosnimi očmi —
le sence.

In našel sem ženo: na križišču ulic stoječo,
visoko, bledo, potajno ječečo,
kako se je sklanjala, poljubovala,
negovala, ljubimkovala
obrazek beli —
in nato trgala, trgala
s prsi velih
in nudila mimoidočim
kakon na prodaj —
svoje dete.

Svoje lastno dete tujim ljudem! —

Nisem razumel, kaj je ječala ihte —
a čul sem, kako ji je v prsih hropečih srce
kričalo: Vzemite in dajte mu kruha!

Da, kruha . . . Ljubezni?
Ljubezni dovolj!
Čim globlja ljubezen, globočja je bol . . .
Kruha, kruha.

Veter.

Težke reči mi pravi veter nocoj,
grenke in bridke pozdrave mi nosi,
tiho v vejevju tam joče in prosi,
kot da na tihem žaluje z menoj.

Veter, ti dušam raztrganim brat,
večnih nemirov goni te sila,
dalje ti krute rastrgajo krila,
ali ti večno šumiš: smeh in jad.

Veter, s teboj bi jaz preko sveta,
plakal in tožil bi tuji bolesti,
laske bi česal sladki nevesti,
zvezde poljubljal bi vrhu neba.

Veter, s teboj bi jaz v prostor brez mej,
proč od sveta, samo proč od ljudi!
Veter, glej, črne so moje oči
od hrepenenja in studa in glada in žej!

Spomini.

Nad gajem tam daljnim spominov nebroj,
odetih v mrak moje duše; nocoj
pojo žalujoče molitve

Kot vase začaran srebrni smeh
mesečine se koplje v zelenih valeh
topolov, ki težko zvenijo.

Sen spečih voda sred pokojnih trat
še mojo utrinja mladost ko takrat . . .
O, zeleni in veli spomini!

To bilo je v maju: somrak je dehtel,
tih veter je vel, val vôd je šumel
poskočne valčke ljubezni.

In v tvojih deviško-sinjih očeh
se kopal je mojega srca smeh,
tvoji črni lasje so goreli.

Tvoji črni lasje so se zlili po tleh
— goreči valovi — krog naju dveh
pod mračnim, meniškim topolom.

Da, mračni meniški topoli okrog
so peli svečano: o, mladi bog
pomladi, ime ti je ljubezen!

Notturno.

I.

Na vrtu višnjevih nebes
vzcvetele so rože zlate;
te rože so, Anica, zate
in zame vzcvetele nocoj.

Za najino krasno ljubav
te rože je Bog zasejal,
vsem daljam je zarje prižgal,
da sijejo nama nocoj.

Nocoj je ves svet paradiž . . .
Čuj, strune srca mi zvenijo
najslajšo nocoj melodijo:
Postani mi žena nocoj!

II

Sladko zvenijo ure polnočne,
v srcu zvenijo, v dalje šumijo
tiho, da tvojih sanj ne uzplašijo,
ki jih premišljaš, ljubica moja.

Bela kot tvoje telo je blazina,
temno blesteči kot letni mrakovi
padajo čez oči ti valovi
las, ki kot tvoje sanje dehtijo.

Čuj, in jaz pridem: da te ne vzdramim,
bele blazine narahlo razgrnem,
tiho pogreznem v mraku se črnem . . .
K svatbi zvenijo ure polnočne.

Skrivnostni hip.

Kot bi nevidno goreli mrakovi,
nad zemljo tli sopar, —
vanj jek in zamolkel udar,
kot ranjeni, daljni zvonovi . . .

Tišina krog tebe, srce.
Kako gori to molčanje,
to udušeno kričanje
v vaših prsih, ljudje!

V prasrce posluhni, srce,
čuj — mrko bobni in odmeva,
kakor od žolča in gneva,
se trga drobovlje zemljé.

Neslišni potresi zemljé . . .
Najtišjih ur molčanje
sesa se in vpiva v brezdanje
tvoje bolesti, srcé.

Po tajnem utripu bijó
srca: gnev, grozo, nemir . . .
Sesaj, izsesaj nam, vampir,
to plahost — bol našo temnó!

Jaz sanjam veliki potres,
ki zruši nad nami obzorja,
da bruhnejo narodov morja
podzemeljska v svet kakor kres . . .

Neslišno, po prstih gre
skoz noč skrivnostni hip.
Mar čuješ v njem utrip
bodočnosti, srce? . . .

Ivan Albreht.

Pesem.

Kako vzkipi, zavre življenje v polju,
ko solnce se zasmeje mu v obraz!
Med ptički, cvetkami in med dekleti
bi kmalu bil vesel še jaz.

In od radosti legel bi med brazde,
da v sanjah tam bi znoj in kri sejal,
in vse poletje in vso dolgo jesen
bi mirno sredi njive spal.

In v snu bi čul ves tajni tok stvarjenja,
bolest oddal bi zemlji in bridkost,
a potlej vstal bi in z dekletom mladim
objel bi srečo in mladost.

Prva postaja.

»Ne moči mi s solzami nog,
ne briši jih z lasmi,
saj kdor živi, ta ni ubog —
ne boj se Magdalena!« —

»Ah, Rabi, ti
moj večni, ti moj Bog . . .«

In kakor v snu o mladih dneh
ji pal je z lic, iz duše greh . . .
In dvignila se je do njega,
do čela in do ust. —

Tedaj so vstali farizeji
in z divjo jezo so zbežali.
In Izrael ju je proklel.

Janko Glaser.

Doma v planini.

Očetu.

Tu po tej cesti trudoma je stopal,
ž njim jaz skrbi.
Njegove bukve senčile so naju —
sedaj jih ni . . .

Na plan posekano sedaj žge solnce —
in kriv sem jaz —
In sence težke vse, ah, legle njemu
so čez obraz . . .

Večerna pesem.

V večernem solncu grejejo se lesi,
jaz roko v roki v solncu grem s teboj;
še zadnja luč odmeva pod drevesi —
jaz v rokah tvojih vzel jo bom s seboj . . .

*

Kot pesem sladka, svetla šla bo z mano:
o tvoja roka, mlada, strastna zdaj,
kako ležala gorko in udano
v spominih dragih v moji bo nekdaj!

Od rose tu spet bodo mehke trave,
da ne bo čuti najinih stopinj;
iz globočin pozvanjalo bo ave
in zarja bo sijala prek planin.

Kak mnog spomin bo v tisti zarji vroči!
Gorak, umiljen, drag in lep in čist.
In zadnja stra-t bo padla od srca, kot loči
brezbično z veje se za listan list.

*

Spet roko v roki bova šla v jeseni
in mirne v srcu bodejo strasti;
le se odmev od njih drhtel bo v meni,
iskren in zvest in poln toplote: Ti.

Anton Novačan.

Po nevihti.

Nisem romar, ne grešnik, nisem Slovenec več!
V mojem srcu je slast in mir po obupu,
po nevihti leži na tleh
moja lepa mladost, moja grenka . . .

Bi hotel, da bi še romar bil,
hodil brez cilja iz kraja v kraj
v solncu in dežju, burji in vetru
dvomil o Bogu in prosil za raj?

Bi hotel, da bi še grešnik bil,
dekleta sleparil, zapeljeval,
in kakor katolik ves licemeren
za greh se kesal in zopet lagal?

Bi hotel, da bi Slovenec še bil,
advokat, kmet ali dober žandar,
imel pod Triglavom tiho domovje
ali pa nosil črni talar?

So časi strogi zidali mojo vest,
dušili pogana, ki bil bi v meni zorel
kot solnčna agava visoko k nebu kipel,
vzcvetel, dal plod in usahnil v svojo prelest!

So časi temni zastirali moj pogled,
da bil sem lepoti le pozni svat,
med dobrim in zlim v procepu, kot gad,
ostavljal za sabo nejasno vijugasto sled!

Zdaj pa nisem romar, ne grešnik, nisem Slovenec več!
Moj dan se vedri in naj po nevihti, obupu,
leži mrtva na tleh
moja lepa mladost, moja grenka . . .

Na njenem grobu hočem staviti hram
obokan čez njo v sijajnem svodu:
Jaz hočem sebe da drugim dam
v tem svojem zadnjem strašnem pohodu . . .

Pomlad.

Pomlad je in sveti Juri
slavi svoj pohod.
Odprite mu duri,
zdaj je sveti Juri
velik gospod.

Trobentice mu trobentajo
in zvončki zvonijo,
svetemu Juri ptičke
na roke letijo.
V poljani mu kraka
čudni črni vran.
Kakó dolgo bo solnce
kolik bo dan?

*

A tam v Konjiški gori,
kjer so gosti gosti bori,
zevajo zmaji —
med njimi najmlaji
sanja težke sanje
o Prijapovem gaji.

*

Za našo mejo, za zeleno loko
vsak večer devojko vodi za roko
ciničen starec in ji ljubi usta,
oj kako je meni ta igra pusta!
Ko se mrači, prijema jo za grudi,
ko se znoči, ima vse drugo tudi.

O sveti Juri
daj temu starcu srce zakuri
v ljubavi vroči,
da se mu razpoči!
In da devojki mladi
bi jaz ugajal,
do druge pomladi
se z njo naslajal!

Igo Gruden.

Iz parka bezeg . . .

Iz parka bezeg tiho v noč dehti —
še v spanju tvoja roka kolaj se zgane,
iz sanj telo še kdaj ti zadrhti,
za hip tedaj polnoč drhté obstane —
sladko spi . . .

Iz parka bezeg tiho v noč dehti —
po mraku vonj do naju se pritiplje,
čez naju se prelije iz noči,
ves božji sen noči na naju siplje —
sladko spi . . .

Ob jutarnjem svitu.

Sládko — utrújena ljubav
ti na vejicah drhti še:
prve zarje dih sanjav
zunaj nad kostanji diše . . .

V sobi je še tih somrak,
v njem strasti so nočne skrite;
vse od naju v mlačni zrak
v mehkih valih so prelite.

Nizko sklônjen nad tebój
gledam te, o, sámo gledam;
da sem bil vso noč ves tvoj,
komaj, komaj se zavedam.

Komaj sladkih ur pozdrav,
z vejic tih spomin drhti še:
prve zarje dih sanjav
zunaj nad kostanji diše . . .

Jože Lovrenčič.

Pogled na mesto.

Nad mano milijon zvezd blesti,
pod mano milijon luči gori.

Milijoni zvezd
pojo melodijo končanih cest,
milijoni luči žarijo
nekončanih poti melodijo.

Milijoni zvezd, vašo pesem poslušam:
molčim in jo sanjam;
milijoni luči, vašo pesem okušam:
trpim in se ji klanjam.

Med milijoni luči in milijoni zvezdá
je temà —
daleč, daleč je do nebá.

Večerno razpoloženje.

Bela maglica golobov
dvignila se iz samotne je vasi
in kot da gre kopat v kri se solnca,
čez dolino na večerno stran hiti.

Živi žarki pot ji narekujejo,
dvoje oglov pa za njimi mre,
mre in v ogenj hrepenenja se spreminja,
ker v spominih koplje se srce . . .

Visoka pesem.

Zlate roke ko dva plamena
skozi noč do mene bleščé;
v njih žari tvoje srcé,
žena!

O svetlobe!

V njej je vzraslo drevo spoznanja in drevo življenja
in drugo v drugo stikata mogočne veje
in zreli sad izmed zelenih listov
veselo se iz časa v večnost smeje.

Pavel Golia.

Zapuščena.

Večerni zrak,
ves blagovonjav od glicinij
poljublja tvojih usten mak
in se dotika tvojih linij . . .

Večerni čas,
nemiren od pričakovanja,
resnobnost diha ti v obraz
in s tabo se boji in sanja . . .

A zvon zvoni
in v črne slutnje te zagrinja . . .
In njega od nikoder ni.
On se te nič več ne spominja.

Gorijo zvezde . . .

v Dobrudži padlemu podporočniku Vladimiru Koblerju v spom

Gorijo zvezde, kot mrtvaške sveče
nad hladnimi grobovi tujih tal,
list šelesti, molitev v mrak šepeče
in tiha tožba plava preko dalj.

Vesti od sina tamkaj mati čaka
vsa sklonjena in stara dan na dan.
Za dnevom dan se v gluho noč pretaka,
a pisma ni. Moj Bog! In vse zaman . . .

Gorijo zvezde, kot mrtvaške sveče
nad hladnimi grobovi. Spava in,
odrešen rane, strašne in skeleče,
o tebi sanja, bedna mati, sin.

Dobrudža, 1916.

Gustav Strniša.

Spremenjenje.

Nemir sem vgnetel svoj v te božje čare,
in med pšenico seme posejal —
blesk svoje duše vlil sem v solnčne žare,
sam v črno grud sem zemlje se vsesal. —

Začutil pokoj večnega soglasja
sem v duši trudni, ves sem zagorel,
ovit v šuštenje težkega sem klasja
v hlepenju silnem k solncu plamenel. —

Tedaj življenje dvojno je zaplalo
in iz srca pognala nova kal:
iz mene žitno klasje vzvalovalo,
med njim rdeč mak tresoč se je smehljal.

Vesoljstvo s tajnostjo me je prepreglo,
in bil sem ptič v žareči mreži dalj. —
Naenkrat se vrnilo je odbeglo,
v presilni slasti ves sem trepetal. —

In dvignem se ... A kdo sem? — Ni človeka —
v sinjini jasni žarek tih miglja —
pred njim trepeče lahna senca-beka,
in pesem mu skrivnosti šepeta — —

Miran Jarc.

Skoz zastore . . .

Skoz zastore drhtave kakor pajčevina
se vsipaju odbleski streh zasneženih
mi v tiho sobo — kraj želja omreženih,
ki zbuja jih brezbrežna nebesna sinjina.

In same iz sebe v zimski mrak se pnejo sanje,
ki vse še bolj rasto in v temno dalj kipijo,
objete z občutljivo melodijo,
ki pritajeno od nekod se vlega nanje.

Dogodek v noči.

V temotni, ozki ulici se je v zvezdno noč
odbil od sten krik strašan: Na pomoč, na pomoč!

Tlak je ječal od divjih, zmedenih korakov rezko, težko . . .
Obupni klici — ko da so se vaze razbile —
se zasekali so v temó — —
— — — — — — — — — — —
Nad strehami se je bočilo nočno nebo:
tam zvezde le psalme ljubezni pojo.

BIBLIOGRAFIJA.

Almanah Književnog Juga, Zagreb, 1920.
Almanah Srpskohrvatski za g. 1910. i 1911., Zagreb, 1910., 1911.
Alaupović Tugomir: Probrane Pjesme, M. H., Zagreb, 1902.
Albrecht Fran: Mysteria dolorosa, Ljubljana 1917.
Pesmi Življenja, Ljubljana 1920.
Albreht Ivan: Slutnje, Ljubljana 1919.
Anđelinović (Anđelo) Danko: Galebovi, Zagreb 1918.
Arnold Đuro: Izabrane pjesme, M. H., Zagreb 1899.
Čeznuća i maštanja, M. H. Zagreb 1907.
Aškerc Anton: Balade in romance, Ljubljana 1903.
Lirske in epske poezije, Ljubljana 1896.
Nove poezije, Ljubljana 1900.
Četrti zbornik poezij, Ljubljana 1904.
Izabrane pjesme, M. H., Zagreb 1913.
Badalić Hugo: Hrvatska Antologija, M. H., Zagreb 1892.
Begović Milan: Pjesme, Zagreb 1896.
Vrelo (1896-1911.), D. H. K., Zagreb 1912.
Бојић Милутин: Песме, Београд 1914.
Песме бола и поноса, Београд 1920.
Cankar Ivan: Erotika, Ljubljana 1902.
Cezarec August: Stihovi, Zagreb 1919.
Црњански Милош: Лирика Итаке, Београд 1919.
Časopisi: Босанска Вила, Dom in Svet, Grič, (Hrvatska) Prosvjeta, Kritika, Летопис Матице Српске, Ljubljanski Zvon, Мисао, Plamen, Savremenik, Српски Књижевни Гласник, Звезда.
Čerina Vladimir: Raspeće, Split 1912.
Ћурчин Милан: Песме, Београд 1906.
Debeljak Anton: Solnce in sence, Ljubljana 1919.
Domjanić Dragutin: Pjesme, D. H. K., Zagreb 1909.
Kipci i popevke, D. H. K., Zagreb 1917.
Дучић Јован: Песме, Мостар 1901.
Песме, C. K. З., Београд 1908.
Feldman Miroslav: Iza sunca, Zagreb 1920.
Филиповић Драгољуб Ј.: Крваве струне, Свилањац 1908.
Манасије, Крф 1918.
Косовски божури, Крф 1918.
Funtek Anton: Izabrane pesmi, Gorica 1895.
Gabarić Vilko: Stihovi i proza, D. H. K., Zagreb 1920.
Gestrin Fran: Iza mladih let, Ljubljana 1893.
Glaser Janko: Pohorske poti, Ljubljana 1919.
Глумац Ђорђе: Бели цветови, Земун 1920.

Golar Cvetko: Pisano polje, Ljubljana 1910.
Rožni grm, Ljubljana 1919.
Sto let slovenske lirike, Od Vodnika do Moderne, Ljubljana 1920.
Golia Pavel: Pesmi o zlatolaskah, Mat. Slov., Ljubljana 1921.
Gradnik Alojzij: Padajoče zvezde, Ljubljana 1916.
Gregorčič Simon: Poezije, Celovac 1918.
Gruden Igo: Narcis, Ljubljana 1920.
Primorske pesmi, Ljubljana 1920.
Harambašić August: Izabrane pjesme, M. H., Zagreb 1895.
Hrvatska Mlada Lirika, D. H. K., Zagreb 1914.
Ilešić Fran: Cvieće slovenskoga pjesništva, M. H. Zagreb 1906.
Илић Војислав Ј.: Песме I. и II., С. К. З., Београд 1907. и 1909.
Илић-Млађи Војислав Ј.: Песме, Београд 1920.
Антологија српске лирике од Бранка до данас, Београд 1920.
Јакшић Милета: Песме, Велика Кикинда 1899.
Jerajeva Vida: Pesmi, Ljubljana 1908.
Јовкић Прока (Нестор Жучни): Књига борбе и живота, Београд 1912.
Katalinić-Jeretov Rikard: S moje lire, M. H., Zagreb 1904.
Sa Jadrana, Zadar 1908.
Kette Dragotin: Poezije, Ljubljana 1907.
Королија Мирко: Песме, Задар 1914.
Kranjčević Silvije Str.: Bugarkinje, Senj 1885.
Izabrane pjesme, M. H, Zagreb 1898.
Trzaji, Donja Tuzla 1902.
Pjesme, D. H. K, Zagreb 1908.
Krklec Gustav: Lirika, Zagreb 1919.
Srebrna cesta, Zagreb 1921.
Krleža Miroslav: Pan, Zagreb 1917.
Tri simfonije, D. H. K., Zagreb 1917.
Lovrenčič Jože: Deveta dežela, Trst 1917.
Brstje iz vrta slovenskega pesništva, D. Sv. M., Celovac 1919.
Lovrić Božo: Hrizanteme, Split 1914.
Sveto proljeće, D. H. K., Zagreb 1915.
Луковић Стеван: Песме, Београд 1903.
Максимовић Јован: Песнички зборник, Мостар 1900.
Марковић Даница: Трепуци, Београд 1904.
Medved Anton: Poezije I. i II., Ljubljana 1906. i 1909.
Micić Ljubomir A.: Ritmi mojih slutnja, Zagreb 1919.
Spas Duše, Zagreb 1920.
Milaković Josip: Naša pjesma, II, Sarajevo 1905.
Милучић Јосип (Сибе): „3", Мат. Срп. у Дубровнику 1914.
Књига Радости, Београд 1920.
Milković Zvonko: Pjesme, Zagreb 1914.
Molè Vojeslav: Ko so cvele rože, Ljubljana 1910.
Tristia ex-Siberia, Ljubljana 1920.
Murn-Aleksandrov Josip: Pesmi in romance, Ljubljana 1903.
Nazor-a Vladimir-a Djela, II.-V., Zagreb 1918.
Nikolić Mihovil: Knjiga pjesama, D. H. K., Zagreb 1917.

Пандуровић Сима : Okovani slogovi, D. H. K., Zagreb 1918.
Стихови, С. К. З., Београд 1921.
Пауновић Живојин М. : Бесмртни симболи, Београд 1921.
Pavelić Milan: Pjesme, Rijeka 1913.
Peterlin-Petruška Radivoj : Po cesti in stepi, Ljubljana 1912.
Петковић-Дис Владислав : Сакупљене песме, Београд 1921.
Петровић Милорад М. : Сељанчице, Београд 1903.
Васкрсење, Београд 1908.
Петровић Велько : Родољубиве песме, Београд 1911.
На прагу, Земун 1913.
Polić-Kamov Janko : Ištipana hartija, Zagreb 1907.
Psovka, Zagreb 1907.
Poljanec Ljudmila : Poezije, Ljubljana 1906.
Popović Bogdan: Antologija novije srpske lirike, M. H., Zagreb 1911
Prpić Tomislav : Modri časovi, Zagreb 1920.
Mrtvi grad, Zagreb 1921.
Пурић Божидар : Песме о нама, Београд 1919.
Љубавне свечаностм, Београд 1920.
Рајић Велимир : Песме и проза, Београд 1908.
Ракић Милан : Песме, Београд 1904.
Нове песме, Београд 1912.
Sabić Marin: Trenutci, Donja Tuzla 1901.
Sardenko Silvin : V mladem jutru, Ljubljana 1903.
Roma, Ljubljana 1906.
Nebo žari, Ljubljana 1916.
Спиридоновић-Савић Јела : Са уских стаза, Београд 1919.
Стефановић Светислав : Сунца и сенке, Београд 1912.
Строфе и ритмови, Београд 1919.
Шантић Алекса : Пјесме, С. К. З., Београд 1911.
На старим огњиштима, Мостар 1913.
Pesme, Književni Jug, Zagreb 1919.
Šimić Antun Branko: Preobraženja, Zagreb 1920.
Tresić-Pavičić Ante: Glasovi s mora Jadranskoga, Zagreb 1891.
Nove pjesme, Zagreb 1894.
Valovi misli i čuvstava, M. H., Zagreb 1903.
Sutonski soneti, Zagreb 1904.
Ујевић Аугустин : Лелек себра, Београд 1920.
Vidrić Vladimir: Pjesme. Zagreb 1907.
Винавер Станислав : Варош злих волшебника, Београд 1920.
Župančič Oton : Čaša opojnosti, Ljubljana 1899.
Čez plan, Ljubljana 1904.
Samogovori, Ljubljana 1908.
V zarje Vidove, Ljubljana 1920.

SADRŽAJ.

Predgovor . . . . . strana 3

I.

Ilić Vojislav J.:

Ljubičica . . . . . „ 9
Tibulo . . . . . „ 9
Jesen . . . . . „ 9
Veče . . . . . „ 10
Grm . . . . . „ 10
Prvi sneg . . . . . „ 11
U noći . . . . . „ 11
Sivo, sumorno nebo . . . . . „ 12
Ciganče . . . . . „ 12
Zimska idila . . . . . „ 12
U poznu jesen . . . . . „ 14

Mitrović Milorad J.:

Dva lista . . . . . „ 15
Nenapisana pesma . . . . . „ 15
* * * (Daleko, daleko da mi je...) „ 15
Bila jednom ruža jedna . . . „ 16

Jakšić Mileta:

Letnja noć . . . . . „ 17
Prvo cveće . . . . . „ 17
Među gorama . . . . . „ 18
Veselo je . . . . . „ 18

Šantić Aleksa:

Proljeće . . . . . „ 19
Pod jorgovanom . . . . . „ 19
Na mermeru česme . . . . . „ 20
Pod vrbama . . . . . „ 20
Jesen . . . . . „ 20
Ostajte ovdje . . . . . „ 21
Novo pokolenje . . . . . „ 22
Sijači . . . . . „ 22
Proljetne tercine . . . . . „ 24
Veče na školju . . . . . „ 24
Na pripeci . . . . . „ 25
Pretpraznično veče . . . . . „ 25
Prazna koliba . . . . . „ 28

Petrović Milorad M.:
Celo mi selo omilelo . . . strana 29

Arnold Đuro:
Kud zirnem samo . . . . . „ 30
Na zapadu s tiha . . . . . „ 30
Kopni snijeg . . . . . „ 30
Na brvi . . . . . „ 31
Mak . . . . . „ 31

Harambašić August:
Noć . . . . . „ 32
Iz »Ružmarinka« . . . . . „ 32
Sitne pjesme I., II., VIII. . . „ 32

Kranjčević Silvije Str.:
Mramorna Venus . . . . . „ 33
Iza spuštenih trepavica . . . „ 35
U maskiranoj gomili . . . . „ 37
Eli! Eli! lama azavtani?! . . „ 38
Zadnji Adam . . . . . „ 40
Ditiramb . . . . . „ 42

Tresić-Pavičić Ante:
Pjesnik i lijer . . . . . „ 45
Žuk . . . . . „ 45
Lacrimae rerum . . . . . „ 46
Veliki Pan . . . . . „ 46
Vojga . . . . . „ 48

Alaupović Tugomir:
Svelo lišće . . . . . „ 51
Sumornost . . . . . „ 51
Susret. . . . . „ 52
Stijene . . . . . „ 53

Sabić Marin:
Favente nocte . . . . . „ 55
Au clair de lune . . . . . „ 56
I još se sjećam". . . . . „ 57
Jeste li čuli . . . . . „ 57
Ja sit sam uma, Gospode . . . „ 58

Katalinić-Jeretov Rikard:
Ljuven sanak . . . . . „ 59
Jesen . . . . . „ 59
Nevera . . . . . „ 60

Proljeće . . . . . strana 60
Zimska slika . . . . . „ 61
Lađa u noći . . . . . „ 61
Proljetni glas . . . . . „ 61

Gregorčič Simon:

Na bregu . . . . . „ 62
Soči . . . . . „ 62
Nazaj v planinski raj! . . . „ 64
Moj črni plašč . . . . . „ 64
Človeka nikar! . . . . . „ 65

Aškerc Anton:

Javor in lipa . . . . . „ 66
Romanca o roži . . . . . „ 66
Na mohamedanskem grobišču „ 67
Krišna . . . . . „ 67
Ahasverjeva himna Noči . . „ 68
Na Kale-mejdanu. . . . . „ 70
Na suženjskem sejmu v Bohari „ 70
O Morje! . . . . . „ 71

Funtek Anton:

Kapela . . . . . „ 73

Gestrin Fran:

Balada o prepelici . . . . . „ 74

Medved Anton:

Samoti . . . . . „ 75
Z Adrije. 1. Volosko . . . . „ 75
Kaj si tak!? . . . . . „ 76

II.

Dučić Jovan:

Tišina . . . . . „ 79
Morska vrba . . . . . „ 79
Podne . . . . . „ 79
Noćni stihovi . . . . . „ 80
Čežnja . . . . . „ 80
Poznanstvo . . . . . „ 81
Leto . . . . . „ 81
Zvezde . . . . . „ 82
Ekstaza . . . . . „ 82
Zamor . . . . . „ 83
Susret . . . . . „ 83
Mirna pesma . . . . . „ 83
Dubrovački poklisar . . . . „ 84

Bdenje . . . . . strana 84
Pesma ženi . . . . . „ 85
Najtužnija pesma . . . . . „ 86

Rakić Milan M.:

Dolap . . . . . „ 87
Želja . . . . . „ 88
Kao bajka . . . . . „ 89
Iskrena pesma . . . . . „ 90
Čeznja . . . . . „ 91
Setna pesma . . . . . „ 91
Jedna želja . . . . . „ 92
Zimska noć . . . . . „ 96
Večiti putnik . . . . . „ 93
Površni utisci II. . . . . „ 94
Božur . . . . . „ 95
Jefimija . . . . . „ 95
Napuštena crkva . . . . . „ 96

Luković Stevan M.:

U pózni čas dana . . . . . „ 97
Jesenja kišna pesma . . . . . „ 98

Simić Dušan:

Noću . . . . . „ 99

Marković Danica:

Na bunaru . . . . . „ 100
Letnje veče . . . . . „ 100

Ćurčin Milan:

Da l' hoćeš tako? . . . . . „ 102
S drvećem . . . . . „ 102
U Bečkoj Šumi . . . . . „ 102
Ne beri ljubičice . . . . . „ 103
U troje . . . . . „ 103

Rajić Velimir J.:

Ljubavno pismo . . . . . „ 104
Setva i žetva . . . . . „ 105
Rasklapa zora... . . . . „ 106

Petković-Dis Vladislav:

Prvi zagrljaj . . . . . „ 107
Na Kalemegdanu . . . . . „ 108
Jesen . . . . . „ 109
G. . . . . „ 109

Nirvana . . . . . strana 109
Po grobovima . . . . . „ 110
Poginuli dom . . . . . „ 111
Među svojima . . . . . „ 112

Pandurović Sima:

Svetkovina . . . . . „ 113
Njen odlazak . . . . . „ 114
Pada cveće . . . . . „ 114
Tišina . . . . . „ 115
Današnjica . . . . . „ 115
Novembar . . . . . „ 117
Na Kumanovskom razbojištu . „ 117
Na poljima mirnim prohujale bitke . . . . . „ 118

Stefanović Svetislav:

Proleće . . . . . „ 119
Pred kraj leta . . . . . „ 120
Nokturna . . . . . „ 120
U ime Večnoga . . . . . „ 120
Pesma jutarnjeg oblaka . . . . „ 121
Dar . . . . . „ 122
Tama . . . . . „ 122
Akord . . . . . „ 123
Poslednje sunce . . . . . „ 123
Smeh . . . . . „ 124
Smrt . . . . . „ 124

Ilić Mlađi Vojislav J.:

Iz jedne šetnje . . . . . „ 125
Zvoni . . . . . „ 126
Zalazak sunca posle bitke . . „ 127
San u cveću . . . . . „ 128

Korolija Mirko:

Kikot . . . . . „ 131
Menada . . . . . „ 131
Balata četvrta . . . . . „ 132
Izbledela . . . . . „ 132
Vrisak . . . . . „ 133
Gračanica . . . . . „ 133
Karađorđe . . . . . „ 134
Himna Vardaru . . . . . „ 134

Vidrić Vladimir:

U oblacima . . . . . „ 136
Dva levita . . . . . „ 136

Na Nilu . . . . . strana 137
Pompejska sličica . . . . . „ 138
Pomona . . . . . „ 139
Silen . . . . . „ 139
Jutro . . . . . „ 140
Notturno . . . . . „ 140
Ex Pannonia . . . . . „ 141

Domjanić Dragutin M.:
Zimnje noći . . . . . „ 143
Modri sanci iz djetinjstva . . „ 144
Glicinije . . . . . „ 144
Ljeto . . . . . „ 144
Ne vjeruj . . . . . „ 145
Vjetar . . . . . „ 145
Šutnja . . . . . „ 146
Figurice . . . . . „ 146
Megle . . . . . „ 147
Protuletna . . . . . „ 177
Mak . . . . . „ 147

Nikolić Mihovil:
Nocturne . . . . . „ 148
U mraku je bilo . . . . . „ 148
Smiješiš se . . . . . „ 149
Januar I. II. . . . . „ 149
Padaju pahulje snježne . . . „ 150
U sumraku . . . . . „ 150
Dvije duše . . . . . „ 150

Begović Milan:
Soneti milinja . . . . . „ 152
U doje, 2. . . . . „ 152
Ti neznaš naše sunce . . . . „ 153
Dunja . . . . . „ 153
Liddy . . . . . „ 153

Nazor Vladimir:
Ruža . . . . . „ 157
Zaton . . . . . „ 158
Soror dolorosa . . . . . „ 158
Bor . . . . . „ 158
Cvrčak . . . . . „ 159
Bog u šumi . . . . . „ 160
Faun . . . . . „ 161
Mi . . . . . „ 161
Šikara . . . . . „ 162
Ruža Moapka . . . . . „ 164

Lovrić Božo:
Masline . . . . . strana 168
Djetinjska igra . . . . . „ 168
Svilina . . . . . „ 168
Okamenjene majke . . . . . „ 169
Matoš Gustav A.:
Živa smrt . . . . . „ 171
Labud . . . . . „ 171
Utjeha kose . . . . . „ 172
Maćuhica . . . . . „ 172
Ljerki O. . . . . „ 172
Srodnost . . . . . „ 173
Notturno . . . . . „ 173
Miličić Sibe:
Vetar . . . . . „ 174
Iz »Sunčanog dana« . . . . . „ 174
Pavelić Milan:
Bakice moja . . . . . „ 176
Cankar Ivan:
Iz lepih časov . . . . . „ 178
Iz »Dunajskih večerov« . . . „ 179
Španska romanca . . . . . „ 181
Sulamit . . . . . „ 182
Župančič Oton:
Hi! . . . . . „ 184
Oranža . . . . . „ 184
Prva pomlad . . . . . „ 184
Doma . . . . . „ 185
Vizija . . . . . „ 185
Prebujenje . . . . . „ 187
Nočni psalem . . . . . „ 188
Epilog . . . . . „ 189
Tih, tih je kraj . . . . . „ 190
Slap . . . . . „ 191
Vihar . . . . . „ 192
Žebljarska . . . . . „ 193
Otroci molijo . . . . . „ 193
Zelena čelada . . . . . „ 194
Kette Dragotin:
Metuljček . . . . . „ 195
Zimska romanca . . . . . „ 195

Misli starčeve . . . . . strana 196
Zapuščeni . . . . . „ 197
Na trgu . . . . . „ 197
Šumi les . . . . . „ 198
Adrija I. . . . . „ 198
Zimska idila . . . . . „ 199
Gazela . . . . . „ 199
Na molu San Carlo I. . . . „ 200

Murn-Aleksandrov Josip:
Ko dobrave se mrače . . . „ 201
Pesem . . . . . „ 201
Pesem o ajdi . . . . . „ 202
Tu je jesen, in mi se ženimo . „ 202
Večer . . . . . „ 203
Romanca . . . . . „ 203

Sardenko Silvin:
Kdo je zahteval slovo? . . . „ 204
Nagelj . . . . . „ 204
Z rožnega trga . . . . . „ 205
Deklica s črešnjami . . . . „ 206

Jerajeva Vida:
Pesem . . . . . „ 207
Balada . . . . . „ 207
Pesem matere . . . . . „ 208

Golar Cvetko:
Vasovanje . . . . . „ 209
Bela je lilija . . . . . „ 209
V ognju . . . . . „ 210
Gozdna . . . . . „ 210
Ognjeni cvet . . . . . „ 210

Poljanec Ljudmila:
Narodna . . . . . „ 212
Intermezzo IV., XVI., XIX. . „ 212

Peterlin Petruška Radivoj:
Poletna slika . . . . . „ 214

Molè Vojeslav:
Psihe in Pan . . . . . „ 215
Rokoko . . . . . „ 215
Antična maska . . . . . „ 216
De profundis . . . . . „ 216
Iz »Sužnjevih sonetov« IV. . „ 217

III.

Petrović Veljko:

Pauk . . . . . strana 221
Ratar . . . . . „ 222
Priča umire . . . . . „ 222
Vidoviti . . . . . „ 223
Na brodu . . . . . „ 223

Jovkić Proka (Nestor Žučni):

Pesma riti . . . . . „ 225

Bojić Milutin:

Sonet . . . . . „ 227
Ja znam . . . . . „ 227
Bajka o ženi . . . . . „ 228
Vetrom šibani . . . . . „ 228
Žene . . . . . „ 229
Plava grobnica . . . . . „ 230
Neočekivani . . . . . „ 231

Polić-Kamov Janko:

Sunce . . . . . „ 232
Voluptas . . . . . „ 232
Kitty . . . . . „ 233
S gladi . . . . . „ 233

Galović Fran:

Proljetna pjesma . . . . . „ 236
Iz »Španjolske Romance«, II. Balkon . . . . . „ 237
Iz »Španjolske Romance«, VIII. Tajna . . . . . „ 237
U salonu . . . . . „ 238
Zastor . . . . . „ 238
Lutnja . . . . . „ 238

Wiesner Ljubo:

Voće . . . . . „ 240
Ruže . . . . . „ 240
Pjesma . . . . . „ 241
Odrazi . . . . . „ 241

Gabarić Vilko:

Vinograd . . . . . „ 242

Polić Nikola:

Ctrovani vrt . . . . . „ 243
Staklena noć . . . . . „ 243
Topla kiša . . . . . „ 244

Milković Zvonko:

Mrtva priroda . . . . . strana 245
Voćnjak . . . . . „ 245
Lutanje samoćom . . . . . „ 246

Čerina Vladimir:

Ardenza . . . . . „ 247
Samoća i vino. . . . . „ 248
Tišina . . . . . „ 249

Ujević Augustin:

Zavetrina . . . . . „ 250
Na povratku . . . . . „ 250

Glumac Đorđe:

Studeni vetre! . . . . . „ 254

Paunović Živojin M.:

Bela noć . . . . . „ 255

Filipović Dragoljub J.:

Mrtvi Jugovići . . . . . „ 256
Nejaki Nenade . . . . . „ 256

Spiridonović-Savić Jela:

Vetru . . . . . „ 257
Sviraču . . . . . „ 258

Purić Božidar:

Requiem . . . . . „ 261
Ratnici III. XXIII. . . . . „ 262

Andrić Ivo:

Marta mjeseca . . . . . „ 264
Pejzaž . . . . . „ 264
San . . . . . „ 265
Jedan listopad . . . . . „ 266

Krleža Miroslav:

Iz »Sutona« . . . . . „ 267
Iz »Noći« . . . . . „ 268
Iz »Pana« . . . . . „ 269
„ „ Pjesma Pana . . „ 270

Cezarec August:

Čas Velikoga Izlaza. . . . . „ 271

Šimić Antun B.:

Djevojče . . . . . strana 273
Ljubomora . . . . . „ 273
Ljubav . . . . . „ 274

Krklec Gustav:

Jastuci . . . . . „ 275
Mrtva ljubav . . . . . „ 275
Grad II., III., IV. . . . . „ 276
Srebrena cesta . . . . . „ 277

Micić Ljubomir P.:

Kišna noć . . . . . „ 279
Smrt proletnoga dana . . . . . „ 279

Anđelinović (Anđelo) Danko:

Šipak . . . . . „ 281
Kesteni . . . . . „ 281

Prpić Tomislav:

Mrtva grana . . . . . „ 282

Vinaver Stanislav:

* * * (U mirisu od jasmina . . .) „ 283
* * * (Mi se čudno razumemo. . .) „ 283
* * * U palati od blistava kama . . .) . . . . . „ 283
* * * (I snilo mi se . . .) . . . . „ 284
* * * (Priroda je priredila bal. . .) „ 284
* * * (Po belom ćilimu sne= žnom . . .) . . . . . „ 285

Crnjanski Miloš:

Pozdrav . . . . . „ 287
Prva jeza . . . . . „ 287
Oči . . . . . „ 288
Vetri . . . . . „ 288
Trag . . . . . „ 289
Na ulici . . . . . „ 289

Vasiljev Dušan:

Odbegla duša . . . . . „ 291

Manoilović Todor:

Posle bure . . . . . „ 292

Massuka V.:
Tišina bura i čežnja . . . . strana 293
Idila . . . . . „ 293
Bol . . . . . „ 294
Povratak . . . . . „ 295

Maksimović Desanka:
Strepnja . . . . . „ 296
Čežnja . . . . . „ 296
Pokošena livada . . . . . „ 297

Đukić Trifun:
Samoća . . . . . „ 298

Pfanova Dora:
Linija . . . . . „ 299

Feldman Miroslav:
Svitanje . . . . . „ 300

Milićević Žika:
Budućim pesnicima . . . . . „ 301

Gradnik Alojzij:
Pomlad . . . . . „ 303
O saj ne morem reči ti besede . „ 303
Na Kalimegdanu . . . . . „ 304

Debeljak Anton:
Skrite orgije . . . . . „ 305
Črni mrakovi . . . . . „ 305

Albrecht Fran:
Na križišču ulic . . . . . „ 306
Veter . . . . . „ 306
Spomini . . . . . „ 307
Notturno . . . . . „ 308
Skrivnostni hip . . . . . „ 308

Albreht Ivan:
Pesem . . . . . „ 310
Prva postaja . . . . . „ 310

Glaser Janko:
Doma v planini . . . . . „ 311
Večerna pesem . . . . . „ 311

Novačan Anton:

Po neviliti . . . . . strana 312
Pomlad . . . . . „ 313

Gruden Igo:

Iz parka bezeg . . . . . „ 314
Ob jutarnjem svitu . . . . . „ 314

Lovrenčič Jože:

Pogled na mesto . . . . . „ 311
Večerno raspoloženje . . . . „ 315
Visoka pesem . . . . . „ 315

Golia Pavel:

Zapuščena . . . . . „ 316
Gorijo zvezde . . . . . „ 316

Strniša Gustav:

Spremenjenje . . . . . „ 317

Jarc Miran:

Skoz zastore . . . . . „ 318
Dogodek v noči . . . . . „ 318
Bibliografija . . . . . „ 319
Sadržaj . . . . . „ 332
Popis pesnika . . . . . „ 335

POPIS PESNIKA.

	Str.		Str.
Alaupović Tugomir	51	Jakšić Mileta	17
Albrecht Fran	306	Jarc Miran	318
Albreht Ivan	310	Jerajeva Vida	207
Andrić Ivo	264	Jovkić Proka (Nestor Žučni)	225
Anđelinović (Anđelo) Danko	281	Katalinić Jeretov Rikard	59
Arnold Đuro	30	Kette Dragotin	195
Aškerc Anton	66	Korolija Mirko	131
Begović Milan	152	Kranjčević Silvije	33
Bojić Milutin	227	Krklec Gustav	275
Cankar Ivan	178	Krleža Miroslav	267
Cezarec August	271	Lovrenčič Jože	311
Crnjanski Miloš	287	Lovrić Božo	168
Čerina Vladimir	247	Luković Stevan	97
Ćurčin Milan	102	Maksimović Desanka	296
Debeljak Ante	305	Manojlović Todor	292
Domjanić Dragutin	143	Marković Danica	100
Dučić Jovan	79	Massuka V.	293
Đukić Trifun	298	Matoš Gustav	171
Feldman Miroslav	300	Medved Anton	75
Filipović Drogoljub	256	Micić Ljubomir	279
Funtek Anton	73	Milićević Žika	301
Gabarić Vilko	242	Miličić Sibe	174
Galović Fran	236	Milković Zvonko	245
Gestrin Fran	74	Mitrović J. Milorad	15
Glaser Janko	311	Molè Vojeslav	215
Glumac Đorđe	254	Murn Aleksandov Josip	201
Golar Cvetko	209	Nazor Vladimir	157
Golia Pavel	316	Nikolić Mihovil	148
Gradnik Alojzij	303	Novačan Anton	312
Gregorčič Simon	62	Pandurović Sima	113
Gruden Igo	314	Paunović Živojin	255
Harambašić August	32	Pavelić Milan	176
Ilić Vojislav	9	Peterlin-Petruška Radivoj	214
Ilić-Mlađi Vojislav	125	Petković-Dis Vladislav	107

	Str.
Petrović Milorad	29
Petrović Veljko	221
Pfanova Dora	299
Polić Nikola	243
Polić-Kamov Janko	232
Poljanec Ljudmila	212
Prpić Tomislav	282
Purić Božidar	261
Rajić Velimir	104
Rakić Milan	87
Sabić Marin	55
Sardenko Silvin	204
Simić Dušan	99
Spiridonović-Savić Jela	257
Stefanović Svetislav	119
Strniša Gustav	317
Šantić Aleksa	19
Šimić Antun	273
Trešić-Pavičić Ante	45
Ujević Augustin	250
Vasiljev Dušan	291
Vidrić Vladimir	136
Vinaver Stanislav	283
Wiesner Ljubo	240
Župančič Oton	184

